

Fróðskaparrit

71. bók, nr. 1 · 2025

FØROYSKT VÍSINDATÍÐARRIT
Faroese Scientific Journal

Fróðskaparrit 71. bók 2025, nr. 1

Fróðskaparrit

71. bók, 2025, nr. 1

Ritstjórnað hava

Malan Marnersdóttir

og

Hans Andrias Sølvará

fróðskapur

Faroe University Press

Tórshavn

2025

© FRÓÐSKAPUR – FAROE UNIVERSITY PRESS
TÓRSHAVN 2025

- Ritstjórar** (*Editors-in-Chief*): Malan Marnersdóttir, Dr.phil. & Lic.phil.,
Professor emerita
E-mail: malanm@setur.fo
- Hans Andrias Sølvará, Ph.d., Professor
E-mail: hansas@setur.fo
- Ritstjórn** (*Editorial Staff*): Malan Marnersdóttir, Dr.phil. & Lic.phil.,
Professor
E-mail: malanm@setur.fo
- Hans Andrias Sølvará, Ph.d., Professor
E-mail: hansas@setur.fo
- Eyðfinn Magnussen, Associate Professor
E-mail: eydfinnm@setur.fo
- Marin Strøm, Ph.d., Associate Professor
E-mail: marins@setur.fo
- Samskiparar** (*Coordinators*): Annika Sølvará, stjóri
E-mail: annikas@gransking.fo
- Andras Mortensen, Ph.d., Associate Professor
E-mail: andrasm@setur.fo
- Útgevandi** (*Publisher*): Fróðskapur – Faroe Univeresity Press
Email: frodskapur@setur.fo
www.setur.fo/frodskapur

ISSN 0365-6772
ISBN 978-99972-55-27-3

Innihald

- Ræstar hugleiðingar – upprunin til sagnorðið "ræsa" 5**
Fermented Reflections – The Origin of the Verp "ræsa"
Bjarni Steintún
- Praktikvejlederens primære opgave i læreruddannelsen – Et 19**
Mixed-methods studie blandt lærerstuderende på Færøerne
The Primary Role of the Internship Supervisor in Teacher Education
– A Mixed-Methods Study Among Student Teachers in the Faroe
Islands
Hans Harryson
- Bara tey, sum elska-elska at lesa – gera tað – Lesing og lesivanar 54**
hjá føroyskum børnum
Only the ones that love-love to read, do it – Faroese children's reading
and reading habits
Sissal M. Rasmussen, Lydia Didriksen, Turið Kjølbro
- Um ruðul og ruðuleika 83**
About the words ruðul and ruðuleika 'chaos'
Jógvan í Lon Jacobsen
- Løgtingið og tingnevndirnar: stovnslig eyðkenni og politiskt 93**
virksemi
The Løgting and parliamentary committees: Institutional conditions
and political activity
Hallbera West

**A species inventory for the island of Koltur (Faroe Islands):
Setting the baseline for long-term monitoring** 116

Eitt yvirlit yvir sløg av plantum og dýrum í Koltri: grundarlagið undir
framtíðar yvirvøku

*Kreiling, A.-K., Aldará, J., í Haraldsstovu, K., Andersen, H.J., Bechberger,
O., Fahldieck, M., Gusarov, V.I., Haas, M., Hansen, J.F., Kjærandsen, J.,
Kompa, Th., Thomsen, K.A., Trygvadóttir Fjallstein, B.V., Welch, M.,
Patursson, B. & Hansen, L.J.*

**The drifter that came in from the cold: First record of *Sthereus
ptinoides* (E.F. Germar, 1823) (Coleoptera: Curculionidae) in
Europe** 168

Fjakkarin, sum kom inn úr kuldanum: Fyrsta skrásting av *Sthereus
ptinoides* (E.F. Germar, 1823) (Coleoptera: Curculionidae) frá Evropa

Agnes-Katharina Kreiling, Leivur Janus Hansen & Jan Pedersen

**Hvussu uppliva avvarðandi at eldri heimabúgvandi persónum
við demens tørvin á stuðli í gerandisdegunum: Ein kvalitativ
kanning** 173

The experience of everyday support needs amongst informal
caregivers of elderly people with dementia in home care settings: A
qualitative study

Sára Skylv Reinert, Elisabeth Anthoniussen

Am I Like My Father? 193

Eri eg sum pápi?

Runa Preeti Ísfeld

An investigation of genetic fecundity variants in Faroese sheep 219

Ein rannsókn av arvaligum fruktbæri hjá føroyskum seyði

Eva Kjæld Hansen, Jens Ivan í Gerðinum, Dag Inge Våge, Svein-Ole Mikalsen

**Einki hvørvur. Sundur- og samanrenningar í yrkingasavninum
Korallbruni (2018) eftir Onnu Maluna Jógvansdóttur. Ein
viðgerð við støði í vistgreining (“ecocriticism”) og evnisligari
snaring (“new materialism”)** 241

Nothing Disappears. An Ecocritical Examination of Material Entanglements in Anna Malan Jógvansdóttir’s Poetry Collection *Korallbruni* (2018)

Bergur Djurhuus Hansen

Ræstar hugleiðingar – upprunin til sagnorðið ‘ræsa’

fróðskapur
FOOD & SOCIETY PRESS
Fróðskaparrit 71 (2025): 5-18
©The Author(s) 2024 Open
Access under Creative
Commons by Attribution
License. Use, distribution and
reproduction are unrestricted.
Authors and original publication
must be credited.
www.frodskapur.fo/

Fermented Reflections – The Origin of the Verb ‘ræsa’

Bjarni Steintún¹, *Fróðskaparsetur Føroya, Føroyamálsdeildin*

Abstract

In this article the verb *ræsa* with the meaning ‘let (something) ferment’ is examined. The Faroese word is examined in its Nordic linguistic context and an attempt is made to analyze its linguistic origin. Two possibilities are then discussed: one with the origin in the noun *rás*, and the other with the origin in the Old Norse *hrár* (raw) or *hræ* (cadaver). In addition, the question of homonymy or polysemy will be addressed, i.e. it is assessed whether the three *ræsa* verbs found in *Føroysk orðabók* (the Faroese Dictionary) should be listed as a single verb. The work was carried out by examining what the various etymological dictionaries of the neighbouring languages tell us about *ræsa* and its cognates, and by assessing the phonological and morphological relationships between them. It was concluded that *ræsa* can be said with reasonable certainty to be a single polysemous word, which at some point in history was derived from the noun *rás*. The word originates from Proto-Norse, as it appears to have been formed according to Proto-Norse patterns.

Úrtak

Í hesi grein verður hugt eftir sagnorðinum ‘ræsa’ við merkingini ‘lata ræstna’. Føroyska orðið verður sett í norðurlandskt málsligt høpi, og ein roynd verður gjørd at greina málsøguliga uppruna tess. Tveir móguleikar verða tá viðgjørdir: annar við uppruna í navnorðinum *rás*, og hin við uppruna í fornnorrønu *hrár* (ráur) ella *hræ* (ræ). Harafrat verður spurningurin um *homonymi* ella *polysemi* viðgjørdur, t.e., mett verður um, hvørt tey trý *ræsa*-sagnorðini, ið eru at finna í

---

¹ E-mail: bjarnis@setur.fo

Føroyskari orðabók, áttu at verið førd upp undir einum. Arbeiðið varð framt við at kanna eftir, hvat tær ymsu upprunafrøðiligu orðabøkurnar yvir grannamál okkara upplýsa um *ræsa* og kognatar tess, og við at meta um ljóð- og bendingarviðurskiftini teirra millum. Nátt var fram til, at *ræsa* við rímligari trygd kann sigast at vera einstakt polysemt orð, ið einaferð í tíðini er avleitt av navnorðinum *rás*. Orðið gongur aftur til frumnorrønt, tí tað tykist vera gjørt eftir frumnorrønnum leisti.

Keywords: Linguistics, language history, etymology, Faroese.

Leitorð: Málvísindi, málsøga, upprunafrøði, føroyskt.

Inngangur og endamál

Í gomlum døgum var ræsing ein av alneyðugu háttunum at varðveita mat. Ræsing var ein partur av dagliga stríðnum um at yvirliva. Í dag snýr ræsing seg um smakk, mentan, siðir og samleika. Ræstur matur hevur stóran týdning fyri føroyingar. Ræst kjøt og ræstur fiskur verða sædd sum tann góði føroyski maturin, og etur ein tað, so verður ein sagdur at vera “rættur føroyingur”. Inniløgumenn brúka bæði tíð, orku og pening upp á at skaffa røttu rávørna, tað veri seg fisk ella kjøt, til tess at heingja upp at ræsa.

Í nýggjari tíð hevur orðið í summum samanhangum enntá fingið víðkaða merking: í Klaksvík ber til at siga um okkurt, sum er ordiliga vánaligt ella “moðið”, at tað er “ræst”. Sum tá ið ensktalandi siga, “it sucks”.

Men hvaðan stavar hetta orðið, at *ræsa*? Sum fer at koma fram í greinini, er orðið heldur óvanligt í dag í norðurlandskum høpi.

Í hesi grein royni eg at fáa greiðu á uppruna orðsins, og háttalagið verður í høvuðsheitum merkingarligt og upprunafrøðiligt, men ávís bendingarviðurskifti fara eisini at gera seg galdandi. Í fyrru atløgu hyggja vit at skilmarkingunum av *ræsa* í *Føroyskari orðabók* (<https://sprotin.fo>) og samanbera við onnur norðurlandamál og fornnorrønt. Í seinnu atløgu fara vit so at viðgera tveir ymsar móguleikar fyri einum upprunafrøðiligum sambandi: annaðhvørt við navnorðið *rás* ella við fornnorrønu orðini *hrár* (ráur) ella *hræ* (ræ). Í úrskurðinum verður mett um, hvør etymologi (uppruni) er sannlíkast. Sum eitt slag av hjáveiðu verður eisini umrøtt, hvørt føroyskt hevur fleiri ymisk *ræsa*-orð, sum ljóða eins, men hava hvørt sín uppruna, ella eitt einstakt orð við fleiri ymiskum merkingum, sum kunnu leiðast aftur til somu grundmerking.

Merking

Sláa vit sagnorðið *ræsa* upp í *Føroyskari orðabók* (<https://sprotin.fo>), fáa vit trý ymis leitorð:

Ræsa¹: ‘lata ræstna’

Ræsa²: ‘reka seyð eftir rásunum’, ‘reka seyð harðliga aftur og fram’

Ræsa³: ‘(um fiskisnøri) lata renna niður á botn’

Her er sambært orðabókini talan um trý *homonym* (einsljóðandi) orð, hvørt við sínari merking. Tað hevur altso verið mettt, at hóast tey trý sagnorðini ljóða eins, so hava tey hvørt sín uppruna. Møguliga stendst henda meting av, at tey hava so ymiska merking.

Merkingarnar hjá *ræsa*² og *ræsa*³ eru rættiliga líkar og kundu orðini at síggja til væl havt sama uppruna. Tær snúgva seg báðar um at lata ella fáa eithvørt at renna, annaðhvørt seyð ella snøri. Tvs., at talan her væl kundi verið um *polysemi* (tað, at einstakt orð hevur fleiri merkingar, ið kunnu útleiðast av somu grundmerking) heldur enn *homonymi* (tað, at ymisk orð ljóða eins) (sí: Bergenholtz o.fl. 2007, s. 137-138 & 216).

Skilmarkingin av *ræsa*¹, at 'lata ræstna', sum er viðgerð av mati, ið gevur smakk og fær hann at goymast longri, sýnist hinvegin at hava lítið við tær seinnu skilmarkingarnar at gera, og tað er skjótt at hugsa, at orðabókin hevur rætt í, at sagnorðið við júst hesi merking er eitt *homonym* hjá hinum *ræsa*-sagnorðunum, sum hevur annan uppruna enn tey.

Alt hetta fara vit at viðgera meira seinni, og sum vit skulu síggja, eru góðar orsakir til at halda, at talan *ikki* er um *homonymi*, men heldur um eitt einstakt *polysemt* orð. Hetta merkir, at allar trýggjar merkingar verða knýttar saman í eitt einstakt orð við einum og sama uppruna.

Ræsa í Suðuroy

Áðrenn vit halda fram, er umráðandi at fáa staðfest, at føroyska stavsetingin av *ræsa* er røtt, tí upprunaliga rótsjálvljóðið er avgerandi fyri, hvørjar møguligar røtur vit kunnu seta orðið í samband við. *Ræsa* verður stavað við *æ* á føroyskum, tí mettt verður, at rótsjálvljóðið gongur aftur til eitt fornnorrønt *æ*². Tað føroyska *æ* fall saman við *a* allastaðni uttan í Suðuroy og verður borið fram sum /ea:/ í langari støðu og sum /a/ í stuttari. Í Suðuroy fall *æ* í staðin saman við *e* og verður borið fram sum /e/ og /e:/ í ávikavist stuttari og langari støðu (Þráinsson o.fl., 2012, s. 346-347). Tískil skuldu vit væntað, at suðuroyingar úttala *ræsa* sum /re:sa/ heldur enn /rea:sa/.

Til tess at fáa hetta staðfest spurdi eg tveir lærarar og ein miðnámsskúlalærara (02.12.24), hvussu orðið *ræsa* verður borið fram í Suðuroy. Magni Eystan Á er úr Sumba og er lærari í føroyskum í Miðnámsskúlanum í Hovi, Dagfinn Olsen er fólkaskúlalærari, ikki suðuroyingur, men arbeiðir í Vágs skúla, og John Berg er hvalbingur og fyrrverandi lærari. Sambært teimum báðum fyrru

² Stutt *æ* hvarv úr fornnorrønnum í 13. øld, tí tað fall saman við stuttum *e*, og tí var bara tað langa norrøna *æ*-ljóðið eftir (Haugen, 2021, s. 19). Í norrønari normalskrift halda summi seg til at skriva tað við *æ*, meðan onnur brúka *æ*. Eg havi í hesi grein valt at halda meg til *æ*, eftirsum fleiri av upprunafrøðiligu orðabókunum, ið sipað verður til, bara brúka tað.

verður í Sumba og Vági sagt /re:sa/. Hvalbingurinn segði, at í Sandvík og Hvalba verður sagt /rea:sa/, men at í restini av oynni verður sagt /re:sa/.³

Sambært hesum er stavsetingin við æ røtt, tí tað verður borið fram sum /e/ flestastaðni Suðuroy, men sum /ea/ norðanfyrri á oynni og í restini av Føroyum. Vit kunnu tískil staðfesta, at upprunaliga norrøna rótsjálvljóðið í *ræsa* hevur verið æ.

Ræsa í norðurlenskum høpi

Sagnorðaformurin *ræsa*, annaðhvørt talan er um einstakt polysemt orð ella ymisk homonym orð, er ikki serføroyskur. Hann var longu til í fornnorrønum og er ella hevur verið til í ymsum sniðum bæði í íslenskum, norskum, svenskum og donskum. Tó sýnist *ræsa* við merkingini ‘lata ræstna’ kortini ikki at vera skrásett í fornnorrønu keldunum, tí tað er hvørki at finna í *Norrøn ordbok* (Heggstad o.fl., 2012), *ONP: Ordbog over det norrøne prosasprog* (<https://onp.ku.dk/>), *Altnordisches etymologisches Wörterbuch* (de Vries, 1962) ella *Íslenskari Orðsifjabók* (<https://málið.is/>), hóast *ræsa* við øðrum merkingum er at finna í teimum øllum.

Á íslenskum finst eitt sagnorð, *ræsa*, sum sambært netorðabókini *Islex* (<https://islex.is/>) hevur merkingarnar ‘starta, seta í gongd’ og ‘drena’ m.a. Í eldru orðabókini *Íslensk-dönsk orðabók* (Blöndal, 1920–24) hevur orðið merkingarnar ‘skaffe Afløb ved at anlægge Render el. Kloakker’ ella ‘lede Vand gennem en Groft el. desl., gröfte Vand bort: r. fram mýri, afvande en Mose’, men eisini í ávísnum orðasambondum at týða dreymar ella at ferðin á einumhvørjum økist.

Men í íslenskum er eftir øllum at døma einki sagnorð við formi og merking, sum samsvara við *ræsa* við merkingina ‘lata ræstna’ í *Føroyskari orðabók*. Norsku og donsku versjónirnar hinvegin hava orð, sum heilt greitt eru skyld við føroyska *ræsa* við merkingini ‘lata ræstna’.

Eins og í *Føroyskari orðabók* koma trý ymis homonym orð upp, tá vit sláa *ræsa* upp í *Norsk Ordbok 2014* (<https://alfa.norsk-ordbok.no/>)⁴. Undir *ræsa* II, sum er frá eldri keldum, hava vit merkingar, sum minna um ‘lata ræstna’: ‘turka (i røyken frå ein eldstad)’ ella ‘turka i vind el luft’.⁵

³ Hetta samsvarar væl við eina líta óformella kanning eg gjørdi inni á facebook-bólkinum “Føroysk rættstaving” (18. juni 2024). Eg spurdi, hvussu suðuroyingar úttala *ræsa*, og ein stórir meiriluti av suðuroyingunum, ið svaraðu, segði seg siga “resa”, t.e. /re:sa/ við grovari ljóðskrift. Av teimum suðuroyingum, sum søgdu /rea:sa/, vóru flestir annaðhvørt úr Hvalba ella Sandvík og onkur einstakur av Tvøroyri, og mett var, at hetta stóðst av ávirkan norðanfrá, helst vegna tilflyting.

⁴ Helge Sandøy vísti Jógvani í Lon Jacobsen á orðið í hesi orðabók í samskipti teirra millum í juni 2024. Helge segði seg ikki hava hoyrt um orðið áður.

⁵ Til stuttleika kann nevast, at undir merking 2 stendur: ‘lukta stygt’.

Í *Jysk Ordbog* (<https://jyskordbog.dk/>) stendur orðið *ræse* einsamalt við merkingunum ‘riste’ ella ‘tørre’.⁶ Haraftrat finst tað sum lýsingarorð í forminum *ræset*, og tá sipar tað til ristaðan ella royktan fisk. Hetta líkist tí norska og føroyska *ræsa* við merkingini, sum hevur við viðgerð av mati at gera. Orðið finst eisini í *Bornholmsk Ordbog* (<https://bornholmskordbog.ku.dk/>), *ræza*, við líknandi merking.

Í *Ordbog over det danske Sprog* (<https://ordnet.dk/>) síggja vit aftur somu merkingar. Her verður orðið, *ræse*, eisini í sniðinum *rese*, skilmarkað so:

tilberede fisk ved at (flække, opskære og) bestrø dem med salt og hænge dem til tørring i vinden ell. i let røg; ***røge, riste, tørre*** over (sagte) ild; ogs. i forsk. videre anv.: halvkøge, -stege [...], tørre ost, klæder olgn. [...], i forb. som blive ræset, om kyllinger: blive tørret ell. blive store [...]; ofte i part. ***ræset*** brugt som adj. (laksen) bliver og sprængt eller ræset, og kaldes da Riste-Lax.

Sambært hesi orðabók gongur orðið aftur til “ældrenydansk”⁷ *ræsse*, sum verður sett í samband við fornnorrønt *ræsta*, ið merkir reinsa, og við norsku og føroysku útgávnar av *ræsa*, men eisini við svensku dialektorðiðini *räsa*, ið merkir ‘rense fisk for skæl’ og *räs, res*, ið merkir ‘affald af fisk og slagtede dyr’, og við norska dialektorðið *ras*, ið merkir roðsla. Hesi orð finnast eisini við líknandi merking í finnlandssvenskum

(<https://www.saob.se/>,
<https://archive.org/details/ordbokverdestsv01vendgoog>).⁸

So sambært *Ordbog over det danske Sprog* hava øll hesi orð, sum hava við ymsa viðgerð av fiski at gera, ein felags uppruna. Tey ganga aftur til eina felags rót. Niðanfyrri verða nøkur uppskot til eina móguliga rót umrødd, og at enda verður mett um, hvør er sannlíkast.

Rás?

Vit skulu her umrøða tann móguleikan, at *ræsa* er leitt av navnorðinum *rás*. Í fyrstu atløgu fara vit at kanna, um nakar merkingarligur skyldskapur er orðanna millum, og síðani viðgera vit ljóðfrøðiligu viðurskiftini.

---

⁶ Hetta má ikki mistakast fyri donsku og norsku (og føroysku) orðini *ræse/rese* og *ræs/res* í týðninginum ‘fara við skundi’, ‘hava nógv um at vera’ og ‘res’ (t.d. “Jólini eru eitt forferdilig res”). Hesi munnu helst vera komin umvegis tað enska *race* (*Den Danske Ordbog*, <https://ordnet.dk/ddo>, vitjað í juli 2024), sum í víkingaöld varð lænt inn í angulsaksiskt úr norrønum (*rás*) (*The Oxford English Dictionary*, <https://www.oed.com/>, vitjað í juni 2024).

⁷ Sipar til tíðarskeiðið uml. 1500-1700 í danskari málsøgu.

⁸ <https://www.saob.se/>, <https://archive.org/details/ordbokverdestsv01vendgoog>

Norrøn skilmarking av rás og ræsa

Í *Norrøn ordbok* (Heggstad o.fl., 2012) verður rás skilmarkað so:

1. *rás, laup, løy, gang; hafa (hefja) á rás*, leggje på sprang.
2. *spor, bane, far, veg; vassfar*.
3. *skrei, flokk*.

Hetta er altso eitt einstakt orð, ið kann hava fleiri ymiskar merkingar. Talan er sostatt um polysemi, ikki homonymi.

Sambært Magnússon (<https://málið.is/>) gongur fornnorrøna orðið rás aftur til frumnorrønt *rāsu, sum so gongur heilt aftur til protoindoeuropeisku rótina **rěs-*, ið merkir renna, streyma, floyma ella strúka. Henda rót sæst aftur í ymsum sniðum í fleiri indoeuropeiskum málum.

Ræsa verður í norrønu orðabókini skilmarkað soleiðis:

få på glid (rás), la renne, r. e-t á hendr e-m, la noko gå ut over ein; up.
[ópersónligt] ræsir draum, d.e. draumen går i oppfylling; også e-t ræsist.

Sum sæst, hevur norrønt *ræsa* onga merking, ið líkist 'lata ræstna', 'vindturka' ella nøkrum slíkum.

Út frá hesum skilmarkingum sýnist tó greitt, at í fornnorrønum var merkingarligur skyldskapur millum rás og ræsa. Rás sýnist at merkja annaðhvørt eitt virksemi, sum hevur við gongd, lop ella renning at gera, ella tað, sum eithvørt gongur ella rennur eftir, ella sjálvt tað, sum gongur ella rennur. Ræsa er so virksemað sjálvt, altso at lata okkurt renna ella ganga (út yvir ein). Vit fara at venda aftur til, hvussu vit fáa knýtt merkingina 'lata ræstna' ella 'turka' uppi.

Ljóðfrøðiligu og bendingarligu viðurskiftini

Eisini ljóðfrøðiligu viðurskiftini benda á skyldskap millum rás og ræsa, tí ljóðskiftið *á - æ* er útbreitt í føroyskum, t.d. í *mál - mæla* og *kátur - kæti*. Hetta skiftið stóðst upprunaliga av i-umljóði, sum var virkið í synkoputíðini, t.e. skiftistíðin millum frumnorrønt og fornnorrønt, uml. 500-700 e.Kr (Indrebø, 1951, s. 48-49). Henda ljóðbroyting rakti m.a. langt *a* (skrivað *ā*) fremri í orði, tá eitt *i* ella eitt *j* var aftari í orðinum, og broytti tað til eitt langt *æ*-ljóð (skrivað *æ* ella *ǣ* í norrønari normalskrift).

Men hvussu koma vit so frá navnorðinum rás til sagnorðið ræsa?

Jú, í frumnorrønari tíð fanst eitt rættiliga útbreitt sagnorðaeftirskoyti, *-ija-*, sum nógv sagnorð vóru myndað við, og tey høvdu sína egnu regluføstu bending. Hetta *-ija-*eftirskoytið varð so lagt aftrat frumnorrønu rótini **rās-* (*rás*), og *i* ið hevur so volt i-umljóð (*á > æ*). Gongdin kann hava sæð soleiðis út: **rās + ijan > *ræsijan > ræsa*.

Í synkoputíðini fullu tey herðingarveikastu sjálvljóðini burtur, og tí eru tílík sagnorðæftirskoyti horvin í fornnorrønum. Dømi um sagnorð, sum hava havt hesa ending eru: *døma*, *fylgja* og *hoyra* (Haugen, 2021, s. 105-106). Tey flestu av slíkum sagnorðum hava i-umljóðað rótsjávljóð vegna *i*ð í upprunaliga eftirskoytinum. Av tí at slík eftirskoyti fullu burtur, er i-umljóðið tann einasta slóðin eftir tí.

Norrøn sagnorð, sum eru gjørd eftir hesum mynstri, hoyra til tann veikt benda sagnorðaflokkinn, sum bendist eins og *døma*, t.e. við -ir í 2. og 3. persóni í nútíð og við tannljóðseftirskoyti, -*di*, -*ti* ella -*ði*, í tátíð (Haugen, 2021, s. 105) og hevir i-umljóð í øllum formum. Føroyska og íslenska *ræsa* fylgir júst hesum mynstri og hevir gjøgnumført i-umljóð: *ræsa* – *ræsir* – *ræsti* – *ræst*, og norska orðið sær út til at hava fylgt somu bending: *ræsa* – *ræste* (<https://alfa.norsk-ordbok.no/>).

Merkingarligu viðurskiftini

So langt, so gott. Ljóðfrøðiliga og bendingarliga sýnist sannlíkt, at *ræsa* er leitt av *rás*. Men hvussu fáa vit knýtt serligu merkingina ‘lata ræstna’, sum eftir øllum at døma ikki er skjalfest í fornnorrønum, uppí?

Í etymologiini hjá Alf Torp, *Nynorsk etymologisk ordbok* (1992, s. 560), skilti hann *ræsa* við merkingini ‘turka’ sundur frá *ræsa* við merkingini ‘fáa okkurt at renna’. Kanska tí, hann hevir hildið merkingarnar verið ov ólíkar, og sum nevnt fanst *ræsa* við merkingini ‘turka’ jú ikki í fornnorrønum. Og hevir hann tí mett, at *ræsa* við merkingini ‘turka’ má hava havt annan uppruna enn *ræsa* við merkingini ‘fáa okkurt at renna’, sum hann metti kom av *rás* (rás). *Ræsa* við týðninginum ‘turka’ setti hann so í samband við ljóðhermandi germanskar røtur, **ris*, **ras* og **rus* (*gi knitrende lyd*), tvs., hann metti ikki, at *ræsa* við merkingini ‘turka’ var leitt av *rás*.

Eg eri ikki samdur í hesum. Eg haldi góðar grundir vera til at seta *ræsa* við merkingini ‘lata ræstna’ í samband við *rás* og tískil eisini *ræsa* við øðrum merkingum sum t.d. at ‘lata e-t renna’. Niðanfyri verður víst á tríggar ymiskar hættir at knýta hesi saman. Tann triði hátturin er eftir mínari meting tann sannlíkasti.

Sum skilst í *Føroyskari orðabók* ber til at brúka orðið *rás* í fluttari merking á føroyskum: “*kærleikin gekk ikki trodda rás, men fór sniðgøtur*”. Nýta vit so aðrar merkingar í *rás* og *ræsa* í fluttari merking – serliga tær, sum hava við gongd og at lata renna at gera – so ber kanska til at siga, at tá kjøtið verður hongt upp at *ræsa*, so letur ein tað ganga sína gongd. Her verða ítøkiligari merkingarnar ‘gongd’ og ‘lata renna’ brúktar í úrtøkiligari merking um eina “prosess”, eina matviðgerðarprosess, sum verður sett í gongd, og sum passar seg sjálva, tá kjøtið verður hongt upp. Í hesum sambandi kann nevast, at íslenska *ræsa* hevir m.a. merkingina ‘seta í gongd’ (<https://islex.is/>).

Ræsa í hesum týðninginum kann valla brúkast ávirandi. Tað ber illa til at siga: “eg ræsti kjøtið”. Ein noyðist at siga: “Eg hongdi kjøtið upp at ræsa”. Kortini ber kanska til at siga: “Eg ætli mær at taka so og so nógv til feskt og at ræsa so og so nógv”. Tá er kortini undirskilt, at tað at ræsa er ikki nakað, ein sjálvur ger. Tað er ein prosess, sum hendir av sær sjálvum.

Í einum seinna móguleika kunnu vit eins og *Ordbog over det danske sprog* (<https://ordnet.dk/>) seta orðið í samband við norrøna *ræsta*, ið merkir reinsa, rudda. Svenska dialektorðið *resa* verður nýtt um at reinsa fisk fyri roðslu, meðan *ræs/res* verður nýtt um leivdir av slátraðum djóri. Eftir hesum kann *ræsa* upprunaliga hava sipað til at reinsa fisk, og síðani er týðningurin víðkaður til alla viðgerðina av fiski: reinsing, kryvjing og at enda turking. Magnússon (<https://málið.is/>) setir *ræsta* í samband við *rás*.

Hin triði móguleikin, ið eftir mínari meting er sannlíkast, snýr seg um vætuna, sum setur úr kjøtinum í áðurnevndu matviðgerðarprosess. Hjá Magnússon sóu vit, at *rás* helst gongur aftur til protoindoeuropeisku rótina **rēs-*, ið merkir ‘renna’, ‘streyma’, ‘floyma’ ella ‘strúka’. Hetta eru merkingar, sum ofta verða nýttar í sambandi við rennandi vatn, og ta hjámerking síggja vit eisini í teimum ymsu avleiddu orðunum í norrønu málunum. Í *Norsk Ordbok 2014* (<https://alfa.norsk-ordbok.no/>) undir *ræsa* I finna vit merkingar, sum hava við rennandi vatn at gera, t.d. ‘strøyma, renna’ og ‘reinska ein vassleidning ved å senda mykje vatn gjennom han’. Í føyroyskum og íslenskum hava vit navnorðið *ræsi*, ið óivað er skylt við *rás* og *ræsa* (<https://málið.is/>), og sum kann sigast at merkja *rás*, sum vatn rennur ígjøgnum, eisini kallað *vatnræsi*. Í orðaseðlasavninum hjá Føroyamálsdeildini finna vit eisini tveir seðlar við orðinum *ræsing*, har tað verður týtt til danskt ‘fremstrømning’ (<https://sedlasavn.setur.fo/>). Harafrat kann íslenska *ræsa* sambært *Islex* (<https://islex.is/>) nýtast um at dreina eina mýri. Altso hava øll hesi orðini, ið ganga aftur til protoindoeuropeisku rótina **rēs-*, hjámerking, ið hevur við rennandi vatn at gera.

Nú nærkast vit serligu merkingini at ‘lata ræstna’. Tí frá merkingunum ‘rennandi vatn’, ‘vatnræsi’ og ‘dreina’ er ikki langt til merkingina at ‘turka’. Og frá at ‘turka’ er ikki langt til merkingina at ‘lata ræstna’. Sambært hesari frágreiðing sipar *ræsa* til at lata vætuna í kjøtinum seta úr, tá vit heingja tað upp. Vit “dreina” tað fyri vatn.

Til samanberingar kunnu vit nevna, at íslenska heitið fyri ræstan fisk, *siginn fiskur*, helst man vera komið á líknandi hátt, altso, at vatnið sígur úr fiskinum, tá hann er upphongdur. *Siginn* er lýsingarháttur av *síga*. Sambært *Íslenskari-danskari orðabók* hjá Sigfús Blöndal (<https://málið.is/>) kann ella kundi *síga* nýtast um tað, at væta flýtur burtur: *lata s. vel úr* (lata vætuna renna væl burtur), og um mýri, sum er um at torna: *það er farið að s. úr mýrinni* (tað er farið at renna væl úr mýrini). Í lýsingarhátti kann tað so nýtast um samansjunkað hoyggj: *sigið hey*, og vindturkaðan fisk: *siginn fiskur* og *sigin grásleppa*.

Her er talan ekki um nakra flutta merking, men um ta reint fysisku prosess, sum hendir í ræsingini ella turkingini, nevnliga, at vætan spakuliga setur úr kjötinum.

Hrár ella hræ?

Higartil hava vit sett *ræsa* í samband við *rás*, og sýnist ljóðfrøðiligt grundarlag at vera fyri einum slíkum sambandi. Merkingarliga er sambandið at síggja til ikki so eyðsýnt, men tað ber væl til at knýta tey saman á sannlíkan hátt.

Her fara vit at viðgera tveir heilt aðrar møguleikar, nevnliga, at *ræsa* við merkingini ‘lata ræstna’ er leitt av fornnorrønum *hrár* (ráur) ella *hræ* (ræ). Norrønu orðini høvdu somu merking tá, sum tey hava nú á føroyskum (Heggstad o.fl., 2012). Fyrra orðið, *hrár*, hevur eina merking, ið lættliga kann knýtast at merkingini *ræstur*. Tað ræsta er jú ikki viðgjørt á nakran hátt uttan at verða hongt upp, og sostatt er skjótt at hugsa, at tað er rátt.

Sambært *Orðsifjabókini* (<https://málið.is/>) er seinna orðið, *hræ*, møguliga skylt við *hrár*, og ganga tey møguliga aftur til felags indoeuropeiska rót, ið merkir ‘at skera’, og hava tey kognatar í ymsum indoeuropeiskum málum, ið merkja ‘blóð’ ella ‘kjøt’.

Merkingarliga kann *ræsa* saktans verða leitt av hesum. Tá lívið verður tikið av einum djóri, og deyði kroppurin verður latin liggja, fer ein rotprosess í gongd. Hetta minnir um tað, sum hendir, tá seyður ella fiskur verður avlívaður og hongdur upp. Tá fer ein líknandi prosess í gongd, sum tó reint tekniskt ikki kann kallast rot. Rot brýtur kjøtvevnaðin niður, meðan ræsing og turking varðveitir hann. Talan er tó um prosessir, sum henda av sær sjálvum, eftir at djórið er dripið.

Men skal *ræsa* ljóðfrøðiliga verða leitt av *hrár* ella *hræ*, so krevst eitt sindur meira enn bara eitt vanligt frumnorrønt ija-sagnorðaeftirskoyti, sum tá tað verður leitt av *rás*. Her krevst eitt sonevnt s-eftirskoyti. Í frumnorrønum fanst eitt slíkt rættiliga lítið útbreitt eftirskoyti: **-is(j)ōn* (<https://málið.is/>). Sagnorðini *reinsa* og *heilsa* vórðu í frumnorrønum sett saman av lýsingarorðunum **hrainiR* (reinur) og **hailiR* (heilur) og so áðurnevnda eftirskoytinum **-isōn*. Tað gevur so sagnorðini **hrainisōn* og **hailisōn*, sum so í norrønum verða *hreinsa* og *heilsa*.

Norrøna sagnorðið *efsa*, ið merkti at skera eitthvørt av, er serliga áhugavert, tí tað er gjørt á sama hátt, og hevur i-umljóð aftrat. Tað verður í *Orðsifjabókini* (<https://málið.is/>) endurgjört til frumnorrønt **abīsōn* og sigst verða leitt av frumnorrønu fyrisetingini *aþ* (av) saman við s-eftirskoytinum **-isjōn* (Magnússon 1989). Her síggja vit, at *i*’ið í eftirskoytinum gevur i-umljóð, a > e, við tað at *aþ*- verður til *ef*-. Hetta merkir, at *ræsa* kann hava verið leitt av *hrár*, tí *i*’ið í frumnorrøna eftirskoytinum hevur givið i-umljóð, so *á* varð til *æ*.

Í *orðsifjabókini* verða *hrár* og *hræ* endurgjörd ávikavist **hrawaR* og **hraiwa*. Gongdin frá frumnorrønum til tað føroyska *ræsa* kundi sæð nakað soleiðis út:

(fr.norr.) **hrawa-* / **hraiwa-* + **-isōn* = **hrawisōn* / **hraiwisōn* > (norr.) **hræsa* > (fðr.) *ræsa*.

Ein vansi við hesi etymologiini er, at sagnorð, sum eru gjørd við áðurnevnda eftirskoyti, **-isōn* (t.d. *heilsa* og *reinsa*), fylgja *ō*-sagnorðabendingini eins og sagnorðið *kalla* (< **kallōn*), t.e. við *-ar* í nútíð og *-að*-tátíðareftirskoyti. Og tað ger *ræsa* ikki, hvørki á føroyskum ella íslenskum. Tað fylgir *-ija*-bendingini eins og sagnorðið *døma* við *-ir* í nútíð og tannljóðsending í tátíð.

Millumstigið **hræsa*

Áðurnevnda etymologi (við *ráur* og *ræ*) er treytað av ljóðbroytingini *hr-* > *r-*. Sum sæst, hevði í frum- og fornnorrønum verið eitt *h* í framljóði (**hrawisōn* / **hraiwisōn* > **hræsa*), men ikki í føroyskum og meginlandsskandinaviskum (norskum, svenskum og donskum) (*ræsa/resa/ræse*), tí henda ljóðbroytingin *hr* > *r* varð gjøgnumförd í øllum teimum málunum, so til dømis *hringr* varð til *ringur/ring*. Hetta hendi tó ikki í íslenskum, og tískil skuldi ein væntað at funnið eitt sagnorð við *h-*, **hræsa*, í íslenskum, men eitt slíkt sagnorð finst hvørki í íslenskum ella norrønum.

*hræsa finst ikki í *Norrøn ordbok* (Heggstad o.fl., 2012), men eitt einstakt dømi finst um tað í netorðabókini *Ordbog over det norrøne prosasprog* (ONP) (<https://onp.ku.dk/>) úr *Tveggja postola søgu Pétrus ok Páls* (AM 656 I 4°), og har er spurnartekn sett við leitorðið: *?hræsa*, tí tað er sera ivasamt, um formurin er rætt stavaður. Orðið er í áðurnevnda handriti brúkt á júst sama hátt sum fornnorrøna *ræsa* uttan *h*, og kann also ikki sigast at hava merkingina ‘vindturka’ ella ‘lata ræstna’. Í eini nærri eftirkanning eri eg komin fram til, at talan helst er um sokallaðan “øvutan” ella “ovurrættan” skriftform (Sí: Campbell 2004, s. 113).

Merkir tað, at ein slíkur formur við *h* í framljóði, **hræsa*, við merkingini ‘lata ræstna’ ella ‘vindturka’ ongantíð hevur verið til í fornnorrønum? Tað kunnu vit ikki vita við vissu, men tað sáar iva um hypotesuna, at *ræsa* kann ganga aftur til *hrár* ella *hræ*, tí millumliðurin, **hræsa*, ikki er skjalfestur, uttan í hesum eina og sera ivasama dømi, har tað verður brúkt á sama hátt sum *ræsa* uttan *h*.

Aldurin

Vit kunnu í øllum førum staðfesta, at *ræsa* – tó eftir øllum at *døma* ikki við merkingini ‘lata ræstna’ ella ‘vindturka’ – hevur verið til í fornnorrønari tíð, tí orðið er skjalfest í norrønu keldunum. Men av tí at sagnorðið sýnist at verða gjørt eftir frumnorrønum leisti, við tað at tað hevur fingið *i*-umljóð av einum eftirskoyti, annaðhvørt tað nú er **-isōn* ella *-ijan*, sum síðan er synkoperað, kunnu vit ganga út frá, at tað gongur heilt aftur til frumnorrønt.

Tað kann tó hugsast, at tað er vorðið til eftir frumnorrøna tíð við sokallaðari analogi ella samjavnaði. Hóast mong av teimum ljóðunum, sum í synkoputíðini völdu umljóð, fullu burtur, so so livdu ljóðskiftini, sum vóru úrslit av umljóðinum, framvegis víðari. Tá er talan um *bendingarligt* ella *analogiskt* umljóð heldur enn

ljóðfrøðiligt (Haugen, 2021, s. 34-35). Tað kann hugsast, at av tí at ljóðskiftið *á* – *æ* longu var til í málinum sum bendingarligt i-umljóð, so kundu nýggj orð gerast eftir sama mynstri. Hetta er tað, sum verður rópt “lutfalsligur samjavnaður” (Campbell, 2004, s. 104), og tað kann setast upp soleiðis $a : b = c : x$, har *x* er tað ókenda. Vit fylla *a*, *b* og *c* út við *lás*, *læsa* og *rás* fyri at finna *x*:

lás : *læsa* = *rás* : *ræsa*

Skulu vit grundgeva fyri, at *ræsa* ikki er eldri enn fornnorrønt, og at tað er vorðið til á henda hátt, hevði verið best at kunnað víst á onnur yngri sagnorð, sum týðiliga eru vorðin til á henda hátt og við rímligari vissu kunnu sigast ikki at hava verið til í frumnorrønari tíð. Tað hevði kravt eitt størri kanningararbeiði og gongur út um endamálið við hesari grein.

Tískil er best at halda seg til fyrru niðurstøðuna: at tað allarhelst gongur aftur til frumnorrønt, eftirsum tað tykist vera gjørt eftir frumnorrønnum leisti. Orðið kann so hava fingið merkingarnar ‘lata ræstna’ ella ‘turka’ seinni, við tað at tær ikki eru staðfestar í fornnorrønnum keldum.

Niðurstøða

Hóast etymologiin við *hrár* ella *hræ* sýnist áhugaverd og merkingarliga sannlík, so er tað ein stórur vansi, at tað bert finst eitt sera ivasamt dømi um formin **hræsa* í fornnorrønnum keldum, og at tað ikki finst við merkingini ‘lata ræstna’. Aftur at hesum kemur so tað, at frumnorrøna sagnorðavleiðslan **-isōn*, sum ein etymologi við *hrár* ella *hræ* krevur, er rættiliga óvanlig og samsvarar ikki við veruligu bendingina av *ræsa*, meðan ein etymologi við *rás* samsvarar væl bendingarliga. So hóast tað sýnist upplagt at knýta merkingarnar í *hrár* og *hræ* saman við *ræsa*, so er ikki líka lætt at knýta tey saman upprunafrøðiliga og bendingarliga.

Eftir míni meting er tað meiri sannlíkt, at *ræsa* við merkingini ‘lata ræstna’ er leitt av *rás* og ikki *hrár* ella *hræ*, tí tað sýnast at vera færri vansar við hesi etymologiini enn teirri seinnu. Sum vit sóu, so hevði protoindoeuropeiska rótin **rēs-* heilt týðiliga hjámerking, sum hevur við rennandi vatn at gera, og tað sást eisini aftur í indoeuropeiskum kognatum og í norrønu kognatunum. Týðilig dømi eru íslenska *ræsa fram mýrina* (at dreina mýrina) og føroyska (*vatn*)*ræsi*. Frá hesum til merkingina at ‘turka’ og ‘lata ræstna’ er stutt leið.

Út frá teimum eygleiðingum og próvgrundum, ið her eru førdar fram, haldi eg tískil, vit kunnu staðfesta, at tað er sannlíkast, at *ræsa* er leitt av navnorðinum *rás* – ikki av *hrár* ella *hræ* – og at tað er vorðið til í frumnorrønari tíð og hevur møguliga fingið serligu føroysku merkingina ‘lata ræstna’ seinni í tíðini vegna hjámerkingarnar við vætu og vatni. Tískil áttu tey trý *ræsa*-sagnorðini í *Føroyskari orðabók* eftir hesum at verið førd upp sum eitt einstakt polysemt orð, sum í øllum sínum merkingum gongur aftur til tað sama navnorðið, *rás*.

Tøkk

Jógvan í Lon Jacobsen skal hava tøkk fyri tilstuðlan, vegleiðing og góðar viðmerkingar. Eisini vil eg takka Guus Kroonen fyri upplýsingar um frumnorrøn eftirskoyti og góðar viðmerkingar til umrøddu upprunafrøðiligu móguleikar í hesi grein. Helge Sandøy vil eg takka fyri at vísa á, at *ræsa* eisini finst í norskum. Finni Ágústi Ingimundarsyni takki eg fyri viðkomandi viðmerkingar og ábendingar viðvíkjandi íslenska orðasambandinum *siginn fiskur* og ivasama forminum **hræsa*. Eisini vil eg takka teimum trimum heimildarmonnunum fyri suðuroyarmál, Magna Eystan Á, Dagfinni Olsen og John Berg, fyri greið svar um úttaluna av *ræsa* í Suðuroy.

Bókmentalisti

Bergenholtz, H., Cantell, I., Fjeld, R. V., Gundersen, D., Jónsson, J. H., Svensén, Bo., Haraldsson, H., Mikkelsen, H. K. & Sivula, J. (1997). Nordisk leksikografisk ordbok. Tøyen: Universitetsforlaget.

Campbell, L. (2004). *Historical Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Haugen, O. E. (2021). *Norrøn grammatikk i hovuddrag*. Oslo: Novus Forlag.

Indrebø, G. (1951/2001). *Norsk målsoga*. Bergen: Norsk Bokreidingslag.

Kristoffersen, G. & Torp, A. (2016). "Kapittel 2: Fonologi". Í: (Rits.: Sandøy, H.). *Norsk Språkhistorie: mønster*. Oslo: Novus.

Sørli, M. (1965). *En færøysk-norsk lovbook fra omkring 1310*. Bergen: Universitetsforlaget.

Práinsson, H., Petersen, H. P., Jacobsen, J. í L., Hansen, Z. S. (2012). *Faroese*. Tórshavn og Reykjavík: Fróðskapur.

Orðabøkur

Norsk ordbok, ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftspråket (*Norsk ordbok 2014*). (2016). Samlaget.

<https://alfa.norsk-ordbok.no> (vitjað í juli 2024).

Blöndal, S. (1924/1963). *Íslensk-dönsk orðabók*. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. <https://blondal.arnastofnun.is> (vitjað í juli 2024).

Dahlerup, V. (1919). *Ordbog over det danske Sprog*. Gyldendal. <https://ordnet.dk/ods> (vitjað í juli 2024).

Den danske ordbog. (2005). Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. <https://ordnet.dk/ddo> (vitjað í juli 2024).

Espersen, J. C. S. (1908/2021). *Bornholmsk Ordbog*. Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. <https://bornholmskordbog.ku.dk/> (vitjað í jan. 2025).

- Heggstad, L., Hødnebo, F. & Simensen, E. (2012). *Norrøn ordbok*. Det Norske Samlaget.
- Magnússon, Á. B. (1989). *Íslensk orðsifjabók*. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
<https://malið.is> ella <https://ordsifjar.arnastofnun.is> (vitjað í juli 2024).
- The Oxford English Dictionary*. (1884). Oxford University Press.
<https://www.oed.com> (vitjað í juli 2024).
- Poulsen, J. H. W., Simonsen, M., Jacobsen, J. í L., Johansen, A. & Hansen, Z. S. (1998). *Føroysk orðabók*. Orðabókagrunnurin.
<https://sprotin.fo> (seinast broytt: apríl 2020).
- Sigurðardóttir A., Kjeldsen, A. S., Jacobsen, B. C., Sanders, C., Jóhannsson, E. Þ., Rode, E., Degnbol, H., Knirk, J. E., Lindholm, J., Arvidsson, M., Ellyton, P., Battista, S., Wills, T., Helgadóttir, Þ. (2010). *Ordbog over det norrøne prosasprog*. Den Arnamagnæanske Kommission.
<https://onp.ku.dk> (vitjað í aug. 2024)
- Skautrup, P., Nielsen, N. Á., Rasmussen, O., Ringgaard, K., Kunøe, M., Veirup, H., Bøggild-Andersen, B., Sørensen, V., Arboe, T., Schoonderbeek Hansen, I., Grøftehauge, N., Svendsen, M.-M. M. & Bøegh, K. F. (1970 o.fr.). *Jysk Ordbog*. Aarhus Universitet.
<https://www.jyskordbog.dk/> (seinast broytt: 2017).
- Svenska Akademiens Ordbok*. (1787/2016) Svenska Akademien.
<https://www.saob.se/> (vitjað í jan. 2025).
- Torp, A. (1919/1992) *Nynorsk etymologisk ordbok*. Bjørn Ringstrøms Antikvariat.
- Úlfarsdóttir, Þ. o.fl. *ISLEX*. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
<https://islex.is> (seinast broytt: februar 2020).
- Vendell, H. A. (1904). *Ordbok över de östsvenska dialekterna*. Svenska litteratursällskapet i Finland.
<https://archive.org/details/ordbokverdestsv01vendgoog> (vitjað í jan. 2025).
- De Vries, J. (1962). *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. E. J. Brill.

Tekstasøvn

- Handrit.is*. (2010). Upplýsingar um AM 656 I-II 4to, heintaðar í aug. 2024 á <https://handrit.is/manuscript/view/da/AM04-0656-I-II/0#mode/2up>.
- Ritmalssafn Orðabókar Háskólans*. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
<http://ritmalssafn.arnastofnun.is> (vitjað í juli 2024).

Orðaseðlasavn

Orðaseðlasavnið hjá Føroyamálsdeildini.

<https://sedlasavn.setur.fo/>

Praktikvejlederens primære opgave i læreruddannelsen

– Et Mixed-methods studie blandt lærerstuderende på Færøerne

Fróðskaparrit 71 (2025): 19-53
©The Author(s) 2025 Open
Access under Creative
Commons by Attribution
License. Use, distribution and
reproduction are unrestricted.
Authors and original publication
must be credited.
www.frodskapur.fo/

The Primary Role of the Internship Supervisor in Teacher Education – A Mixed-Methods Study Among Student Teachers in the Faroe Islands

Hans Harryson¹, *lektor, ph.d., Fróðskaparsetur Føroya, Námsvísindadeildin*

Abstract

This study focuses on the role of the internship supervisor in Faroese teacher education. On paper, the supervisor is both a primary and lower secondary school teacher and a teacher educator making this dual task problematic. In order to get a nuanced insight into the supervisor's primary contribution to teacher training, the author supplemented an extensive questionnaire survey (n=2823) among Nordic student teachers in 2019/2020 and 2021/2022 with in-depth interviews with five Faroese student teachers in their final year of study. The mixed method study shows that the internship supervisor task is not well defined, but that most Faroese supervisors position themselves as primary school teachers, who use most of the supervision time to observe, evaluate and guide the students in relation to their teaching and classroom management competence. The task of building a bridge between the university discourse/primary school discourse and theory/practice is far less visible. The study also showed that Faroese student teachers do not expect theory/practice linkages to be part of internship supervisors' area of responsibility and expertise.

---

¹ E-mail: hansh@setur.fo

Abstrakt

Denne undersøgelse sætter fokus på praktikvejlederens rolle i den færøske læreruddannelse. På papiret er vejlederen både folkeskolelærer og læreruddanner – og denne dobbeltopgave er ikke uproblematisk. For at få et nuanceret blik på praktikvejlederens primære bidrag i den samlede læreruddannelse, har forfatteren suppleret en omfattende spørgeskemaundersøgelse (n=2823), som blev foretaget blandt nordiske lærerstuderende i 2019/2020 og 2021/2022, med dybdegående interviews med fem færøske lærerstuderende på sidste studieårgang. Undersøgelsen viser, at praktikvejlederopgaven er ikke veldefineret, men at de fleste færøske vejledere positionerer sig som folkeskolelærere, som anvender det meste af vejledningstiden på at observere, evaluere og guide studenterne i forhold til deres undervisnings- og klasseledelseskompetence, mens opgaven at bygge bro mellem henholdsvis universitetsdiskursen/folkeskolediskursen og teori/praksis er langt mindre synlig. Undersøgelsen viser derudover, at færøske lærerstuderende forventer ikke, at tydeliggørelsen af teori/praksis-sammenhængen skal høre til praktikvejlederens ansvars- og ekspertiseområde.

Keywords: Teacher education, internship, internship supervision, internship supervisors, student teachers, theory/practice, university discourse, primary school discourse.

Nøgleord: Læreruddannelse, praktik, praktikvejledning, praktikvejledere, lærerstuderende, teori/praksis, universitetsdiskursen, folkeskolediskursen.

Indledning

Læreruddannelsen i de fleste nordiske lande består af tre elementer: undervisningsfag, pædagogiske fag og praktikken. Når læreruddannelsen som uddannelsesform bliver kritiseret, så er et hovedargument ofte, at samarbejde mellem de tre elementer er inadækvat, og at specielt praktikperioderne har svært ved at indgå som en integreret del af uddannelsesforløbet (Hopman, 2006; Smeby, 2010).

Practicum problems appear (across the international literature) to be long standing and almost universal [...] and the idea of an absence of explicit connections made between university-based coursework and school-based experience is frequently identified as a major challenge in initial teacher education (White & Forgasz, 2016:236).

Historisk set har praktikken haft lav status i læreruddannelsen. Både i et internationalt perspektiv og i et nordisk perspektiv har praktikken været et forholdsvis forsømt forskningsområde (White & Forgasz, 2016; Ohnstad & Munthe, 2010). Men trods dette faktum, er der få interessenter, som sætter spørgsmålstegn ved praktikkens eksistensberettigelse i læreruddannelsen. Årsagen er, at læreruddannelsen er en professionsuddannelse, og alle professionsuddannelser er vekseluddannelser, hvor de studerende skal lære om

professionsfeltet i to divergerende læringsrum: På universitetet hvor de primært skal få teoretisk indsigt og i praktikskolen, hvor de primært skal få praktisk erfaring (Haastrup et al., 2013). I læreruddannelsens øjemed bliver de to læringsrum ofte betegnet som diametrale modsætninger, og der snakkes højt om "to-verdens-fænomenet" (Munthe et al., 2020:63) og et alarmerende behov for, at der etableres "brobygning" mellem læreruddannelsens teoretiske og praktiske del (Haastrup et al., 2013:10). For at tydeliggøre forskellen mellem de to læringsrum bliver campusundervisning og praktikperioder stundom italesat ved hjælp af dikotomier som teori/praksis, idealer/realiteter, knowing that/knowing how og artikuleret viden/tavs viden (Lillejord & Børte, 2017; Smeby, 2010). Og der synes at være en konsensus om, at der overordnet mangler praksisnær teori på campus og teorinær praksis på praktikskolen.

Selv om praktikken indgår som en selvfølgelig del af alle integrerede læreruddannelser, så bliver den organiseret forskelligt fra land til land og fra uddannelsessted til uddannelsessted (DAMVAD, 2020; Weisdorf, 2020). Forskellen kommer klarest til syne, når man iagttager hvor ofte, hvor længe, hvornår og hvorhenne de lærerstuderende skal i praktik (Baeten & Simons, 2016). Men trods forskelligheden, så består praktikken som regel af disse indholdskategorier og følger denne rækkefølge.

Lærerstuderende

- får tildelt en (eller to) praktikvejleder
- observerer vejlederens undervisning i kortere eller længere tid
- underviser én eller flere klasser, mens de bliver observeret af vejlederen
- får besøg af campusunderviseren midt i praktikforløbet
- får feedback af vejlederen undervejs og efter praktikperioden

Som det fremgår af ovenforstående, så er praktikvejlederen en central person i praktik-perioden. Vejlederen er med til at uddanne folkeskolelærere, men han eller hun er ikke læreruddanner i almindelig forstand. Denne hybrid-position er ikke ukompliceret, og metaundersøgelser viser, at praktikvejledere opfatter praktikvejlederrollen ret forskelligt, og at deres bidrag og deres engagement derfor kan variere meget (Clarke et al., 2014).

I denne artikel undersøges tre antagelser, som må betragtes som ret essentielle, når man vil indkredse praktikvejlederens primære ansvarsområde og forstå hans eller hendes særlige bidrag i den samlede læreruddannelse.

Antagelserne lyder: Praktiklærerens primære opgave

- (1) er ikke at tydeliggøre sammenhængen mellem indholdet i campusundervisningen og folkeskolens pulserende liv
- (2) er ikke at hjælpe de lærerstuderende at skabe sammenhænge mellem teori/praksis

- (3) er at give de lærerstuderende feedback angående de lærerkompetencer, som de skal tilegne sig, hvis de skal begå sig i professionen

Artiklen tager udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse, som blev foretaget blandt nordiske lærerstuderende i 2019/2020 og i 2021/2022 (Elstad et al., 2020; 2020a; 2023b). I denne artikel bliver de færøske tal trukket ud af datamaterialet og suppleret med en interviewundersøgelse af de færøske respondenter. Begrundelsen for at sætte fokus på Færøerne er dels, at praktikken er et nærmest uudforsket område i færøsk skolekontekst og dels, at en omfattende evaluering af den færøske læreruddannelse konkluderede, at praktikens omfang og organisering bør revurderes i fremtiden (Poulsen et al., 2024).

I det næste afsnit introduceres den teoretiske optik, som er blevet anvendt i dette forskningsprojekt.

Teoretisk optik

I dette forskningsprojekt lægges der en diskursanalytisk optik ned over datamaterialet. Som udgangspunkt bliver læreruddannelsen og folkeskolen (eller praktikskolen) opfattet som to forskellige diskursive rum i uddannelses-systemet, som råder over hver deres diskursive fornuft, vokabular, fortolknings-repertoarer, handlingsreservoir, storylines, dominerende narrativer, subjekt-kategorier og inklusions- og eksklusionsmekanismer (Wetherell & Potter, 1987; Laclau & Mouffe, 2014; Simonsen, 1996).

Diskursanalysen som analytisk tilgang tager udgangspunkt i social-konstruktionistisk og poststrukturalistisk metateori, som gør os opmærksom på, at vores viden om verden altid er kulturelt, historisk og diskursivt indlejret, og at videns- og praksisformer konstrueres og opretholdes i sociale sammenhænge og ved hjælp af de kategorier og begreber, som har vundet hegemoni i de givne sammenhænge (Burr, 1995; Harryson, 2018).

En grundidé i diskursanalysen er, at mening bliver konstrueret i kommunikation (i tekst og tale), og at mennesker, som tilhører forskellige diskursive grupper, opfatter og italesætter verden (objekter, fænomener, begivenheder), sig selv og andre på divergerende måder (Nikander, 2008).

Hvis vi knytter den ovenforstående forståelsesramme til artiklens problemstilling, så kan vi sige, at siden årtusindeskiftet er læreruddannelsen i mange lande blevet en universitetsuddannelse, som bliver formet af de forventninger, som er indbygget i Bolognaparadigmet i henhold til uddannelsens varighed, modulisering osv. (Elstad, 2020; Hopmann, 2006; Biggs & Tang, 2009). Når en professionsuddannelse transformeres til en universitetsuddannelse², så

---

² I et internationalt lys påpeges det, at teori/praksis problematikken er blevet større, siden læreruddannelsen i mange lande er blevet en universitetsuddannelse (Darling-Hammond, 2006; 2006a).

er der et indbygget krav, at uddannelsen både skal være forskningsstyret, forskningsorienteret og forskningsbaseret (Lillejord & Børte, 2017).

I campusundervisningen er studenternes egen læring i centrum, og blandt universitetslærere og medstuderende bliver den enkelte lærerstuderende positioneret og vurderet i forhold til, om han eller hun har formået at tilegne sig de teoretiske perspektiver, (som ofte er abstrakte og generelle), det vokabular og de argumentationskompetencer, som har høj anseelse i universitetsdiskursen. Inklusions- og eksklusionsmekanismerne (egnet, måske egnet og uegnet) cirkulerer af samme årsag omkring studenternes akademiske refleksionsniveau.

Ser vi på praktikken i læreruddannelsen, så foregår den typisk på en folkeskole, som ikke er designet som et laboratorium, hvor lærerstuderende kan eksperimentere frit med det teoretiske input, som har været på programmet i campusundervisningen. Nej, praktikken foregår som regel i en offentlig folkeskole, hvor elever i forskellige aldre og med forskellig baggrund undervises og dannes. Det vil sige, at i folkeskolediskursen er elevernes læring og trivsel i centrum, og de lærerstuderende får mulighed for at indtage subjektpositionen som kommende lærere i nogle uger ad gangen, mens de bliver observeret og guidet af en udlært folkeskolelærer.

Lærerarbejde har en tydelig praksisforankring, og derfor vil de dominerende narrativer, som trækkes frem i interaktionen mellem praktikvejleder og praktikanter, ofte cirkulere omkring konkrete praksissituationer. Derudover er der en indbygget handletvang i lærerprofessionen³. Denne handletvang gør, at de studerende må sætte campusundervisningens succeskriterier på standby i praktikperioden, fordi at inklusions- og eksklusionsmekanismerne i folkeskolen er ikke primært knyttet til studentens kompetencer til at referere, reflektere og perspektivere, men til deres mod til at indtage subjektpositionen som den voksne i klasselokalet – som igangsætter, performer, inspirator, opdrager og fagdidaktiker (Feiman-Nemser, 2008).

Der er få, som vil bestride, at der altid vil være en (vis) forskel mellem teori og campusundervisning på den ene side og praksis⁴ og praktikperioderne på den anden side (Haastrup et al., 2013, Laursen, 2011). Men i hvor høj grad er det praktikvejlederens opgave at indtage subjektpositionen som brobygger mellem

---

³ Uartikulerede kompetencer som skøn, fingerspidsfølelse og improvisation er en integreret del af lærerarbejde – og derfor også af studenternes hverdag i praktikperioden (Michelet & Eri, 2019).

⁴ Professionelle har forskellige opfattelser af teori/praksis-relationen. Per Fibæk Laursen (2011) skriver, at nogle anser teori som et værktøj, som kan anvendes (nærmest direkte) i praksis. Andre opfatter teori som en optik, som kan påvirke vores måde at se og opfatte den praktiske virkelighed på. Atter andre ser teori som kritik. Det vil sige, at teoriens rolle er at synliggøre magtudøvelse og strukturelle skævheder i samfundet. Og til sidst har vi dem, som argumenterer for, at teori er fortolkning af praksis – Det vil sige, at ved hjælp af teorier bliver man bedre til at gennemskue og forstå praksis.

de to diskurser? Og i hvor høj grad er vejlederen i stand til at inddrage det akademisk apparatur, som er i centrum i campusundervisningen og at tydeliggøre sammenhængen mellem campusdiskursen og folkeskolediskursen?

I næste afsnit fremhæves nogle centrale forskningsprojekter, som har forsøgt at tydeliggøre praktikvejlederens arbejde.

Forskningsoversigt

I forskningslitteraturen har praktikken forskellige benævnelser⁵, men det, som er fælles for de fleste benævnelser, er, at de viser til de perioder i uddannelsesforløbet, hvor de studerende forlader campusbygningen i kortere eller længere perioder ad gangen for at prøve kræfter med lærerrollen og lærerarbejde (White & Forgasz, 2016).

Ser man på praktikkens omfang, så viser undersøgelser fra forskellige lande, at uafhængigt af, hvor meget praktikken fylder i læreruddannelsen, så har et flertal af lærerstuderende ofte et ønske om, at praktikken bør tildeles flere uger og timer i det samlede uddannelsesforløb (ibid.). Læreruddannelsesforskere synes enige om, at praktikken skal have en vis længde for at give et adækvat indblik i lærerarbejdet, men de påpeger samtidig, at kvaliteten har større indflydelse på studenternes samlede læringsudbytte end kvantiteten (Reynolds et al., 2016). Det vil sige, at praktikken ikke kun handler om antal timer i praksisfeltet, men om hvilke opgaver, de studerende skal løse undervejs i praktikforløbet, og hvilken støtte og vejledning de får i processen⁶. Læreruddannelsesforskere gør også opmærksom på, at praktikken skal være såpas omfattende, at de lærerstuderende får mulighed for at afprøve den såkaldte "core practice", som er arbejdsopgaver, som en lærer skal løse igen og igen både inde i klasseværelset og udenfor klasseværelset (Grossmann et al., 2009:277).

Skifter vi synsvinkel og ser på læreruddannelsens dominerende teorier, så har de ofte haft en tendens til at være inspireret af reformpædagogiske og progressive tanker, som har problematiseret folkeskolens organisering og traditionelle undervisningsmetoder (Elstad, 2020). Budskabet til de lærerstuderende har både eksplicit og implicit været, at den nuværende folkeskole er ikke tidssvarende. Den bør derfor ikke reproducere, men reformeres (ibid.; Skagen, 2006). Den kritiske holdning til folkeskolens indhold

---

⁵ De mest hyppige benævnelser er "internship, field work, field placement, school placement, school-based placements, teaching practice, clinical practice, professional experience, practicum experience, clinical experience" (White & Forgasz, 2016:231; Darling-Hammond, 2006a:152; Grossmann et al., 2009:275).

⁶ White & Forgasz (2016) skriver "that it is not the quantity but the quality of experience that matters and that one should not assume [...] that experience equals educative experience and that the more experience, the better" (ibid. p. 244).

og arbejdsmetoder har været et tvivlsomt udgangspunkt for et godt samarbejde mellem læreruddannelsen og folkeskolen.

Ser man på den grundlæggende forskel mellem læreruddannelsesdiskursen og folkeskolediskursen, så understreger en ny reviewartikel, at mens campusundervisningen har en svag professionsforankring, så er "skolens diskurs praktisk orientert, med lite kobling til teori" (Lillejord & Børte, 2017:9).

Sætter man fokus på praktikvejledere som subjektkategori, så viser undersøgelser, at praktikkens kvalitet og praktikvejlederens indsats i praktikperioden er to sider af samme sag, og at vejlederens relationskompetencer, engagement og tilgængelighed har en vital betydning for studenternes læringsudbytte:

When student teachers were asked to describe a good practicum, most of them started to describe their own mentors [...] The students seemed to agree that a good practicum primarily depended on the school-based mentors. They emphasised the importance of a good relationship, which means that mentors have time to engagement, understand the student teacher's situation and are easy to collaborate with (Ulvik og Smith, 2011:526).

Trods dette faktum, så beretter flere praktikvejledere, at de opfatter vejlederoppgaven som udefineret og diffus - og i forlængelse af dette omtales praktikvejledere som en subjektgruppe, som har en uklar identitet (Lillejord & Børte, 2017; Skagen, 2010).

Identitetsproblematikken er flerdimensionel: For det første handler den om praktikvejlederens uddannelsesprofil og Curriculum Vitae (CV). – Undersøgelser viser, at kun en brøkdel af vejlederne i mange lande har en formel praktikvejlederuddannelse (Andreasen et al., 2019; Trier, 2023). For at give subjektgruppen troværdighed har det været kutyme, at det hovedsageligt er lærere med lang anciennitet, som bliver regnet som kvalificeret til at være praktikvejledere (Thorsen, 2016; Ohnstad & Munthe, 2010). Fordelen ved at have lang anciennitet er, at vejlederen har et stort kendskab til professionsfeltet, mens ulempen er, at der kan være gået to eller tre årtier, siden vejlederen har bestået lærereksamen, og at han eller hun af samme grund ikke har tilstrækkeligt kendskab til indholdet i den nuværende læreruddannelse, "hvor forskningsbasert kunnskap og kompetanse vektlegges i mye større grad" (Munthe et al., 2020:69).

For det næste kaster identitetsproblematikken lys på det faktum, at praktikvejlederoppgaven er dobbelt. Vejlederen har ansvaret for eleverne i klassen, samtidig som han har ansvaret for praktikanterne. Og hvis der opstår konfrontationer, så vil praktikvejlederne som oftest prioritere eleverne i klassen højere end de lærerstuderende (Clark et al., 2013).

For det tredje bunder identitetsproblematikken i den kendsgerning, at et flertal af praktikvejledere opfatter sig som folkeskolelærere og ikke som

læreruddannere (Haugan, 2011; Lillejord & Børte, 2017). Mange praktikvejledere tilstår, at de har begrænset viden om, hvad de studerende beskæftiger sig med i campusundervisningen, og de føler ikke, at deres primære ansvarsområde og ekspertise er, at få de studerende at teoretisere over konkrete praksiserfaringer⁷ (Thorsen, 2016). Lærerstudierende synes heller ikke at have nogen forventning om, at praktikvejlederne skal hjælpe dem at forstå teoretiske problemstillinger, og derfor refererer de studerende sjældent til teorier i konferencetimerne⁸ (Ohnstad & Munthe, 2010). Et flertal vejledere fokuserer af samme årsag på skolens eksisterende arbejdsmetoder og de tekniske sider ved undervisningen. Dette fokus påvirker den daglige dialog mellem vejleder og studerende, som typisk handler om "studenternes præstationer i klasserommet, organisering og praktisk tilrettelegging" (Munthe et al., 2020:52).

Diskrepansen mellem campusundervisere og praktikvejledere kommer tydeligst til syne, når campuslæreren kommer på praktikbesøg. Her er tendensen ofte, at det er campusundviseren, som sætter dagsordenen i (midtvejs)samtalen, og at det er campusdiskurens vokabular og teoretiske præferencer, som dominerer. Denne kendsgerning gør, at der opstår (eller kan opstå) en ubalance i magtforholdet mellem repræsentanter for de to typer læreruddannere (Rasmussen, 2008). White & Forgasz (2016) snakker i forlængelse af dette om "lack of understanding and awareness [...] between the expectations of university and schoolbased staff [...] and confuse pre-service teachers who find themselves situated awkwardly between the two" (ibid. s. 238).

For det fjerde så kan identitetsproblematikken hægtes på de mange undersøgelser, som viser, at praksisskoler kan være meget forskellige, og at de faciliteter, som de studerende har til rådighed i praktiktiden, kan variere meget: "Variationene har handlet om holdninger, støtte, faciliteter, praksislærere og muligheder til å lære av erfaring", og mulighederne for at få en rigtig god praktikvejleder bliver af nogle studerende sammenlignet med "et sjansespill" (Munthe et al., 2020:64 & 52).

For det femte bliver identitetsproblematikken cementeret i de undersøgelser, som viser, at mange praktikvejledere opfatter sig som "ensomme svaler" i praktikperioden (ibid. s. 35). Vejlederne giver udtryk for, at praktikvejledning enten bevidst eller ubevidst er blevet en individuel opgave snarere end en kollektiv opgave. Og en naturlig konsekvens af dette er, at den

---

⁷ Undersøgelser viser, at hvis man sammenligner praktikvejledere inden for læreruddannelsen, pædagoguddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen, så bruger de, som vejleder lærerstudierende, i gennemsnit mindre tid på at hjælpe de studerende "at integrere teori og praksis", og de lærerstudierende føler (måske af samme årsag) i mindre grad, at praktikken hænger sammen med "de øvrige dele af studiet" (Smeby, 2010:108).

⁸ En konferencetime er en skemalagt session (typisk en eller to gange om ugen), hvor praktikvejlederen og de lærerstuderende kan trække sig til side og snakke sammen om praktikken, uden at eleverne er til stede.

enkelte praktikvejleder giver den studerende "innsikt i sin personlige kunnskap og sine personlige erfaringer" snarere end "i en profesjonskunnskapsbase, som støtter kvalifisering til læreryrket" (Ohnstad & Munthe, 2010:159).

En anden konsekvens er, at det kan være ret forskelligt, hvor meget eller hvor lidt vejlederen involverer sig i den enkelte lærerstuderende. Clarke et al. (2014:166ff.) viser i en metaundersøgelse til tre overordnede varianter:

- Vejledere, som involverer sig mindst muligt, og som nærmest overlader undervisningslokalet og undervisningsopgaven til de studerende ("Classroom placeholders/Absentee Landlord")
- Vejledere, som iagttager og evaluerer studentens undervisning med basis i, hvad en lærers arbejde går ud på ("Supervisor of practice/Overseer")
- Vejledere, som kender den litteratur og de teorier, som de studerende arbejder med på campus, og som bevidst og systematisk forsøger at skabe en forbindelse mellem campusundervisning og studenternes praksiserfaringer ("Teacher educator/Coach")

For det sjette bliver identitetsproblematikken forstærket af det empiriske faktum, at selv om praktikken ikke har høj anseelse i universitetsverdenen, og praktikvejlederopgaven ikke er særlig veldefineret, så viser metaundersøgelser, at praktikken som regel er den del af læreruddannelsen, som de studerende giver bedst skudsmål, og som de omtaler som uddannelsens mest relevante element (Hattie, 2009; Skagen, 2010). Lærerstuderende opfatter sig som kommende lærere og anser derfor primært praktikken som en øvelsesarena, hvor de kan udvikle deres undervisningskompetencer og ikke som et sted, hvor de skal lære at reflektere om undervisning (Nilssen, 2010).

De divergerende forståelser af praktikvejlederens kerneopgave overlapper hinanden – men hver især er de bestemmende for praktikvejlederens bidrag til den samlede læreruddannelse.

I næste afsnit præsenteres forskningsdesign og etiske overvejelser.

Forskningsdesign og etiske overvejelser

Artiklen tager udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse, som blev gennemført blandt lærerstuderende i Danmark, Norge, Sverige, Finland, Island i 2019/2020 og på Færøerne i 2021/2022 (Elstad et al., 2023; 2023a; 2023b). Formålet med spørgeskemaundersøgelsen var at generere viden om, hvordan lærerstuderende vurderer relevansen af de forskellige elementer i læreruddannelsen.

Spørgeskemaet bestod af 90 spørgsmål og havde et enkelt design. De studerende fik ét spørgsmål ad gangen med en syvpunktsskala, hvor 1 betød "meget uenig", 7 "meget enig", og 4 repræsenterede det neutrale midtpunkt "hverken enig eller uenig". Tal-skalaen gør det muligt for forskere at kvantificere

teoretiske konstruktioner, lave statistiske opgørelser og sammenligninger (Boolsen, 2008). Denne artikel fokuserer på 12 spørgsmål fra spørgeskemaet, der direkte eller indirekte relaterer sig til de tre centrale antagelser.

Nedenforstående oversigt giver et overblik over respondenterne fra de deltagende lande.

	Land	Antal lærer-uddannelser	N	Bemærkninger
1	DA	2	1500	Respondenterne kom fra 2 læreruddannelser. De var i slutfasen af læreruddannelsen. Der var høj svarprocent
2	NO	2	629	Respondenterne kom fra 2 læreruddannelser. De var i slutfasen af læreruddannelsen. Der var høj svarprocent
3	SV	1	133	Respondenterne kom fra en enkelt læreruddannelse i Sverige. Dette er en svaghed ved undersøgelsen, som gør, at de svenske tal skal tages med et vist forbehold
4	FI	1	156	Respondenterne kom fra en enkelt læreruddannelse i Finland. Dette er en svaghed ved undersøgelsen, som gør, at de svenske tal skal tages med et vist forbehold
5	IS	2	300	Respondenterne, som kom fra de to læreruddannelser i Island, var i slutfasen af læreruddannelsen. Der var høj svarprocent
6	FO	1	105	Respondenterne kom fra Færøernes eneste læreruddannelse. Respondenterne kom fra alle årgange
	I alt	9	2823	

I Island og i Norge fik de studerende en e-mail, hvor de blev spurgt, om de ville besvare et elektronisk spørgeskema. I de øvrige lande har man opsøgt den obligatoriske undervisning og opfordret studerende at udfylde et papirbaseret spørgeskema.

Da fremgangsmåderne har været lidt forskellige fra land til land, og da det repræsentative udvalg har varieret ret meget, er det vigtigt at betragte opgørelsen og de nedenforstående tabeller som "eksplorerende og ikke bekræftende forskning" (Elstad, Christophersen & Turmo, 2020a:198).

Den færøske spørgeskemaundersøgelse blev gennemført kort tid efter praktikperioden i 2021/2022. 93 procent af samtlige lærerstuderende

besvarede spørgeskemaet. Den høje svarprocent gør, at de færøske tal må betragtes som ret repræsentative for den samlede population af lærerstuderende.

En svaghed ved spørgeskemametoden er, at de enkelte spørgsmål og svarmuligheder ofte giver en begrænset indsigt i nogle komplekse fænomener (Teasdale & Svendsen, 2005). For at få en mere dybdegående forståelse af praktikkens indhold og relevans, er spørgeskemaundersøgelsen suppleret med fem individuelle interviews med lærerstuderende på Færøerne. Interviewpersonerne gik på 4. årgang og havde gennemført samtlige praktikperioder. De havde således et forholdsvis stort erfaringsgrundlag at snakke ud fra.

Dette forskningsprojekt er således et mixed methods studie, som har et ret tydeligt sekventielt design. Det vil sige, at resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen var med til at formulere og guide de spørgsmål, som var omdrejningspunktet i det efterfølgende (eller det opfyldende) interviewstudie. Et kendetegn ved det sekventielle design er, "at gennemførelsen af den sidste undersøgelse er underlagt betingelserne, som er opstillet i den første" (Frederiksen, 2015:211). Dataintegrationen er med andre ord bestemt på forhånd og transparent både for interviewer og informanter (McKim, 2016).

Interviewpersonerne blev udvalgt ved lodtrækning, og har i analysen fået de anonymiserede navne Aura, Børka, Dora, Einar og Frits⁹.

Interviewene var semistrukturerede, og interviewguiden tog udgangspunkt i (og fulgte) de 12 spørgsmål fra spørgeskemaet, som omhandlede praktikvejlederens rolle i læreruddannelsen (jf. tabel 1, 2 og 3 på følgende sider).

Under interviewet sad interviewer og informant ved et rundt bord med besvarelserne af de 12 udvalgte spørgsmål vist på en storskærm. Dette set-up gav informanten mulighed for at studere sammenhængen mellem (1) spørgsmålene, (2) svarmulighederne og (3) den procentvise fordeling samt reflektere over, hvorfor deres medstuderende havde besvaret spørgsmålene, som de havde.

Denne tilgang bygger på erkendelsen af, at hvis man vil have et adækvat og nuanceret indblik i relationen mellem lærerstuderende og praktikvejledere, må man anerkende, at det er de studerende, der besidder en særlig "datasans" (Staunæs et al., 2021). Som praktikanter har de skullet finde sig til rette i folkeskolediskursen, samarbejde med forskellige praktikvejledere og tilegne sig værdifulde erfaringer undervejs. De har derfor særlige forudsætninger for at fortolke spørgeskemaundersøgelsens resultater og skabe meningsfulde forklaringer på baggrund af det kvantitative datamateriale (Miller & Glassner, 2004; Søderberg, 2005).

---

⁹ Cirka $\frac{3}{5}$ af de studerende på den færøske læreruddannelse er kvinder (Harryson, 2023b). Dette er årsagen til, at tre kvindelige studerende og to mandlige studerende deltog i interviewstudiet.

Interviewmetoden kan i dette tilfælde betragtes som en søgen efter "diskursivt data" (Nikander, 2012, s. 397) eller "autentisk data" (Halkier, 2010, s. 121).

De fem interviews fandt sted på campus og varede mellem 37 min. og 53 min.

Ved hjælp af (og med inspiration fra) databehandlingsprogrammer Nvivo 14 er de transskriberede interviews først blevet samlet i et dokument, og siden er der blevet anvendt indexkoder i et forsøg på at organisere, systematisere og reducere datamaterialet. Den tematiske kodning (også kaldt "kodning oppefra") har været central i dette arbejde (Kristensen, 2015:485). Det vil sige, at koderne er blevet udviklet på forhånd med basis i de tre antagelser, som artiklen cirkulerer omkring.

A thematic, topic-centered approach where the researcher have a number of topics, themes or issues which they wish to cover, or a set of starting points for discussion, or specific 'stories' which they wish the interviewee to tell [...] Must qualitative interviews are designed to have a fluid and flexible structure, and to allow researcher and interviewee(s) to develop unexpected themes (Mason, 2002:62).

Forfatteren af denne artikel planlagde og gennemførte de fem interviews. Forfatteren har været ansat på den færøske læreruddannelse i en årrække og har derfor et indgående kendskab til det færøske skolesystem og et vist kendskab til interviewpersonerne. De tætte relationer er et grundvilkår i en såkaldt "small island research", og sætter ekstra store krav til at følge etiske retningslinjer, god forskeretik og at garantere interviewpersonernes anonymitet (Hayfield, 2022; Guillemin & Gillam, 2004). Selv om forfatteren ikke har været involveret i interviewpersonernes praktik (hverken som underviser eller eksaminator), vil han af naturlige årsager være i besiddelse af en insiderviden og have nogle fordomme om forskningsfeltet, som kan være med til at styre (og forstyrre) såvel analyse- som fortolkningsprocessen.

Given that the researcher is intimately involved in both the process and product of the research enterprise, it is necessary for the reader to evaluate the extent to which an author identifies and explicates their involvement and its potential or actual effect upon the findings (Horsburgh, 2003:309).

For at begrænse indflydelsen af dette udgangspunkt blev der besluttet, (1) at en forskningsassistent med lingvistisk baggrund, skulle transskribere og oversætte de fem interviews fra færøsk til dansk, og (2) at forfatter og forskningsassistenten skulle kode interviewene uafhængigt af hinanden og diskutere sammenfald og evt. uenigheder (Berger, 2015).

Den tematiske kodning, som cirkulerede omkring spørgeskemaundersøgelsen og de tre antagelser, havde den følge, at selve kodningen var let

at administrere, og at forfatterens og assistentens arbejde i de fleste tilfælde var nærmest identiske.

Forskningskonteksten: Praktikken i den færøske læreruddannelse

Læreruddannelsen er den ældste højere uddannelse på Færøerne. Den blev etableret i 1870, og fra 1870 til 2008 var uddannelsens opbygning og indhold meget påvirket af seminarietraditionen og læreruddannelsespolitikken i Danmark (Holm, 1979; Nielsen, 1998; Nielsen, 2008). I 2008 blev den færøske læreruddannelse fusioneret med det færøske universitet, og en ny 4-årig Bachelor of Education-uddannelse blev lanceret (Harryson, 2023b)¹⁰. Den nuværende læreruddannelse ligner andre nordiske læreruddannelser. Uddannelsen lever op til Bologna-processens krav om modulisering, og den bliver kontinuerligt vurderet med basis i de gældende ESG-standards (Foley et al., 2022). Uddannelsen består af pædagogiske fag, undervisningsfag, praktikperioder og en speciale-opgave (Harryson, 2023b). Praktikken er en integreret del af grundfagene færøsk og matematik det første studieår og er et selvstændigt modul i samtlige undervisningsfag i 2., 3. og 4. studieår. Praktikmodulerne har deres egne kursusbeskrivelser, og de bliver organiseret på samme måde hvert år: De studerende, som kan tage i praktik alene, parvis eller i grupper på tre, forbereder praktikken i en eller to uger. De gennemfører praktikken. Og når praktikken er overstået, bruger de to uger til at skrive en eksamensopgave, som sætter fokus på deres praksiserfaringer. Opgaven skal forsvares mundtligt, og den bliver bedømt med en karakter (Námsvísindadeildin, 2022). Udover den akademiske vurdering på campus, modtager de lærerstuderende en skriftlig udtalelse fra praktikvejlederen¹¹. Udtalelsen indgår ikke i eksaminationen og påvirker ikke eksamenskarakteren.

Hvis vi lægger forberedelse, udøvelse og efterbehandling sammen, så tæller de moduler, som sætter fokus på praktikken, 40 ECTS i alt i et uddannelsesforløb på 240 ECTS. De 40 ECTS stemmer godt overens med de ECTS point, som praktikken fylder i andre lande (Foley et al., 2022). Men ser man på, hvor mange uger de færøske lærerstuderende reelt opholder sig i folkeskolen, og hvor mange timer de reelt underviser pr. uge, så fylder praktikken relativt lidt i den færøske læreruddannelse sammenlignet med mange andre lande.

---

¹⁰ Det har været tidens trend i det 21. århundrede at læreruddannelser er gået fra at være seminarieuddannelser til at være universitetsuddannelser. Første skridt i akademiseringen er ofte, at læreruddannelsen bliver en uddannelse på bachelorniveau. Næste skridt, som 18 europæiske lande foreløbig har taget, er at gøre læreruddannelsen til en femårig kandidatuddannelse (Elstad, 2020).

¹¹ I Praktikhåndbogen gives de mest grundlæggende oplysninger om praktikforløbet. Praktikvejlederne får timeløn. De får 116,85 kr,- pr. student for hver undervisningstime. Og de får 212,45 kr,- pr. time for hver konferencetime. I forhold til konferencetimerne varierer beløbet ikke, om man vejleder enkelte studenter, par eller grupper (Starvslæruhandbókin, 2022).

Oversigt over praktikken i den færøske læreruddannelse:

- Antal praktikperioder: 4
- Uger i praktik: 5+5+5+3 = 18 uger i alt
- Undervisningstimer: 10 undervisningstimer pr. uge = 180 timer i alt
- Konferencetimer: 2 timer pr. uge = 36 timer i alt

Efter at læreruddannelsen blev fusioneret med det færøske universitet i 2008, blev både undervisningslektionerne på campus og undervisningstimerne i praktikken mere end halveret (Harryson, 2023b). I årlige modulevalueringer giver færøske lærerstuderende udtryk for, at de kunne tænke sig flere praktiktimer, men de siger samtidig, at de lærer meget i de uger, de har til rådighed (Harryson, 2022; Harryson, 2023; Poulsen et al., 2024).

Forskningsresultater

Nedenfor bliver forskningsresultaterne præsenteret under tre overskrifter, som hver især knytter an til de tre antagelser (jf. s. 3).

For at sikre transparens i analysearbejdet er de tre antagelser omformuleret til spørgsmål og præsenteret under hver deres overskrift.

Er det praktikvejlederens opgave at skabe en sammenhæng mellem campusundervisning og studenternes praktikerfaringer?

Der var fire spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen, som prøvede at indfange praktikvejlederens bestræbelser på at skabe en sammenhæng mellem campusundervisning og den hverdag, som de studerende møder i praksisskolen (jf. antagelse I).

I praktikken...	DA	NO	SV	FI	IS	FO
1 knytter praktiklæreren praktiske eksempler til teorier jeg kender fra studiet	3,76	3,65	4,46	3,43	4,13	3,63
2 stifter jeg bekendtskab med hvordan pædagogiske fag og undervisningsfag er relevante i skolen	5,21	4,74	5,08	4,66	5,25	4,50
3 drøfter jeg med praktiklæreren, hvordan fagstoffet kan bruges til at udvikle lærerkompetencer	4,34	4,04	4,94	3,24	4,79	4,08
4 drøfter jeg praktiske erfaringer med praktiklærere i lyset af det, vi har lært på studiet	4,65	4,71	5,16	5,11	5,43	4,03
Gennemsnitsværdi	4,49	4,29	4,91	4,11	4,90	4,06

Tabel 1 viser, at selv om der er en vis forskel på, hvordan lærerstuderende i de seks nordiske lande vurderer de fire udsagn, så er summen af de udvalgte udsagn i samtlige lande i gennemsnit mellem 4, som er det neutrale midtpunkt, og 5.

- Spørgeskemaundersøgelsen giver delvis empirisk støtte til antagelse I, som siger, at et flertal af (nordiske) praktikvejledere ikke opfatter det som deres primære opgave at tydeliggøre sammenhængen mellem indholdet i campusundervisningen og folkeskolens pulserende liv

Hæfter man sig ved de færøske tal i tabel 1, så kan man sige, at det ikke er et kendetegn ved den færøske læreruddannelse, at praktikvejlederne refererer til campusundervisningen, når de drøfter praktiske eksempler med de studerende (g = 4,06). Dette faktum bliver bekræftet i interviewundersøgelsen, hvor samtlige interviewpersoner fortæller, at i dialogen mellem studerende og vejleder bliver læreruddannelsens indhold ofte borte i den daglige trummerum. Og når snakken falder på læreruddannelsen, så er det som regel i sporadiske vendinger og ikke på nogen dybdegående måde.

Informanterne fortæller, at mange praktikvejledere og folkeskolelærere som helhed synes at have en kritisk holdning til akademiseringstendensen i læreruddannelsen.

I interviewet med Børka møder vi et kritisk narrativ, som siger, at læreruddannelsen har distanceret sig fra folkeskolen, siden den blev fusioneret med det færøske universitet i 2008.

Den kommunikation jeg har haft med vejlederne har næsten aldrig handlet om indholdet i læreruddannelsen [...] De fleste vejledere kender ikke så godt den nuværende læreruddannelse. Og man hører ofte: Da vi tog læreruddannelsen, så havde man alle skolens fag. Da fyldte praktikken så og så meget. Men nu er alt forandret [...] Det er tydeligt, at fra deres synsvinkel var læreruddannelsen bedre før i tiden [...] Nu er alt så akademisk. Og akademisk er på en eller anden måde et fyord i deres verden.

Dette kritiske narrativ bliver uddybet i interviewet med Aura, hvor vi støder på et fortolkningsrepertoire, som siger, at læreruddannelsens teorier og metoder, har begrænset brugsværdi i det virkelige lærerliv.

Der har ikke været meget snak om læreruddannelsen i praktikken. Uddannelsen er måske blevet nævnt i frikvarteret på lærerværelset, hvor nogen har sagt: Ja, ja I skal bare vide, at når I kommer ud i det virkelige liv, i lærerlivet, så bliver det intet af det den der snak, som er på læreruddannelsen.

I interviewundersøgelsen er det tydeligt, at færøske lærerstuderende ikke har en forventning om, at vejlederne skulle gøre læreruddannelsens ABC til et naturligt referencepunkt i praktikperioden. Studenterne har derfor ikke lagt op til, at læreruddannelsens byggesten skulle få særlig opmærksomhed i konferencetimerne. Læreruddannelsen og folkeskolen bliver italesat som to divergerende diskurser, som har hver sin agenda og hver sine succeskriterier. I henhold til informanterne er forskellen på de opgaver, som skal løses i de to diskurser, så store, at det i praktiksituationen ville virke malplaceret at lave synteser. Dette ræsonnement kommer tydeligt frem i interviewet med Einar.

Vi har ikke snakket meget om læreruddannelsen i praktikken. Skulle vi det? [...] Praktikken har et andet fokus. Fokus er den klasse, som vi har fået ansvar for at undervise. Hvordan undervisningen går. Og hvad man kan gøre bedre. Det er det, som praktikken har handlet om og det, som vi har snakket med vejlederen om.

Børka er optaget af samme problematik, men i stedet for at hæfte sig med, hvad man bør og skal snakke om, så er hun mere optaget af, hvad man kan tillade sig at bringe på banen.

Som studerende har jeg ikke lagt op til at vejlederen skal hjælpe mig at se en forbindelse mellem læreruddannelsens indhold og praktikken. Måske fordi jeg har følt, at en praktikant er en slags byrde for vejlederen [...] Jeg opfattede mig som en gæst, eller som fremmed [...] Fordi nu skal praktikvejlederen tage sig af mig og bruge tid på det. Så man sætter ikke krav om det. Man er mere humble.

Som det fremgår af citatet, så sammenligner Børka subjekt-kategorien som praktikant med en gæstekategori – og en gæst kan ikke tillade sig at sætte de store krav til vejledningens indhold og udformning. Praktikken er et lånt øvelsesrum. Den har en begyndelse og en slutdato.

Selv om det er en ret dominerende tendens, at læreruddannelsen er et diskussionsemne, som sjældent bringes på banen i praktikperioden, så påpeger informanterne nogle diskursive åbninger, hvor informationer om (eller fra) læreruddannelsen flyder over den diskursive grænse og bliver gjort til samtals centrum.

Den første diskursive åbning kan kobles til den nysgerrige og frittende udspørgen, som praktikanterne kan møde blandt vejledere, som har taget læreruddannelsen inden fusionen i 2008, og som de også kan møde i frikvartererne på læreruddannelsen. Dora fortæller:

Hvis man snakker om læreruddannelsen, så er det noget med – kan du lide uddannelsen? Har I meget at lave? Hvor mange timer er I til undervisning om ugen? Har du arbejdet ved siden af studiet? Hvad får man i SU i dag? Læser I mange engelske tekster? Osv.

Den næste diskursive åbning har et småsnakudtryk, og har til hensigt at tydeliggøre fælles erfaringer, erindringer og referencepunkter. Denne tilgang bliver ofte anvendt af vejledere, som er forholdsvis nyuddannede. Frits fortæller:

De nyuddannede spørger oftere ind til studieopgaver, eksamener, hvad man vil skrive om [...] Og hvis man har haft de samme linjefag og de samme undervisere på læreruddannelsen, så snakker man om det [...] Måder at arbejde på for eksempel [...] Man snakker måske også om, hvilke teorier man har skrevet om i opgaver [...] Dewey, Klinge, Cooperative learning, ja, sådan noget

Den tredje diskursive åbning har til hensigt at skabe en fælles forståelse for praktikkens formål og at synliggøre de krav, som bliver stillet fra uddannelsesstedet. Dette spor bliver anvendt af de lærere, som har taget en praktikvejlederuddannelse¹². Aura siger:

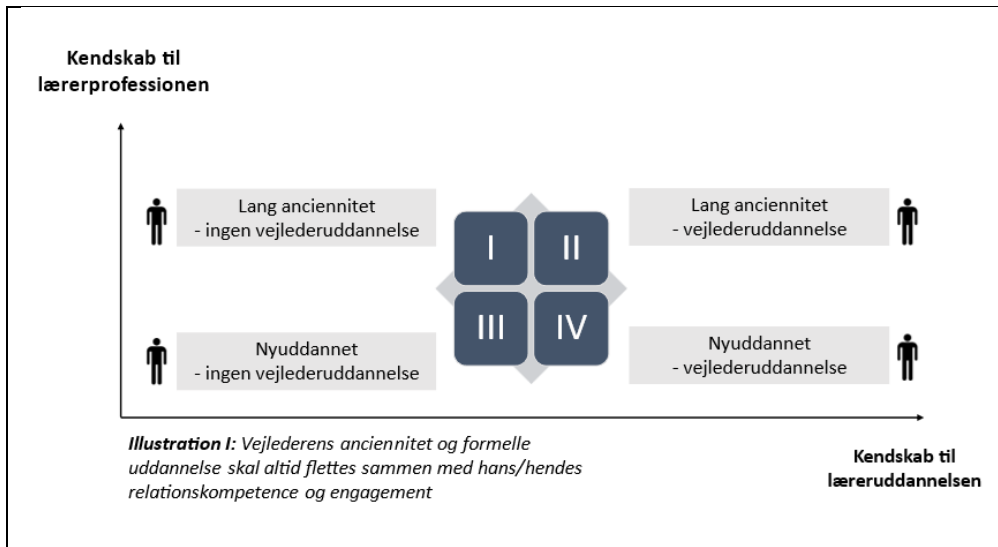
De, som har en uddannelse i det. Altså vejledning. Eller kursu. [...] De havde større kendskab til det hele og vidste mere om formålet med konferencetimerne og midtvejssamtalen. De vidste også mere om krav og fokus [...] Der har været en forskel, synes jeg. Det kan man godt mærke.

Ovenforstående citater viser, at nogle vejledere har et større indblik i den nuværende læreruddannelse, og har derfor lettere ved at gøre uddannelsens indhold og krav til 'det fælles tredje' i dialogen med de studerende.

---

¹² I 2022/2023 tog 25 folkeskolelærere kursus i "Praktikvejledning og mentorarbejde". Kurset talte 15 ECTS og strakte sig over et studieår. Dette var første gang, at et kursus i praktikvejledning blev udbudt på Færøerne (Harryson, 2023a). Tre af de fem informanter har prøvet at have en af kursisterne som praktikvejleder.

Positioneringsvarianterne kan illustreres på følgende måde:

Afrundingsvis kan man sige, at tabel 1 viste, at generelt anvender nordiske praktikvejledere begrænset tid på at tydeliggøre forbindelsen mellem campusundervisningen på den ene side og studenternes praksiserfaringer på den anden side. Praktikvejledere i den færøske folkeskole bruger i gennemsnit mindre tid på denne opgave end deres nordiske kollegaer ($g = 4,06$). I de fem interviews blev det tydeligt, at der er flere årsager til, at læreruddannelsens tematikker og vokabular har en tendens til at tone ud i praktikperioden: Den primære årsag er, at praktikken er en så stor mundfuld i sig selv for de studerende, at dialogen mellem dem selv og vejlederen bliver opslugt af praktiske planer, udfordringer og vurderinger. En anden årsag er, at hverken vejledere eller studerende synes at have en forventning om, at læreruddannelsens temaer skal transporteres fra læreruddannelsesdiskursen og inkorporeres i de daglige samtaler mellem studerende og praktikvejleder. Det er ikke tale om en bevidst obstruktion fra de implicerede, men snarere at et "out of sight/out of mind fænomen" gør sig gældende, og at læreruddannelsesdiskursen og folkeskolediskursen har hver deres dagsorden og hver deres handlingsreservoir. Og en tredje årsag er, at mange praktikvejledere har et begrænset kendskab til den nuværende læreruddannelse, og derfor har de ikke de nødvendige forudsætninger til at drage paralleller og at vise gode eksempler (jf. illustration I).

Er det praktikvejlederens opgave at skabe en sammenhæng mellem teori og praksis?

Der var fire spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen, som bad de lærer-studerende tage stilling til, i hvor høj grad praktikvejlederen bruger energi på at tydeliggøre sammenhængen mellem teori og praksis og at opklare teoretiske uklarheder (jf. antagelse II).

Praktikvejlederen...	DA	NO	SV	FI	IS	FO
5 har stor viden om, hvad jeg lærer i pædagogiske fag og undervisningsfag	3,70	3,47	3,82	4,18	3,44	3,04
6 hjælper med at koble teori og praksis	3,77	3,66	4,53	4,12	3,55	3,19
7 opklarer teoretiske uklarheder	3,27	2,75	3,83	3,63	4,08	3,29
8 tydeliggør sammenhænge mellem pædagogisk teori og det, jeg oplever i skolen	3,83	3,44	4,10	3,83	3,52	3,59
Gennemsnitsværdi	3,64	3,33	4,07	3,94	3,65	3,28

Tabel 2 viser, at selv om der er en vis forskel på, hvordan repræsentanter fra de seks nordiske lande har vurderet de fire udsagn, så er summen af de fire spørgsmål i gennemsnit lavere end det neutrale midtpunkt "4" i fem af de seks lande.

- Oversigten cementerer således antagelse II, der siger, at (nordiske) praktikvejledere ikke ser det som deres primære opgave at skabe sammenhænge mellem teori/praksis og at få de studerende at teoretisere over deres praksisoplevelser

Sætter man projektøren på de færøske tal, så ser man, at det ikke er et kendetegn ved den færøske læreruddannelse, at praktikvejlederne bestræber sig på at tydeliggøre, hvordan pædagogisk teori og lærerprofessionens praksis hænger sammen ($g = 3,28$). I interviewundersøgelsen fremgår det, at selv om vejledere har forskellige kæpheste og fremgangsmåder, så er det mere undtagelsen end reglen, at teori/praksis koblingen er en del af deres kommissorium. Interviewpersonerne har flere forklaringer på, hvorfor dette er tilfældet.

En årsag er selve ordningen med ti undervisningstimer og to konferencetimer om ugen. En ordning, som i henhold til Frits, gør praktikken til en deltidsaktivitet, som ikke lægger op til, at vejlederen og de studerende skal bruge tid på at gøre praksis teoriinformeret.

Vi er i praktik i så få timer [...]. Og vi har ikke et forum, hvor vi har siddet ved et bord og sagt, teorien siger dette, og hvad sker der så i

praksis. Eller vi har oplevet noget i klassen, som har været svært at forstå, og at vi så har snakket med vejlederen om en teori, som har prøvet at forklare det [...] Hvis det har været teori-snak, så har det været enkelte begreber, som er blevet nævnt sporadisk [...] Differentiering, ZNU, intelligensprofil, læringsstil. Et eller andet. [...] De er blevet nævnt i forbifarten.

En anden årsag er at læreruddannelsens teorier ikke har nogen hævdvunden ret i folkeskolediskursen. Denne forklaringsmulighed møder vi i interviewet med Aura, som argumenterer for, at et flertal af dem, som hører til subjekt-kategorien praktikvejledere har enten et begrænset kendskab til lærerdiskursens teorier eller positionerer sig som professionelle, som har en kritisk holdning til de samme teorier. Eller både/og.

Teori og praksis har vi ikke snakket meget om. Nej. Eller det har været enkelte vejledere, som har haft stort kendskab til Gardner, Hiim og Hippe. Osv. Men ikke om lav arousal og DTT-værktøjet. Det kender de ikke til. Så det var ikke muligt at snakke om teori [...] Men når der er blevet snakket om teori, så er det ofte noget med, ja, det er det, som man snakker om på læreruddannelsen. Sådan er det desværre ikke altid i det virkelige liv.

Selv om læreruddannelsens teorier ikke er så synlige i folkeskolediskursen, så opfatter informanterne ikke folkeskolen som teoretisk uinformeret eller teoriløs. Dette synspunkt kommer klarest til syne i interviewet med Dora, som antyder, at praktikvejlederne og universitetsundervisere anvender forskelligt begrebsapparat og forskellige verbale koder, når de drøfter pædagogiske problemstillinger. Det er ikke sådan, at teoretiske refleksioner kun findes i universitetsdiskursen og ikke i folkeskolediskursen

Jeg tror, vejlederne måske har glemt teorierne lidt. De ligger måske i baghovedet. Jeg tror, at de ligger der [...] Men ikke så konkret, at man snakker om Bronfenbrenner, Piaget og andre. Man snakker om elevernes baggrund. Og alt det der. Men man viser ikke til nogen teori. Så ubevidst snakker man om det [...] Man snakker om, hvad der påvirker hvad. Hvordan børn lærer. Men ikke sådan, at man siger, at denne teori siger [...] Man bruger ikke fagord som sådan. Det er mere dagligdagstale.

De fem informanter siger enstemmigt, at lærerstuderende ikke anser det for at være praktikvejlederens opgave at hjælpe studenterne at koble teori til praksis. De har af samme årsag ikke lagt op til, at teori/praksis sammenhængen skal være et centralt tema i konferencetimerne. Informanterne har den antagelse, at læringsteorier hører til læreruddannelsesdiskursens gebet, og de fylder i studenternes bevidsthed inden praktikperioden og efter praktik-

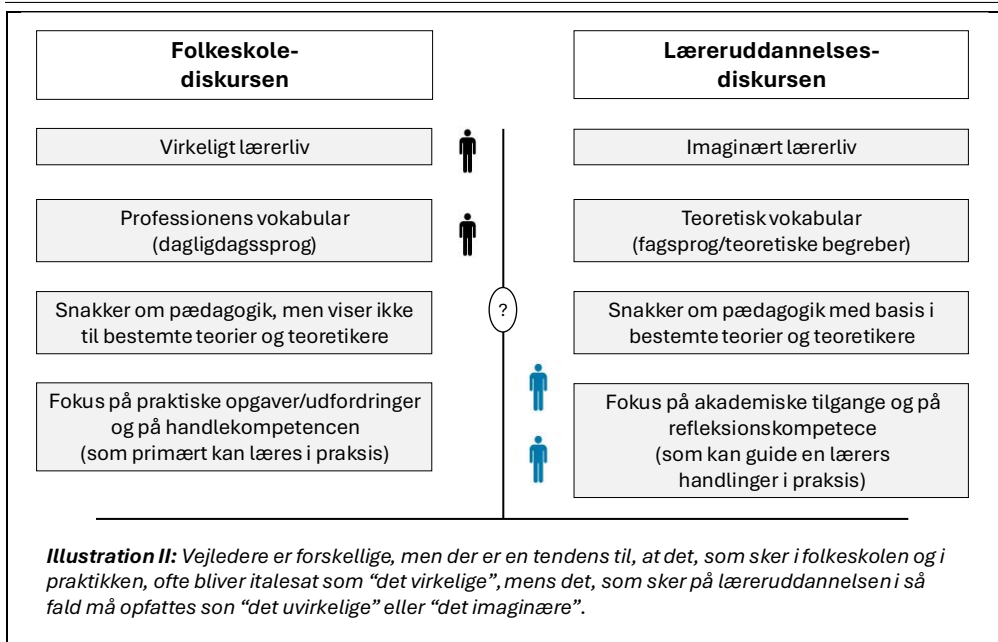
perioden. De bliver i særdeleshed trukket frem i forbindelse med akademiske studieprodukter. Frits siger:

Vi snakker ikke meget om teorier med praktikvejlederen. Men i gruppen har vi snakket om teori, men det har mest været i forbindelse med skriftlige afleveringer og det mundtlige oplæg. Ja, eksamen, du ved [...] Så har vi fundet gode eksempler fra praktikken, som vi har sat i forbindelse med de teorier, vi har arbejdet med [...] Men vi har ikke drøftet praktikopgaven og eksemplerne med vejlederen. Ikke som jeg husker det.

I interviewet med Børka fremgår det, at pædagogisk teori har et tvivlsomt ry i folkeskolediskursen, og både det implicite og det eksplicite budskab i praktikken er ofte, at når studerende i fremtiden vil træde ind i subjectpositionen som folkeskolelærere, så må de skabe deres egne (situerede) teorier om undervisning. Disse teorier skal ikke (nødvendigvis) trumfe de teorier, som findes i lærebøgerne, men de erhverves kun gennem årelang praksistræning.

Sådan, som jeg mærker deres indstilling, så må man bare lære det med tiden. Altså lærerarbejde i virkeligheden. Eller undervisning og klasseledelse i virkeligheden. Hvad fungerer, og hvad fungerer ikke. Noget fungerer i en klasse. Noget andet fungerer i en anden klasse. Så må man bare mærke efter [...] I skal lære teorien om praksis herude. Sådan har jeg følt budskabet.

Med basis i interviewundersøgelsen kan man illustrere divergensen mellem folkeskolediskursen og læreruddannelsesdiskursen på følgende måde:

Til sidst kan man sige, at tabel 2 viste, at i en nordisk læreruddannelses-kontekst får den problematiske teori/praksis-kobling ikke stor opmærksomhed i dialogen mellem praktikvejledere og studerende. Denne tendens er endnu tydeligere på Færøerne end i nabolandene ($g = 3,28$).

I interviewundersøgelsen blandt færøske studenter får man divergerende forklaringer på, hvorfor læreruddannelsens teorier har en tendens til at forblive på læreruddannelsen, når praktikken bliver skudt i gang. Hovedårsagen er, at et udbredt narrativ siger, at teorierne primært hører til læreruddannelses-diskursens domæne, og derfor har hverken praktikvejledere eller studerende opfattet det som selvfølgelig eller nødvendigt at skabe et refleksionsrum på praktikskolen, hvor teori/praksis-sammenhængen bliver behandlet. En anden fremtrædende årsag er, at både vejledere og studerende synes at anse praksis som noget, som er grundlæggende anderledes end teori. Praksiskompetence udvikles i praksisfeltet og ved hjælp af en række praksiserfaringer. At forberede undervisning og at gennemføre undervisningslektioner, kræver studenternes fulde opmærksomhed i praktikperioden. Og det er først efter praktikken afslutning, når de studerende igen skal positionere sig som reflekterende praktikere i læreruddannelsesdiskursen, at de teoretiske modeller og begreber bliver bragt på banen igen.

Er det praktikvejlederens opgave at give de lærerstuderende feedback i forhold til de lærerkompetencer, som de må erhverve sig, hvis de skal begå sig i professionen?

Der er fire spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen, som beder respondenterne tage stilling til den feedback, som de får fra vejlederen i praktikperioden, og som beder dem vurdere, hvilke tematikker der har fået stor opmærksomhed i interaktionen mellem vejledere og studerende (jf. antagelse III).

	Feedback fra praktikvejlederen	DA	NO	SV	FI	IS	FO
9	Vejledningssamtalerne på praktikskolen hjælper til at forstå, hvad jeg skal gøre for at forbedre mig som lærer	4,87	5,36	5,38	5,65	5,50	4,97
10	Vejleder og praktislærer giver mig klare tilbagemeldinger om mit faglige niveau	4,43	5,25	5,36	5,60	5,58	4,56
11	Tilbagemeldingerne fra vejleder og praktikvejleder på praktikskolen stemmer godt overens med, hvad jeg faktisk har præsteret	5,19	5,53	5,65	5,37	5,89	5,50
12	Tilbagemeldinger fra vejleder og praktislærer tydeliggør, hvad der forventes af mig som lærerstuderende	4,65	5,00	5,24	5,34	5,51	4,88
	Gennemsnitsværdi	4,79	5,29	5,41	5,49	5,62	4,98

Tabel 3 viser, at i samtlige nordiske lande er gennemsnitstallet signifikant højere i tabel 3 end i tabel 1 og 2.

- Spørgeskemaundersøgelsen understøtter derfor antagelse III, der siger, at (nordiske) praktikvejlederes primære opgave er at give de studerende feedback med basis i nogle lærerfaglige kompetencer (snarere end at skærpe deres kompetencer til at teoretisere over praktiske udfordringer).

Læreruddannelsen på Færøerne er ingen undtagelse i denne henseende ($g = 4,98$).

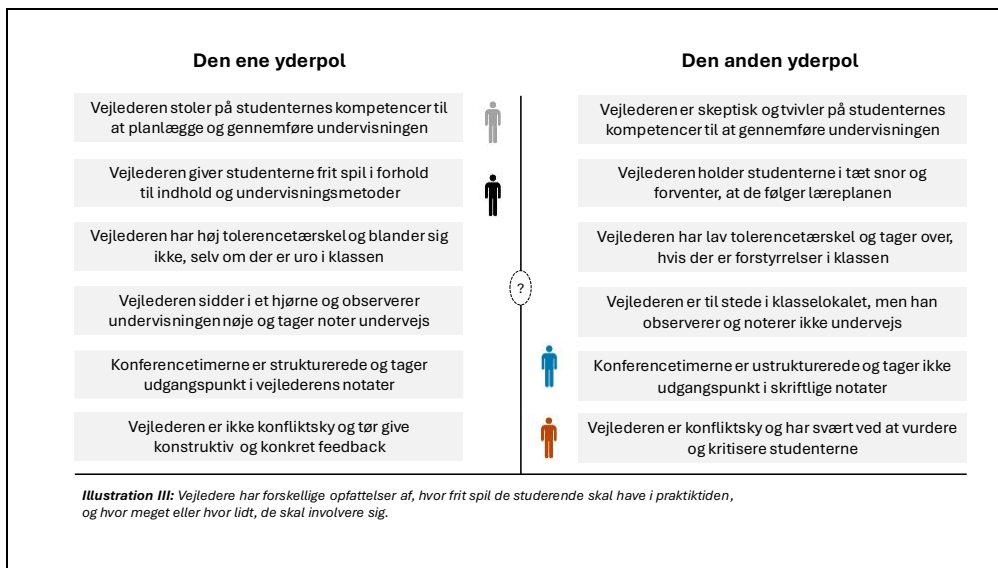
I de fem interviews med færøske studenter blev informanterne bedt om at sætte ord på, hvad de anså som praktikvejlederens primære opgave. To veletablerede storylines blev tydelige i datamaterialet: Den første storyline bygger på en smal formålsforståelse, og har studenternes undervisnings- og klasseledelseskompetence som omdrejningspunkt. Den anden storyline har en

breðere formálsforståelse og fokuserer ikke kun på det, som sker i selve klasseværelset, men omfavner også andre opgaver, som er en integreret del af lærerarbejde.

I henhold til interviewpersonerne så har et flertal af de færøske praktikvejledere (og mange lærerstuderende) generelt en smal formálsforståelse, og vejledningen kommer af samme årsag primært at sætte fokus på, hvordan studenterne præsterer i undervisningslokalet. Børka formulerer sig således:

Praktikvejlederens opgave er [...] at give feedback i forhold til min undervisning. Opgaven er konkret. At fortælle mig, hvordan jeg magter at undervise i de fag og i de klasser, som vejlederen har observeret [...] Vejlederen skal være et slags spejl. Faktisk.

Selv om de færøske vejledere generelt synes at have en smal formálsforståelse, så har informanterne erfaret, at de kan have ret forskellige opfattelser af, hvor meget (eller hvor lidt) de skal involvere sig i studenternes undervisning. I datamaterialet kan man spore følgende yderpunkter og positioneringsvarianter:

Informanterne siger ikke, at den ene positioneringsvariant konsekvent er bedre end den anden, men de konstaterer blot, at det er indenfor dette spektrum at de, som hører til subjekt-kategorien praktikvejledere, agerer og reagerer. De påpeger dog nærmest enstemmigt, at praktikvejlederens relationskompetencer har stor indflydelse på, hvad de gør (eller hvad de kan tillade sig at gøre) indenfor klassens fire vægge. At vejlederen virker interesseret, imødekommende, tilgængelig og rumlig bliver italesat som noget, som har vital betydning for, om praktikken bliver en succes eller ej.

Relationskompetencens betydning bliver italesat i interviewet med Dora.

Man er altid lidt nervøs, når man skal i praktik [...] Jeg har haft vejledere, som har været nemme at omgås, og som har gjort mig rolig [...] Jeg har følt, at vi var makkere. Det har været så dejligt at opleve. Så trygt og lærerigt. Og så har jeg haft en, måske to, som har virket kolde. Eller ikke kolde, men mere afvisende. Uinteresserede [...] Jeg har ikke følt, at de gad mig og gad lytte til mine idéer. Det er hårdt at være i.

Selv om relationskompetencen er vigtig, så er informanterne enige om, at den kan ikke tales frem som praktikvejlederens eneste kvalitetsmarkør. Praktikvejlederen skal også turde at vejlede, og han skal have en hensigt at vejlede således, at de studerende erhverver sig praktiske kompetencer. Han skal fokusere på studentens performance i klasseværelset, fordi lærerstuderende tilhører subjekt-kategorien "kommende lærere", og den feedback, som de modtager fra vejlederen, skal være troværdig, handlingsrettet og brugbar.

Einar giver et eksempel på konkret og handlingsrettet feedback, som han har taget til sig og brugt.

Den ene vejleder sagde, at jeg var god til at gennemføre den undervisningsplan, jeg havde lagt i forvejen [...] Men min udfordring er, at jeg ikke reagerer hurtigt nok, når der begynder at være uro i klassen. Man skal være meget obs for at standse elever, som begynder at forstyrre. Og der reagerede jeg ofte for sent med den konsekvens, at det blev svært at tage styringen igen i klassen [...] Det er så vigtigt, at man får sådan noget at vide.

Informanterne fortæller, at de som regel får positiv feedback fra vejlederne. Og det sker kun undtagelsesvis, at en vejleder positionerer sig som en fejlfinder og som en, som problematiserer studenternes faglige og fagdidaktiske fundament. Informanterne funderer over, om dette skal tages som et tegn på, at de rent faktisk har klaret sig godt i praktikken, eller om der også kan skyldes, at nogle af vejledere er mere konfliktsky. Det færøske samfund er ikke så stort, og der er stor sandsynlighed for at praktikant og vejleder har et vist kendskab til hinanden og/eller hinandens omgangskreds og familie.

Selv om praktikken har et snævert formål og primært fokuserer på studenternes præstationer i klasselokalet, så fremgår det i de fem interviews, at det kan være svært at leve op til dette smalle formål. Årsagen er, at færøske studerende ofte tager praktikken parvis eller i grupper på tre. Denne ordning gør situationen i undervisningslokalet ugunstig og uvirkelig.

Aura udtaler sig sådan om dette kritikpunkt:

Da praktikken startede, var vi lige pludselig fire voksne, inklusive praktikvejlederen, i en klasse, hvor der til dagligt er én lærer [...] Disse betingelser ligner ikke den virkelighed, som en nyuddannet lærer

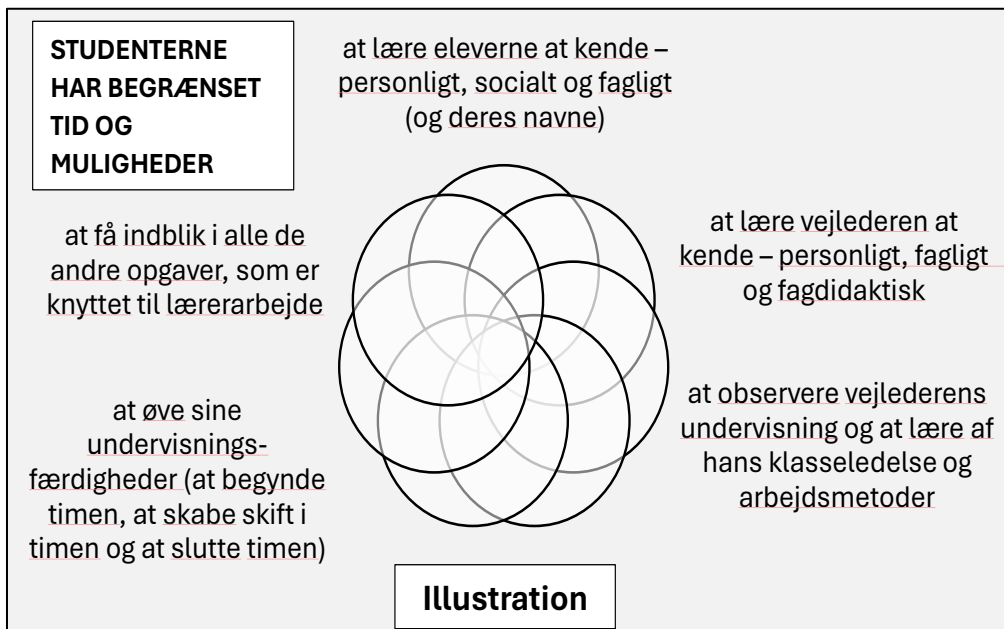
kommer ud i. Derfor kan praktikkens organisering gøre de studerende en bjørnetjeneste, fordi dette giver dem et helt forkert billede af arbejdspresset i lærerjobbet [...] Jeg tænker, at det måske kan medføre et praksischock, når man kommer ud.

Den anden storyline har en bredere formålsforståelse. I denne storyline bliver folkeskolediskursen og lærerarbejdet ikke reduceret til undervisningen i selve klasseværelset, men omfatter alle de opgaver, som er knyttet til lærergerningen. Aura er meget optaget af denne storyline og siger:

Hovedopgaven hos en praktikvejleder er at give de lærerstuderende et billede af, hvad virkeligt lærerarbejde består af. At vejlede i forhold til det at være lærer. Ja. Både inde i klasselokalet og udenfor. Fx i forhold til forældresamarbejde. Hvor kopierer man? Hvornår bruger man dette materiale, og hvornår bruger man noget andet? Hvordan ser en årsplan ud? Hvordan udfylder man forskellige papirer? Osv.

Informanterne synes enige om, at den vejledning, som de modtager i praktikken, kun i ganske få tilfælde lever op til dette mere bredspektrede formål. Og i henhold til informanterne, så er det ikke vejledernes manglende kompetencer, som er årsagen, men derimod praktikkens begrænsede omfang.

Med basis i interviewsamtalerne kan konsekvenserne af den korte praktik (10 undervisningstimer pr. uge i 5 uger ad gangen) illustreres på følgende måde:

Sammenfattende kan man sige, at spørgeskemaundersøgelsen viste, at den vejledning, som nordiske lærerstuderende modtager i praktikken, primært tager

udgangspunkt i folkeskolediskursen og gement lærerarbejde. Selv om de færøske gennemsnitstal ikke er så høje, som nogle af de andre, så kan man sige, at denne tendens også kan spores blandt færøske lærerstuderende ($g = 4,98$).

I interviewundersøgelsen kom det frem, at hvis formålet med praktikken er at give de lærerstuderende et troværdigt indblik i lærerprofessionen, så må de studerende opholde sig på praktikskolen i flere uger ad gangen, hvor de både får lov til at observere praktikvejlederens undervisning, at undervise selv og at blive introduceret til mange af de tillægsopgaver, som er en integreret del af lærerarbejde. Informanterne er alle enige om, at disse forventningskrav ikke bliver indfriet i den færøske læreruddannelse af den simple årsag, at praktikken har for få uger og for få timer til rådighed. Men indenfor det skema, som praktikken dækker over, så mener informanterne, at praktikvejlederne generelt set bestræber sig på at vejlede studenterne i de undervisningsrelaterede opgaver, som en lærer skal løse i selve klasseværelset. Folkeskolediskursen er praksisorienteret. Vokabularet i folkeskolen er praksisforankret. Og den feedback, som studenterne modtager, tager typisk udgangspunkt i, hvordan de har indtaget subjektpositionen som klasseledere og undervisere.

Diskussion og konklusion

Spørgeskemaundersøgelsen viste, at i læreruddannelsen i de nordiske lande er der uheldige barrierer mellem campusundervisningen på den ene side og praktikskolen på den anden side – og at den teoretiske undervisning, som lærerstuderende modtager på campus før praktikken, kun i begrænset omfang bliver anvendt som en ressource og et stillads i samarbejde mellem praktikvejledere og studerende. Det er ikke tabu at snakke om teorier i praktikperioden, men det er ikke nogen selvfølge, at det bliver gjort. Der synes at være så mange praksisrelaterede spørgsmål i folkeskolen, som er mere presserende at drøfte. Med basis i tabel 1 og 2 kan man argumentere for, at antagelse I og antagelse II opnår empirisk støtte.

Spørgeskemaundersøgelsen viste derudover, at selv om læreruddannelsesdiskursen er forholdsvis fraværende i praktikken, så er praktikken ikke en tom skal. Tværtimod. Folkeskolediskursen har sin egen logik, sit eget vokabular, sine egne opgaver, sine egne metoder og sine egne materialer. Og praktikvejlederne bliver positioneret som (og positionerer sig som) professionelle, som skal give de studerende et vist indblik i lærerprofessionen og nogle konkrete praksiserfaringer. Det vil sige, at vejlederen skal observere, vurdere og evaluere studenternes kompetencer med basis i den diskursive logik og de kvalitetskriterier, som fremhæves i folkeskolediskursen. Med basis i tabel 3 kan man argumentere for, at antagelse III opnår empirisk støtte.

Den supplerende interviewundersøgelse havde to formål: Dels at sætte fokus på praktikken i den færøske læreruddannelse, som ikke fik noget prangende skudsmål i spørgeskemaundersøgelsen, og dels at få fem færøske

lærerstuderende at fortolke de kvantitative data sammen med en uddannelsesforsker og at beskrive det reelle samarbejde, som er mellem færøske studerende og praktikvejlederne. Hvad inkluderes og inkorporeres i dette samarbejde, og hvad ekskluderes og/eller negligeres?

Ingen af de empiriske fund, som kom frem i interviewundersøgelsen, er revolutionerende. Men de viser, at lærerstuderende på Færøerne kan sammenlignes med lærerstuderende fra de andre nordiske lande, og at lærerstuderende i norden deler mange af de samme oplevelser, udfordringer og ønsker: Fx har færøske lærerstuderende et ønske om, at praktikken skal være en central del af uddannelsen og skal tildeles flere timer (White & Forgasz, 2016; Hattie, 2009). De påpeger, at vejledernes relationskompetence og engagement har stor indflydelse på praktikkens kvalitet (Reynolds et al., 2016). De giver udtryk for, at vejlederens kompetence (og mod) til at give konstruktiv og handlingsrettet feedback, har vital betydning for moduleringsprocessen og læringsudbyttet (ibid.). De har erfaret, at vejlederopgaven er for svagt defineret, og at studerende kan være i tvivl om, hvad man kan kræve og forvente af vejlederen (Clarke et al., 2014). De har oplevet, at den vejledning, som de modtager, kan variere meget og synes at være formet af, hvad den enkelte vejleder prioriterer og tolererer (Ohnstad & Munthe, 2010). De opfatter praktikvejledere som folkeskolelærere, som skal guide dem i forbindelse med gement lærerarbejde - og ikke som læreruddannere, som har forpligtelser og forudsætninger at bygge bro mellem læreruddannelsesdiskursen og folkeskolediskursen (Munthe et al., 2020; Thomsen, 2016).

Hvis man sammenligner praktikvejlederens rolle i den færøske læreruddannelse med resultaterne fra Clarke, Tiggs og Nielsens metaundersøgelse fra 2014, kan man konkludere, at de færøske vejledere primært positionerer sig som "supervisor of practice" (ibid. s. 166). De opfattes - og opfatter sig selv - som folkeskolelærere, der har fået til opgave at skabe et trygt læringsmiljø, hvor praktikanterne kan udfolde sig og eksperimentere. Derudover fungerer de som feedbackgivere, der på baggrund af klasserumsobservationer yder formativ evaluering og giver gode råd. Endelig agerer de som socialiseringsagenter, der gennem deres blotte tilstedeværelse repræsenterer folkeskolens diskursive fornuft, vokabular, normer og dominerende praksisformer.

Ifølge de færøske studerende har praktikken ikke føltet amputeret, selvom læreruddannelsens teorier ofte sættes på standby under praktikperioden. Dette kan skyldes flere faktorer, men en central årsag synes at være, at der i folkeskolediskursen italesættes andre narrativer, fremgangsmåder samt inklusions- og eksklusionsmekanismer end i læreruddannelsesdiskursen.

Fremtidig forskning

For at opnå et dybere kendskab til praktikvejlederens rolle i den færøske læreruddannelse anbefales det at gennemføre supplerende interviewundersøgelser blandt fagpersoner fra følgende subjekt kategorier:

- Praktikvejledere – både dem med og uden en formel praktikvejlederuddannelse.
- Læreruddannere – både dem, der underviser i de pædagogiske fag, og dem, der underviser i undervisningsfagene.
- Nyuddannede lærere – som har mulighed for at sammenligne praktikken med de udfordringer, de har mødt i deres første år som lærere.

Et centralt formål med undersøgelsen bør være at tydeliggøre de dominerende narrativer om praktikvejlederens bidrag i læreruddannelsen, som eksisterer i professionsfeltet. En sådan undersøgelse vil kunne synliggøre de fordomme, selvfølgeligheder og uarticulerede forventninger, som repræsentanter fra forskellige diskursive rum har til praktikvejlederens primære og sekundære opgaver.

Anerkendelse: Jeg vil sige tak til E. Elstad, K.A. Abben Christophersen og A. Turmo, der lod mig bruge deres store nordiske spørgeskemaundersøgelse som udgangspunkt for at gå bag de færøske tal. Jeg vil ligeledes sige tak til Rakul Napoleonsdóttir, som har været forsknings- assistent i dette projekt, som har hjulpet til med transskribering, datakodning og oversættelser.

Litteratur

- Andreasen, J. K., Bjørndal, C. R. P., & Kovač, V. B. (2019). Being a teacher and teacher educator: The antecedents of teacher educator identity among mentor teachers. *Teaching and Teacher Education*, 85, 281-291.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X18310412>
- Baeten, M. & Simons, M. (2016). Innovative Field Experiences in Teacher Education: Student-Teachers and Mentors as Partners. *Teaching International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 28(1), 38-51. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1106337>
- Berger, R. (2015). Now I see it, now I don't: Researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15(2), 219-234.
<https://doi.org/10.1177/1468794112468475>
- Biggs, J. & Tang, C. (2009). *Teaching for Quality Learning at University. Fourth Edition*. McGraw-Hill Education. Berkshire. England.
- Boolsen, Merete Watt (2008). *Spørgeskemaundersøgelser – fra konstruktion af spørgsmål til analyse af svarene*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. London. Routledge.
- Clarke, A., Triggs, V., & Nielsen, W. (2014). Cooperating teacher participation in teacher education: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 84(2), 163-202.
<https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.3102/0034654313499618>
- Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-Century Teacher Education. *Journal of Teacher Education*, 57(3), 300-314
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0022487105285962>
- Darling-Hammond, L. (2006a). *Powerful Teacher Education – Lessons from Exemplary Programs*. Jossey-Bass. San Francisco.
- DAMVAD (2020). *Kortlægning af internationale erfaringer med at sikre kvalitet på grundskoleområdet - En komparativ undersøgelse af Sverige, Norge, Finland, Estland, Holland, Skotland og den tyske delstat, Hessen*. DAMVAD Analytics. Stockholm.
https://www.folkeskolen.dk/files/archive/_/9/6/kortlaegning-af-internationale-erfaringer-med-at-sikre-kvalitet-paa-grundskoleomraadet.pdf
- Elstad, E. (2020): Læreruddanninger i nordiske land. I E. Elstad (Red.), *Læreruddanning i nordiske land* (s. 17-66). Oslo: Universitetsforlaget.
- Elstad, E., Harryson, H., Christophersen, K-A. & Turmo, A., (2023): [Antecedents of Faroese student teachers' citizenship behaviour: A study of empirical relationships](#). In: *Nordic Journal of Comparative and International Education*. Vol. 7, Nr. 3, p. 1-16 (16 p).

[https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/41834270/Elstad et al View of Antecedents to Faroese student teachers citizenship behaviour.pdf](https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/41834270/Elstad_et_al_View_of_Antecedents_to_Faroese_student_teachers_citizenship_behaviour.pdf)

- Elstad, E., Christophersen, KA. & Turmo, A. (2020): Nordiske lærerstudenters tidsbruk i studiet. I E. Elstad (Red.), *Lærerutdanning i nordiske land* (s. 210-220). Oslo: Universitetsforlaget.
- Elstad, E., Christophersen, KA. & Turmo, A. (2020a): Nordiske lærerstudenters vurderinger av pedagogikk, fagdidaktikk og praksisopplæring. I E. Elstad (Red.), *Lærerutdanning i nordiske land* (s. 197-209). Oslo: Universitetsforlaget.
- Elstad, E., Harryson, H., Turmo, A. & Christophersen, K-A. (2023b): Motivational antecedents of student teachers' time-on-task. *Teacher Education Advancement Network Journal*. Vol. 1. p. 162-173 (12 p).
[https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/41834215/Elstad et al View of Motivational antecedents of Faroese student teachers time-on-task.pdf](https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/41834215/Elstad_et_al_View_of_Motivational_antecedents_of_Faroese_student_teachers_time-on-task.pdf)
- Elstad, E., Harryson, H., Christophersen, K-A. & Turmo, A., (2023a): Relationships between campus experiences, practice experiences, long-term motivation and turnover intentions among Faroese student teachers. *Fróðskaparrit* 69, p. 17-37 (21 p).
[https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/41838156/Elstad et al Relationships between campus.pdf](https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/41838156/Elstad_et_al_Relationships_between_campus.pdf)
- Feiman-Nemser, S. (2008). Teacher learning: how do teacher learn to teach? I M. Cochran-Smith, S. Feiman-Nemser & J. McIntyre & K. E. Demers (Red.), *Handbook of Research on Teacher Education. – Enduring Questions in Changing Contexts* (3. udg.) (s. 697-706). London: Routledge.
- Foley, M., Bugge, E., D'Amelio, M. A., Neslíð, K., Nicolau, M., & Rasch-Christensen, A. (2022). *External review of the University of the Faroe Islands, September 2021– October 2022: Report of the international review team*. The Faroe Islands Ministry of Foreign Affairs and Culture. [2022.12 External review of the university of the faroe islands september 2021 – october 2022.pdf \(lms.fo\)](https://lms.fo/2022.12_External_review_of_the_university_of_the_faroe_islands_september_2021_-_october_2022.pdf)
- Frederiksen, M. (2015). Mixed methods-forskning. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Red.). *Kvalitative metoder. En grundbog*. 2. udg.. Hans Reitzels Forlag.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism. The third logic*. Cambridge: Polity Press.
- Grossman, P., Hammerness, K. & McDonald, M. (2009). Redefining teaching, re-imagining teacher education. *Teachers and Teaching: theory and practice*. 15(2), 273-289.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13540600902875340>
- Guillemin, M. & Gillam, L. (2004). Ethics, Reflexivity and "ethically important moments" in research. *Qualitative Inquiry*, s. 261-280.

- Hastrup, L., Hasse, C., Jensen, T. P., Knudsen, L. E. D. Fibæk Laursen, P & Nielsen, T. K. (2013). *Brobygning mellem teori og praksis i professionsbacheloruddannelserne Sammenfattende rapport*. KORÁ. Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning. <https://www.vive.dk/media/pure/zye0jpxk/2049673>
- Halkier, B. (2010). Fokusgrupper. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder – en grundbog* (s. 121-136). København: Hans Reitzels Forlag.
- Harryson, H. (2023). *Árligt eftirlit við læraraútbúgvingini 2022/2023*. Námsvísindadeildin, Fróðskaparsetur Føroya.
- Harryson, H. (2018). *Den pædagogiske diskurs i læreruddannelsen – formål, indhold og undervisningsmetoder*. PhD-afhandling. Aarhus universitet & Fróðskaparsetur Føroya. <https://ebooks.au.dk/aul/catalog/download/282/197/848-3?inline=1>
- Harryson, H. (2022). *Ársfrágreiðing. Læraraútbúgvingin 2021/2022*. Námsvísindadeildin. Fróðskaparsetur Føroya.
- Harryson, H. (2023a). *Læraraútbúgvingin 2022/2023. Skjalasavn*. Námsvísindadeildin. Fróðskaparsetur Føroya.
- Harryson, H. (2023b). Teacher Education in the Faroe Island. I E. Elstad (Red.), *Teacher Education in the Nordic Region. Challenges and Opportunities* (s. 225-250). Springer. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-26051-3_9
- Hattie, J. (2009). *Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Routledge.
- Haugan, J. A. (2011). A systematic review of research regarding Norwegian general teacher education 2000-2010. *Nordic Studies in Education*, 31(4), 229-244. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/ISSN1891-5949-2011-04-01>
- Hayfield, E. (2022). Ethics in small island research: Reflexively navigating multiple relations. *SHIMA* 16(2), 233-249. [https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/29286458/Ethis in small island research Reflexively navigating multiple relations.pdf](https://pure.fo/ws/portalfiles/portal/29286458/Ethis%20in%20small%20island%20research%20Reflexively%20navigating%20multiple%20relations.pdf)
- Holm, Martin (19979). *Føroya Læraraskúli 1870-1970*. Føroya Læraraskúli.
- Hopmann, S. (2006). Læreruddannelsen i Norden – et internationalt perspektiv. I K. Skagen (Red.), *Læreruddannelsen i Norden* (s. 109-136). København: Unge Pædagoger
- Horsburgh, D. (2003). Evaluation of qualitative research. *Journal of Clinical Nursing* 12(2), 307–312. <https://europepmc.org/article/med/12603565>

- Kristensen, S. (2015). Kvalitative arbejdsredskaber. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder. En grundbog* (s. 481-496). København: Hans Reitzels Forlag.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985/2014). *Hegemony and socialist strategy towards a radical democratic politics*. London: VERSO.
- Laursen, P. F. (2011). Teori og praksis. I H. J. Kristensen & P. F. Laursen (Red.), *Gyldendals pædagogik håndbog. – Otte tilgange til pædagogik* (s. 568-585). København: Gyldendals Lærerbibliotek.
- Lillejord, S. & Børte, K. (2017). *Læreruddanning som profesjonsuddanning – forutsetninger og prinsipper fra forskning. Et kunnskapsgrunnlag*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning.
<https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/1254024710432.pdf>
- Mason, J. (2002): *Qualitative Researching. 2nd edition*. Los Angeles, London & New Delhi: SAGE.
- Michelet, S. & Thomas, E. (2019). Kvalifisering for læreres yrkepraksis. – Casebasert dialogseminar som strategi for å løfte grunnskolens klasserom inn i teoriundervisningen. I K. E. Thorsen & S. Michelet, S. (Red.), *Teoretiske og praktiske kunnskaper i lærerkvalifisering – sammenhenger og spenninger* (s. 241-267). Oslo: Universitetsforlaget.
- Miller, J. & Glassner, B. (2004). The “inside” and the “outside”. Finding realities in interviews. I D. Silverman (Red.), *Qualitative research. Theory, Method and Practice* (s. 125-139). London: SAGE.
- Munthe, E., Ruud, E. Malmo & Svensen, K.A. (2020). *Praksisopplæring i lærerutdanninger i Norge. En forskningsoversikt*. Kunnskapssenter for utdanning. Universitetet i Stavanger.
<https://www.uhr.no/f/p1/i21fc0a66-ba82-4470-bb1f-47aab50b0602/rapport-ksu-praksisopplaring-2020.pdf>
- Námsvísindadeildin (2022). *Námsskipan fyri útbúgvingina til fólkaskúlalærara*. Fróðskaparsetur Føroya. Námsvísindadeildin.
- Nielsen, Pauli (1998). Læraraskúlin. Skúlasøgan. Í: Dahl, Árni (red.). *Føroya lærarafelag 100 ár. 1898-1998* (s. 132-148). Tórshavn: Bókadeild Føroya Lærarafelags.
- Nielsen, Pauli (2008). Námsfrøðin, maktin og mentanarligi samleikin. I: Bjarnadóttir, Ragnhildur et. al (Red.), *Læraralív sum norðurlendsk lesandi síggja tað*. Tórshavn: Forlagið Ítriv.
- Nikander, P. (2008). Constructionism and discourse analysis. I J. Holsten & J. Gubrium (Red.), *Handbook of Constructionist Research* (s. 413-428). New York: The Guilford Press.

- Nikander, P. (2012). Interviews as discourse data. I J. Gubrium, Holstein, J., Marvasti, A. & McKinney K (Red), *The SAGE handbook of interview research* (s. 397-413). London: SAGE.
- Nilssen, V. (2010). Encouraging the habit of seeing in student teaching. *Teaching and Teacher Education*, 26(3), 591-598.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X09001735>
- Ohnstad, F. O. & Munthe, E. (2010). Veiledet praksisopplæring og lærerstudenters kvalifisering. I: Haug, P. (Red.), *Kvalifisering til læraryrket* (s. 140-168). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Poulsen, F., Holm, E., Reinert, I. H., Jensen, J. & Reinert, N. (2024). *Eftirmeting av læraraútbúgvingini. – Lærararaútbúgvingin í samtíðar og framtíðarhøpi: Læraraútbúgvingin og læraraútbúgvingarprofilurin í einum spenningsfelti millum praksisøkið og setursøkið*. Fróðskaparsetur Føroya.
<https://setur.cdn.fo/savn/gz2dhcav/frágreiðing-eftirmeting-av-laeraraubugvingini-2024.pdf?s=j05GCE21X-1u1zURFyeCFEGNoH8>
- Rasmussen, J. (2006). Læreruddannelsen i Danmark – aktuelle reformer. I K. Skagen (Red.), *Læreruddannelsen i Norden* 11-32). København: Unge Pædagoger.
- Rasmussen, Jens (2008). Trepårtssamtalen. *Unge pædagoger*. Nr. 3, 2008 (s. 29 – 40).
- Reynolds, R., Howley, P., Southgate, E. & Brown, J. (2016). Just add hours? An assessment of pre-service teachers' perception of the value of professional experience in attaining teacher competencies. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education* 44(5), 455-469.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1359866X.2015.1086971>
- Simonsen, D. G. (1996). Som et stykke vådt sæbe mellem fedtede fingre: Køn og poststrukturelle strategier. *Kvinder, Køn & Forskning*, 3, 29-50.
- Skagen, K. (2006). Norsk allmennlærerutdanning i forandring. I K. Skagen (Red.), *Læreruddannelsen i Norden* (s. 71-90). København: Unge Pædagoger.
- Skagen, K. (2010). Teori og praksisopplæring i lærerkvalifisering. I P. Haug (Red.), *Kvalifisering til læraryrket* (s. 118-139). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Smeby, J. C. (2010). Studiekvalitet, praksiskvalitet og yrkesrelevans. I P. Haug (Red.), *Kvalifisering til læraryrket* (s. 98-117). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Starvslæruhondbókin – Læraraútbúgvingin 2022/2023* (2022). Námsvísindadeildin. Fróðskaparsetur Føroya.
- Staunæs, D., Bjerg, H., Ulskjær, M. & Olesen, K. G. (2021). *Datasans. Etisk skole- og uddannelsesledelse med data*. Nyt fra samfundsvidenskaberne.

- Søderberg, A. M. (2005). Konstruktion af identitet og mening i en organisatorisk forandringsproces. I S. Kjærbeck (Red.), *Historiefortælling i praktisk kommunikation* (s. 53-77). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Teasdale, T. & Svendsen, H. (2005). Spørgeskemaer. I Jensen, T. B. & Christensen, G. (Red.). *Psykologiske & pædagogiske metoder*. (s. 57-66). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Thorsen, K. E. (2016). Practice teachers' role in teacher education—individual practices across educational curricula. *Acta Didactica Norge*, 10(2), 179-192. <https://journals.uio.no/adno/article/view/2417/2464>
- Trier, M. B. (2023). Uddannede praktikvejledere: Lærere halter efter andre uddannelser. *Folkeskolen*. <https://www.folkeskolen.dk/efteruddannelse-praktik/uddannede-praktikvejledere-laerere-halter-efter-andre-uddannelser/4725814>
- Ulvik, M. & Smith, K. (2011). What characterises a good practicum in teacher education? *Education Inquiry*, 2(3), 517-536. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3402/edui.v2i3.21997>
- Weisdorf, A. K. (2020): Læreruddannelsen i globalt perspektiv: *Et komparativt studie af læreruddannelsen i Danmark, England, Finland, Holland, New Zealand, Norge, Ontario, Singapore, Sverige og Tyskland. Læreruddannelsen i globalt perspektiv*. København: Danske Professionshøjskoler. <https://danskeprofessionshøjskoler.dk/wp-content/uploads/2022/01/Laereruddannelsen-i-globalt-perspektiv.-Et-komparativt-studie.pdf>
- Wetherell, M. & Potter, J. (1987): *Discourse and social psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: SAGE.
- White, S. & Forgasz, R. (2016). The Practicum: The Place of Experience? I: Loughran, J. & Hamilton, M. L. (red.). *International Handbook of Teacher Education* (s. 231-266). Vol. 1. Springer.

Bara tey, sum elska-elska at lesa – gera tað*

– *Lesing og lesivanar hjá føroyskum børnum*

Fróðskaparrit 71 (2025): 54-82
©The Author(s) 2025 Open
Access under Creative
Commons by Attribution
License. Use, distribution and
reproduction are unrestricted.
Authors and original publication
must be credited.
www.frodskapur.fo/

Only the ones that love-love to read, do it* – *Faroese children's reading and reading habits*

Sissal M. Rasmussen¹, Lydia Didriksen², Turið Kjølbro³

Abstract

The article describes the reading habits of Faroese children in 4th, 6th, and 9th grades during their leisure time. The results are based on two studies, a qualitative interview study and a quantitative survey on the same subject. The main findings of the studies show that only one-quarter of Faroese children read regularly in their free time, while approximately 65 % read rarely or never. Reading decreases with age, as more children in 4th grade read compared to those in 6th and 9th grades. The qualitative study, which provides insights into the quantitative results, reveals that Faroese children's reading habits vary greatly and are influenced by several factors. Teachers, particularly teachers in Faroese, and parents, especially mothers, have a significant impact on whether children read. Additionally, the study shows that children have a positive attitude towards other children who read, but reading is not a topic that children frequently discuss among themselves. It is important that books are interesting and age-appropriate. The children expressed a preference for reading printed

---

¹Adjunktur, ph.d., Fróðskaparsetur Føroya, Føroyamálsdeildin. T-postur: sissalmr@setur.fo

² Eksternur undirvísari, Fróðskaparsetur Føroya. T-postur : lydia@skulin.fo

³ Ritstjóri, Bókadeild Føroya Lærarafelags. T-postur : turid@bfl.fo

* Sitat frá einum barni úr kanning av lesivanum hjá føroyskum børnum. *Citation from a child in the investigation of Faroese children's reading habits.*

books over digital media. Regarding language, they read most in Faroese, followed by English, and least often in Danish.

Úrtak

Greinin lýsir lesivanar í frítíðini hjá føroyskum børnum í 4., 6., og 9. flokki. Úrslitini byggja á tvær kanningar, eina kvalitativa samrøðukanning og eina kvantitativa spurnakanning um sama evni. Høvuðsniðurstøður í kanningunum eru, at bara ein fjórðingur av føroyskum børnum lesa javnan í frítíðini, meðan umleið 65 % lesa sjáldan ella ongantíð. Lesingin minkar við aldrinum, tí tað sæst, at fleiri børn lesa í 4. flokki enn í 6. og 9. flokki. Úrslitini vísa, at lesivanar hjá børnum eru sera ymiskir, og at ymsir faktorar ávirka lesingina. Lærarar, serliga føroysklærarin, og foreldur, serliga mammurnar, hava stóra ávirkan á, um børnini lesa. Somuleiðis vísir kanningin á, at børn hava jaligan hugburð til onnur børn, sum lesa, men lesing er ikki nakað børn tosa nógv um sínámillum. Úrslitini vísa eisini, at tað hevur týðning, at bókur eru áhugaverdar og hóskandi fyri at vekja lesihug. Børnini siga, at tey vilja lesa í pappírskókum heldur enn á talgildum miðlum, og at tey oftast lesa á føroyskum, síðani á enskum og minst á donskum.

Keywords: Children, reading, reading habits, leisure, material, language, Faroese.

Leitorð: Børn, lesing, lesivanar, frítíð, tilfar, mál, føroysk(t).

Lesing og lesivanar

Granskarar aðrastaðni hava gjørt vart við, at børn lesa minni enn tey hava gjørt (Mejding et al., 2017; Twist et al., 2007). Ein kanning av lesivanum hjá donskum børnum varð gjørd í 2017, og her vísti tað seg, at donsk børn lesa minni, enn tey gjørdu bara fá ár frammanundan (Puck, 2017; Hansen et al., 2017). Í Føroyum hava fólk við áhuga fyri økinum eisini ført fram, at lesingin minkar í vavi, og at málførleikin hjá børnum og ungum er viknandi (Philbrow, 2018; Uttanríkis- og vinnumálaráðið, 2017). Tað finnast ikki nógvur kanningar um lesing hjá føroyskum børnum. Nøkur úrslit eru tó. Ein kvalitatív kanning av lesivanum var gjørd í 2006 (Debess, 2006), og føroysk børn hava luttikið í PISA-kanningum síðani 2006. Tær hava víst, at ein ov stórur partur av okkara børnum dugir ov illa at lesa, tá talan er um at hava virkisfóran lesiførleika og í mun til onnur lond. Eitt stórt arbeiði hevur tí verið gjørt seinastu árinum fyri at styrkja lesing og bøta um lesitilfar, serliga í yngri flokkunum. Aftaná at Føroyar fingi fyrstu PISA-úrslitini, komu fleiri tímar til føroysklærugreinina, fokus kom á føroyskt undirvísingartilfar og lesitilfar, og eftirútbúgving innan økið varð sett í verk (Jespersen et al., 2006). Eisini eru føroysk børn við í landsroyndum í 4. og 6. flokki, men tær eru ikki normeraðar og kunnu tískil ikki nýtast sum samanlíkingargrundarlag frá ári til ár. PISA-úrslitini árinum eftir hesi átøk vísa ein lítlan bata fram til 2015, men síðani eina afturgongd, og at føroysk børn ikki standa seg væl, tá vit samanlíka okkum við Norðurlond (Olsen et al., 2023).

Úrslitini í PISA-kanningini frá 2022 vísa, at føroyskir næmingar finga 447 PISA-stig í miðal í lesing. Hetta talið var 477 fyri OECD, meðan talið fyri danskar næmingar var 489. Hesi stigini eru í PISA-kanningini býtt sundur í førleikastig, sum ganga frá 1 til 6 (1 er býtt sundur í trýggjar bólkar 1a, 1b og 1c). Bólkarnir 1a, 1b og 1c eru lægstu førleikastigini, og hesir bólkar vísa til teir næmingar, sum í PISA-høpi ikki verða mettir at hava nóg góðan lesiførleika til at klára avbjóðingarnar í nútíðarsamfelagnum ella tey krøv, sum verða sett í miðnámsútbúgvingum. Úrslitini vísa, at 32 % av føroysku næmingunum eru í hesum bólkinum (Olsen et al., 2023). PISA-kanningin fevnir eisini um nátturúvísindi. Innan stóðfrøði finga føroyskir næmingar 446 PISA-stig í miðal í 2022, meðan talið fyri OECD var 475.

Lesing og lesiførleiki eru týðandi førleikar, tá vit skulu ogna okkum lærdóm, kunna okkum um eitthvørt ella lesa skaldskap. Lesingin gevur okkum bæði kunning, fakliga vitan og innlit í, hvussu onnur menniskju liva og hugsar. Haraftrat er tað at lesa ein av grundarsteinunum undir framhaldandi at ogna sær góðar málførleikar, tí tað í skrivaðum teksti ofta er eitt víðkað orðfeingi í mun til talað mál. Tað krevst nógv lesivenjing fyri at ogna sær lesiførleikar á einum stigi, har lesingin er sjálvvirkin, og tað er ikki vist, at hóast eitt barn dugir at lesa – tað vil siga dugir teknisku lesiførleikarnar at knýta stav og ljóð saman – at tað gerst lesari, tað vil siga ein, sum lesur við fatan og ger hetta javnan (Perfetti et al., 2005, Shanahan & Lonigan, 2010; Snow & Matthews, 2016). Góðir mál- og lesiførleikar eru ein fortreyt soleiðis, at tann, sum lesur, skilir innihaldið í tí, sum lisið verður. Tískil hanga mál- og lesiførleikar saman (Scarborough, 2009). Lesing er sostatt eitt samansett hugtak; í hesi greinini er lesing skilt sum eitt breitt hugtak, sum fevnir um lesing bæði sum undirhald og læring t.e. lesiførleikar, lesivanar og lesihug, og lesast kann bæði í bókum og á talgildum miðlum (Hansen et al., 2017).

Av tí at lesiførleiki og málførleiki eru tætt knýttir saman, hava báðir førleikar týðning í útbúgvingarhøpi, tá talan er um at luttaka í samfelagnum annars og í samskiftinum við onnur (Hebert-Myers, 2006; Reschly, 2010). Gransking hevur víst, at børn, sum lesa javnan, hava betri orðfeingi og lættari við at skilja tekst og orða seg, bæði í talu og á skrift (Lundberg, 2006; Nation & Snowling, 2004; Snow & Matthews, 2016). Hetta kemst av, at børn mennast málsliga í samskiftinum við onnur, tá tey hoyra mál rundan um seg, tá onkur lesur fyri teimum, og tá tey seinni duga at lesa sjálv. Við at lesa koma børn og ung í samband við skriftmálið, har fleiri og onnur orð koma fyri enn í talumáli, og setningsbygnaðurin er samansettari. Sostatt kann tað menna málførleikan hjá børnum, t.d. orðfeingið, um tey lesa ella hoyra skrivaðan tekst gjøgnum upplestur, tí at skriftmál er meira komplekst enn talumál og hevur vanligu fjølbroyttari orðfeingi (Hirsch, 2003; Lundberg, 2002). Fyri at menna orðfeingið krevst haraftrat nógv endurtøka, at børn hoyra og síggja orð aftur og aftur, og at tekstir, tey lesa, gerast eitt vet torførari, soleiðis at teirra førleikar mennast og víðkast. Tað ber tískil til at betra málførleikan við at lesa og eisini at betra lesiførleikarnar við at lesa nógv.

Samanumtikið vísir gransking, at lesa børn lítið, kann tað hava fleiri fylgjur (Cunningham & Stanovich, 1997). Ein avleiðing kann vera, at tey ikki læra at lesa flótandi og raðið (automatiserað), og um børn lesa lítið og í avmarkaðan mun mæta skrivaðum teksti, eru tey í vanda fyri ikki at menna orðfeingið, og tað gerst tískil truplari hjá teimum at skilja tað, tey lesa (Scarborough et al., 2009). Eldri børnini gerast, truplari verða tekstirnir, ið tey skulu lesa t.d. í skúlanum, bæði tá ið talan er um setningsbygnað, innihald og orðfeingi. Um tey hava vantandi málførleikar, lesa tey kanska seint (hava lága lesiferð) og hava trupulleikar at skilja tekstin. Alt hetta kann ávirka lesihugin. Um børn lesa javnan og av áhuga, hevur hetta sostatt fleiri ágóðar við sær, og tí er tað týðningarmikið at fáa ítøkilig vitan til vega um lesingina hjá børnum, eisini føroyskum børnum. Tað vil siga vitan um hvat, hvar og hvussu nógv børn lesa.

Føroyska lesiumhvørvið

Tá talan er um føroyska lesiumhvørvið, fevnir hetta um fleiri partar. Fyri at skapa eitt føroyskt lesiumhvørvi, er tað ein fortreyt, at tekstir eru at lesa. Hesir kunnu vera á prenti ella talgildir, teir kunnu vera á føroyskum ella á øðrum málum. Tekstirnir skulu eisini vera atkomuligir hjá børnunum, tí atgongd til tekstir er týðandi faktorur í lesiumhvørvinum. Teir kunnu vera í bókum, sum heimið ella skúlin eigur, ella lænast á bókasavninum í skúlanum ella almenna bókasavninum, umframt at talan kann vera um talgildar tekstir á internetinum og e-bøkur.

Gerandisdagurin hjá børnum er nógv broyttur seinastu árin, eisini í Føroyum, og júst talgilda verðin bjóðar børnum nógv undirhald og upplivingar. Aðrastaðni sæst, at hetta hevur ávirkað lesivanarnar hjá børnum, serliga í frítíðini (Hansen et al., 2018). Tað er tó soleiðis, eins og áður umrøtt, at skal eitt barn gerast góður lesari, er tað neyðugt at lesa nógv og ymiskt tilfar á tí støði, har barnið er, t.e. at tilfarið er hóskandi. Børn mugu hava nógv dygdargott tilfar at velja í á ymskum torleikastigi, tað skal vera um ymisk evni og áhugamál, og tilfarið má vera atkomuligt hjá børnum. Ein avbjóðing, sum vit hava í lesiumhvørvinum, er, at nøgdin av talgildum tilfari á føroyskum er sera avmarkað, og tí er tað, sum børn lesa í talgilda umhvørvinum ofta á øðrum málum enn føroyskum.

Afrat tí, sum áður er nevnt, fevnir føroyska lesiumhvørvið eisini um okkara hugsan um tað at lesa, tað er okkara lesimentan, hóast ikki nógvar skjalfestar keldur eru at lýsa hana. Gransking vísir, at tað at vaksa upp í einum umhvørvi, har tað eru bøkur, og har børnini hoyra upplestur, hevur ávirkan á lesiførleikarnar hjá teimum (Lundberg, 2002); Mol & Bus, 2011), og tí hevur hugburður til lesing og til bøkur týðning. Í føroyskari kanning um málførleikar hjá føroyskum børnum varð spurt, hvussu nógvar bøkur, bæði til vaksin og børn, vóru í heiminum. Úrslitini, sum bygdu á 1140 familjur, vístu, at tað var sera ymiskt, hvussu nógvar bøkur, tey áttu heima. Í summum heimum eiga fólk færri

enn 10 bækur (kóikibækur, andaligar bækur íroknaðar), í øðrum heimum eru fleiri enn 200 bækur (Rasmussen, 2020).

Kanningar og háttalag

Við hesum í huga kann staðfestast, at lesivanar hava týdning, tí lesiførleikarnir eru m.a. grundaðir á at lesa, venja, og tørvur er tískil á at fáa nágreiniliga vitan um lesivanar hjá børnum.

Tvær kanningar av lesivanum eru gjørdar seinnu árinum, og hendan greinin byggir á úrslitini frá báðum. Fyrra kanningin verður nevnd *kvantitativa lesivanakanningin* og seinna *kvalitativa lesivanakanningin*, og tær verða lýstar niðanfyri. Nógv úrslit komu undan kavi, og í hesi greininum er fokus á lesing í frítíðini. Tilfar, sum er knýtt í dátuinnsavnanina (t.d. spurnaskjalið nýtt til kvantitativu kanningina og spurningar, sum vóru grundarlag undir kvalitativu kanningini), sum hendan greinin, tekur støði í, er givið út í frágreiðingum (Didriksen et al., 2018; Didriksen et al., 2022). Tilfarið er tókt talgilt á heimasíðuni www.malmenning.fo.

Kvantitativa kanningin - fyrra kanningin

Av tí at fáar kanningar eru gjørdar á lesiøkinum, varð í sambandi við lesivanakanningina gjørt av fyrst at gera eina kvantitativa kanning, sum skuldi umfata ein stóran prosentpart av børnum í Føroyum. Endamálið við kanningini er at fáa vitan um lesing, lesivanar og hugburð til lesing og tilfar, og at fáa at vita, um føroysk børn og ung lesa í ein mun, so at líkindi eru fyri, at málið og lesiførleikin mennist. Nakrir av spurningunum, ið vit vildu fáa svaraðar í kanningini, vóru *hvussu ofta og hvussu nógv lesa børn, hvat lesa tey, á hvørjum máli lesa tey og á hvørjum miðli lesa tey*.

Háttalag

Háttalagið var ein kvantitativ spurnakanning, har spurningarnir eru grundaðir á gransking um, hvat hevur týdning fyri lesing (Nation & Snowling, 2000; Oakhill et al., 2014; Rasmussen, 2017). Spurningarnir vóru tilvitað orðaðir soleiðis, at svarini kunnu geva ábendingar um, hvørji átøk kunnu setast í verk um neyðugt. Harumframt hevur verið hugt at spurningum í kanningum, sum eru gjørdar í grannalondunum og Onglandi (Gabrielsen et al., 2017; National Literacy Trust, 2016), umframt at onkrir spurningar í hesi kanning eru teir somu, sum í kanning gjørd í Danmark um somu viðurskifti, soleiðis at úrslitini kunnu samanberast (Hansen et al., 2017).

Tá kanningar fevna um børn, krevst, at serlig fyrilit verða havd fyri, hvussu spurningarnir eru settir, tað er, hvussu børn skilja spurningarnar, at teir eru á hóskaði støði við fyriliti fyri lesiførleika, og at tey kenna seg trygg og vird í støðuni (Kampmann, 1998; Kampmann et al., 2017; Kvale & Brinkmann, 2009). Ein undankanning var tí gjørd, har spurnablaðið var roynt á teimum flokksstigum,

sum kanningin skuldi umfata, og síðani vóru samrøður gjørdar við luttakarar, tá teir høvdu svarað spurnablaðnum. Síðani vóru tillagingar gjørdar, m.a. vórðu orðingar broyttar, og onkrir spurningar tiknir úr av teirri orsök, at tað tók ov langa tíð at svara. Skúli, lærarar og foreldur finga skrivliga kunning um kanningina. Tá neyðugu loyvini vóru fingin frá Dátueftirlitinum og luttakandi skúlunum, varð farið út í skúlarnar at gera kanningar. Spurnakanningin varð gjørd á tann hátt, at fólk fóru út í allar skúlarnar við spurnabløðunum og inn í flokkarnar. Børnini skuldu síðani krossa av á einum pappírsspurnablaði, og úrslitini vóru síðani skannað inn og talgildað.

Børnini, sum tóku lut, gingu í 4., 6. og 9. flokki. At hesi floksstig vóru vald út, var grundað á donsku kanningina um lesivanar, tí har kannaðu tey eisini 4. og 6. flokk. Føroysku úrslitini kunnu tí samanberast við donsku úrslitini. Í føroysku kanningini var 9. flokkur við fyri at fáa vitan um lesivanar í tí árinum, tá kravda skúlagongdin er lokin, og tí at 9. flokkur er eisini við í PISA-kanningini. Haraftrat er ein onnur altjóða kanning av lesiførleikum, PIRLS, gjørd millum børn í 4. flokki, so um móguleiki verður til víðari greiningar seinni, eru dátur tøkur til samanberingar.

26 spurningar vóru í spurnaskjalinum, býttir í trýggjar partar í sjálvum spurnablaðnum, har ein partur nevndist *Um teg*, ein partur nevndist *Um teg og lesing í skúlanum*, og síðsti partur snúði seg *Um teg og lesing í frítíðini*. Í summum spurningum var ein svarmóguleiki, meðan í øðrum bar til at seta fleiri krossar.

Luttakarar

Við í kanningini vóru sum áður nevnt børn í 4., 6. og 9. flokki, sum gingu á til samans 19 skúlum. Hesir 19 skúlarnir vóru valdir út soleiðis, at teir umboðaðu øll geografisk øki í landinum og vóru ymiskir til støddar: stórar, miðal og smáir skúlar. Sum sæst á talvu 1 vóru 1512 børn á nevndu floksstigum í hesum 19 skúlunum, og hetta svaraði til umleið 75 % av børnunum í 4., 6. og 9. flokki í øllum landinum, tað er, at $\frac{3}{4}$ av børnunum í hesum floksstigunum finga spurnaskjalið.

TALVA 1.			
<i>Tal av børnum í ymsu floksstigunum</i>			
Flokkar	Børn í alt á ymsu flokstignum	Børn luttikið í kanningini	Svarprosent
4.fl.	464	329	71 %
6.fl.	528	465	88 %
9.fl.	520	483	93 %
Í alt	1512	1277	84 %

Av teimum 1512 spurdu svaraðu 1277 spurnablaðnum, sostatt var svarprosentin 84 %. Kynsbýtið í svarunum var javnt: 49 % gentur og 51 % dreingir. 84 % av børnunum upplýstu, at tey tosaðu føroyskt heima, 15 % at tey tosaðu føroyskt og onnur mál, meðan 1 % segði, at tey tosaðu mest onnur mál heima.

Greining og úrslit

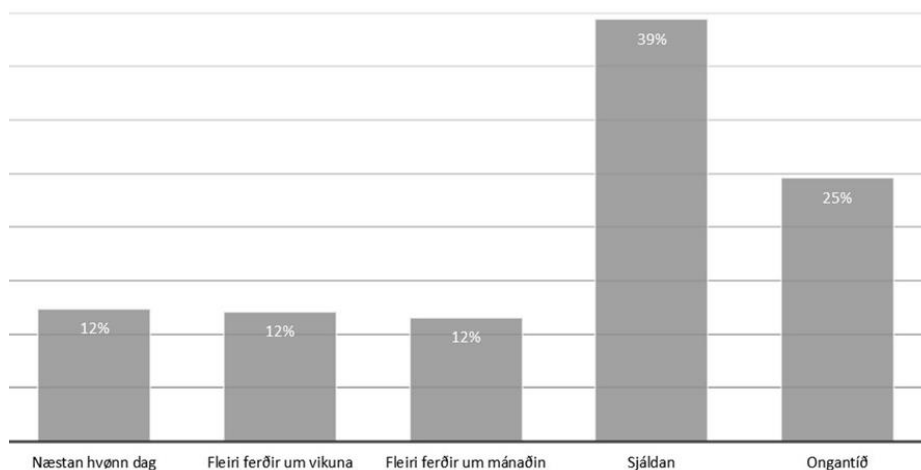
Hagfrøðiligar greiningar eru gjørdar fyri hvønn einstakan spurning viðvíkjandi variablunum kyni, flokki og bólkunum av børnum, sum lesa ávikavist lítið og nógv (lesitítleiki), og hugburðinum hjá børnunum til lesing. Av tí at støddin á stakroyndini í kanninginini er stór, eru flestu munir í kanninginini hagfrøðiliga ikki tilvildarligrar. Hesir munir siga tó ikki nakað um orsök, og tí mugu úrslitini setast inn og tulkast út frá samtekstinum. Aftrat hesum eru eisini gjørdar greiningar, sum taka støði í skúlaflokkum, har eyðkenni eru tikin fram fyri ávikavist teir 10 flokkarnar, sum liggja lægst tá ið talan er um lesitítleika og hugburð til lesing, og teir 10 flokkarnar, sum liggja hægst hesum viðvíkjandi.

Títleiki

Ein av høvuðsspurninginum, sum vit vildu fáa svar uppá, var, hvussu ofta børn lósu av áhuga í frítíðini, tað er valdu sjálv at lesa, og undirstrikað var, at hetta ikki fevndi um skúlatíng. Svarið upp á spurningin: *Hvussu ofta lesur tú bøkur í frítíðini (ikki skúlatíng)?* sæst á mynd 1, har 64 % av børnunum siga seg lesa sjáldan ella ongantíð, meðan 12 % siga seg lesa næstan hvønn dag, fleiri ferðir um vikuna ella fleiri ferðir um mánaðin.

Mynd 1.

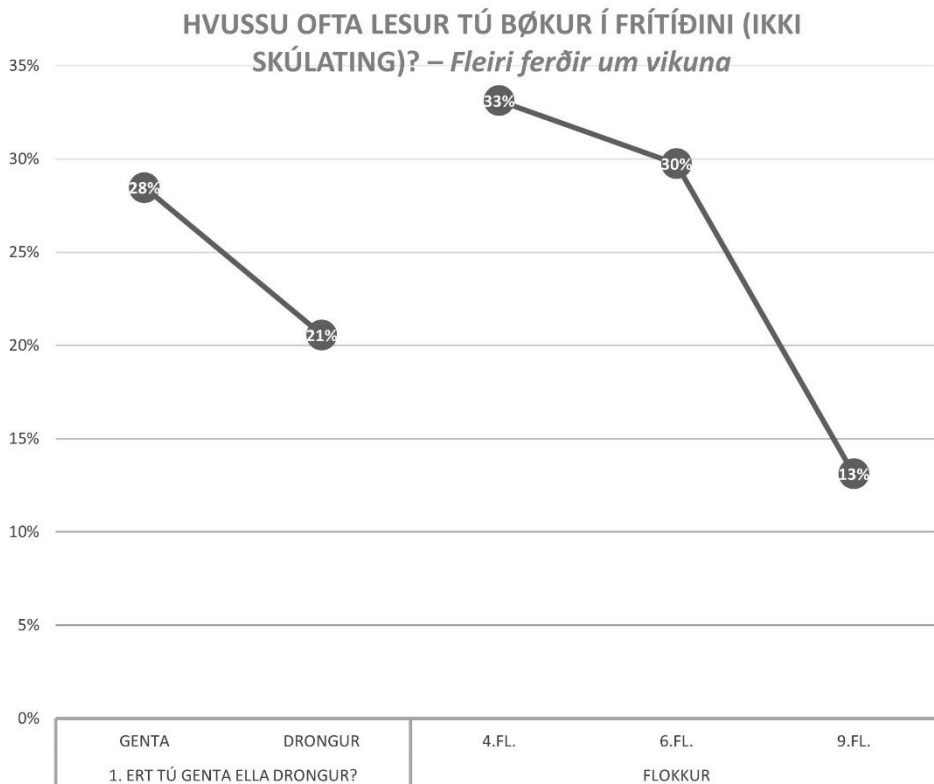
Hvussu ofta børn lesa bøkur í frítíðini (ikki skúlatíng)

Um hugt verður at úrslitunum viðvíkjandi kyni og flokkum, sæst, at fleiri gentur enn dreingir lesa fleiri ferðir um vikuna. Hesi úrslitini síggjast aftur t.d. í lesivanakanningini gjørd í Danmark (Hansen, et. al., 2017). Børnini í yngru flokkunum lesa meiri enn tey í 9. flokki, og hetta eru eisini tað, sum úrslit úr donsku kanningini vísa.

Mynd 2.

Hvussu ofta børn lesa – greinað fyri tey, sum lesa fleiri ferðir um vikuna, tá ið talan er um variablarnar kyn og flokk.

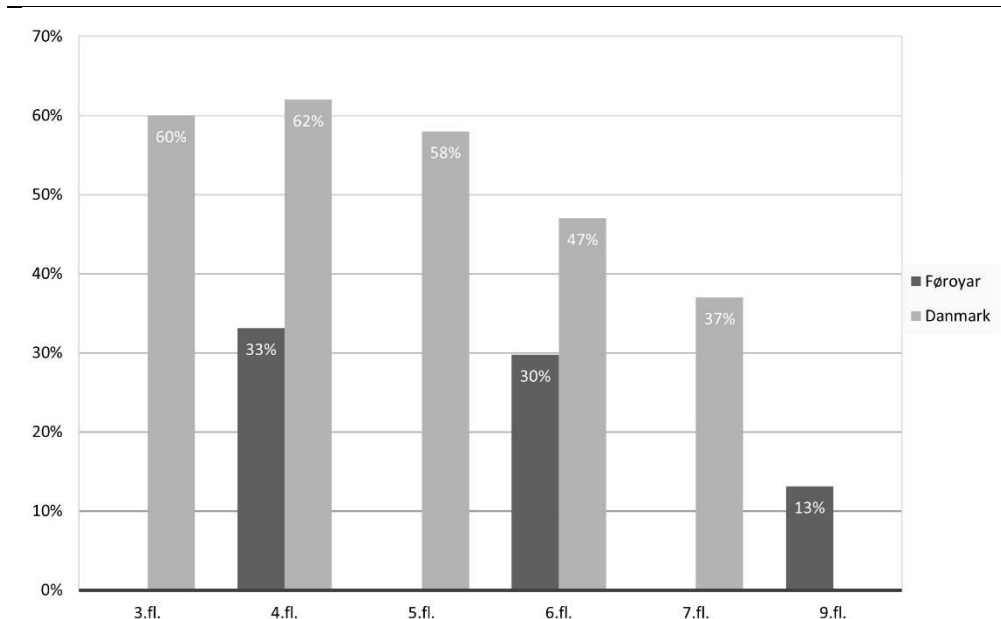
Hesin spurningur *Hvussu ofta lesur tú bøkur í frítíðini (ikki skúlating)?* verður brúktur til samanberingar við aðrar spurningar seinni í kanningini (sí mynd 4 til 9).

Samanbering av lesivanum í Føroyum og Danmark

Í talvuni niðanfyrri eru úrslitini fyri, hvussu ofta børn lesa í Føroyum og Danmark samanborin. Hetta bar til, tí at ein kanning varð gjørd í Danmark stutt undan føroysku kanningini; hesin spurningurin (*Hvussu ofta lesur tú bøkur í frítíðini (ikki skúlating)?*) varð tillagaður soleiðis, at úrslitini kunnu

samanberast. Sum tað sæst ber ikki til at samanbera øll flokksstig, men úrslitini í 4. og 6. flokki vísa, at føroysk børn lesa nógv minni enn donsk børn, í fjórða flokki lesa 33 % av børnunum í Føroyum í frítíðini, meðan talið fyri donsku børnini er 62 %.

Mynd 3. Samanbering av úrslitum fyri lesivanar hjá føroyskum og donskum børnum.

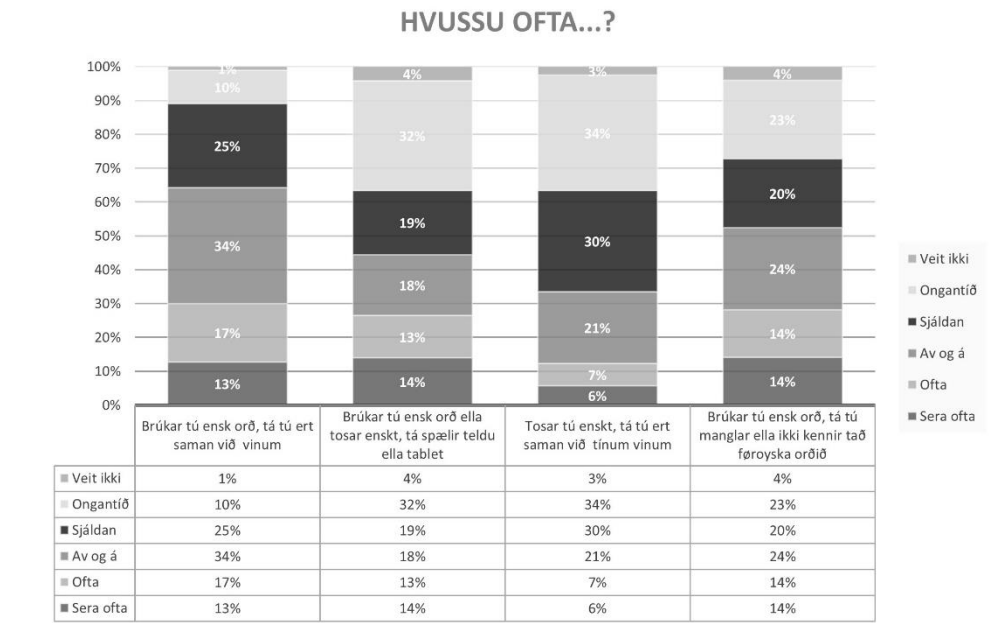

Nýtsla av enskum máli og lesing

Ymiskir spurningar, sum knýta seg til mál og lesing, vóru partur av dátunum. Ein av spurningunum var, hvussu ofta føroysk børn nýta enskt í ymiskum umstøðum. Á mynd 4 sæst, at 13 % siga seg *tosa* enskt ofta ella sera ofta, tá tey eru saman við vinum, 21 % gera tað av og á, meðan 64 % sjáldan ella ongantíð tosa enskt, tá tey eru saman við vinum. Eitt sindur fleiri børn, 30 %, nýta ofta ella sera ofta ensk *orð*, tá tey eru saman við vinum, meðan 28 % av børnunum nýta ofta ella sera ofta ensk orð, tí at tey *mangla ella siga seg ikki kenna føroyska orðið*.

Mynd 4.

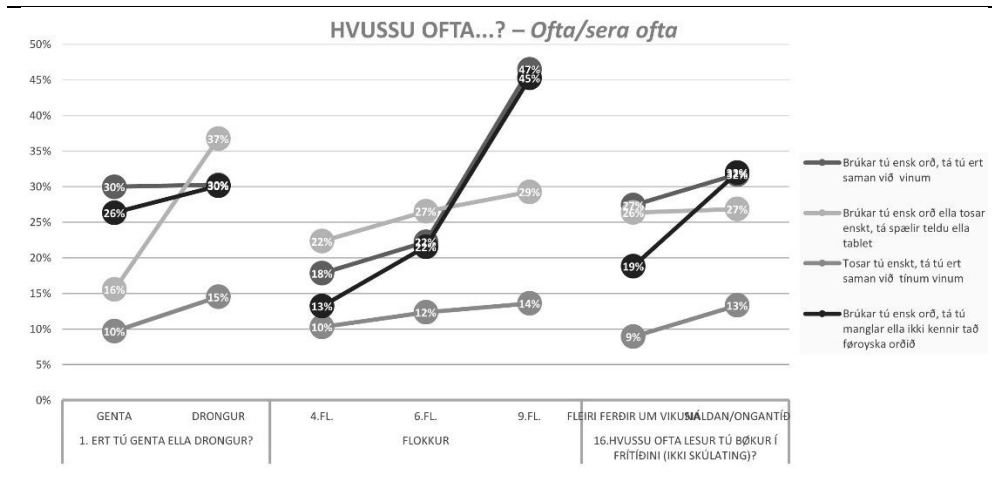
Nýtsla av enskum máli ella orðum, tá talan er um lesivanar hjá børnunum.

Á mynd 5 verða úrslitini um nýtslu av enskum máli ella orðum knýtt í lesivanar hjá børnunum, tá talan er um variablarnar kyn og flokksstig. Hesi úrslitini vísa hagtalsfrøðiliga signifikantar munir. Tað sæst, at viðvíkjandi nýtsluni av enskum er hetta nakað, sum fleiri dreingir enn gentur gera, og at ymsu sløginu av nýtslu av enskum hækka, tá børnini ganga í eldru flokkunum. Eitt áhugavert úrslit er, at børn, sum lesa fleiri ferðir um vikuna, nýta færri ensk orð og tosa sjáldnari enskt saman við vinum, og tey brúka ikki líka ofta ensk orð, tí at tey mangla ella ikki kenna føroyska orðið. 32 % av teimum, sum lesa sjáldan ella ongantið, brúka ensk orð, tí at tey mangla føroysk orð, meðan 19 % av børnunum, sum lesa fleiri ferðir um vikuna, gera hetta. Úrslitini vísa sostatt ein signifikantan mun, tá talan er um, hvussu nógv og ofta tú lesur, og hvussu nógv ensk orð tú brúkar í dagligari talu, tí tú ikki veitst ella kennir føroyska orðið. Tað er tískil ein samanhangur millum málnýtslu, tá talan er um kyn og aldur, men eisini tá talan er um lesivanarnar hjá føroysku børnunum.

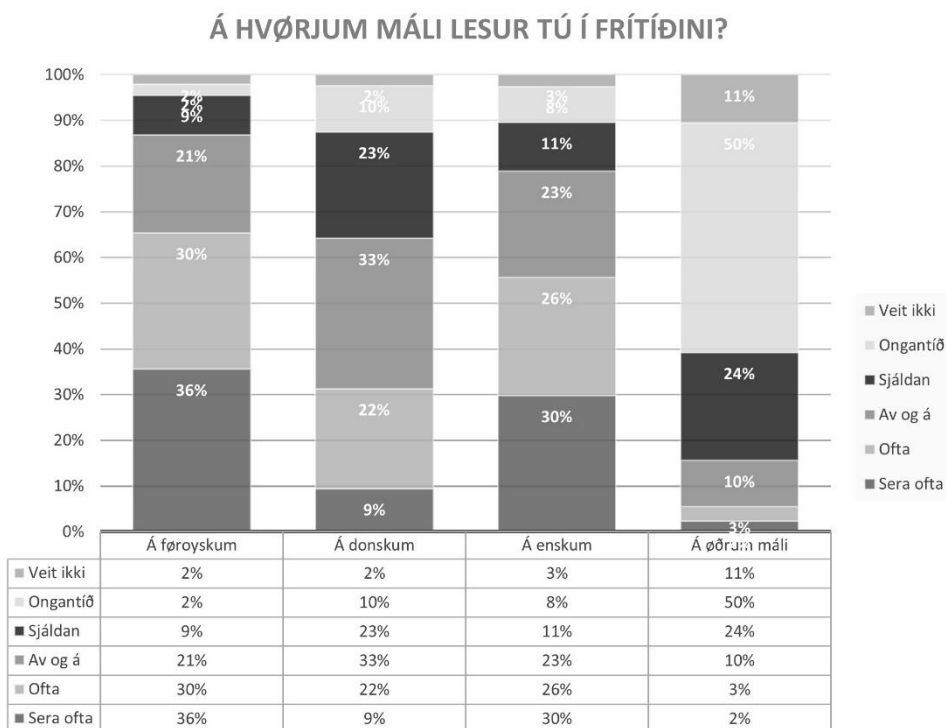
Mynd 5.

Nýtsla av enskum tá talan er um kyn, flokksstig og lesivanar.

Hvørjum máli tey lesa á?

Um hugt verður at, hvørjum máli børnini lesa á, sæst, at børnini lesa oftast á føroyskum, og síðani kemur enskt, meðan danskt er triðja val.

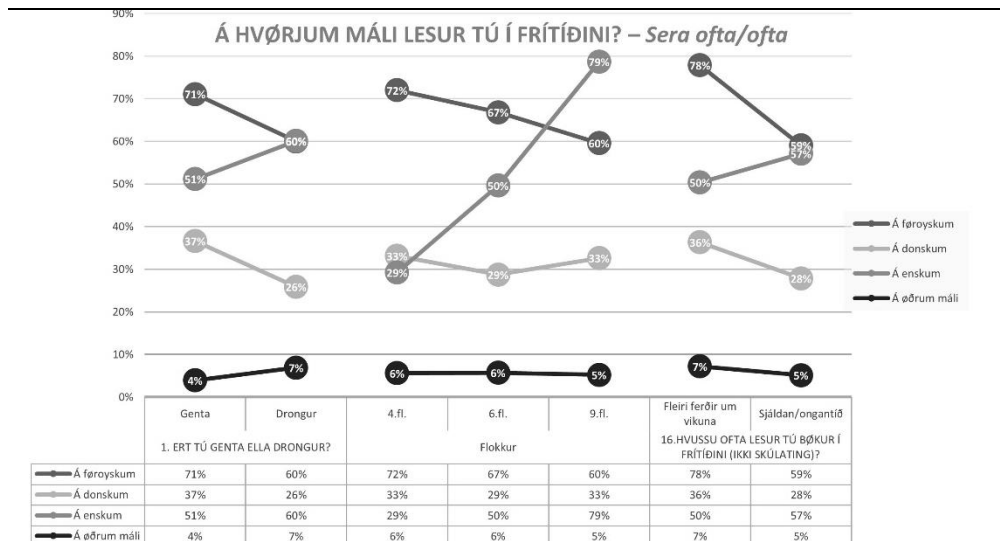
Mynd 6.
Hvørjum máli børnini lesa á.

Á mynd 7 verður hugt nærri at, hvat mál tey velja at lesa samanbórið við lesivanar, kyn og flokksstig. Her sæst, at gentur lesa oftari á danskum enn dreingir, og at dreingir lesa oftari á enskum. Fara vit inn á ymsu flokksstiginum, so liggur lesingin av danskum nøkulunda javnt, meðan tað at lesa á enskum máli hækkar samsvarandi flokksstigum, meðan børnini lesa minni á føroyskum, jú eldri tey gerast. Tey, sum lesa fleiri ferðir um vikuna í frítíðini, lesa eisini meiri á føroyskum og á danskum enn á enskum, meðan tey, sum lesa sjáldan, lesa oftari á enskum. Hetta eru áhugaverd mynstur, sum kunnu vera ávirkað av fleiri viðurskiftum. Hugsast kann, at børn velja enskt tilfar, tá tey gerast eldri, tí at tað er ikki nóg mikið av áhugaverdum tilfari á føroyskum, og úrvalið á enskum er óivað fjølbroyttari. Úrslitini siga einki um, hvør orsøkin er til, at tey, sum lesa minni, velja at lesa á enskum, men tað er týðiligt í úrslitunum, at hesi lesa umleið líka nógv (lítið) á føroyskum sum á enskum. Øll lesing hevur týðning, men sum greitt frá í ástøðiliga partinum, hevur lesing týðning fyri málførleikarnar, so um lítið verður lisið á føroyskum, fær barnið minni av skriftmálsligum íkasti á føroyskum, sum aftur hevur týðning fyri at menna málsligu førleikarnar.

Mynd 7.

Hvørjum máli børn velja at lesa á, tá talan er um lesivanar, kyn og flokksstig.

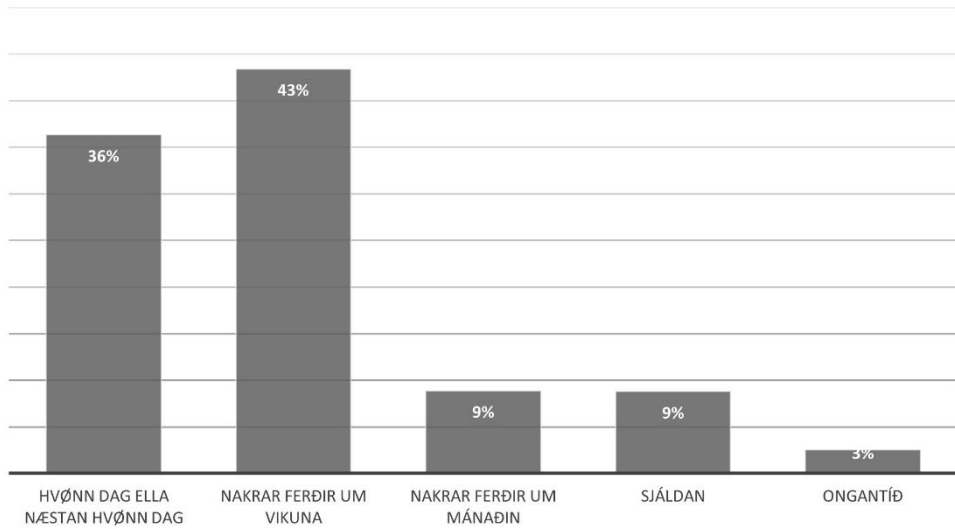

Lesimentan og umhvørvi

Í innganginum “Lesing og lesivanar” varð nortið við hugtakið lesimentan, og at tað at lesa fyri børnum er ein háttur at umboða lesimentan. Úrslitini, sum síggjast á mynd 8, vísa, hvat børnini siga, um tað varð lisið fyri teimum, áðrenn tey fóru í skúla. Meira enn ein triðingur av børnunum sigur, at lisið var fyri teimum hvønn ella næstan hvønn dag, meðan 43 % siga, at lisið var fyri teimum nakrar ferðir um vikuna. Umleið ein fimtingur av børnunum sigur, at lisið var fyri teimum nakrar ferðir um mánaðin, sjaldan ella ongantíð.

Mynd 8.
Um nakar las fyrri barninum undan skúlaaldur.

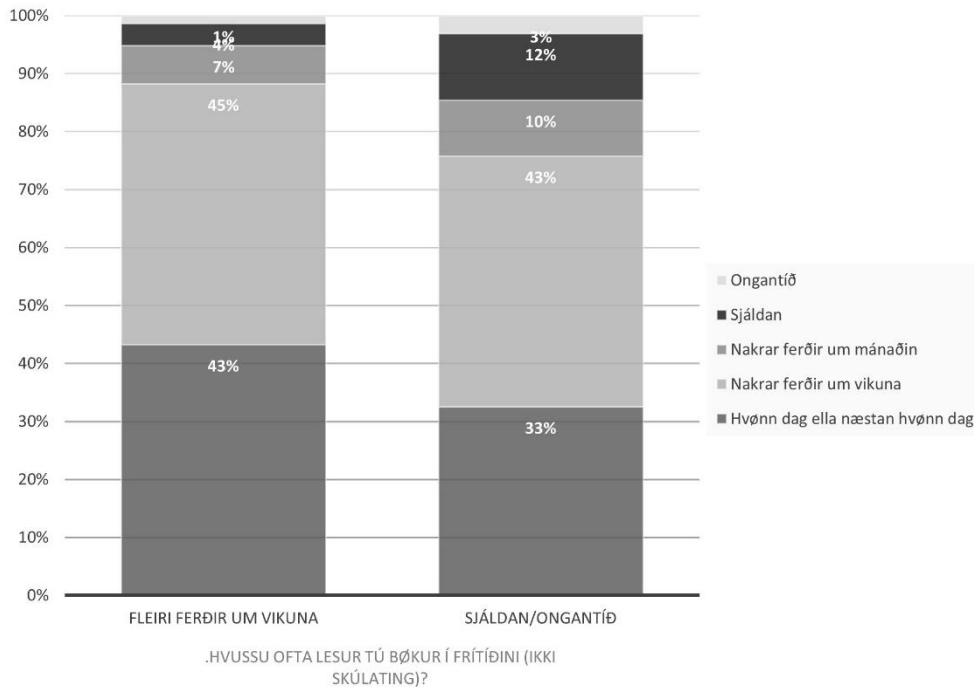
LAS NAKAR FYRRI TÆR, ÁÐRENN TÚ BYRJAÐI AT GANGA Í
SKÚLA (TVS. TÁ TÚ VART YNGRI ENN 7 ÁR)?

Verður kannað um samband er millum úrslitini viðvíkjandi, um lisið varð fyrri börnunum áðrenn tey fóru í skúla, og hvussu ofta børnini sjálv lesa í skúlaaldri, sæst, at tað eru hagfrøðiliga signifikant fleiri børn, sum hava hoyrt upplestur áðrenn skúlaaldur, ið lesa sjálv fleiri ferðir um vikuna í frítíðini, sí mynd 9.

Mynd 9. Samband millum at lisið var fyri barninum undan skúlaaldri, og um barnið sjálvt lesur seinni.

LAS NAKAR FYRI TÆR, ÁÐRENN TÚ BYRJAÐI AT GANGA Í SKÚLA (TVS. TÁ TÚ VART YNGRI ENN 7 ÁR)? – hvussu ofta lesur tú bøkur í frítíðini

Børnini vórðu eisini spurd, um foreldrini sjálv lósu bøkur. Úrslitini vístu, at hjá teimum børnunum, sum lósu fleiri ferðir um vikuna, søgdu børnini, at 76 % av foreldrunum lósu *ofta* ella *av og á*, meðan hjá børnunum, sum lósu *sjáldan* ella *ongantíð*, lósu 57 % av foreldrunum *ofta* ella *av og á*. Her sæst sostatt eisini munur á lesivanunum hjá foreldrunum, og samband sæst millum hvussu ofta børn og foreldur lesa, tað er, at tað hevur ávirkan á lesivanarnar hjá børnunum um foreldrini sjálv lesa.

Spurt var eisini, hvussu nógvar bøkur børnini mettu, at tey áttu heima. Hesin spurningur er við í kanningini, tí útlendsk gransking vísir samanhag millum at eiga bøkur og lesiførleikan hjá børnum. Svarmøguleikarnir vóru seks í tali frá móguleikanum at svara um tey áttu *ongar ella fáar bøkur* (0-10 bøkur), til móguleikan at svara *nógvar bøkur* (fleiri enn 200), umframt móguleikan at svara *eg veit ikki*. 30 % av børnunum svaraðu *eg veit ikki*, meðan 29 % svaraðu millum 26-100 bøkur: til samans 16 % av børnunum svaraðu teir báðar lægstu bólkarnar, sum fevna um 0-10 bøkur og 11-25 bøkur. 14 % svaraðu, at tey áttu 101-200, og 11 %, at tey áttu fleiri enn 200. Hetta er ikki lættur spurningur hjá

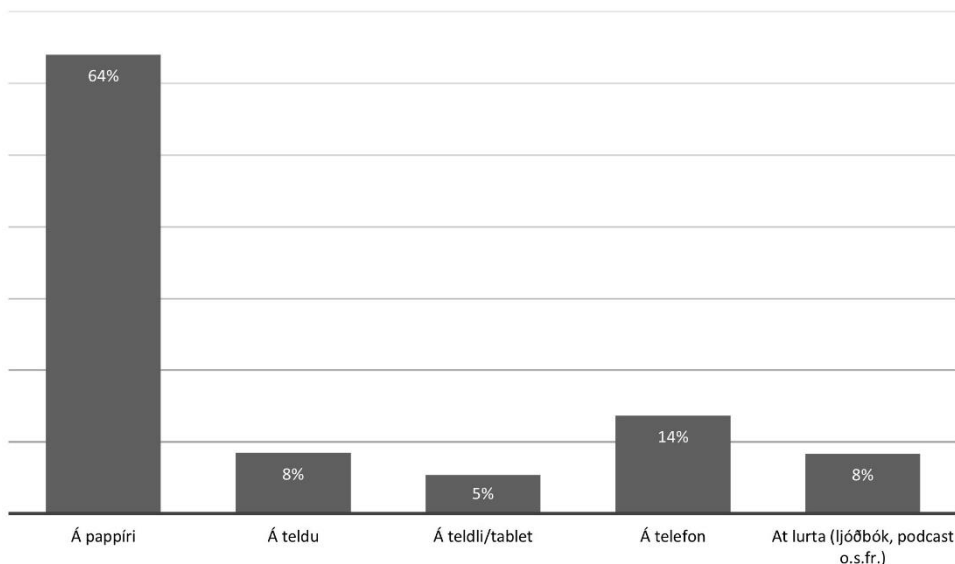
börnum at meta um, men roynt var at lætta um metingina við dómum (víst vóru dømi um tey høvdu ein hill av bókum ella eina reol og so framvegis). Hesi úrslitini samsvara við áðurnevndu føroysku úrslitini, har vaksin í eini kanning vóru spurd, hvussu nógvar bøkur tey mettu seg eiga (Rasmussen, 2020). Úrslitini vístu, at samanhangur sást ímillum at eiga nógvar bøkur og at lesa oftari.

Lesipallar

Spurt var eisini, hvørjum miðli børnini dámdu best at lesa á. Sum sæst á mynd 10 er pappír miðilin, sum børnunum dámar best at lesa á. Lítil munur sæst viðvíkjandi, hvørjum flokksstigi tey ganga á, men kynsmunur sæst millum gentur og dreingir, har 73 % av gentunum dámdu betur pappír samanborið við 55 % av dreingjunum. Munur sæst eisini á teimum, sum siga seg lesa í frítíðini, og teimum, sum lesa lítið. Hesin seinni bólkurin dámar betur pappír sum miðil. Tølini eru ávikavist 77 % og 57 %, og tað sæst, at av teimum, sum ikki lesa nógv í frítíðini, dámar teimum betur at lesa á øðrum miðlum enn pappíri, men munurin er ikki so stórur. Úrslitini vístu eisini, at eingin munur var á, hvussu langa tíð tey brúktu at lesa á øðrum miðlum enn í bókum. Tað er, at um tey ikki lósu í bókum, so kann ikki sigast, at hesi lesa meira á øðrum miðlum.

Mynd 10. Hvørjum miðli børnini ynsktu at lesa á.

TÁ IÐ TÚ LESUR, HVUSSU DÁMAR TÆR SO BEST AT LESA?

Samanumtøka av kvantitativu kanningini

Tá talan er um spurningin, hvussu *ofta* børn lesa, vísir kanningin, at ein fjórðingur av føroysku børnunum lesur næstan hvønn dag ella fleiri ferðir um vikuna í frítíðini, meðan gott 65 % av øllum børnunum í 4., 6. og 9. flokki lesa sjáldan ella ongantíð í frítíðini. Um hugt verður at úrslitunum í ymsu flokksstigunum, minkar hugurin hjá børnunum at lesa í frítíðini frá 33 %, sum siga seg lesa javnan í 4. flokki, niður í 30 % í 6. flokki, sum so minkar niður í 13 % av børnunum, sum siga seg lesa ið hvussu so er nakrar ferðir um vikuna í 9. flokki. Ein samanbering millum donsk og føroysk børn vísir, at føroysk børn lesa nógv minni enn donsk børn; í fjórða flokk lesa 33 % av børnunum í Føroyum í frítíðini, meðan talið fyri donsku børnini er 62 %. Í kanningini sæst ein samanhangur millum nýtslu av enskum máli ella orðum, tá talan er um lesivanar hjá børnunum fyri variablarnar kyn og flokksstig. Úrslitini vísa signifikantan mun á, hvussu nógv og ofta tú lesur, og hvussu nógv ensk orð tú brúkar í dagligari talu, tí tú ikki veitst ella kennir føroyska orðið. Um hugt verður at hvørjum máli og miðli børnini helst vilja lesa á, so siga børnini siga seg lesa mest á føroyskum, so enskum og síðani á donskum, meðan úrslitini greitt vísa, at børnini ynskja at lesa í pappírskókum. Úrslitini vísa eisini, at samband er millum, um børnini hava hoyrt upplestur heima, áðrenn tey fóru í skúla, og hvussu ofta børnini sjálv lesa í skúlaaldri.

Kvalitativa kanningin – seinna kanningin

Aftaná at úrslitini frá kvantitativu kanningini um lesing og lesivanar hjá einum lutfalsliga stórum parti av føroyskum børnum í 4., 6. og 9 flokki vóru savnað inn og greinað, varð ein kvalitativ kanning gjørd. Í eini kvalitativari kanning er móguleiki at spyrja nærri inn til úrslitini frá kvantitativu kanningini. Kvalitativa kanningin hevur støði í kvantitativu kanningini, og yvirskipaða endamálið var at varpa ljós á, hvønn hugburð børn hava til tað at lesa og sínar lesivanar.

Háttalag

Meðan dáturnar í kvantitativu kanningini vóru grundaðar á eitt spurnablað, sum børnini sjálv fyltu út, byggir kvalitativa kanningin á *Einstaklingasamrøður* og *fokusbólkasamrøður*. Samrøðurnar taka støði í úrslitunum í fyrru kanningini, og spurningarnir eru orðaðir út frá teimum úrslitunum og spurningum, sum spruttu úr teimum úrslitunum.

Kanningin byggir á samrøður við børn í 6. flokki. Valt var at gera samrøður við børn í 6. flokki, tí tey hava gingið í skúla nógv leingi til at kunna hava ognuð sær hollan lesiførleika; tey hava royndir við at lesa, og tað er helst lættari at gera samrøður við tey fram um børn í 4. flokki. Kvalitativa kanningin vísti eisini, at tað er um hetta mundið, at hugurin at lesa minkar munandi, um somu tíð sum nýtslan av øðrum miðlum veksur. Harumframt vísti tann kanningin, at tað í 9. flokki eru fá, sum lesa javnan, og tí valdu vit at fokusera upp á 6. flokk (sí mynd

2). Ein kvalitatív kanning var eisini gjørd í Danmark grundað á samrøður við børn í 6. flokki (Hansen et. al., 2018).

Arbeiðið at orða spurningarnar til samrøðurnar tók sum áður nevnt støði í úrslitinum frá kvantitativu kanningini. Aftaná at hava roynt spurningarnar í eini undankanning vóru spurningarnir tillagaðir soleiðis, at onkrir spurningar vóru tiknir úr, tí ov nógvir spurningar vóru, og onkur var lagdur aftrat. Hetta varð gjørt í tveimum umførum. Endaliga kanningin byggir á hesar spurningar og eru at meta sum tað, sum nevnist ein samrøðuleistur (interviewguide) (Brinkmann & Tanggard, 2010). Samrøðurnar bygdu á opnar, kannandi spurningar fyri at royna at koma aftur um nøkur av úrslitunum frá fyrru kanning, men samrøðurnar bygdu eisini á spurningar, har vit vildu fáa svar upp á okkurt ávíst. Kvalitativi kanningarhátturin loyvir júst hesum. Allar samrøðurnar tóku sostatt støði í somu spurningum.

Øll loyvi vóru fingin til vega at gera kanningina. Kunning um kanningina varð send til skúlan, foreldur og lærarar. Lærararnir fingi eitt skjal um kanningina og samtykkisváttan at útflyggja foreldrnum, so at skrivligt samtykki var játtað, áðrenn samrøður vórðu gjørdar. Tá samtykkisskjøl vóru undirskrivað, fór kanningin í gongd. Tað var altíð eitt umboð fyri skúlan til staðar, tá samrøður byrjaðu (lærari ella skúlaleiðari). Undir sjálvum samrøðunum vóru altíð tvey av okkum, sum gjørdu kanningina, til staðar. Annar okkara hevði ábyrgd av sjálvari samrøðuni, t.e. at greiða frá mannagongd, fáa glið á samrøðuna og halda samrøðuni í gongd út frá samrøðuleistinum. Hin sat eitt sindur til viks og hevði ábyrgdina av upptøkuni og at skriva niður ímeðan. Ein slík samrøða fer altíð at vera ávirkað av tí, sum spyr og teimum valum, sum viðkomandi ger í samrøðuni, men samrøðan var ikki stýrd meira enn so, at børnini høvdu ávirkan á, hvat tosað bleiv um. Hugsast kann, at tað var lættari hjá børnunum at tosa, tá fleiri børn vóru til staðar í fokusbólkasamrøðunum enn einstaklingasamrøðunum, men soleiðis upplivdust støðurnar ikki. Børnini tóktust væl til passar, trygg við støðuna og prátaðu. Samrøðurnar vóru hildnar í hølum í skúlunum, sum børnini kendu, og av fólkum (høvundarnir til greinina), sum eru von við børn og kendu til gerandisdagin hjá teimum, tá tey tosaðu um Snapchat, Minecraft o.a. Eisini eigur at verða nevnt, at tað at ein vaksin hevur samrøðu við eitt barn, kann hava ávirkan á samrøðuna, tí maktforholdið er ójavn. Undirstrikað var, at eingi svar vóru røtt ella skeiv, men at ynski var at tosa við tey um lesing í breiðastu merking, og at fáa størri vitan frá teimum um evnið. Allar samrøðurnar vóru tiknar upp og síðani transkriberaðar av høvundunum og fyribeindar aftaná.

Luttakarar

Hendan kanningin byggir á 38 samrøður, sum vórðu gjørdar í 10 ymiskum skúlum, sum høvdu ymsa stødd kring allar Føroyar. Lærarar í hesum 10 skúlum valdu børn út, sum teir mettu vildu tosa um lesing og lesivanar. Teir vóru bidnir um at hava fyrilit fyri kynsjavnvág, at bæði børn, sum vóru væl fyri og lósu nógv

og øvut vóru umboðað fyri at vísa variatión. Millum tey luttakandi børnini vóru eins nógvar gentur sum dreingir.

Sundurgreinað fevna hesar samrøðurnar um fokusbólkasamrøður og einstaklingasamrøður í tíggu ymiskum skúlum. 26 samrøður við einstaklingar vórðu gjørdar, og har skúlarnir høvdu fleiri enn ein sætta flokk, vóru samrøður við børn úr báðum ella øllum sættu flokkunum. Fokusbólkasamrøðurnar vóru við trý børn hvørja ferð, og tær vóru gjørdar í fimm ymiskum skúlum. Hvør samrøða var millum 25 minuttir og ein góðan tíma.

Orsøkin til, at so nógvar⁴ samrøður vórðu gjørdar, var at eitt av úrslitunum í kvantitativu kanningin vísti, at tað er stórir munur á tí, sum kann nevast lesimentanin í ymsu flokkunum í Føroyum, tað er hugburður til lesing og lesitíttleiki. Um úrslitini skuldu kasta ljós á hesi viðurskifti og fevna um alt landið, so var neyðugt at hava nógvar samrøður, soleiðis at kanningin er so umboðandi sum til ber.

Greining og úrslit

Greiningin av samrøðunum, bæði fokusbólkasamrøðunum og einstaklingasamrøðunum, byggir á transkriberingarnar og er gjørd í forritinum Nvivo. Greiningin tekur støði í eini “bottom up”-tilgongd (induktivari koding), har orð og hugtøk í dátunum eru merkt við kodum og tematiskari greining (Brinkmann & Tanggard, 2010; Kvale & Brinkmann, 2009). Hetta er gjørt fyri at savna og skipa samrøðurnar og á hendan hátt finna kjarnuorð og kjarnuøki í dátunum. Henda tilgongdin hevur havt sum endamál at skapa eina greiða og yvirskipaða mynd av teimum týðningarmestu evnunum, og at eyðmerkja temu og mynstur, sum komu fram í samrøðunum.

Í hesi greinini er fokus á úrslit, sum snúgva seg um lesing í frítíðini t.e.:

- hvussu børnini skilja hugtakið lesing
- hvussu ofta, hvussu nógv og nær tey lesa og hví
- hvat tey tíma at lesa
- hvønn hugburð tey hava til lesing (og tilfar).

Títtleiki og stað

Greiningin vísir, at tað er sera ymiskt, hvønn leiklut lesing hevur í gerandisdegnum heima hjá børnunum, og at spjæðingin er sera stór. Dømi um hetta eru hesi sitatini frá ymiskum børnum:

“Eg lesi nokk so ofta heima. Hálvan tíma fleiri ferðir um vikuna. Eg lesi av hugi, eingin minnir meg á tað.”

“Eg lesi ongantíð heima, bara tá eg fái boð um at lesa.”

---

⁴ Í donsku kanningin vóru 12 samrøður við 6. floks næmingar til samans, 8 einstaklingasamrøður og 4 fokusbólkasamrøður.

“Eingin sigur, eg skal lesa (heima).”

“Eg lesi eitt sindur heima hvønn dag. Í dagligdegnum meiri enn 20 minuttir, í vikuskiftinum 5-10 minuttir.” (sitat úr samrøðum)

Í hesum dømum frá dátunum sæst, hvussu ymiskt tað er frá barni til barn. Í dátunum sæst, at summi siga, at tey lesa ongantíð, summi lesa hvønn dag. Onkur lesur eina ferð um mánaðin. Fleiri nevna kortini, at tey fáa meira við, tá tey lesa heima, tí har er friðarligari enn í skúlanum, sum dømi sæst um her:

“Eg lesi ikki so nógv heima. Kanska eina ferð um mánaðin. Fáa meiri við heima enn í skúlanum. Larmar so illa í skúlanum.” (sitat úr samrøðu)

Tey, sum lesa, siga eisini, nær tey lesa, og felags fyri tey allar flestu børnini, sum lesa, er, at tey lesa í seingini, áðrenn tey leggja seg at sova:

“Vanligar dagar lesi eg um kvøldið. Onkuntíð í vikuskiftum eisini, um bókin er ordiliga góð. Eg tími tað ordiliga væl.”

“Eg lesi, tá eg fari í song. Lesi hálvan tíma, tá eg lesi.”

“Eg lesi, tá eg fari í song. Tá fokuseri eg upp á okkurt og vil gjarna slappa av, og tá er telefonin sløkt.” (sitat úr samrøðum)

Okkurt undantak er, har eitt barn sigur:

“Eg havi eitt serligt stað, sum eg havi gjørt hugnaligt. Har seti eg meg at lesa, tá eg komi heim seinnapartin. Tá hvíli eg meg.” (sitat úr samrøðu)

Hesar útsagnirnar benda á, at vanar hava týðning t.d. tað at lesa, áðrenn tey fara í song. Eisini sæst at summi børn knýta lesiløtuna við hugna og hvíld.

Hvør eggjar teimum at lesa?

Tað er ymiskt, sum ávirkar lesitítleikan heima sambært útsagnunum hjá børnunum. Summi siga, at tey lesa við hús, um tey fáa boð um tað frá lærarum ella foreldrum. Onkur nevni foreldrini t.d. *“Foreldrini siga, at eg burdi lisið.”* Onkur nevni pápan: *“Pápi sigur onkuntíð, at eg skal lesa.”* Men tað er tó serliga mammuna, tey nevna, tá tey verða spurð, hvør hevur ávirkan á, um tey lesa:

“Mamma minnir meg á at lesa, tá tað er langt síðan síðst.”

“Hvat kann fáa teg at lesa meir? Um mamma tvingaði meg til tað.”

“Mamma krevur, at eg lesi fleiri ferðir, tað ger babba ikki.”

“Vissi eg ikki havi lisið eina viku heima, so biður mamma meg lesa.”

“Mamma noyðir meg. Tími ikki at lesa. Lærarin minnir meg eisini á at lesa.” (sitat úr samrøðum)

Sum tað sæst her nevna summi eisini læraran:

“Lærarin í føroyskum minnir meg á at lesa heima onkuntíð. Mamma minnir meg eisini á at lesa onkuntíð.”

“Lærarar siga, at eg skal lesa.”

“Ja, lærarin í føroyskum sigur, at vit skulu lesa.”

“Lærarin í føroyskum minnir øll á at lesa heima.” (sitat úr samrøðum)

Tey nevna serliga føroysklæraran, so tað tykist sum, at føroysklærarin kennir ábyrgd av hesum partinum; børnini nevna ikki aðrar faklærarar, men stundum nevna tey lærarar í fleirtali, so hugsast kann, at aðrir lærarar eisini eggja teimum til at lesa.

Onnur siga, at eingin nýtist at minna tey á hetta, tí tey lesa av egnum áhuga. Tey nevna, at tey kobla úr og slappa av, tá tey lesa. Tey nevna, at tey lesa t.d., tá tey koma heim úr skúlanum, og áðrenn tey skulu til eitthvørt frítíðarítriv og siga at tey hvíla seg á ein øðrvísi hátt við bókum enn t.d. tá tey brúka telefonina. Tey siga, at tey gerast troytt í eygunum av at nýta telefonskíggjan.

Summi børn siga, at eingin biður tey lesa heima:

“Nei, lærarin sigur ikki, at vit skulu lesa heima longur. Eingin sigur, at tú skalt lesa.”

“Eingin sigur við meg, at tað er gott at lesa.”

“Eingin sigur, at eg skal lesa.” (sitat úr samrøðum)

Og summi kenna tað tungt at lesa, tað er keðiligt, og bøkurnar eru keðiligar, sum sæst í døminum:

“Lesi ikki ofta heima; tað er ringt at lesa [...] keðiligt at lesa, óinteressant. Mann noyðist at lesa keðiligar bøkur.” (sitat úr samrøðu)

Eyðvitað er ringt at fáa áhuga fyri at lesa og at gera tað, um tað kennist tungt, ringt og keðiligt at lesa, og bøkurnar eru keðiligar. Sostatt sæst, at tey vaksnu hava størstu ávirkan á, um børnini verða eggjað at lesa. Føroysklærarin og mammurnar eru tað, vit kunnu nevna lesikveikjarar. Tá børnini vórðu spurð, um onnur hava týdning fyri, um tey lesa, so nevna tey vinir og floksfelagar, men floksfelagar hava minni týdning fyri, um tey lesa sjálv, enn vaksnin hava. Vinir hava tó eina ávísa ávirkan:

“Ein vinkona fortelur um tað, og so fáir eg sjálv hug at lesa ta bókina.”

“Hini í flokkinum kunnu onkuntíð viðmæla eina góða bók.”

“Eg og ein vinkona hava lænt somu bók, so vit kunnu tosa um hana.”

“Vit viðmæla øðrum tær bækur, sum vit halda eru góðar.” (sitat úr samrøðum)

Úrslitini vísa annars, at børn tosa lítið um lesing sínámillum:

“Mann plagar ikki at tosa um tað at lesa.”

“Mann sigur ikki við onnur, at mann lesur, tá mann fer í song. Tað sigur mann bara ikki.”

“Vinirnir lesa ikki, haldi eg, men eg veit ikki.”

“Mínir vinir lesa onkuntíð, men eg veit einki um hini.”

“Ja, mínir vinir lesa, men vit tosa ikki ofta um tað.”

“[Lesu tínir vinir?] Ja, nei, eg veit ikki.”

“[Snakka tit um tað at lesa?] Nei, ikki ordiliga.”

“[...] lesa, men tosa ikki um tað.” (sitat úr samrøðum)

Fleiri av hesum útsagnum benda á, at tey tosa ikki við sínar vinir um lesing, og tað er ikki nakað tey tosa við ein og hvønn um. Fleiri útsagnir eru um, at børnini leggja til merkis um so er, at onkur í flokkinum lesur serliga nógv, men tey vita lítið um floksfelagar og vinir lesa. Sum sagt verður: *tað sigur mann bara ikki* [at mann lesur]. Tað er sera áhugavert, at tey ikki reiðiliga vita um vinir og floksfelagar lesa, og at lesivanar ikki er nakað, tey tosa um sínámillum. Hetta bendir á, at lesing er eitt virksema, tey mest halda fyri seg sjálv, heldur enn eitt sosialt virksema, kanska tí at tað ikki er ein felags lesimentan við samrøðum, har tey kenna seg trygg at tosa um hetta evnið.

Hugburður til lesing og lesarar

Spurt var tískil nærri um hugburðin til lesarar og tað at lesa, og hvat børnini halda um tey børnini, sum tíma at lesa. Útsagnirnar niðanfyrir snúgva seg um hugburðin til lesing:

“Eg tími at lesa, um tað er áhugavert. Sovorðið um verðina, 2. heimsbardaga, um steinøld og svartadeyða.”

“Eg tími væl at lesa. Dámar væl at lesa fakta, krimi, spennandi bækur og um kríggj.”

“Tað er stuttligt og spennandi at lesa, tí tími eg at lesa.”

“Tað er avslappandi at lesa.”

“Hugnaligt at lesa, og tað, at tú kanst ímynda tær myndirnar í høvdinum.”

“Tað kann vera keðiligt at lesa, men um bókin er góð, er tað stuttligt.”

“Keðiligt at lesa, vil heldur vera úti og røra meg. Flott, at onnur klára at lesa.”

“Eg fekk hug at lesa. Tí eg fann eina spennandi bók! Fann fleiri, og so bleiv tað til ein vani ... tí tað var spennandi!”

“Lesing keðir meg. Lesi kanska eina ferð um vikuna.”

“Tá eg keði meg og einki er at gera, so fari eg at lesa.”

“Keðiligt at lesa, men veit, at tað er gott. Minni keðiligt, um eg fann eina bók, sum var spennandi.” (sitat úr samrøðum)

Her sæst eisini, at spjaðingin í hugburði til lesing er stór. Summi halda tað vera keðiligt, summi spennandi og onnur gera tað, tá tey ikki vita, hvat annað tey skulu. Eisini sæst, at tilfarið hefur týdning. Tað hefur týdning fyri hugin at lesa, at tey finna spennandi bøkur, ið fanga áhugan. Dømi um slík evni eru søgulig tíðarskeið so sum steinöldin, kríggj ella okkurt, sum tey halda er stuttligt. Børnini siga eisini, at tað er flott, at summi børn megna at lesa, onnur halda sjálv, at tað er avslappandi og hugnaligt at lesa. Her sæst, at hugburðurin til lesing er sera ymiskur, men at hava møguleika at finna eina góða bók, sum passar til tann einstaka, hefur týdning.

Týdningur av lesing

Síðsta útsøgnin í døminum omanfyri, har barnið sigur, at tað er: *“keðiligt at lesa, men veit, at tað er gott”* bendir á, at tey vita, at lesing hefur týdning. Og tað eru fleiri aðrar útsagnir, sum stuðla undir, at børnini hava hesa fatan:

“Tað er gott at lesa, tí tað verður lættari at fáa eina útbúgving. Og um mann lesur nógv, so lesur mann skjótari. Akkurát sum í ítrótti.”

“Eg lesi, tí so læri eg føroyskt mál og alt møguligt; tað er stuttligt.”
“Mann lærir nógv føroyskt av tí og lærir at stava. Lærir at skriva. Eg kanni orð, og hvat tey merkja.”

“Eg eri ikki so klókur at lesa.”

“Tað er viktigt at duga at lesa. Nøkur duga ikki.” (sitat úr samrøðum)

Her sæst, at børnini vita, at tað at lesa hefur týdning fyri læring, málførleikar og útbúgvingarmøguleikar.

Samrøðurnar fevna eisini um hugburð til lesarar:

“Mann skal bara lesa. Tað er fínt. Tey, sum lesa eru fín ... akkurát sum eg.”

“Eg skilji ikki tey, sum tíma at lesa nógv.”

“Eg haldi, at tað er gott, at onkur tímir at lesa.”

“Kul at lesa, og tey, sum lesa, eru ordiliga kul.” (sitat úr samrøðum)

Eisini her sæst, at variatióin er sera stór: Summi halda, at tey, sum lesa, eru kul, meðan onkur skilir ikki tey, sum tíma at lesa nógv. Talan er ikki um eintýddan, ráðandi hugburð til tey børnini, sum lesa.

Staðfestast kann í samrøðunum, at børnini hava jaligan hugburð til tey, sum lesa, óansæð um børnini sjálv eru lesarar ella ikki. Tað er tí einki í kanningini, sum bendir á, at orsøkin til, at børn ikki tosa við hvønn annan um tað at lesa, er, tí tey eru í vanda fyri at mæta einum hugburði um, at tað er ókul at lesa. Hetta kemur eisini fram í teirri kvantitativu kanningini, at eingin munur er á, hvussu nógv tey børn, sum lesa, eru saman við vinum, ganga til ítrótt ella annað í mun til børn, sum ikki lesa.

Á pappíri ella skíggja?

Eitt av úrslitunum frá kvantitativu kanningini var, at børnini heldur vilja lesa á pappíri enn á skíggja, tí at tveir triðingar av børnunum søgdu seg dáma nógv best at lesa á pappíri (sí mynd 10). Spurt var um hetta í kvalitativu kanningini, tí vit vildu vita, hví so var. Tá tey lesa bøkur, velja tey pappírsbókina. Hesi børnini siga t.d.:

“Eg lesi mest í bókum, tí mær dámar at halda í bókini.”

“Eg lesi bara pappír. Eg lurti heldur ikki eftir ljóðbókum.” (sitat úr samrøðum)

Spurt var eisini nærri inn til, um tey lósu tekstir talgilt, so sum søgur og bøkur, fyri at kann, um tey kanska lósu meira talgilt enn upplýst var í fyrru kanningini. Sum staðfest í byrjanini hava børn tørv á at fáa íkast úr skrivaðum tekstum fyri at menna málførleikar, og um tey lesa slíkar tekstir á skíggjum, hava tey atgongd til hetta slagið av íkasti. Orsøkin til, at spurt verður til søgur, bøkur og so framvegis, er, at hesir tekstir hava tey drøgin úr skriftmásligum tekstum, sum geva gott íkast, meðan stuttir tekstir á tíðindaportalum oftast ikki hava nóg mikið av hesum eyðkennum.

Spurd um tey lesa søgur, tekstir ella bøkur á teldu, teldli ella telefon, svara børnini, at tað gera tey ikki; eitt barn sigur:

“Tá eg lesi á telefonini, lesi eg nógv, men tað er ikki bøkur. Um okkurt, tíðindi og sovorðið.” (sitat úr samrøðu)

Børnini gera eisini greiðan skilnað ímillum, hvat tey lesa í bókum (pappírsbók) og á netmiðlum. Tá børnini eru á talgildum miðlum, lesa tey tíðindi, t.d. ítróttarstubbar, og tey kunnu finna uppá at lesa á netinum fyri at leita sær meira vitan um okkurt ávíst evni. Tey googla og lesa tekstir, sum eru stuttir og skjóttir at lesa.

Fleiri siga, at teimum ikki dámar at lesa á telefon ella teldu, at ljósið frá telefonini ella telduni órógvur og møðir tey, og at tey hava ilt við at finna nakað, sum tey tíma at lesa, á netinum.

Dømi um hetta eru:

“Tí skermurin lýsir so bjart, hann lýsir beint í eyguni, so verður mann so troyttur beinanvegin.” (sitat úr samrøðu)

Og eitt annað barn sigur:

“... dámar ikki at lesa í telefon ella í teldu [...] móður av at lesa í telduni.” (sitat úr samrøðu)

Niðurstøða

Í hesi greinini er fokus á úrslitini, sum snúgva seg um lesing í frítíðini, og hvussu børnini fata hugtakið lesing, hvussu ofta og nær tey lesa, og hvønn hugburð tey hava til lesing. Úrslitini frá hesum báðum kanniingunum, teirri kvantitativu og teirri kvalitativu, kasta ljós á týðningarmikil viðurskifti. Sum heild sæst, at føroysk børn lesa lítið í frítíðini, og í kvantitativu lesivanakanningini sæst, at eitt skifti hendir í tíðini um 6. flokk, meðan børnini lósu eitt vet meira í 4. flokki og minst í 9. flokki.

Tølini úr kvantitativu lesivanakanningini og útsagnirnar hjá næmingunum í kvalitativu lesivanakanningini vísa, at næmingar gera skilnað ímillum at lesa á ymsu pallunum: pappírskó og lesing á telefon, teldli ella teldu. Teimum dámar pappírskókina, tá ið tey lesa og fordjúpa seg og savna seg um eina søgu, meðan telefonina, teldilin og telduna brúka tey til annað.

Tá talan er um at velja pappírskó ella at lesa bókur á teldli ella telefon, eigur eisini at havast í huga, at útboðið av e-bókum á føroyskum til hendan aldursbólkin er enn sera avmarkað. Úrslitini vísa, at í 9. flokki fær enskt størri ávirkan á málnýtsluna hjá næmingunum, og teir lesa meira á enskum.

Tey tosa lítið sínámillum um lesing, og hetta kann hava týðning, tí samstundis leggja tey dent á, at ein góð bók hevur týðning fyri, um tey tíma at lesa. Um tey góvu hvørjum øðrum hugskot um góðar bókur, hevði tað kanska gjørt, at tey fóru at lesa meira, og her kann hugsast, at eggjan til samrøður um bókur kundi ávirkað lesivanarnar.

Úrslitini av greiningunum vísa eina fjølbroytta mynd av lesingini og lesivanunum hjá føroyskum børnum, men hon ber brá av tí, sum tað eina barnið sigur:

“Bara tey, sum elska-elska at lesa, gera tað.” (sitat úr samrøðu)

Úrslitini geva okkum grundarlag til at seta munagóð átøk í verk. At stuðla undir at eggja børnum til at lesa nógv, tí tey børnini, sum lesa, gera tað, tí at vaksin skunda undir at fáa tey at lesa. At tað hevur týðning, at børn hava fjølbroytt tilfar á føroyskum at velja í, men eisini talgilt tilfar. Børnini reflektera

um sína lesing og lesing sum heild. Meiri vitan gevur betri grundarlag at taka umhugsaðar avgerðir børnunum at frama.

Kanningin umfataði nógv onnur úrslit, sum ikki er rúm fyri í hesi greinini, t.d. úrslit viðvíkjandi lesing í skúlanum, sum t.d. upplestur av skúlingum og søgum, og nærri greiningar av tilfari og skúlabókasøvnum.

Kritikkur av háttalagi

Hóast undankanningar eru gjørdar fyri at royna spurnablað og spurningar, ber tó ikki til at vita fyri vist, hvussu børn skilja ávís hugtøk og spurningar, hóast arbeið hevur verið við at laga spurningar eftir undankanningunum. Kvalitativa kanningin umboðar ikki øll børn, men vísir sjónarhornið hjá hesum børnum og dømi um, hvussu nøkur børn í kannaðu aldursbólkunum síggja hugtakið lesing. Tí eru óvissur í úrslitunum. Tað styrkir tó um úrslitini, at kvalitativa kanningin er grundað á úrslit frá góðum dátugrundarlagi við knapt 1300 børnum, sum kann vísa hagtalsfrøðilig signifikant úrslit. Eitt annað, sum kann styrkja greiningarnar, er, at tað eru somu persónar, sum gjørdur samrøðurnar og greinaðu úrslitini, tí tað kunnu vera útsagnir ella umstøður, sum gjørdur serligt inntrykk; hetta kann skerpa fatanina av dátunum. Tað eru eisini somu persónar, sum hava tikið stig til kanningarnar, gjørt spurningarnar og greinað. Hetta kann eisini ávirka fokusið. Eitt stórt arbeiði hevur tó verið gjørt at fáa íblástur frá øðrum útlenskum kanningum fyri at tryggja, at kanningin er í samsvari við aðrar líknandi kanningar og ástøði (Clark & Teravienen, 2017; Gabrielsen & Hovig, 2017; Gabrielsen et al., 2017; Hansen et al., 2017; Hansen et al., 2018).

Gransking frameftir

Hesar kanningarnar eru ein støðulýsing, sum er gjørd eftir, at ørkymlan hevur verið í almenna rúminum um mál- og lesiførleikar hjá føroyskum børnum, og at tað sæst aðrastaðni, at lesing í frítíðini minskar. Tað hevði verið sera áhugavert at gjørt eina nýggja kanning, tá ein tíð er liðin, sum tekur støði í somu spurningum fyri at kunna samanbera støðuna og fylgja gongdini eftir, at ymisk átøk at fremja lesihug, sum t.d. *Føroyar lesa* hava verið sett í verk í kjalarvørrinum á úrslitunum um lesivanar hjá børnum. Tað hevði eisini verið áhugavert at fingið úrslit um aðrar tættir, sum eru knýttir at hesum evninum, so sum lesivanum hjá vaksnum, lesiførleikar hjá føroyskum børnum og lesiundirvísing í skúlaverkinum.

Fíggarligur stuðul

Kanningin er stuðlað av Mentamálaráðnum til innsavnan av dátunum og greiningar, men ikki til greinaskrivning og annað.

Bókmentir

- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Red.). (2010). *Kvalitative metoder*. Hans Reitzels Forlag.
- Clark, C., & Teravainen, A. (2017). *Children's and young people's reading in 2016: Findings from our annual literacy survey 2016*. National Literacy Trust.
- Cunningham, A. E., & Stanovich, K. E. (1997). Early reading acquisition and its relation to reading experience and ability 10 years later. *Developmental psychology*, 33(6), 934.
- Debess, S. (2006). *Lesivanar hjá føroyskum børnum og ungum*.
- Didriksen, L., Kjølbro, T., Rasmussen, S. M., & Ziskason, M. (2018). *Kanning av lesivanum hjá børnum 2017/18 – Frágreiðing*. Málmenning <https://www.malmenning.fo/kanning-av-lesivanum>
- Didriksen, L., Kjølbro, T., & Rasmussen, S. M. (2022). *Kanning av lesivanum 2020-22*. Málmenning <https://www.malmenning.fo/kanning-av-lesivanum/>
- Gabrielsen, E., & Hovig, J. B. (2017). Hovedresultater fra PIRLS 2016 i Norden. I E. Gabrielsen (Red.), *Klar framgang! Leseferdighet på 4. og 5. trinn i et femtenårsperspektiv*, 32–49. Universitetsforlaget.
- Gabrielsen, E., Hovig, J., Rongved, E., Strand, O., Støle, H., & Toft, T. E. (2017). Godt nytt. *Norske resultater fra PIRLS 2016*.
- Halkier, B. (2008). *Fokusgrupper* (2. udg.). Samfundslitteratur.
- Hansen, S. R., Gissel, S. T., & Puck, M. R. (2017). *Børns læsning 2017 – En kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden*. Tænketanken Fremtidens Biblioteker.
- Hansen, S. R., Gissel, S. T., Puck, M. R., Lund, H. R., Kæthuis, A., & Vestergaard, L. (2018). *Børns læsevaner 2017 – Overblik og indblik*. Tænketanken Fremtidens Biblioteker.
- Hebert-Myers, H., Guttentag, C. L., Swank, P. R., Smith, K. E., & Landry, S. H. (2006). The importance of language, social, and behavioral skills across early and later childhood as predictors of social competence with peers. *Applied Developmental Science*, 10(4), 174-187.
- Hirsch, E. D. (2003). Reading comprehension requires knowledge of words and the world. *American Educator*, 27(1), 10-13.
- Jespersen, O., Jensen, J., Olsen, K., Tausen, M., Mortensen, L., Dalsgaard, M., Berg, I., Hentze, J. P., & Hansen, D. (2006). *Tilmæli frá PISA-arbeiðsbólki*. Mentamálaráðið.
- Kampmann, J. (1998). Børneperspektiv og børn som informanter. *Børnerådet*.

- Kampmann, J., Rasmussen, K., & Warming, H. (Red.). (2017). *Interview med børn*. Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: Introduktion til et håndværk* (2. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Lundberg, I. (2002). The child's route into reading and what can go wrong. *Dyslexia*, 8(1), 1-13.
- Lundberg, I. (2006). Early language development as related to the acquisition of reading. *European Review*, 14(1), 65-79.
- Mejding, J., Neubert, K., & Larsen, R. (2017). *PIRLS 2016: en international undersøgelse om læsekompetence i 3. og 4. klasse: bilag*. Aarhus Universitetsforlag.
- Mol, S. E., & Bus, A. G. (2011). To read or not to read: a meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychological bulletin*, 137(2), 267.
- Nation, K., & Snowling, M. J. (2004). Beyond phonological skills: Broader language skills contribute to the development of reading. *Journal of Research in Reading*, 27(4), 342-356.
- National Literacy Trust. (2016). *Children's and young people's reading in 2016*. www.malmenning.fo
- Oakhill, J., Cain, K., & Elbro, C. (2014). *Understanding and teaching reading comprehension: A handbook*. Routledge.
- Olsen, E., Højsted, I., Isholm, P., Blaasvær, L., & Sandoy, T. M. (2023). *PISA-frågreiðing 2022*. Nám.
- Perfetti, C. A., Landi, N., & Oakhill, J. (2005). The acquisition of reading comprehension skill.
- Philbrow, J. (2018, March 13). *Málmenning - ein góður tanki*. Skúlablaðið. <https://www.skulabladid.fo/m%C3%A1lmenning-ein-g%C3%B3ur-tanki>
- Puck, M. (2017). *Baggrundsrapport til Greb til læselyst – En generation af stærke læsere*. Tænketanken Fremtidens Biblioteker.
- Rasmussen, M. B. (2017). *Læsning i tal: Metoder og resultater fra udvalgte internationale læsevaneundersøgelser*. Slots- og Kulturstyrelsen.
- Rasmussen, S. M. (2020). *Færøske børns tidlige sprogtilegnelse – Udvikling og normering af en færøsk version af CDI-forældrerapporter* [Ph.d.-afhandling, Syddansk Universitet].
- Reschly, A. L. (2010). Reading and school completion: Critical connections and Matthew effects. *Reading & Writing Quarterly*, 26(1), 67-90.

- Scarborough, H. S., Neuman, S., & Dickinson, D. (2009). Connecting early language and literacy to later reading (dis) abilities: Evidence, theory, and practice. *Approaching difficulties in literacy development: Assessment, pedagogy and programmes*, 10, 23-38.
- Shanahan, T., & Lonigan, C. J. (2010). The National Early Literacy Panel: A summary of the process and the report. *Educational researcher*, 39(4), 279-285.
- Snow, C. E., & Matthews, T. J. (2016). Reading and language in the early grades. *The Future of Children*, 57-74.
- Twist, L., Schagen, I., & Hodgson, C. (2007). *Readers and Reading: The National Report for England 2006 (PIRLS: Progress in International Reading Literacy Study)*. National Foundation for Educational Research. The Mere, Upton Park, Slough, Berkshire, SL1 2DQ, UK.
- Uttanríkis- og vinnumálaráðið. (2017, December 30). 2018 verður "Ár fyri málmennning hjá børnum". *Uttanríkis- og vinnumálaráðið*. <https://www.uvmr.fo/fo/kunning/tidindi/2018-verdur-ar-fyri-malmenning-hja-boernum>

Um *ruðul* og *ruðuleika*

Fróðskaparrit 71 (2025): 83-92
©The Author(s) 2025 Open
Access under Creative
Commons by Attribution
License. Use, distribution and
reproduction are unrestricted.
Authors and original publication
must be credited.
www.froedskapur.fo

About the words *ruðul* and *ruðuleiki* 'chaos'

Jógvan í Lon Jacobsen¹, dr. philos, professari, Føroyamálsdeildin,
Fróðskaparsetur Føroya

Abstract

This article is about the origin and meaning of the word *ruðul*. The word is only known from the song *Sildavalsurin*, which is a well-known Faroese party song written by Poul Arni Joensen (1920-2011) and Oskar Hermannsen (1920-1995) in the 1950s. The meaning is 'chaos'. Here the view is put forward that the authors have made the word for the occasion. The first part of the composition *ruðuleiki* will also be discussed, and the conclusion is that *ruðuleiki* is probably composed of *ruðul+leiki* and should therefore have two *ls*. The verbs *ryðja* and *hrynja* will also be briefly discussed.

Úrtak

Henda grein snýr seg um uppruna og merking av orðinum *ruðul*. Orðið er bara kent úr *Sildavalsinum*, sum er ein vælkendur føroyskur veitslusangur eftir Poul Arna Joensen (1920-2011) og Oskar Hermannsen (1920-1995) frá 1950'unum. Merkingin er 'ruðuleiki, hurlivasi'. Her verður tann áskoðan sett fram, at høvundarnir hava gjørt orðið til høvið. Eisini verður fyrri liður í samansetingini *ruðuleiki* umrøddur, og niðurstøðan er, at *ruðuleiki* helst er sett saman av *ruðul+leiki* og skal tí hava tvey *l*. Eisini verða sagnorðini *ryðja* og *hrynja* stutt umrødd.

Keywords: Linguistics, Faroese, etymology, spelling.

Leitorð: Málfrøði, føroyskt, upprunaførði, stavseting.

---

¹ T-postur: jogvanlj@setur.fo

Evni og endamál

Í hesi grein verður ljós varpað á orðini *ruðul* og *ruðuleika* við einum slanki til sagnorðini *ryðja* og *hrynja*. Orðið *ruðul* er bara kent úr einans keldu, nevniliga *Sildavalsinum*, sum er ein vælkendur veitlusangur; hinvegin er *ruðuleiki* vanligt orð bæði í føroyskum skrift- og talumáli. Tvinnanda endamál eru við greinini. Annað endamálið er ein roynd at føra prógv fyri, at *ruðul* er eitt heimagjørt orð frá 1950'unum, sum er gjørt burtur úr *ruðuleika*, og sum tí er at rokna sum ein stytt útgáva av *ruðuleika*. Hitt endamálið er at umrøða orðliðin *ruðu* í samansetingini *ruðuleiki*. Hvat orð er hetta, hvat merkir tað, hvussu skal tað stavast o.s.fr.?

Í greinini verður roynt at finna upprunan til *ruðul* og *ruðuleika* við at leita í føroyskum, íslenskum, norrønum og norskskum² orðabókum. Eisini verður leitað í tekstasøvnnum og orðasøvnnum eftir orðaformum, sum líkjast í sniði og merking. Fyrirspurningar hava verið sendir íslenskum málfrøðingum um tvey orð, sum líkjast tí føroyska orðinum, nevniliga *ruða* og *ruðull*. Tilvísingin til orðið *roll* í norn er úr javnlíkametingini.

Orsøkin til áhugan fyri *ruðuleikanum* var, at tann 22. mai 2024 kom eitt teldubræv frá einum manni, sum spurdi, hví *ruðuleiki* bara hevur eitt *l*. Hann helt, at *ruðul* í *Sildavalsinum* mátti vera fyrri liður í *ruðuleika*, sum tí átti at stavast *ruðulleiki*. Tað kann hann hava rætt í, tí tað er einki, ið beinleiðis talar ímóti, at *ruðul* kann vera fyrri liður í *ruðuleika*. Hinvegin er tað neyvan trúligt, at tað føroyska orðið *ruðul* er lán av tí íslenska orðinum *ruðull*, tí *ruðull* er at kalla eitt ókent orð í íslenskum nútíðarmáli. Kortini er talan uttan iva um somu rót og sama søguliga uppruna. Spurningurin er áhugaverdur, og hann var orsøkin til hesa grein.

Keldur

Ruðul er eitt gátuført orð. Tað finst ikki í føroyskum orðabókum, hvørki í nýggjari ella eldri orðabókum. Jens Chr. Svabo (1746–1824) hevur tað ikki í *Dictionarium Færoense* (tey elstu handritini eru frá 1770'unum). Heldur ikki finst *ruðul* í teirri óprentaðu orðabókini *Lexicon Færoense* (1877–1888) eftir Svend Grundtvig og Jørgen Bloch. [Orðaseðlasavnið á Føroyamálsdeildini](#) hevði einki dømi um *ruðul*, tá ið fyrirspurningurin um *ruðuleika* kom í mai 2024. Í teimum báðum talgildu føroysku tekstasøvnunum, sum eru brúkt til hesa grein, [Teldni](#) og [Korp](#), kemur *ruðul* trýggjar ferðir fyri, har øll dømini eru úr somu keldu, *Sildavalsinum*. Eingin av teimum 24 orðabókunum á <https://sprotin.fo> hevur orðið *ruðul* (funkan “Leita í frágreiðing” gav heldur einki úrslit).

Hinvegin er *ruðuleiki* eftir øllum at døma eitt gamalt orð í føroyskum. Svabo hevur orðið við í síni orðabók, *Dictionarium Færoense*, har hann stavar tað *ruúlajkji*, sum er í góðum samsvari við hansara ljóðrættu stavseting. Svabo lýsir

---

² *Nornskt* sipar til tað nú útdeyða norrøna málið í Hetlandi og Orknoyggjum.

ruðuleika við hesum orðum: ‘Urede, sammenviklet Tøj, res intricata, confusio’. Svabo hevur eisini eitt annað orð við somu merking, og tað er *ruðuvasi*, sum hann stavar *ruüvêasi*. Merkingin av *ruðuvasa* er ‘indviklet Tøj, sammenslængt Tøj, Klynge, sammenviklet Bylt, res conglomerata et implicita, globus rerum convolutarum; sarcina’. Tann danska lýsingin av *ruðuleika* og *ruðuvasa* er ein fløkja av samanvavdum klæðum, meðan tann latínska skilmarkingin er ein fløkja av ymsum tingum (ikki avmarkað til klæðir). Í føroyskum orðabókum eru nógv dømi um *ruðuleika* (<https://sprotin.fo>).

Í íslenskum er eitt sjáldsamt orð *ruðull* ‘stór rúgva’, sum finst í orðasambandinum *í ruðlum* ‘í stórum tali’. Hetta orðið er ikki at finna í teimum nýggjari íslensku orðabókunum, hvørki í *Islex-orðabókini* ella í teirri íslensku *Nútíamamálsorðabókini* (<https://málið.is>), og tað bendir á, at orðið er sjáldsamt í vanligum íslenskum gerandismáli. Hinvegin finst tað í teirri gomlu *Íslensk-donsku orðabókini* eftir Sigfús Blöndal (1920-24) og í *Íslensku orðsifjabókini* eftir Ásgeir Blöndal Magnússon (1989) (<https://ordsifjar.arnastofnun.is>). Skilmarkingarnar í hesum báðum orðabókum líkjast nógv:

Íslensk-donsk orðabók (Sigfús Blöndal, 1920-24):

ruðull (-uls, -lar) m. **1.** (*malarhrúga*) Grus ved nedfaldne Bygninger. — **2.** (*ruðill*) Grovhövl, Ruhövl, Skrubhövl. — **3.** *í ruðlum*, i Massevis.

Íslensk orðsifjabók (Ásgeir Blöndal Magnússon, 1989):

ruðull ‘malarhrúga; grófur hefill; allmikið af e-u’: *í ruðlum* ‘í miklum mæli’. Sk. *ryðja* og *ruðill*, haft bæði um ‘e-ð sem ryður’ og ‘e-ð sem rutt er (saman)’. Sjá *ruðill* og *ryðja*.

Í *Orðsifjabókini* her omanfyri stendur, at *ruðull* bæði kann merkja ‘tað, sum ruddar’ (ísl. ‘e-ð sem ryður’) og ‘tað, sum er ruddað (saman)’ (ísl. ‘e-ð sem rutt er (saman)’). Tann fyrri merkingin sipar til gerðina við ruddingini, meðan tann seinna merkingin sipar til úrslitið av ruddingini (sum kann vera ein rúgva av óruddi).

Tað er væl hugsandi, at orðið *roll*, sum finst í tí gamla norrøna málinum í Hetlandi, norn, er sama orð sum *ruðul* (meira um tað niðanfyrri).

Ruðul

Tað føroyska orðið *ruðul* er bara at finna í *Sildavalsinum*, einum vælkendum føroyskum veitslusangi, sum er yrktur fyrst í 1950’unum³. *Ruðul* er tí eitt hapax legomenon, sum bert er at finna í hesi einu kelduni. Reglan, sum *ruðul* kemur fyrri í, ljóðar soleiðis: *har er bert ruðul og eingin kós*. Samanhangurin, sum henda

³ Í *Dagblaðnum* 20. desember 1952 stendur, at *Sildavalsurin* var lagdur inn sum leyst blað í jólabókina *Følv* 1952 (sí tidarrit.fo). Poul Arni Joensen og Oskar Hermannsen vóru ritstjórar á Følv. Tórður Johannesarson skal hava tøkk fyrri upplýsingarnar.

reglan er tikin úr, lýsir hurlivasan umborð á einum sildabáti, sum hefur rokast á sildafeltinum, og sum nú siglir inn. Tað er leygarkvøld, og menn eru væl hýrdir; teir syngja og dansa og spæla upp á harmoniku. Samteksturin avdúkar, at *ruðul* merkir ‘ruðuleiki’.

Sangin hava Poul Arni Joensen (1920-2011) og Oskar Hermannsen (1920-1995) yrkt. Tá ið vit bara hava eina keldu til hetta orðið, er tað ikki óhugsandi, at yrkjararnir hava gjørt orðið sjálvir. Um so er, hava teir gjørt tað burtur úr *ruðuleika*, og orsökkin hefur ivaleyst verið, at orðið skuldi passa til rytmana og lagið í sanginum. Hesin móguleikin er trúligur, tí at orðið er hvørki at finna í tíðini undan ella eftir *Sildavalsin*. Ein annar móguleiki er sjálvandi, at *ruðul* kann vera eitt gamalt orð í føroyskum, sum av onkrari grund ikki er skrásett og tí ikki komið við í orðabøkur. Hesin móguleikin fær stuðul úr tí íslenska orðinum *ruðull* (sí omanfyri). Merkingarlíga líkjast *ruðul* og *ruðull*, tí ein hurlivasi kann síggja út sum ein stór rúgva, og ein stór rúgva kann sipa til ein hurlivasa. Tað, sum hinvegin kann benda á, at *ruðul* ikki er eitt lán úr íslenskum, er, at *ruðull* er so sjáldsamt í íslenskum, at ein íslenskur málfrøðingur, sum varð spurður um hetta orðið, kendi tað ikki. Tá ið *ruðull* ikki er eitt livandi orð í íslenskum nútíðarmáli, er tað ósannlíkt, at tað kann vera eitt tøkuroð úr íslenskum, sum er at finna í føroyskum í 1950’unum. Tó kann nevast, at Oskar Hermannsen arbeiddi í Íslandi eina tíð og dugdi væl íslenskt og kann tá hava hoyrt orðið, men tað er neyvan soleiðis, tað hongur saman.

Í norn finst orðið *roll* við eini merking, ið liggur tætt upp at orðinum *ruðul*. Jakob Jakobsen gevur hesa lýsing av orðinum *roll* í teirri upprunafrøðiligu hetlendsku orðabókini – tó uttan at vísa til tað føroyska orðið *ruðuleika*: ‘uordentlig og sjusket ting eller masse; noget, som er meget dårligt og skødesløst gjort’ (Jakobsen 1921). Henda skilmarkingin minnir um hana hjá Jens Chr. Svabo av *ruðuleika* og *ruðuvasa*, sum er nevnd omanfyri (‘urede, sammenslængt Tøj’ o.s.fr.). Áhugavert er eisini, at orðið *masse* gongur aftur í skilmarkingunum hjá Jakobi Jakobsen og Sigfúsi Blöndal (Jakobsen brúkar orðið *masse* og Sigfús Blöndal brúkar *i Massevis*). Merkingin er ein rúgva av óruddi, sum liggur hurlað saman.

Tað er einki, sum bendir á, at *ruðul* hefur rót í livandi føroyskum talumáli, tí um so var, høvdu vit væntað at hoyrt orðið í brúki ella funnið dømi um tað í orðabókum og orðasøvnum ella á netinum. Henda áskoðan fær stuðul bæði frá Mouritsi Mohr Joensen, syni Poul Arna Joensen, og Hermanni Oskarssyni, syni Oskar Hermannsen. Hvørgin teirra sigur seg hava hoyrt orðið *ruðul* brúkt heima við hús⁴. Yrkjararnir hava stutt sagt brúkt sítt yrkjarafrælsi (licentia poetica) og gjørt eitt nýtt orð til høvið.

⁴ Upplýsingar frá Mouritsi Mohr Joensen 24. september 2024 og frá Ólavi Waag Høgnesen, sum hefur tað frá Hermanni Oskarssyni 19. november 2024.

Ruðuleiki

Nú koma vit til *ruðuleika* og fara at kanna fyrra lið í hesum orði. Er hann *ruðu-* *rugu-*, *ruvu-* ella *ruðul-*? Tríggir teir fyrstu stavihættirnir geva framburðin [ju:wu]. Umframt hesar fyra finst formurin *ruðurleiki* eisini. Hesir formarnir verða stutt umrøddir niðanfyrri.

Fyrst eitt sindur um eftirskoytið *-leiki*. Hetta eftirskoytið verður oftast skoytt upp í lýsingarorð til at gera navnorð við, t.d. *beiskleiki* (*beiskur*), *kærleiki* (*kærur*), *skeivleiki* (*skeivur*), *stuttleiki* (*stuttur*), *trupulleiki* (*trupul*). Nøkur dømi eru um fyrisetingar og hjáorð, eitt nú *fráleiki* og *útleiki*. Tað eru eisini nøkur fá dømi um, at *-leiki* verður skoytt upp í navnorð, t.d. *dýrdleiki*, *guddómsleiki* og *tostleiki*. Her skifta orðini ikki orðaflokk, men fáa kanska eina merkingarsnaring ella annan stíldám⁵. Fyrri liður í *ruðuleika* er helst eitt navnorð, men hvat merkir *ruðu*, og hvussu skal tað stavast?

Formliga kann kvennkynsorðið *ruða* vera fyrri liður í *ruðuleika*, men merkingarliga hóskar *ruða* ikki, tí sambært Føroyskari orðabók merkir *ruða* 'slatrikelling' (<https://sprotin.fo>). Og tí hóskar tann merkingin illa til eina hurlivasamerking. Tað norrøna orðið *ruð* 'rudding' (Heggstad, Hodnebø og Simensen, 2012) kann neyvan heldur koma upp á tal sum fyrri liður, tí tá skuldu vit væntað eina stovnsamanseting⁶. Og merkingarliga hóskar *ruð* illa, tí rudding er meira at kalla tað øvuta av *ruðuleika* og *hurlivasa*. Í *Lexicon Færoense* verða *ruðuleiki* og *ruðuvasi* stavað ávikavist *rug-lakki* og *rug-vasi* (við bindistriku millum orðliðirnar). Tað er ógreitt, hvussu *g'*ð skal tulkast. Kunnu ritstjórnarnir hava sett fyrra lið í samband við orðið *rúga*, ið kann tulkast sum ein óskerptur formur av *rúgva* (norrønt *hrúga*)? Tað er rættiliga ósannlíkt, tí eingin slíkur óskerptur formur finst í føroyskum⁷. Kann *ruðu* ganga aftur til tað veikt benda kvennkynsorðið *hrúfa*, sum var til í norrønum við somu merking sum *hrúga* 'rúgva' (Heggstad, Hodnebø og Simensen, 2012)? Tað er neyvan trúligt, tí um *hrúfa* hevði verið til í føroyskum, hevði tað verið stavað *rúva* eftir reglunum. Ein slíkur formur finst ikki í føroyskum. Ein vansi við *rúgu-* og *rúvu-*ástøðinum er eisini, at stovnssjálvljóðið er *ú* og ikki *u* sum í *ruðu*.

Formurin *ruðurleiki* stendur sum leitorð á trimum orðaseðlum í [orðasavninum á Føroyamálsdeildini](#). Hesin formurin hevur ikki fingið innivist í orðabókum, helst tí hann ikki hevur verið hildin at vera rættur. Orðið *ruður* í merkingini 'slatur' gevur onga meining her. Tí er neyðugt við eini aðrari tulkning. Ein ástøðiligur móguleiki er, at formurin *ruður* kann vera íkomin av samjavnaði við onnur orð við *-ur+leiki*, t.d. *vakurleiki*. Ein annar móguleiki er, at talan kann vera um ljóðfrálíking (*ll > rl*: *ruðulleiki > ruðurleiki*).

⁵ *Guddómsleiki* kann skilmarkast sum 'eginleiki at vera guddómsligur'.

⁶ Norrøna orðabókin hevur stovnsamansetingarnar *ruðkall* 'ruddingarmaður' og *ruð-staðr* 'ruddaður staður'.

⁷ Meira kann lesast um burturfall av *g* og *ð* í Hamre (1944: 39-41).

Sum nevnt omanfyri kann fyrri liður í *ruðuleika* vera orðið *ruðul*, sum vit finna í *Sildavalsinum*, og sum líkist tí íslenska orðinum *ruðull* ‘stór rúgva’ og tí helst er sama orð, sum finst aftur í tí íslenska *ruðulítill* við navnorðinum *ruða* sum fyrri liði (<https://ordsifjar.arnastofnun.is>). *Ruðulítill* hefur helst verið brúkt um rudding (skylt við sagnorðið *ryðja* ‘rudda’), men hefur nú merkingina ‘gagnlítill, ódugnaligur’. Hetta orð verður lýst sum gamalt mál í *Orðsifjabókini*. Í norrønum verður *ruðulítill* lýst soleiðis: ‘klein, dárleg til á rydde omkring seg’ (Heggstad, Hodnebo og Simensen, 2012). Er *ruðul* ella *ruðull* fyrri liður í *ruðuleika*, kann tað sipa til eina stóra rúgvu av óruddi, sum hefur hópað seg upp og liggur hurlað saman. Um tað er rætt, at *ruðul* er fyrri liður, skal *ruðuleiki* sjálvandi hava tvey *l* og stavast *ruðulleiki*.

Vit hoyra ikki, um *ruðuleiki* skal hava eitt ella tvey *l*, líka so lítið sum vit hoyra, at t.d. *trupulleiki* skal hava tvey *l*, og tí ivast summi fólk í, hvussu *ruðuleiki* skal stavast. Í tekstasøvnunum, *Teldni* og *Korp*, eru nógv dømi um, at *ruðuleiki* verður stavað við tveimum *l*um. Ein lítill akustisk máting av fyra orðum við ávikavist einum, tveimum og trimum *l*um vísti, at *l*-parturin hevði ta longstu miðallongdina (114 millisekund) í tí orðinum, sum verður skrivað við trimum *l*um, meðan hini trý orðini høvdu eina miðallongd av *l*unum upp á 58-74 millisekund. Men munirnir eru so smáir, at oyrað ikki megnar at fanga teir. Orðini, sum vórðu kannað, vóru *øgiligur* (eitt *l*), *ruðuleiki* (eitt *l*), *trupulleiki* (tvey *l*) og *fjallamb* (trý *l*)⁸.

Her kann viðmerkjast, at føroysk stavseting byggir á tað sonevnda økonomiprinsippið, sum merkir, at ikki verða fleiri stavir brúktir enn neyðugt fyri at fáa tann rætta framburðin. Eitt dømi um økonomiprinsippið er, tá ið vit í føroyskum skriva *floks* og ikki *flokks* (sbr. *flokkur* við tveimum *k*um) og *kendi* í staðin fyri *kenndi* (sbr. *kenna* við tveimum *n*um). Men tá ið talan er um samansett orð, verður økonomiprinsippið ikki brúkt. Hinvegin byggir stavsetingin tá heldur á orðaupprunan, og tí verður t.d. *fjallamb* skrivað við trimum *l*um.

Sagnorðini *ryðja* og *hrynja*

Her verður eitt slank gjørt til sagnorðini *ryðja* og *hrynja*. Sambært Magnússon (1989) er sagnorðið *ryðja* ‘rudda, beina burtur’ skylt við *ruðull*, og tað er orsökkin til, at sagnorðið verður tikið við her. *Ryðja* finst í føroyskum og kann merkja

⁸ Kanningin varð gjörd á Máltøknideplinum á Føroyamálsdeildini til hesa greinina. Luttakararnir vóru bara trýggir, og tí má kanningin takast við stórum fyrivarni. Tøkk til Iben Nyholm Debess, Una Johannesen og Bjarna Steintún fyri hesa kanningina. Ein vansi við orðinum *trupulleiki* var, at tað ofta verður framborið uttan tað seinna *u*’ið (og verður tá úttalað *trupleiki*), so skiftið verður beint frá *p* til *l*. Hetta ger, at tær fonologisku umstøðurnar ikki eru við sjálvjóði báðumegin *l*, so tað er kanska ikki heilt sambæriligt við hini orðini. Orðið *fjallamb* hefur sum tað einasta bara *eitt* stavilsí í fyrri liði, og við tí fylgir meira herðing, sum helst ávirkar longdina av *l*. Við hesum er ringt at siga, hvørt tað er tal av *l*um ella øðrvísi herðingarmynstur, sum ávirkar longdina av *l*. Øll hesi fyrivarni mugu takast við. Stundir góvust ikki til eina størri kanning.

'rudda', men kann eisini merkja 'bólta omaneftir úr fjalli ella bergi'. Omanlopsmerkingin er ikki til í íslenskum, sí *ryðja* í Islex-orðabókini (<https://islex.arnastofnun.is/dk/ord/33892>). Henda merking finst heldur ikki í norrønum (<https://onp.ku.dk/onp/onp.php?o65726>). Tað áhugaverda við hesum orði er tí, at talan helst er um eina yngri merking í føroyskum, sum í roynd og veru er øvut av fyrstu merking, 'rudda'. Orsøkin til, at *ryðja* hevur fingið hesa 'bólta' merkingina, kann vera, at tá ið tað ryður oman úr fjallasíðu ella bergi, verður lendið niðanfyrri dálkað ella óruddað við gróti og eyri, og tí er neyðugt at rudda lendið aftanáaftur. Merkingin kann sostatt hava flutt seg frá rudding av lendi eftir omanlop til sjálva rørslna í omanlopinum, sum síðani er orsök til óruddið og til ruddingina. Hetta minnir nakað um tað, sum nevnt varð omanfyri, at *ruðull* bæði kann sipa til gerðina við ruddingini (sjálva ruddingina) og til úrslitið av henni (sum kann vera ein rúgva av óruddi, sum er sópað saman).

Tá ið grót og eyrur eru rudd oman úr fjalli, liggur alt hurlað saman í eini stórarí rúgvu. Vit kunnu bara ímynda okkum standin umborð á sildabátinum, tá ið hann verður samanborin við eitt omanlop. Har liggur alt hurl um burl: tunnur, sild, gørn og mitt í øllum rokanum eru vælhýrdir menn av ymsum tjóðskapi, sum dansa, syngja og spæla upp á harmoniku alt í senn.

Ein onnur tulking av *ryðja* við omanlopsmerking kann vera, at tvey sagnorð eru komin í bland, nevnliga orðini *ryðja* og *hrynja*. Orðið *hrynja* finst ikki í nútíðarføroyskum, men er til í norrønum og íslenskum, og í nýnorskum finst tað í sniðinum *rynje* og *rynja* (Magnússon 1989: 382; <https://ordbok-ene.no/nno/bm.nn/rynje>) og má tí roknast sum eitt gamalt orð, sum eisini kann hava verið til í gomlum føroyskum. *Hrynja* merkir: '*rapla, ryðja, leypa*', og á danskum: '*styrte sammen, styrte ned, falde sammen, falde ned*' (<https://islex.arnastofnun.is/dk/ord/21182>). Henda merkingin av *hrynja* líkist nógv omanlopsmerkingini í tí føroyska orðinum *ryðja*. Tí er tað ikki óhugsandi, at *ryðja* kann hava fingið merkingina av *hrynja* upp í seg, og tað kann vera orsøkin til, at *ryðja* hevur tvær so ólíkar merkingar sum 'rudda' og 'rapla'. Blandið kann vera íkomið av tí, at navnhættirnir *ryðja* og *hrynja* líkjast nógv, serliga eftir at *h*'ið í *hrynja* er fallið burtur í føroyskum⁹. Ikki bara navnhættirnir *ryðja* og *rynja* líkjast, tí eisini tátíðarformarnir líkjast: *ruddi* av *ryðja* og *rundi* av *rynja*. Hesir formarnir kunnu hava skundað undir gongdina við samanblandi.

Samanumtøka

Merkingin av orðinum *ruðul* í *Sildavalsinum* er 'ruðuleiki, hurlivasi'. Sum ósamansett er orðið neyvan gamalt í føroyskum, tí tað finst hvørki í føroyskum orðabókum ella føroyskum keldum annars, burtursæð frá *Sildavalsinum*. Í íslenskum finst orðið *ruðull* 'stór rúgva', sum uttan iva hevur sama søguliga uppruna sum tað føroyska *ruðul* í samansetingini *ruðuleiki*. Men av tí at *ruðull*

⁹ Burturfall av *h* framman fyri *r* siggja vit longu í teimum elstu føroysku keldunum (Hamre 1944: 50).

ikki er eitt livandi orð í nútíðar íslenskum, er tað ósannlíkt, at yrkjararnir hava lænt henda orðaformin úr íslenskum og sett hann inn í *Sildavalsin* í 1950'unum. Trúligari er, at tað føroyska *ruðul* er ein heimagjørður stytur formur av *ruðuleika*.

Her verður tann tilgiting sett fram, at *ruðul* er eitt orð, sum yrkjararnir sjálvir hava gjørt burtur úr *ruðuleika*, tá ið teir stóðu í tí støðu at skula finna eitt orð, sum passaði til rytmana og huglagið í *Sildavalsinum*. Hinvegin kemur tað greitt til sjóndar, at *ruðul* og *ruðull* líkjast merkingarliga, tí tað føroyska *ruðul* 'hurlivasi' kann vísa seg sum ein stór rúgva, og tað íslenska *ruðull* 'stór rúgva' kann vísa seg sum hurlivasi. Um *ruðul* og *ruðull* hava sama uppruna, skuldi *ruðuleiki* verið stavað *ruðulleiki*. Henda tulkning hóskar bæði innihaldsliga og bygnaðarliga, tí summi orð við *-leiki* sum seinna liði kunnu hava navnorð sum fyrra lið.

Stavsetingin við *g* (*rug-lakki*, *rug-vasi*) er neyvan eftirfarandi. Ein móguleiki kundi verið ein óskerptur formur, *rúga* 'rúgva' (norrønt *hrúga*), men ein slíkur formur er ikki til í føroyskum; eisini gevur stovnssjálvljóðið *ú* avbjóðingar. Tann sama grundgevingin kann brúkast til at vraka móguleikan við *v* (*ruvu*), norrønt *hrúfa* 'rúgva', tí eitt føroyskt orð sum *rúva* er ikki til, og stovnssjálvljóðið *ú* gevur eisini trupulleikar. Tí er tað mangt, sum bendir á, at fyrri liður í *ruðuleika* helst er *ruðul* (*ruðul+leiki*), og at tað tí eigur at hava tvey *l*.

Merkingarviðkanin av *ryðja* frá 'rudda' til 'bólta' kann vera hend á tann hátt, at tá ið ruddað verður, verður óruddið savnað saman, og tá ið grót bóltað oman úr fjøllunum, verður tað flutt oman eftir fjallasíðuni og savnast saman niðri á sløttum. Tað kann eisini vera, at *ryðja* hevur fingið sína omanlopsmerking frá *hrynja*, av tí at orðini eru komin í bland.

Bókmentir

- Blöndal, Sigfús. 1920-1924. Íslensk-dönsk orðabók. Islandsk-dansk ordbog. Reykjavík.
- Bókmáls- og nýnorskorðabókin <https://ordbokene.no>
- Grundtvig, Svend og Jørgen Bloch. 1877-1888. Lexicon Færoense. Óprentað.
- Hammershaimb, V. U. 1891. Færøsk anthologi II. Ordsamling og register. S. L. Møllers Bogtrykkeri (Møller & Thomsen). Keypmannahavn.
- Hamre, Hákon. 1944. Færøymålet i tiden 1584-1750. I kommisjon hos Jacob Dybwad. Oslo.
- Hansen, Zakaris Svabo og Joensen, Hans. 2010. Føroysk-dönsk orðabók. Færøsk-dansk ordbog. Orðabókagrunnurin. Tórshavn. <https://sprotin.fo/>
- Heggstad, Leiv, Hødnebo, Finn og Simensen, Erik. 2012. Norrøn ordbok. 5. útg. av Gamalnorsk ordbok ved Hægtad og Torp. Det Norske Samlaget. Oslo.
- Islex. Úlfarsdóttir, Þórdís (ritstj.). Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Reykjavík. <https://islex.arnastofnun.is>
- Jacobsen, M. A. og Matras, Chr. 1927-1928. Færøsk-dansk ordbog. Føroysk-dönsk orðabók. Felagið Varðin. Tórshavn. J. H. Schultz forlag A/S. Keypmannahavn.
- Jacobsen, M. A. og Matras, Chr. 1961. Føroysk-dönsk orðabók. Færøsk-dansk ordbog. Føroya Fróðskaparfelag. Tórshavn.
- Jakobsen, Jakob. 1921. Etymologisk ordbog over det norrøne sprog på Shetland. København. S. L. Møllers bogtrykkeri.
- Magnússon, Ásgeir Blöndal. 1989. Íslensk orðsifjabók. Orðabók Háskólans. Mál og menning. Reykjavík. <https://ordsifjar.arnastofnun.is>
- Ordbog over det norrøne prosasprog. <https://onp.ku.dk/onp/onp.php?o65726>
- Poulsen, Jóhan Hendrik Winther, Simonsen, Marjun, Jacobsen, Jógvan í Lon, Johansen, Anfinnur og Hansen, Zakaris Svabo. 1998. Føroysk orðabók. Orðabókagrunnurin. Tórshavn. <https://sprotin.fo/>
- Svabo, Jens Chr. 1966. Dictionarium Færoense. Færøsk-dansk-latinsk ordbog. Udgivet efter håndskrifterne af Chr. Matras. Munksgaard. Keypmannahavn.

Teldutøkir tekstir:

- Bókmáls- og nýnorskorðabókin <https://ordbokene.no>
- Føroysk orðabók <https://sprotin.fo/>
- Islex <https://islex.arnastofnun.is>
- Íslensk orðsifjabók <https://ordsifjar.arnastofnun.is>
- Íslenskar orðabøkur <https://málið.is/leit/ruðull>

Ordbog over det norrøne prosasprog <https://onp.ku.dk/onp/onp.php?o65726>

Ritmálssavnið Orðabókar Háskólans <https://ritmalssafn.arnastofnun.is>

Seðlasavnið á Føroyamálsdeildini <https://www.setur.fo/fo/setrid/almennar-taenastur-og-grunnar/soevn/talgildu-soevnini/ordasedlasavn>

Tekstasavn Korp http://gtweb.uit.no/f_korp/?mode=fao#?lang=nb

Tekstasavn Teldni www.teldni.fo/tekstasavn

Teldutøk tíðarrit <https://apps.infomedia.dk/avisportal/da/fao>

Hesi fólkinu skulu hava tøkk fyri hjálp:

Birita Dal-Christiansen, vísindaligt hjálparfólk, Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya (14. apríl 2025).

Bjarni Steintún, vísindaligt hjálparfólk, Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya (11. juni 2024).

Halldóra Jónsdóttir, orðabókaritstjóri, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, Háskóli Íslands (24. juni 2024).

Iben Nyholm Debess, ph.d.-vísindastarvsfólk og samskipari á Máltøknideplinum, Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya (11. juni 2024).

Jóhannes Bjarni Sigtryggsson, rannsóknardosentur, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, Háskóli Íslands (8. august 2024).

Mourits Mohr Joensen, sonur Poul Arna Joensen (24. september 2024).

Ólavur Waag Høgnesen, samfelagsfrøðingur og BA í løgfrøði (19. november 2024).

Svavar Sigmundsson, fyrrv. fyrstøðumaður á Örnefnastofnun Íslands (5. juni 2024).

Tórður Johannesarson, miðnámskúlalærari (11. oktober 2024).

Uni Johannesen, verkætlanarsett hjálparfólk á Máltøknideplinum (11. juni 2024).

Tøkk til javnlíkamataran fyri góðar og gagnligar viðmerkingar.

Løgtingið og tingnevndirnar: stovnslig eyðkenni og politiskt virksemi

fróðskapur
BY-NC-ND 4.0
Fróðskaparrit 71 (2025): 93-115
©The Author(s) 2025 Open
Access under Creative
Commons by Attribution
License. Use, distribution and
reproduction are unrestricted.
Authors and original publication
must be credited.
www.frodskapur.fo/

The Løgting and parliamentary committees: Institutional conditions and political activity

Hallbera West¹, Ph.d., Postdoctoral Fellow, University of Agder
og/and affiliated researcher, University of Aarhus

Abstract

A typical distinction for parliaments in parliamentary systems is between a “working” or “debating” parliament. In a “working parliament” the parliamentary committees play a vital role. Nevertheless, there still might be differences in the ways committees work. Committees can function as tools for parliament to strengthen the position towards government, function as arenas for partisan competition, or as options for individual MPs to make agreements on allocations of distributional benefits. The expectation is that especially the institutional and partisan explanations apply. Based on information about institutional settings and a selection of activity data, the article investigates the committee system in the Løgting, including when institutional, partisan, and/or distributional characteristics apply. The investigation shows that the committee system in the Løgting adheres to characteristics for a “working parliament” and that a substantial part of the meetings take place in committees but unevenly divided between the committees. Although, the committees have institutional and partisan characteristics, the conditions for partisan behaviour seem stronger. Yet, the oversight committees have stronger institutional characteristics but conditioned by limited administrative support in general. For some committees, additional influence from the distributional model is worth considering.

Úrtak

Ting í skipan við tingræði kunnu virka sum mest “arbeiðandi” ella mest “kjakandi” ting. Í einum “arbeiðandi tingi” hava tingnevndirnar ein týðandi leiklut, men kunnu virka á ymiskan hátt. Tær kunnu virka sum amboð hjá

¹ T-postur: hallbera.f.west@uia.no. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0008-0234>

tinginum at styrkja sær støðuna móttvegis stjórnarvaldinum, virka sum pallar fyri flokspolitiska kapping og/ella sum amboð hjá einstøkum tingfólkum til at gera avtalur um bítisfyrimumir. Væntanin er, at serliga stovnsfrágreiðingin og flokspolitiska frágreiðingin hava týðning. Við støði í stovnsligum eyðkennum og einum úrvali av politiskum virksesemi verður tingnevndarskipanin í Løgtinginum kannað, íroknað í hvørjum føri stovnslig, flokspolitisk ella einstaklingabýtispolitisk eyðkenni eru galdandi fyri tingnevndirnar. Kanningin vísur, at tingnevndarskipanin er skipað sambært vanligum eyðkennum fyri “arbeiðandi ting”, og at ein týðandi partur av virkseminum fer fram í tingnevndunum. Tingnevndirnar eru tó ikki javnt virknar, men hava sum heild stovnsligar og flokspolitiskar fortreytir at virka eftir, tó eru fortreytirnar fyri flokspolitikk sterkari. Serliga eftirlitsvirksemið hevur stovnslig eyðkenni, men umsitingarliga orkan er sum heild sera avmarkað. Fyri einstakar tingnevndir eru eisini ábendingar um einstaklinga bítispolitisk eyðkenni.

Keywords: The Faroese Parliament, parliamentary committees, political parties.

Leitorð: Løgtingið, tingnevndir, politiskir flokkar.

Inngangur

Greinin setur sjóneykuna á Løgtingið sum sjálvstøðugan stovn í føroysku politisku skipanini, men við denti á tingnevndirnar. Tað verður ofta ført fram, at ting í skipan við tingræði einans eru “gummistempul” fyri virkseminum hjá eini stjórn, men henda grein tekur støði í, at tað er ov einfalt. Í skipan við tingræði er tað vanliga stjórnin, ið tekur stig til politiskar broytingar, men tingið skal taka undir við førda politikkinum, og ting hava amboð, alt eftir hvørji stovnslig eyðkenni eru galdandi, til at gera sína ávirkan galdandi. Hvønn týðning og leiklut eitt ting hevur í skipan við tingræði kann tó vera ymiskt frá skipan til skipan (t.d. Kreppel 2014, 2017).

Í hævúðsheitum verður skilt millum sonevnd “kjakandi” og “arbeiðandi” ting. Kenda orðingin hjá Woodrow Wilson lýsir munin sum: “Congress in session is Congress on public exhibition, whilst Congress in its committee-rooms is Congress at work” (Martin 2014: 25). Munurin er at finna í týðninginum og styrkini á tingnevndunum, sum ting vanliga skipa seg við. Tingnevndirnar kunnu nevnliga vera betri ella verri skipaðar og hava góð ella minni góð amboð til uppgávur sínar (t.d. Mattson & Strøm 1995; Sieberer 2011; Siefken & Rommetvedt 2021; West 2024a). Harumframt hevur umsitingarliga orkan í tinginum týðning og er vorðin ein granskingarspurningur í sjálvum sær (t.d. Fasone 2023). Henda greinin setur sjóneykuna á tingnevndirnar í Løgtinginum og kannar, hvønn týðning og leiklut tær hava.

Tingnevndirnar kunnu hava týðning á ymiskan hátt. Ástøðiligir myndlar eru ikki á einum máli um, hvussu tingnevndir virka og hvønn tingnevndirnar í veruleikanum eru amboð hjá. Sonevndi stovnsmyndilin vil vera við, at tingnevndir eru amboð hjá tinginum og styrkja støðuna hjá tinginum móttvegis

stjórnarvaldinum. Flokspolitiski myndilin vil hinvegin vera við, at tingnevndirnar virka sum pallar fyri partapolitiskt kappingarvirksemi, og sonevndi bítismyndilin vísir á tingnevndarsessir sum amboð hjá einstøkum tingfólkum til at gera avtalur sínámillum um at luta politiskum baklandi bítisfyrirmunir. Í skipan við lutfalsvali og sterkum politiskum flokkum, eins og tí føroysku, er væntanin, at politiska atferðin í tingnevndum er eyðkend av stovnsligum og flokspolitiskum virksemi, men serliga virksemi eyðkent av samgongu mótvegis andstøðu (Hansen 2019; Heidar 2000). Men føroyska valskipanin hevur opnar listar, tvs. at veljarin avger einsamallur, hvørji flokspolitisk umboð verða vald. Bítismyndilin kann tí hava ein ávísan týdning, tó treytað av stovnsligum eyðkennum fyri tingnevndirnar.

Í greinini verður við støði í stovnsligum eyðkennum og einum úrvali av politiskum virksemi kannað, um Løgtingið er dømi um eitt “arbeiðandi” ting við týdningarmiklum tingnevndum, og kannað verður, um tingnevndirnar hava stovnslig, flokspolitisk og einstaklinga bítispolitisk eyðkenni. Kanningin vísur, at tingnevndirnar í Løgtinginum eru virknar, men ikki javnt virknar, og at tingnevndirnar eru skipaðar sambært meginreglu um sergreining og hava munagóð amboð, ið eru grundarlag fyri sonevndum “arbeiðandi” tingum. Vanligu tingnevndirnar virka bæði sum amboð hjá Løgtinginum mótvegis stjórn, men helst í størri mun sum pallar fyri flokspolitiskt virksemi. Umsitingarliga orkan hjá Løgtinginum er sera avmarkað, og tað avmarkar helst møguleikarnar hjá tingnevndunum at virka sum amboð hjá Løgtinginum mótvegis stjórnar- og fyrisingarvaldinum. Eftirlitsnevndirnar hava tó fleiri stovnslig eyðkenni, serliga nevndin fyri lögtingsgrannskoðarar, ið fær umsitingarligan stuðul frá Landsgrannskoðanini. Fyri fíggjarnevndina og uttanlandsnevndina tykist tó einstaklinga bítismyndilin eisini at vera viðkomandi.

Greinin heldur fram við fyrst at greiða frá um týdningin av skipanarligum og stovnsligum eyðkennum og um politiskar flokkar. Síðani nágreinar greinin ástøðiligar myndlar fyri tingnevndir og tingnevndarvirksemi. Í seinna partinum verður fyrst greitt frá um kanningina og dátur og síðani verða úrslitini fyri eyðkenni og virksemi lögð fram. Til seinast verður niðurstøða gjørd.

Stovnsligir karmar og politiskir flokkar

Í eini skipan við tingræði er tað tingið, ið letur stjórnini vald. Týdningarmesta eyðkenni í eini skipan við tingræði er, at ein stjórn einans hevur lív lagað, um tingið hevur álit á henni (Strøm 2003). Skipanir við tingræði hava tættari samband millum lóggávuvaldið og stjórnarvaldið, ið virka sum tvey samansjóðaði heldur enn tvey sundurbýtt vald. Tað kann tí tykjast sum, at virksemið einans er stýrt av flokspolitiskari kapping, serliga millum andstøðu og samgongu, men tað er kortini stovnsligt grundarlag fyri øðrum atferðareyðkennum eisini (hugtakið “modes” hjá Andeweg & Nijzink 1995).

Í skipanum við tingræði hava politiskir flokkar høvuðsleiklutin og eru týðandi fyri, at skipanin virkar eftir ætlan. Politisku flokkarnir loysa avbjóðingar við felags virkisfæri (collective action challenges). Politiskir flokkar ávirka val av politiskum umboðum á ting, skipa stjórn, avgera hvørji umboð fáa sessir í stjórn, men ofta eisini býtið av nevndarsessum á tingi. Politiskir flokkar tryggja eisini, at tað er samsvar millum flokspolitisk sjónarmið í politiska baklandinum, í tinginum og í stjórnini (t.d. Andeweg & Nijzink 1995; Müller 2000; Saalfeld 2000; Strøm 2003, 2012).

Í skipanum við tingræði eru politiskir flokkar vanligar samanhangandi eindir, tvs. at flokspolitisku umboðini virka sum ein politiskur leikari. Tað verður vanligar mett út frá atkvøðuatferð, tvs. í hvønn mun limirnir í politisku flokkunum atkvøða eins í politiskum málum á tingi, og eru politiskir flokkar í Norðurlondum vanligar eyðkendir av einum høgum stigi av flokslýdni (Jensen 2000). Tílíkar atkvøðuuppgærdir eru ikki gjørdar fyri føroysku flokkarnar, og ofta verður ført fram, at flokslýdnið í Føroyum er vánaligt, men tað er umráðandi at skilja millum útsagnir og formligt politiskt virksemi sum t.d. atkvøðugreiðslur. Fleiri dømir eru um, at politisk umboð úttala seg kritiskt um politiska leið hjá egnum flokki og/ella stjórn, sum tey eru partur av, uttan at tað sæst aftur í *formligum* virksemi (West, 2018: 192, 229, 233, 250). Eisini eru fá dømir um sonevndar “ovurstórar” stjórnir, og stjórnir sita ofta eitt heilt valskeið (West 2022).

Greinin tekur støði í ástøðiligari fatan um, at skipanarligr og stovnsligir karmar hava týðning fyri, hvussu politiskir leikarar fara fram í tingvirksemi. Stovnsligir karmar avgera móguleikar og avmarkingar fyri virksemi, tvs. tilskila hvat virksemi ber til, og hvat virksemi ikki ber til. Karmar kunnu eisini tilskunda til ávíst virksemi fram um annað og til ávísa atferð fram um aðra (t.d. Hall and Taylor 1996; Scharpf 1997). Greinin tekur eisini støði í politiskum flokkum sum høvuðsleikarar, og at politisk kapping fyri tað mesta er millum flokkar (millum-flokka fatan), men samstundis kunnu skipanarligr og stovnsligir karmar gera, at tað eru móguleikar hjá politiskum einstaklingum at fáa ávirkan, og at áhugamál hjá politiskum umboðum eru ymisk innanhýsis í einum politiskum flokki (innanflokka fatan). Harafturat hevur tað týðning fyri politiskt virksemi, at politiskir leikarar fremst av øllum stremba eftir atkvøðum, politiskum málum (policy) og politiskum sessum av týðningi. Tað kann tó vera avbjóðandi hjá politisku leikarunum at viga hesi málini mótvegis hvørjum øðrum, men stovnsligi karmarnir hava eisini týðning fyri tann spurningin (Strøm 1990).

Ting og tingnevndir

Um eitt ting skal hava ávirkan í eini politiskari skipan, serliga mótvegis stjórn og umsiting, so má tingið skipa seg. Í dagsins samfelagi eru politisk mál ofta torskild, og politisk umboð hava nógvar ymiskar uppgávur at taka sær av. Stjórnarstovnar hava samstundis styrkt sína støðu við størri umsitingum til at handfara dagsins samfelag. Fyri at økja um orku og førleika er vanligt, at tingið

skipar seg við tingnevndum, og at arbeidsbýtið millum nevndirnar er skipað við sergreining sum leiðreglu (t.d. Martin & Vanberg 2014; Mattson & Strøm 1995; Müller & Sieberer 2014).

Norðurlendsku tingini eru eyðkend av stovnsliga sterkum tingnevndum og verða vanlig metta sum dømi um “arbeiðandi” ting og ikki sum Westminster tingið í Onglandi, ið er tiltikna dømið um eitt “kjakandi ting” (Arter 2016; Esaiasson & Heidar 2000). Tiltøk eru tó gjørd síðani í Westminster fyri at styrkja tingnevndirnar og serliga skipanina við kanningarnevndum, “select committees” (Norton 2019). Í “arbeiðandi tingu” eru tað stjórnarumboð (landsstýrisfólk) og talsfólkini hjá politiska flokkinum í tinginum í viðkomandi máli, ið fyri tað mesta standa fyri viðgerðini av lógaruppskotum í tingsalinum, og tað er ikki stórvegis áhugi fyri at kjakast um málið. Tað, sum hevur mest týðning fyri tingviðgerðina, er viðgerðin í viðkomandi tingnevnd (Matthews 1960; Arter 2016).

Tingnevndir í “arbeiðandi tingu” eru vanlig skipaðar sambært meginregluni um sergreining, tvs. eftir politikkøkinum. Harumframt mugu tingnevndirnar hava neyðugar heimildir og amboð til at viðgera tingmál. Tað hevur týðning, at tingnevndirnar hava vanlig upplýsingarrættindi, heimildir til at biðja um tilfar, tá ið tær viðgera lógaruppskot, móguleika fyri at biðja landsstýrisfólk geva nærri frágreiðing, og um tær sjálvar kunnu taka stig til lógaruppskot ella gera uppskot til broytingar í lógaruppskotum (t.d. Mattson & Strøm, 1995). Út frá hesum atlitum verður metta um, hvørt tingnevndir eru sterkar, tá talan er um móguleikar fyri at ávirka mál í lóggávutíðingini og móguleikar fyri at fáa kunning frá stjórn. Eitt annað atlit er, hvørjar móguleikar tingnevndin hevur fyri sjálv at seta mál á dagsskránni hjá nevndini. Tingnevndarskipanir kunnu tó verða sniðgivar soleiðis, at tað er munur á styrkini hjá tingnevndini alt eftir, hvørja uppgávu talan er um. Kanning staðfestir t.d., at tingsnevndirnar í svenska Ríkisdeginum eru sterkari sambært samanberingini, tá ið talan er um lóggávutíðingina, meðan tingnevndirnar í Fólkatíðinginum sambært samanberingini hava sterkari amboð til sjálvar at seta mál á dagsskrá (Sieberer 2011).

Tingnevndir og ástøðiligir myndlar

Tingnevndir kunnu eisini virka sum amboð á ymiskan hátt. Í høvuðsheitum verður skilt millum sonevnda stovnsmyndilin, flokspolitiska myndilin og býttismyndilin (Martin 2014). Stovnsmyndilin vil vera við, at tingfólk brúka tingnevndararbeiðið til at kunna seg um mál, fáa vitan um viðkomandi málsøki, og at tingnevndirnar hervið økja um ávirkanina hjá tinginum og styrkja støðuna hjá tinginum sum stovn móttvegis stjórn og fyrising (Krehbiel 1991). Tingnevndir skipaðar eftirsergreining stuðla vanlig undir fatanini í stovnsmyndlinum. Onnur stovnsleg eyðkenni eru áðurnevndu atlit við skipaðum arbeidsbýti í politisku flokkunum, og at flokkar leggja dent á royndir og førleikar hjá politiskum umboðum, tá ið nevndarsessir verða býttir millum tingfólk.

Tingnevndarvirksemi sambært hesum myndlinum tekur støði í leiklutinum hjá tingfólki sum tingfólk. Við øðrum orðum, so vil eyðkenni fyri stovnsligt tingvirksemi verða tingið mótvegis stjórnini í støðutakan til tingnevndarmál.

Flokspolitiski myndilin vil harafturímóti vera við, at tingnevndir og tingnevndarsessir eru amboð hjá politiskum flokkum at rækka politiskum málum. Fram um alt annað umboða tingfólk politiskar flokkar í tingnevndararbeiði, tvs. at tingfólk luttaka í nevndarvirksemi fyri at umboða sjónarmiðini hjá politiska flokkinum. Ein tingnevnd er sostatt ikki ein sjálvstøðug stovnslig eind, men ein vígvøllur fyri partapolitiskt kappingarvirksemi (Cox & McCubbins 1993; Jensen 1995). Skipanarlig og stovnslig eyðkennir fyri greiðan flokspolitiskan leiklut eru, at politiskir flokkar fáa nevndarumboðan eftir stødd (lutfalli), og at politiskir flokkar avgera, hvørjar nevndarsessir tingfólkini/umboðini hjá flokkinum fáa. Tingnevndarvirksemi sambært hesum myndlinum tekur støði í, at tingfólk fyrst og fremst eru umboð fyri ein politiskan flokk og partur av antin eini samgongu ella eini andstøðu. Við øðrum orðum, so vil høvuðseyðkenni fyri flokspolitiskt virksemi verða politiskir flokkar í andstøðuni mótvegis politisku flokkunum í samgonguni í støðutakan til tingnevndarmál.

Ein triði myndil er sonevndi bítismyndilin, ið vil vera við, at tingfólk brúka tingnevndarsessir til at gera avtalur sínámillum um at tilluta ávísar bítisfyrirmunir til politiskar stuðlar (Shepsle & Weingast 1994). Ein skipanarlig fortreyt fyri hesum myndli er, at valskipanin lønar politiskari einstaklingaatferð, tvs. at persónligar atkvøður geva størri móguleika fyri afturvali (cultivate a personal vote). Men fyri at persónlig politikaraatferð skal gerast partur av tingnevndararbeiði, so er fortreytin eisini, at stovnsligu karmarnir fyri tingnevndir gera tað móguligt at tilluta bítisfyrirmunir sum part av tingnevndararbeiðinum. Politisk umboð kunnu nevniliga eisini brúka aðrar hættir at tryggja sær afturval, sum ikki hava nakað við tingnevndararbeiði at gera, t.d. sonevnda valdømistænastu (Martin 2011). Tingnevndarvirksemi sambært hesum myndlinum tekur støði í, at tingfólk fyrst og fremst eru umboð fyri eitt ávíst landafrøðiligt øki (t.d. eitt valdømi) ella fyri ávísar veljarabólkar. Við øðrum orðum, so vil høvuðseyðkenni fyri einstakliga bítisvirksemi verða tingnevndarásettir bítisfyrirmunir til ávíst politiskt bakland hjá tingnevndarlimum, men sum ikki hevur samband við leiklutin sum umboð fyri politiskar flokkar.

Samanumtikið so eru tingnevndirnar sambært stovnsmyndlinum amboð hjá tinginum at styrkja støðuna sum stovn mótvegis stjórn og umsiting, sambært flokspolitiska myndlinum amboð hjá politisku flokkunum at rækka politiskum málum, og sambært bítismyndlinum amboð hjá politiskum einstaklingum at lata stuðlum bítisfyrirmunir, við tí fyri eyga at tryggja afturval.

Kanningin

Í greinini verður kannað, hvønn leiklut tingnevndirnar í Løgtinginum hava og um tingnevndirnar rúma møguleikum fyri ymiskum atferðarmynstrum. Fyri at svara kanningarspurninginum brúkar kanningin stovnslig eyðkennir av týðningi fyri tingnevndirnar í Løgtinginum og eitt úrval av tingnevndarvirksemi sum dátur.

Fyri at meta um leiklutin hjá tingnevndunum og um Løgtingið kann metast sum dømi um eitt “arbeiðandi ting” verður kannað, um tingnevndirnar eru skipaðar sambært meginregluni um sergreining, um tingnevndirnar hava munagóð amboð og heimildir til at viðgera mál, og hvussu nógv virksemi er í tingnevndunum samanborið við í tingsalinum. Virksemið verður mált sum tal av fundum, tingnevndarfundum og tingfundum. Tølini fyri tingnevndarfundir verða eisini býtt á tingnevndirnar, soleiðis at metast kann um munur er á tingnevndunum. Tølini fyri fundarvirksemi verða samanborin og brúkt til at meta um, hvussu stórir partur av tingvirkseminum fer fram í tingnevndunum samanborið við í tingsalinum. Tølini fevna um eitt 20 ára tíðarskeið, so til ber at kanna, um broytingar eru sæð yvir tíð.

Fyri at kanna um tingnevndirnar rúma ymiskum atferðarmynstrum er útgangsstøðið, at tað vanliga fyri eina skipan sum ta føroysku er, at einans stovnsmyndilin og flokspolitiski myndilin hava týðning. Tað er orsakað av valskipanini (lutfalsval), leiklutinum hjá politisku flokkunum og stovnslig eyðkennir fyri tingnevndirnar, at býtismyndilin vanliga ikki verður settur sum týðningarmikil (Heidar, 2000: 207). Men føroyska valskipanin hevur opnar listar (í einum valdømi), tvs. at tað er veljarin einsamallur, ið avger, hvørji av flokspolitisku umboðunum verða vald. Føroyska valskipanin tilskundar eggjar tí í ein ávísan mun til einstaklingaatferð, tí tað eru persónligu atkvøðutølini og ikki ein flokspolitisk raðfesting, ið avger, hvørji av umboðunum hjá politisku flokkunum verða vald á ting. Tað er t.d. øvuta skipanin um ein samanber við Norra, ið tó heldur ikki er vanlig (Heidar & Karlsen 2018). Valskipanir býta ofta valdið at avgera, hvørji umboð verða vald, millum politisku flokkarnar og veljararnar. Men føroysku politisku flokkarnir avgera framvegis, hvørji umboð koma á listan hjá flokkinum til val, og eisini hvørjar sessir politisku umboðini fáa á tingi og í stjórn (sí nærri viðgerð í West 2018). Men onnur atlit, serliga landafrøðilig atlit hava týðning, t.d. í innanhýsis floksósemjum, hóast klassiska ósemjuásin millum miðstaðin og útjaðarin ikki er grundarlag undir stovnanini av politisku flokkunum, ið hava sess í Løgtinginum í dag (West 2022). Talan kann tó eisini verða um onnur atlit enn landafrøðilig, tvs. aðrar áhugapartar, tá talan er um at áseta býtisfyrimunir sum part av tingnevndararbeiði.

Fyri at meta um týðningin av myndlunum fyri tingnevndarvirksemi verða stovnslig eyðkennir tikin fram, ið eru felags fyri tingnevndirnar, men dentur verður eisini lagdur á stovnslig eyðkenni, ið eru serlig fyri ávísar tingnevndir og hervið geva rúm fyri ymiskari atferð treytað av, hvør tingnevnd talan er um. Í kanningini verða hesi atlit viðgjørd:

Fyri stovnsmyndilin og flokspolitiska myndilin:

- fyri stovnsmyndilin verður dentur lagdur á skipanina av tingnevndunum, tvs. áður nevnda meginregla um sergreining og amboð til at viðgera mál. Harumframt verður dentur lagdur á møguleikan hjá tingnevndum sjálvar at seta mál á dagsskrá og fáa kunning. Hesi atlit eru tey somu sum fyri eitt “arbeiðandi ting”. Harumframt verður umsitingarliga orkan í Løgtinginum tikin við sum ábending, tvs. høgt stig av umsitingarligari orku stuðlar undir stovnsmyndilin, meðan lágt stig gevur størri vald til politiskar leikarar.
- fyri flokspolitiska myndilin verður dentur lagdur á val av tingnevndarlimum, tvs. um tað fer fram eftir flokspolitiskari stødd, um politisku flokkarnir avgera val av tingnevndarlimum, um stjórn/samgonga hevur ræði á tingnevndarvirksemi og viðgerðaramboðum.
- tingnevndarfyrispurningar er eitt amboð, sum nevndirnar hava til at ávirka, og verður brúkt sum atlit í meting um, hvørt tingnevndir virka sum amboð hjá tinginum ella sum pallar fyri flokspolitiskt virksemi, har samgongan ræður.
- eftirlitsamboð verða vanlig skipaði eftir stovnsleistinum, tvs. sum amboð hjá tinginum mótvegis stjórn (Andeweg & Nijzink 1995). Landsstýrismálanevndin og lögtingsgrannskoðarar eru eftirlitsnevndirnar í Løgtinginum, og mett verður í hvønn mun hesar virka eftir stovnsmyndlinum ella flokspolitiska myndlinum. Fyri lögtingsgrannskoðarar verða áður rokkin úrslit tikin fram (West 2018), men fyri landsstýrismálanevndina verða eftirlitsmál tikin fram og kannaði.
- semja millum andstøðu- og samgonguumboð verður mett sum stovnslig atferð, meðan ósemja millum andstøðu- og samgonguumboð verður mett sum partapolitisk atferð.

Fyri býtismyndilin:

- í hvønn mun tingnevndarskipanin ger tað møguligt hjá tingnevndarlimum at gera avtalur sínámillum um at áseta býtisfyrimunir, og um ábendingar eru um, at tingfólk gera tílíkar avtalur. Fíggjarnevndin er einasta nevnd, har tað beinleiðis ber til at áseta býtispolitiskar fyrimunir, men kannað verður, um uttanlandsnevndin eisini kann metast sum nevnd við tílíkum einstakliga býtispolitiskum eyðkennum.

Úrslit

Løgtingið og tingnevndirnar

Fyri spurningin um týdningin av tingnevndunum verður dentur lagdur á meginregluna um sergreining, styrkistøðuna og amboðini hjá tingnevndunum umframt stigið av virkseminum hjá tingnevndunum mált í tal av fundum.

Tingnevndirnar: sergreining, skipan og amboð

Tingnevndarskipanin í Løgtinginum er skipað við 7 fóstum tingnevndum, íroknað eina eftirlitsnevnd, landsstýrismálanevndina. Harumframt verða lögtingsgrannskoðarar valdir sambært serligari lóg. Tingnevndirnar hava 7 limir hvør, undantikið landsstýrismálanevndin, sum hevur 3 limir, og lögtingsgrannskoðararnir eru 4 í tali. Um samanborið verður við altjóða tøl, so er føroyska talið av nevndum og nevndarlimum í hvørjari nevnd sera lágt. Í einari altjóða kanning frá 2017 verða mörk fyri hóskandi tal av nevndum ásett til at vera millum 12 og 21 og hóskandi tøl fyri tal av nevndarlimum í hvørjari nevnd millum 13 og 28 (Garritzmann 2017). Hesi mörk eru tó sett við støði í tingum við nógv fleiri tingfólkum enn 33, ið er tingfólkatalið í Løgtinginum.

Sergreining kann eisini mátast sum tal av nevndarsessum fyri hvørt tingfólk. Um talið av nevndarsessum verður lagt saman og samanborið við tingsessir, so eru í alt 49 nevndarsessir til 33 tingfólk². Talið av nevndarsessum er sostatt oman fyri 1 í miðal og er harvið hægri enn í norska Stórtinginum, ið er dømi um tingnevndarskipan við neyvari sergreining, tvs. ein nevndarsess fyri hvørt tingfólki, og hægri enn í svenska Ríkisdegnum, har talið er minni enn 1, men í danska Fólkattinginum er talið eisini hægri enn 1 (sí nærri viðgerð í West, 2018: 4.3.2; West 2024b).

Tingskipanin ásetur, hvussu mál skulu viðgerast. Tingmál verða býtt millum nevndir sambært meginregluni um sergreining, tvs. lögtingsmál verða býtt millum nevndir alt eftir, hvat málsøki talan er um. Málsøkini hjá tingnevndunum mynda fyri tað mesta málsøkini hjá aðalráðunum. Tingfólk taka sær sostatt av ávísimum málum fram um onnur mál eftir, hvørji tingnevnd tey hava sæti í. Tingnevndir hava tó í fleiri førum málsøkir hjá meiri enn einum aðalráði, og dømir eru um, at fleiri tingnevndir hava málsøkir hjá sama aðalráði, men talan er ikki um somu málsøkir ella um dupultviðgerðir (Garritzmann 2017; West 2018).

Tingnevndirnar í Løgtinginum fáa tillutað mál til viðgerar frá lögtingsformanninum/kvinnuni (T: §24, 4). Men tingnevndirnar hava sjálvar formligt ræði á dagsskránni hjá nevndini (S: § 30,1) og avgera, hvussu nógv verður lagt fyri í nevndarviðgerðini av teimum ymisku málunum. Tingnevndirnar hava greiðar heimildir og móguleikar til neyva viðgerð av málunum og at orða uppskot til broytingar til tingmál, men tó ikki rætt til at umskriva lógir

---

² Tingfólk, ið gerast landsstýrisfólk, fara úr tingsessinum og varafólk kemur á ting í staðin (S: § 32), og tískil eru nevndarsessir viðkomandi fyri øll 33 (Arter 2016: 213 umrøður hetta stovnsliga eyðkenni). Sessir í altjóða sendinevndum eru ikki taldir við. Eitt ting kann tó velja at hugsa sendinevndarláss saman við nevndarsessum, soleiðis at meginreglan um spesialisering verður gagnnýtt og talið harvið í veruleikanum ikki økist. Harumframt er vert at nevna, at tingfólkatalið á 33 er heldur lágt um støði verður tikið í kubikrótaregluni (West 2022: 91).

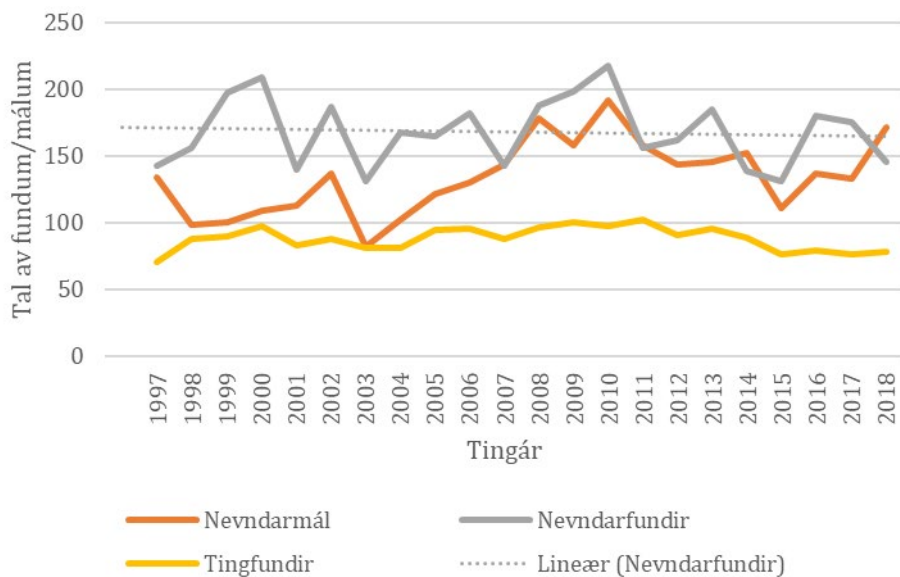
ella sum nevnd at leggja lógaruppskot fyri tingið. Tingnevndirnar kunnu bjóða ymiskum þørtum uttan fyri tingið á fund, og gera tað javnan, til at lýsa og gera viðmerkingar til mál. Tingnevndirnar kunnu eisini biðja um skjøl og biðja landsstýrisfólk um at mæta á fundi hjá nevndini (Mattson & Strøm 1995; West 2018: 4.3).

Tingnevndirnar og stigið av virkseimi

Ein týðandi ábending um týðningin av tingnevndunum í Løgtinginum er, hvussu nógv virkseimi fer fram í tingnevndunum. Tingnevndirnar avgera sjálvar, hvussu mál verða viðgjørd og hvussu umfatandi viðgerðin er. Stigið av fundarvirkseimi er tí ein ábending um týðningin av tingnevndunum. Í mynd 1 eru tøl fyri tingfundir og fyri tingnevndarfundir frá 1997 til 2018, tvs. fyri áleið 20 tingár, og tað ber harvið til at samanbera stigið av tingnevndarvirkseimi við stigið av tingvirkseimi yvir tíð.

Mynd 1

Tal av árligum tingfundum, tingnevndarfundum og tingmálum, tingárini 1997-2018³

³ Kelda: logting.fo. Tingfundir, nevndarfundir: Til 2008 hagtøl fyri Løgtingið. Eftir 2008: gerðabók, yvirlit yvir fundir fyri hvørja nevnd fyri hvørt løgtingsár. Tingmál: Til 2003: hagtøl fyri Løgtingið. Eftir 2003: tingmál, tinglisti, leita eftir málum til hvørja nevnd fyri hvørt løgtingsár, manuel uppteljing av listanum fyri mál. Hesar dátur eru eisini grundarlag undir mynd í aðrari útgávu.

Á myndini sæst greitt, at tingnevndirnar sum heild eru virknar. Talið av tingnevndarfundum skiftir tó nakað frá tingári til tingár, men liggur í tíðarskeiðinum 1997-2018 millum áleið 140 og 220. Talið av tingfundum liggur nakað undir 100 árliga. Talið av tingnevndarfundum er sostatt munandi hægri, enn talið av tingfundum. Tølini fyri tingnevndarfundir hava tó eina javna tendenslinju, tvs. at talið er støðugt sæð yvir tíðarskeiðið. Talan er sostatt ikki um nakran vøkstur í virkseminum, men talið fyri tingfundir er eisini støðugt sæð yvir alt tíðarskeiðið. Tað kann undra, um ein hyggur at tølunum fyri tingmál í sama tíðarskeiði í mynd 1, ið eru fleiri í tali sæð yvir tíð. Til samanberingar er miðaltalið av árligum tingnevndarfundum í norska Stortinget 375 og 383 fyri tíðarskeiðið 2009-2013 og 2013-2017, men tað talið fevnir um 12 tingnevndir (Rommetvedt 2021: talva 13.1).

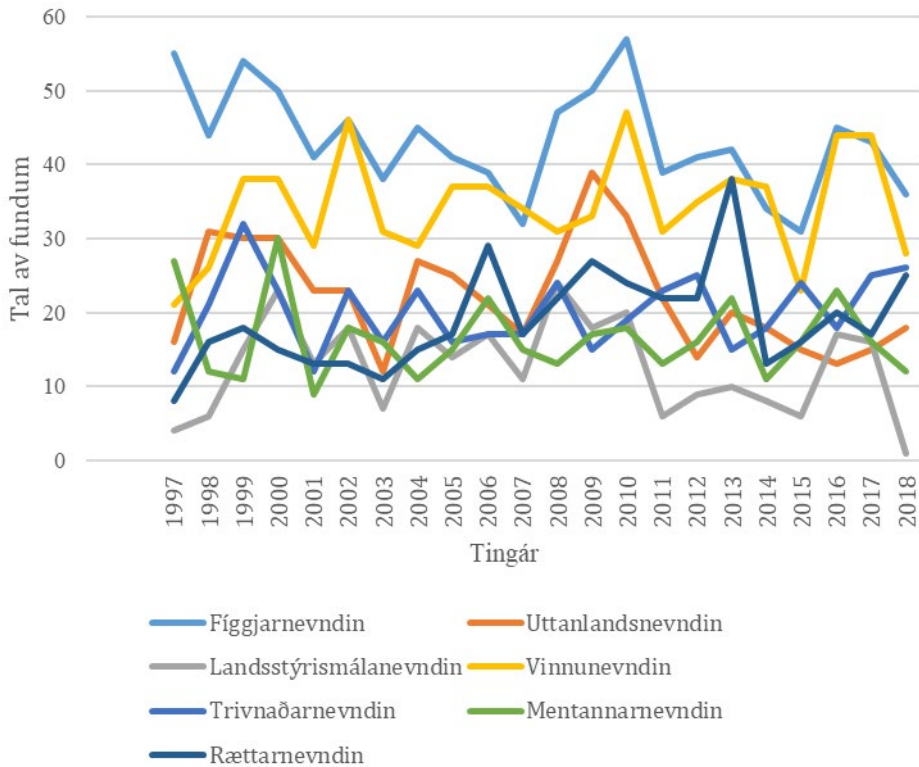
Spurningurin er síðani, um stigið á tingnevndarvirksemi er javnt, tvs. um tær einstøku tingnevndirnar eru eins virknar. Um hugt verður at tingnevndarfundarvirkseminum aftur, men hesaferð fyri hvørja tingnevnd sær, so sæst munur á tingnevndunum. Mynd 2 vísur greitt, at virksemissstigið fyri ávísar nevndir er hægri enn fyri aðrar, tvs. at virksemissið er ójavn. Tingnevndarfundarvirksemi er hægst fyri fíggjarnevndina, men eisini vinnunevndin hevur fleiri fundir enn hinar tingnevndirnar. Landsstýrismálanevndin og mentanarnevndin hava minst fundarvirksemi.

Í miðal fyri tingárinum 1997-2018 hevur fíggjarnevndin 43 fundir, vinnunevndin 34, uttanlandsnevndin 22, trivnaðarnevndin 20, rættarnevndin 19, mentanarnevndin 17 og landsstýrismálanevndin 13. Til samanberingar hevur hvør einstøk tingnevnd í norska Stortinget í miðal áleið 32 fundir um árið, við eini spjading frá á leið 23 til 39 tingnevndarfundir hvør, tvs. at munurin millum tingnevndirnar er minni. Tingnevndin fyri heilsumál liggur hægst og eftirlitsnevndin liggur eisini ovarliga, meðan fíggjarnevndin hevur lægri fundartal (Rommetvedt 2021: talva 13.1).

Samanumtikið so er tó greitt, at tingnevndirnar eru skipaðar sambært sergreining, at tingnevndirnar hava munagóð amboð at viðgera mál, og at lutfalsliga stórir partur av tingvirkseminum fer fram í tingnevndunum, tvs. at tað er grundarlag fyri at meta Løgtingið sum dømi um eitt “arbeiðandi ting”. Men rættiliga stórir munur er á virksemissstiginum hjá tingnevndunum.

Viðgerðin setur nú sjóneykuna á, hvønn tingnevndirnar virka sum amboð hjá og á tingfólkaatferð. Spurningurin er, um tingnevndirnar eru amboð hjá Løgtinginum sum stovni, hjá politisku flokkunum og/ella hjá einstaka tingfólkinum.

Mynd 2

Tal av árligum tingnevndarfundum, býtt á tingnevndir, tingárin 1997-2018⁴**Tingnevndir: stovnsligar ella flokspolitiskar fortreytir?**

Løgtingið hevur formliga sæð ræðið á dagsskránni í tinginum, tvs. ikki stjórnin. Tingforfólkið setur nevnliga sjálvstøðugt dagsskránna (st.l.: § 13), og er tað fyrsta fortreyt fyri, at Løgtingið kann virka sum ein óheftur stovnur í politisku skipanini. Tingnevndirnar hava eisini sjálvar formliga ræði á dagsskránni hjá nevndini (tingsk.: § 30,1). Vanliga mannagongdin er tó samstundis tann, at tað verður avgjørt politiskt sum partur av samgongusamráðing, hvør politiskur flokkur fær tingformannin og hvørjir politiskir flokkar fáa forfólk í ymisku tingnevndunum, og tí skal formligi sjálvstøðugi leikluturin ikki yvirmetast. Harumframt so verða tingnevndarsessirnir tillutaðir eftir floksslutfalli (st.l. § 20, tingsk. § 23), og tingnevndirnar avmynda harvið flokspolitisku samansetingina í tinginum, ið er eyðkenni, sum stuðlar flokspolitiska myndlinum.

⁴ Kelda: sí nota 2.

Tingnevndirnar hava eins og áður nevnt amboð at viðgera mál (sí partin oman fyri). Tingnevndirnar hava eisini stovnsliga heimild til sjálvar at seta mál á dagsskrá innan fyri málsøkið hjá nevndini við sonevndum samráðum (tingsk.: § 24,5). Men brúk av samráðum er treytað av undirtøku frá einum meiriluta av tingnevndini. Tingnevndirnar hava ikki vanlig kunningarrættindi og amboðið at hava sonevndar hoyringar er ikki tøkt. Tað eru rættiliga vanlig amboð hjá tingnevndum í Norðurlondum (West 2018: 4.3; West 2024a).

Tá talan er um viðgerð av tingnevndarmálum, tilskilar tingskipanin, at minnilutar kunnu fáa egnar viðmerkingar til mál við í álitid, ið verður skrivað til hvørt tingnevndarmál, og tað ber sostatt til hjá minnilutum at gera flokspolitiskar viðmerkingar (tingsk.: §32, §34,3). Tað vil siga, at tingnevndirnar í Løgtinginum kunnu - og tað gera tær eisini javnan - býta seg í ein meiriluta og ein minniluta í álitinum til tingmál, alt eftir um tingnevndarlimur er partur av politiskum flokki í samgongu ella andstøðu. Men henda regla kann eisini skiljast sum ein minnilutaverja, tí fyri tingnevndarvirksemi sum heild er vanlig meirilutaregla galdandi. Orðing í § 34 í tingskipanini kann eisini tulkast sum eitt eyðkenni, ið tryggjar, at tingið kann virka óheft av stjórnini. Í ásetingini stendur, at nevndarforfólkið skal taka atlit til sjónarmiðini hjá nevndarlimum og tryggja, at allar upplýsingar eru fingnar til vega, áðrenn álit verður skrivað. Harafturat eru tingnevndarfundir ikki almennir, og tað kann viðføra, at stjórnarflokkar í størri mun deila vitan við andstøðuflokkaumboð í tingnevndini, ið samstundis styrkir tingviðgerðina av málinum (Garritzman 2017; West 2018).

Samanumtikið so stuðla stovnsligu eyðkennini fyri tingnevndirnar bæði stovnsmyndlinum og flokspolitiska myndlinum, tvs. at stovnsligu eyðkennini tryggja møguleikan fyri, at tingfólk bæði kunnu leggja dent á leiklutin sum tingfólk og sum umboð fyri politiskar flokkar í tingnevndarbeiði. Men tað kann sjálvsagt verða trupult hjá tingfólki at viga hesi atlit hvørt móti øðrum, men ástøðiliga er greitt, um atlit verða tikin til leiklutin hjá politiskum flokkum, at leikluturin sum umboð fyri politiskar flokkar stendur sterkari enn leikluturin sum tingfólk (sí nærri viðgerð í West 2018: serliga partur 3.3).

Virksemisábing

Um hugt verður nærri at skipanini við samráðum, ið eru mál sum tingnevndirnar sjálvar taka stig til, so kann brúk av tí amboðnum verða ein ábing um vigan millum stovnsatlit og flokspolitisk atlit. Skipanin við samráðum kom í 2008. Um mál koma fram alment ella um tingfólk ynskja vitan um ávís viðurskifti á málsøkinum hjá tingnevndini, so kann viðkomandi tingnevnd taka málið upp við avvarðandi landsstýrisfólk. Tingnevndin kann seta landsstýrisfólki fyrispurningar og biðja landsstýrisfólk um at svara skrivliga ella møta á fundi og geva frágreiðing. Men fyri at brúka skipanina krevst stuðul frá einum meiriluta av nevndini, enntá 5 av 7 nevndarlimum (tingsk.: §24,5). Í froyrsku skipanini hevur stjórnin vanliga meirilutan av tingfólkunum við sær (yvirlit í West 2022), og tað er tí greitt, at um tingnevndir brúka amboðið, so

krevur tað stuðul frá samgonguumboðunum í tingnevndini. Tað er tískil ein greið ábending um stovnslig atlit, um tingnevndin stendur saman um at seta mál á skrá og fáa til vega vitan um mál. Stigið á virkseminum fyri hesa skipan kann tí geva eina ábending um týðningin av stovnsmyndlinum mótvegis flokspolitiska myndlinum. Í talvu 1 eru tøl fyri, hvussu ofta skipanin er brúkt, síðani hon varð sett í gildi.

Talva 1	
Tal av nevndarfyrirspurningum/samráðum, býtt á tingnevndir, tingárini 2008-2021 ⁵	
Tingnevndir	Nevndarfyrirspurningar
Fíggjarnevndin	5
Mentarnævndin	3
Rættarnevndin	1
Trivnaðarnevndin	3
Uttanlandsnevndin	14
Vinnunevndin	5
Í alt	31

Í tíðarskeiðinum frá 2008-2021 eru einans 31 mál av hesum slag samanlangt fyri allar nevndirnar. Virksemið við nevndarfyrirspurningum er sostatt sera lágt, og tað ber boð um flokspolitiska stýring av hesum amboði. Politiska ynskið má tí sigast at vera, at ein stjórn skal hava tamarhald á, hvussu og nær hetta amboðið verður brúkt. Í talvu 1 eru eisini tøl fyri býtið av samráðum millum tingnevndir, tvs. at talvan vísur, hvørjar nevndir hava sett nevndarfyrirspurningarnar og hvussu nógvar. Tað er serliga uttanlandsnevndin, ið brúkar henda móguleika, og hevur sett nærum helvtina av øllum samráðunum, ið hava verið. Hinar nevndirnar hava í sera lítlun mun brúkt henda móguleika. Tað kann undra, at føroysku tingnevndirnar ikki gera sær dælt av hesum móguleika fyri sjálvar at taka mál upp. Men eins og nevnt, so krevur amboðið undirtøku frá einum meiriluta av limunum í tingnevndini og tað sær sostatt ikki út til at vera nógvrúm fyri stovnsliga leiklutinum í tingnevndunum sum heild. Eftirlitsnevndir eru tó vanligar skipaðar við øðrvísi eyðkennum og í næsta parti verða tær nærri viðgjørðar.

⁵ Kelda: Yvirlit á www.logting.fo, her býtt upp eftir tingári og fyri hvørja nevnd sær.

Eftirlitsnevndir og stovnslig eyðkenni

Løgtingið hefur tvær eftirlitsnevndir, nevdina fyri lögtingsgrannskoðarar og landsstýrismálanevndina. Hesar nevndir hava til felags, at endamálið er at styrkja tingið móttvegis stjórn og fyrisiting soleiðis, at galdandi karmar, reglur og siðvenjur verða virdar. Men tað er kortini ikki vist, at tílíkar nevndir virka sambært tí endamáli, tvs. at atferðin hjá tingfólki í eftirlitsnevndum kann kortini verða stýrd av flokspolitikki ella verða merkt av, at politisku flokkarnir raðfesta eftirlitsvirksemi niðarliga.

Gransking vísur greið flokspolitisk eyðkenni í eftirlitsvirksemi í Løgtinginum sum heild í og við, at tað fyri tað mesta er andstøðuvirksemi. Men tá talan er um neyvari stovnsligari skipan av eftirlitsvirksemi er eisini rúm fyri stovnsligari atferð, tvs. at eisini samgonguumboð luttaka og gera felags niðurstøðu við andstøðuumboð, tá talan er um eftirlitsvirksemi knýtt at lögtingsgrannskoðarum (West 2018).

Løgtingsgrannskoðararnir eru fyra í tali og verða valdir sambært serligari lögtingslóg. Tað eru fyra teir størstu flokkarnar á tingi, ið velja lögtingsgrannskoðarar. Nevndin fyri lögtingsgrannskoðarar viðger mál av týðningi fyri landsroknskapin. Ein tílík nevd verður í altjóða samanhangi nevd ein Public Account Committee (PAC), og føroyska skipanin samsvarar sum heild væl við eyðkennir fyri tílíka eftirlitsskipan. Í føroysku skipanini er tað tó flokspolitiska umboðið hjá størsta flokkinum, ið er forfólk í nevdini, og tað kann vera eitt tingfólk frá samgonguni ella andstøðuni Hóast reglurnar ikki tryggja andstøðuni tann sessin, so er altíð í minsta lagi ein og ofta tveir av fyra lögtingsgrannskoðarum frá andstøðuflokkunum. Løgtingsgrannskoðarar hava eisini greiðar heimildir til sjálvir at taka mál upp og harvið seta mál á dagskrá. Tað ger nevdin við at biðja Landsgrannskoðanina kanna mál (§14)⁶, og tað er eitt styrkiseyðkenni fyri tílíka skipan. Landsgrannskoðarin virkar eisini sum umsiting hjá lögtingsgrannskoðarunum (Korff 2018; West 2018: 2.6.2, 4.4.2, 9.1). Landsstýrismálanevndin verður sett at hava eftirlit við, at virksemið hjá stjórnini verður útint á lógligan hátt (st.l.: § 39,1). Nevndin hefur 3 nevndarlimir, tvs. nevdin er minni í stødd. Vanliga hefur samgongan meirilutan í nevdini, tvs. 2 limir, og andstøðan hefur 1 lim. Nevndin tekur sjálf eftirlitsmál upp, men viðger eisini mál, ið onnur lögtingsfólk og uttanhýsis partar taka upp (viðmerkingar til st.l. § 39). Nevndin kannar mál og ger niðurstøðu av rættarligum reglu slag (viðmerkingar til st.l. § 39), men kann eisini taka avgerð um at seta uttanhýsis kanningarstjóra (st.l.: § 39,2).

Ein ábending um stovnsliga atferð í eftirlitsnevndunum er, um limirnir eru samdir í niðurstøðunum, tvs. tvørtur um samgongu og andstøðu. Ósemja í niðurstøðum kann hinvegin vera ein ábending um flokspolitiska atferð. Kanning av eftirlitsvirksemi hjá lögtingsgrannskoðarunum vísur, at nevdin brúkar móguleikan at taka mál upp, og at lögtingsgrannskoðarar í øllum málum gera

⁶ Lögtingslóg um grannskoðan av landsroknskapinum no. 25 frá 1999.

viðmerkingar í felag, tvs. óansæð hvønn politiskan flokk tey umboða, og óansæð um flokkurin er í stjórn ella í andstøðu (West 2018). Nýggjari dømi um viðgerð av landsroknskapinum vísti somu mynd av samdum lögtingsgrannskoðarum (løgtingsmál 54/2023). Nevndin tykist sostatt fyri tað mesta at virka sum amboð hjá Løgtinginum at hava eftirlit við stjórnini, og lögtingsgrannskoðarar tykist ikki at taka atlit til flokspolitisk viðurskipti í hesum virkseminum. Lögtingsgrannskoðarar kunnu tó verða ósamdir í tilgongdini til arbeiðið, uttan at tað sæst í niðurstøðunum. Um tað verður lurtað eftir niðurstøðunum í fyrisitingini er tó meiri ógreitt (West 2018) og krevur nærri kanning.

Fyri landsstýrismálanevndina vísur kanning av eftirlitsmálum hjá nevdini ikki sama stig av stovnsligari atferð. Í talvu 2 eru eftirlitsmál fyri tíðarskeiðið 2004-2022. Í talvuni verður skilt millum, hvør hevur tikið stig til eftirlitsmálini, sum hava verið, tvs. um tað er nevdin sjálv, partar uttan fyri Løgtingið ella um tað eru onnur tingfólk. Um talan er um tingfólk, so verður munur gjørdur á um tingfólkið er partur av samgonguni ella andstøðuni. Talvan vísur eisini býtið millum semju og ósemju í niðurstøðunum í málum, sum nevdin hevur viðgjørt.

Talva 2

Eftirlitsmál hjá landsstýrismálanevndini, stigtakan og niðurstøður, tal og í %, tíðarskeiðið 2004-2022

Stigtakari til eftirlitsmál	Mál í alt	Nevndin samd	Nevndin ósamd	Óvist úrslit ⁷
Uttanhýsis partar	22 100 %	10 45 %	3 14 %	9 41 %
Tingfólk andstøða/samgonga	34/2 100 %	25 69 %	9 25 %	2 6 %
Nevndin sjálv	8 100 %	6 75 %	1 12,5 %	1 12,5 %
Mál í alt	66 100 %	41 62 %	13 20 %	12 18 %

Talvan vísur, at landsstýrismálanevndin sjálv tekur stig til lutfalsliga fá mál, og at tað í staðin eru partar uttanfyri Løgtingið og onnur tingfólk, ið taka stig til flestu málini. Talvan vísur eisini, at tað serliga eru tingfólk frá andstøðuni, ið taka stig til eftirlitsmál, heili 34 av 36 málum komu frá tingfólki hjá andstøðuni. Tað eru sostatt greið flokspolitisk eyðkenni í stigtakanini til eftirlitsmálini hjá landsstýrismálanevndini.

⁷ Tað fæst ikki innlit í skjøluni í málinum, og tí er ikki møguligt at meta um semju ella ósemju í nevdini.

Men um hugt verður eftir niðurstöðunum hjá nevndinni, so er mynstrið øðrvísi. Landsstýrismálanevndin hefur tilsamans verið samd í 41 av 66 málum, tvs. í 62 % av málunum. Í málum, ið nevndin sjálv hefur tikið stig til, hefur nevndin verið samd í 75 % av málunum, og í málum frá øðrum tingfólkkum hefur nevndin verið samd í 69 % av málunum. Hóast greiða flokspolitiska atferð í stigtakan til eftirlitsmáluni, so broytist tað í niðurstöðuni, har atferðin í størri mun er stovnslig. Um samanbórið verður við líknandi kanning av eftirlitsnevndum í danska Folketinget, norska Stortinget og svenska Rigsdagen, so er semjustigið í niðurstöðunum fyri eftirlitsmál nakað lægri, men líknandi partapolitisk mynstur er í stigtakan til eftirlitsmál (West 2025).

Tingnevndir og umsitingarlig orka

Ein fortreyt fyri, at Løgtingið sum heild kann virka sum ein sjálvstøðugur stovnur í politisku skipanini er umsitingarliga orkan. Umsitingarliga orkan hefur týðning fyri vavið og stigið av virkseimi, bæði stovnsligt og flokspolitiskt. Men umsitingarliga orkan verður tó mett sum ein fortreyt fyri, at tingnevndir kunnu virka sambært stovnsliga endamálinum.

Ein uppgerð og nærri greining av umsitingarligu orkuni í Løgtinginum varð gjørd í 2018, og tað hava ikki verið munandi broytingar síðani. Sambært hesi uppgerð hefur Løgtingið áleið 10 fulltíðar starvsfólk, ið fáast við tingvirkseimi. Tá mett verður um umsiting hjá tingum, so verður talið av starvsfólkkum, ið fáast við tingvirkseimi, umroknað til tal av starvsfólki fyri hvørt tingfólk, og úrslitið av tí fyri Løgtingið er áleið 0,3. Tílík tøl fyri Ísland og Danmark vóru í 2018 upplýst at vera ávikavist 1,7 og 2,2 (West, 2018: partur 4.3.5). Ein størri altjóða samanberandi meting ásetur, at markið fyri eitt lágt umsitingarligt støði hjá einum tingi er 1, tvs. 1 umsitingarfólk fyri hvørt tingfólk (Christiansen, Griglio, & Lupo 2023; Fasone 2023). Føroyska talið á 0,3 er sostatt langt undir hetta lágmarkið. Talið hevði framvegis verið lágt um starvsfólkini hjá politisku flokkunum á tingi vóru tald við. Tað vil við øðrum orðum siga, at føroysk tingfólk hava munandi minni umsitingarligan styrk samanbórið við tingfólk aðrastaðni. Lága umsitingarliga orkan kann verða orsök til ójavna stigið í virkseminum hjá tingnevndunum, og at landsstýrismálanevndin sjálv tekur stig til so fá eftirlitsmál.

Býtispolitisk eyðkennir

Kanningin higartil hefur ávíst eitt bland av stovnsligum og flokspolitiskum fortreytum og virkseimisábendingum. Men spurningurin er um grundarlag eisini er fyri niðurstöðu um politiska einstaklingaatferð í tingnevndunum, tvs. týðning av býtismyndlinum. Tað veldst í fyrsta umfari um stovnsligu móguleikarnar at tilluta býtisfyrimunir. Í flestu førum er ikki móguligt hjá tingnevndunum í Løgtinginum at áseta beinleiðis býtisfyrimunir sum part av eini tingnevndarviðgerð. Men figgjarnevndin er eitt undantak í so máta, tí at nevndin

viðger beinleiðis bítispolitisk mál, og fíggarlógin verður lögð fram sum eitt lógaruppskot, ið fíggarnevndin formliga sæð kann orða uppskot til at broyta. Siðvenjan er tó, eins og aðrastaðni, at tað er stjórnin, ið leggur fíggarpolitikkin til rættis. Kortini er tó vanligt, at fíggarnevndin ger broytingar til fíggarlógaruppskot, eftir at semja er gjørd millum samgonguflokkarnar um fíggarpolitikkin, ið eisini er vorðið átalað av formanninum í Búskaparráðnum⁸, og tað bendir á onnur atlit enn flokspolitisk. Dømir eru um, at tílíkar broytingar hava samband við landafrøðilig økir, ið við broyttum raðfestingum fáa tillutað bítispolitiskar fyrimunir í tílíkum broytingaruppskoti. Harumframt vísur kanning dømir um, at fíggarnevndarlimir gera avtalu sínámillum um at hækka játtanir til felagsskapir. Eitt ávíst áhugafelag hevur í fleiri førum fingið hækkaða játtan við broytingaruppskoti hjá fíggarnevndini, tvs. at broytingin ikki kom frá stjórnini (West 2024d). Harvið eru dømir um bítispolitiska tingnevndaratferð, ið er stýrt av sambandi millum fíggarnevndarlimir og ávísar áhugapartar.

Umframt fíggarnevndina so kann uttanlandsnevndin eisini verða viðkomandi í hesum sambandi. Áður nevnda talva fyri tingnevndarfyrispurningar vísti, at uttanlandsnevndin í nógv størri mun enn hinar tingnevndirnar brúkar móguleikan fyri sjálv at seta mál á dagsskrá, tvs. at stjórnin ikki hevur eins stórt ræði á uttanlandsnevndini sum á hinum tingnevndunum. Tað nýtist tó ikki at vera politisk einstaklingaatferð, men heldur stovnsligt atferðartekin. Uttanlandsnevndin hevur nevnliga umframt nevndarfyrispurningar eisini sonevndar ráðførslur til viðgerðar, ið er málsslag sum bert uttanlandsnevndin hevur. Sambært stýrisskipanarlógini (nr. 103 frá 1994: § 54) skal Landsstýrið ráðføra seg við uttanlandsnevndina í málum av størri týdningi. Tað styrkir støðuna hjá Løgtinginum móttvegis Landsstýrinum og stuðlar stovnsmyndlinum, men tað er framvegis ikki greitt, júst nær skipanin skal brúkast, og ósemjur koma meiri enn so fyri. Ávís siðvenja er tó ment og ráðførslur eru í málum um handilsavtalar, fiskivinnusamráðingar og spurningar um limskap í altjóða felagsskapum⁹. Tað hevur sjálvsagt eisini týdning, at heimildarlógin avmarkar føroyska uttanríkispolitiska leiklutin og er tískil eisini ein skipanarlig fortreyt fyri virkseminum hjá uttanlandsnevndini.

Men um hugt verður nærri at, hvat nevndarfyrispurningarnir og ráðførslurnar hjá uttanlandsnevndini snúgva seg um, so sæst, at tað serliga eru fiskivinnusamráðingar, ið fylla. Fiskivinnusamráðingar og handilsviðurskifti eru evni fyri 41 (28+13) av 62 ráðførslum (66 %), meðan heili 9 av 14 samráðum eru um fiskivinnusamráðingar (64 %). Hesi úrslit síggjast í talvu 3.

---

⁸ Kringvarp Føroya 17.12.2024, [Keðiligur óvani hjá fíggarnevndini | Kringvarp Føroya](#), tikið niður 13.04.2025.

⁹ Kelda: Skrivari í uttanlandsnevndini í Løgtinginum, Rannvá Sólheim, 5. novembur 2020, og deildarstjóri fyri uttanríkisviðurskifti í miðfyrisingini, Gunnar Holm-Jacobsen, 1. desembur 2020.

Talva 3

Tal av ráðførslum og nevndarfyrirspurningum í uttanlandsnevndini, býtt á evnir, 2011-2020¹⁰

	Ráðførslur	Fyrirspurningar
Fiskivinnusamráðingar	28	9
Handilsviðurskipti	13	0
Politikk samstarv	5	0
Undirgrund	5	0
Altjóða samstarv annars	11	5
Í alt	62	14

Máluni í uttanlandsnevndini, sum nevndin hevur ávirkan á, snúgva seg sostatt fyri tað mesta um býtispolitikk, og tað at amboðið við samráðum, ið krevur ein stóran meiriluta av nevndini, fyri tað mesta snýr seg um fiskivinnusamráðingar kann benda á, at tað ikki bert eru flokspolitisk atlit aftanfyrri. Føroyar hava eisini aðrar heimildir á uttanríkispolitiska økinum og hava tikið undir við eini røð av ymiskum altjóða sáttmálum av virðispolitiskum slag, ið átti at sæst betur aftur, um talan var um stovnsliga atferð í virkseminum hjá uttanlandsnevndini.

Niðurstøða

Greinin hevur sett sjóneykuna á tingnevndarskipanina í Løgtinginum. Vanliga verður mettt, at um eitt ting skal hava sjálvstøðugan týdning í eini politiskari skipan, so er týdningarmikið við vælskipaðum tingnevndum, ið eru grundarlag fyri sonevndum “arbeiðandi tingum”.

Greinin hevur staðfest, at hóast Løgtingið er eitt sera lítið ting, so eru tingnevndirnar skipaðar eftir meginreglu um sergreining, og tingnevndirnar hava munagóð amboð til at viðgera mál og gera broytingar í málum, sum verða víst til nevndina at viðgera, og fleiri minnilutaatlit eru galdandi. Tingnevndirnar hava harumframt eisini amboð til sjálvar at seta mál á dagskrá. Onnur vanlig amboð, vanlig kunningarrættindi og hoyringar, eru tó ikki galdandi fyri tingnevndir í Løgtinginum. Greinin ávísar eisini, at ein lutfalsliga stórir partur av tingfundarvirksemi fer fram í tingnevndunum. Løgtingið hevur sostatt fleiri eyðkennir fyri sonevnd “arbeiðandi” ting. Tað vil tó ikki siga, at tað ikki verður

¹⁰ Kelda til ráðførslur: Gerðabók, uttanlandsnevndin, tingár 2011-2018. Fyri tingár 2019-2020 er yvirlit yvir mál brúkt. Kelda til fyrirspurningar: Málsyvirlit, savnað saman 09.09.2021. Hesar dátur eru eisini grundarlag undir talvu í aðrari útgávu.

kjakast í tingsalinum eisini. Tað mugu aðrar kanningar avgera. Tingnevndirnar eru tó ikki javnt virknar og rættiliga stór spjaðing er millum tingnevndirnar.

Greinin hevur eisini kannað, í hvørjum føri tingnevndir virka sum amboð hjá tinginum at styrkja støðuna móttvegis stjórn og fyrisiting, sum pallar fyri flokspolitiska kapping, og um grundarlag er fyri, at tingnevndir eisini virka sum amboð hjá einstøkum tingfólkum at gera avtalur um býtisfyrimunir. Greinin vísur á, at eyðkennir og virksesemi tala fyri einum blandi av stovnsligari og flokspolitiskari atferð, eins og væntað varð. Politisku flokkarnir, tvs. serliga samgongumeirilutin, tykist sum heild at hava tamarhald á virkseminum í vanligu politikknævndunum. Eftirlitsnevndirnar, tvs. nevndin fyri løgtingsgrannskoðarar og landsstýrismálanævndin, hava tó fleiri stovnslig eyðkennir. Serliga løgtingsgrannskoðarar eru samdir í niðurstøðum í eftirlitsmálum. Greinin vísur harumframt á, at tað er grundarlag fyri niðurstøðu um, at tingfólk í ein ávísan mun, í fíggjarnevndini og uttanlandsnevndini, brúka tingnevndarvirksemi til at gera sínámillum býtisavtalur, sum ikki er úrslit av politiskum flokkssemjum.

Harumframt hevur greinin tikið sera avmarkaðu umsitingarligu orkuna hjá Løgtinginum fram, og víst á, at tað serliga er ein avbjóðing fyri sjálvstøðugt stovnsligt virksesemi í tingnevndunum, men helst eisini hjá Løgtinginum sum heild. Altjóða gransking hevur áður ávíst samband millum hækkan av umsitingarligum stuðli og stigið av virksesemi hjá tingum (Green-Pedersen 2010), men eisini, at vantandi umsitingarlig orka ger tað trupult at tryggja tingfólkum óhefta kunning, tvs. at ting í tílíkum føri í ov stóran mun verða bundin av kunning frá stjórnini (Otjes 2023). Tað vil tó altíð vera ein politiskur spurningur at avgera fortreytirnar hjá tingnevndunum at virka og hjá Løgtinginum sum heild.

Yvirlit yvir talvur og myndir

Mynd 1. Tal av árligum tingfundum, tingnevndarfundum og tingmálum, tingárini 1997-2018

Mynd 2. Tal av árligum tingnevndarfundum, býtt á tingnevndir, tingárini 1997-2018

Talva 1. Tal av nevndarfyrirspurningum/samráðum, býtt á tingnevndir, tingárini 2008-2021,

Talva 2. Eftirlitsmál hjá landsstýrismálanævndini, stigtakan og niðurstøður, tal og í %, 2004-2022

Talva 3. Tal av ráðførslum og nevndarfyrirspurningum í uttanlandsnevndini, býtt á evnir, 2011-2020

Stuðul

Greinin er lutvíst fíggað av Carlsbergfondet (CF19-0618).

Tilvísingar

- Andeweg, R, & L Nijzink. 1995. "Beyond the Two-Body Image: Relations Between Ministers and MPs." Í *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*, ritst. H. Döring. Frankfurt: Campus Verlag.
- Arter, D. 2016. *Scandinavian Politics Today*. Manchester: Manchester University Press.
- Christiansen, T., E. Griglio & N. Lupo. 2023. "INTRODUCTION A Global Perspective on the Role of Parliamentary Administrations." Í *The Routledge Handbook of Parliamentary Administrations*, ritst. T. Christiansen et. al. London: Routledge, 1–16.
- Cox, G. W. & M. D. McCubbins. 1993. *Legislative Leviathan*. Berkeley: University of California Press.
- Esaiasson, P. & K. Heidar. 2000. *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*. Ohio: The Ohio State University.
- Fasone, C. 2023. "A Distinct Role for Parliamentary Administrations in Presidential and Parliamentary Systems?" In *The Routledge Handbook of Parliamentary Administrations*, ed. Thomas et al. Christiansen. London: Routledge, 19–37.
- Garritzmann, J. L. 2017. "How Much Power Do Oppositions Have? Comparing the Opportunity Structures of Parliamentary Oppositions in 21 Democracies." *Journal of Legislative Studies* 23(1): 1–30. doi:10.1080/13572334.2017.1283913.
- Green-Pedersen, C. 2010. "Bringing Parties into Parliament: The Development of Parliamentary Activities in Western Europe." *Party Politics* 16(3): 347–69. doi:10.1177/1354068809341057.
- Hall, P. A. & R. C. R. Taylor. 1996. "Political Science and the Three New Institutionalisms." *Political Studies* 44(5): 936–57. doi:10.1111/j.1467-9248.1996.tb00343.x.
- Hansen, M. E. 2019. "Distributing Chairs and Seats in Committees: A Parliamentary Perspective." *Parliamentary Affairs* 72(1): 202–22. doi:10.1093/pa/gsy008.
- Heidar, K. 2000. "Parliamentary Party Groups." In *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*, ritst. P. Esaiasson & K. Heidar. Ohio: The Ohio State University, 183–209.
- Heidar, K. & R. Karlsen. 2018. "All about the Party? Constituency Representation—and Service—in Norway." *Representation* 54(1): 69–85. doi:10.1080/00344893.2018.1489890.
- Jensen, H. 1995. *Arenaer Eller Aktører? En Analyse Af Folketingets Stående Udvalg*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Jensen, T. K. 2000. "Party Cohesion." Í *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*, ritst. Peter Esaiasson and Knud Heidar. Ohio: The Ohio State University, 210–37.
- Korff, G. 2018. "The Parliamentary Public Accounts Committees in the Nordic Countries and Regions - Denmark, Faroe Islands, Finland, Greenland, Iceland, Norway, Sweden, and Aaland Islands." Í *Beyond Westminster: A Global Perspective on Public Governance and Accounts*, ritst. Rick Stapenhurst and Brooke Larson. Washington, DC: The World Bank, 40–58.
- Krehbiel, K. 1991. *Information and Legislative Organization*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Kreppel, A. 2017. "Legislatures." In *Comparative Politics*, ritst. Daniele Caramani. Oxford: Oxford University Press, 117–35.
- Martin, L. & G. Vanberg. 2014. "Legislative Institutions and Coalition Government." In *The Oxford Handbook of Legislative Studies*, ritst. S. Martin, T. Saalfeld & K. Strøm, Oxford University Press, 436–55.
- Martin, S. 2011. "Electoral Institutions, the Personal Vote, and Legislative Organization." *Legislative Studies Quarterly* 36(3): 339–61. doi:10.1111/j.1939-9162.2011.00018.x.
- Martin, S. 2014. "Committees." Í *The Oxford Handbook of Legislative Studies*, ritst. S. Martin, T. Saalfeld & K. Strøm. Oxford University Press.
- Matthews, D. 1960. *U.S. Senators and Their World*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press.
- Mattson, I, and K Strøm. 1995. "Parliamentary Committees." Í *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*, ritst. H. Döring. Frankfurt: Campus Verlag, 249–307.
- Müller, W. C. 2000. "Political Parties in Parliamentary Democracies: Making Delegation and Accountability Work." *European Journal of Political Research* 37(3): 309–33. doi:10.1111/1475-6765.00515.
- Müller, W. C. & U. Sieberer. 2014. "Procedure and Rules in Legislatures." Í *The Oxford Handbook of Legislative Studies*, ritst. S. Martin, T. Saalfeld & K. Strøm. Oxford: Oxford University Press, 311–32.
- Norton, P. 2019. "Post-Legislative Scrutiny in the UK Parliament: Adding Value", *The Journal of Legislative Studies*, 25(3): 340–57. doi:10.1080/13572334.2019.1633778.
- Otjes, S. 2023. "What Explains the Size of Parliamentary Staff?", *West European Politics*, 46(2): 374–400. doi:10.1080/01402382.2022.2049068.
- Saalfeld, T. 2000. "Members of Parliament and Governments in Western Europe: Agency Relations and Problems of Oversight", *European Journal of Political Research* 37(3): 353–76. doi:10.1111/1475-6765.00517.

- Scharpf, F. W. 1997. *Games Real Actors Play - Actor-Centered Institutionalism in Policy Research*. Boulder: Westview Press.
- Shepsle, K. A. & B. R. Weingast. 1994. "Positive Theories of Congressional Institutions", *Legislative Studies Quarterly*, 29(2): 149–79.
- Sieberer, U. 2011. "The Institutional Power of Western European Parliaments: A Multidimensional Analysis", *West European Politics* 34(4): 731–54. doi:10.1080/01402382.2011.572389.
- Siefken, S. & H. Rommetvedt. 2021. *Parliamentary Committees in the Policy Process*. London: Routledge.
- Strøm, K. 1990. "A Behavioral Theory of Competitive Political Parties." *American Journal of Political Science* 34(2): 565–98.
- Strøm, K. 2003. "Parliamentary Democracy and Delegation." Í *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, ritst. K. Strøm, Müller, W. & T. Bergman. Oxford: Oxford University Press, 55–109.
- Strøm, Kaare. 2012. "Roles as Strategies - Towards a Logic of Legislative Behavior." Í *Parliamentary Roles in Moderns Legislatures*, ritst. M. Blomgren & O. Rozenberg. New York: Routledge, 85–99.
- West, H. 2018. "MP Firefighting: When Do MPs Hold Government Accountable?", Aarhus University, Politicas ph.d. serie.
- West, H. 2022. "Skipanarligar fortreytir og føroysk stjórnarviðurskipti." *Fróðskaparrit* 68: 87–110.
- West, H. 2024a. "Parliamentary Committees and Ex-Post Oversight: Institutional Options and Design." *Parliamentary Affairs* 77(3): 601–22. doi:10.1093/pa/gsad015.
- West, H. 2024b. "Political Parties and Parliamentary Oversight Committee Seats: Sharing and Trading the Costs." *Journal of Legislative Studies*. doi:10.1080/13572334.2024.2335716.
- West, H. 2024d. "Politiska dagsskráin og abort sum eitt ikki-mál /The Political Agenda and Abortion as a Non-Issue)." Í *Abort – Grundgevingar fyri rættinum at velja sjálv*, ritst. T. Hermannsdóttir & T. Nolsøe. Vestmanna: Sprotin, 93–117.
- West, H. 2025. "Oversight Case Outcomes and Effects of Controlled Institutional Settings", er til metingar.

A species inventory for the island of Koltur (Faroe Islands): Setting the baseline for long-term monitoring

Fróðskaparrit 71 (2025): 116-167
©The Author(s) 2025 Open Access under Creative Commons by Attribution License. Use, distribution and reproduction are unrestricted. Authors and original publication must be credited.
www.froedskapur.fo/

Eitt yvirlit yvir plantu- og dýrasløg í Koltri: grundarlagið undir framtíðar yvirvøku

Kreiling, A.-K.^{1*}, Aldará, J.¹, í Haraldsstovu, K.², Andersen, H.J.³, Bechberger, O.⁴, Fahldieck, M.⁵, Gusarov, V.I.⁶, Haas, M.⁷, Hansen, J.F.⁸, Kjærandsen, J.⁹, Kompa, Th.¹⁰, Thomsen, K.A.¹¹, Trygvadóttir Fjallstein, B.V.⁸, Welch, M.¹², Patursson, B.¹ & Hansen, L.J.¹

Abstract

A species inventory was conducted on the island of Koltur (Faroe Islands) between 2019 and 2024, serving as a baseline for future monitoring of the terrestrial ecosystem of the island. The inventory focussed on terrestrial species of birds, plants and invertebrates and resulted in a total of 520 species recorded from the island since 2019. Among those, 56 were birds, 146 plants, and 318

---

¹ Department of Terrestrial Zoology, Faroe Islands National Museum, Faroe Islands.

² Department of Botany, Faroe Islands National Museum, Faroe Islands.

³ Department of Ecoscience, Aarhus University, Denmark.

⁴ Department of Nature Conservation, Research and Monitoring, Black Forest Biosphere Reserve, Germany.

⁵ Department of Arthropoda, Leibniz Institute for the Analysis of Biodiversity Change/Museum Koenig Bonn, Germany.

⁶ Natural History Museum, University of Oslo, Norway.

⁷ Department of Entomology, State Museum of Natural History, Stuttgart, Germany

⁸ Biofar, Faroe Islands.

⁹ Tromsø University Museum, UiT - The Arctic University of Norway.

¹⁰ Anhalt University of Applied Sciences, Germany.

¹¹ Syðrugøta, Faroe Islands.

¹² Department of Earth Science, Natural History Museum London, UK.

* agnes@savn.fo

invertebrates, mainly insects. A high number of invertebrates were new records for Koltur (242) as well as for the Faroe Islands in general (49).

Úrtak

Margfeldið í Koltri var kannað árin 2019 til 2024. Kanningin er grundarlagið fyri framtíðar kanningum, sum fara at vísa, hvussu vistskipanin á oynni fer at broytast. Høvuðsdentur var lagdur á fugl, plantur og ryggleys dýr á landi. Tilsamans vóru 520 sløg skrásett í oynni hesi árin; 56 fuglasløg, 146 plantusløg og 318 sløg av ryggleysum dýrum. 242 av hesum ryggleysu dýrunum eru ongantíð fyrr skrásett í Koltri, og 49 eru nýggj fyri Føroyar.

Keywords: Terrestrial ecology, species diversity, birds, plants, invertebrates, Faroe Islands.

Leitorð: Vistfrøði, lívfrøðiligt margfeldi, fuglar, plantur, ryggleys dýr, Føroyar.

Introduction

In order to better understand ecosystem processes and mitigate the current biodiversity crisis, ecologists and policy makers require high-quality, long-term monitoring data (Montgomery et al. 2021). Ecosystems are dynamic systems which naturally change over time. However, some of these changes are heavily impacted by humans and accelerated by factors such as climate change, invasive species or intense agricultural land use. Understanding the relative contribution of these factors is challenging because few long-term monitoring datasets exist that target whole landscape units such as islands, lakes, or valleys, in a holistic way, i.e., monitoring several different organismal groups and their interactions. In the North Atlantic region, such long-term datasets can be found for example for lake Mývatn, Iceland (Einarsson et al., 2004), Karupelv Valley, Greenland (Gill et al., 2006) and the island Surtsey, Iceland (Magnússon et al., 2014; Marteinson et al., 2015; Ólafsson & Ingimarsdóttir, 2009).

Islands harbour a large proportion of Earth's biodiversity and at the same time are especially vulnerable to biodiversity loss (Fernández-Palacios et al., 2021). Fernández-Palacios et al. (2021) provide a list of recommended actions to protect island biota and call for increasing scientific knowledge through biotic inventories of understudied islands and taxa to create baseline knowledge, as well as implementing long-term monitoring projects with standardized sampling protocols. Descriptive studies such as species inventories are often hard to publish but nevertheless crucial to understand basic characteristics of ecosystems, especially in less studied parts of the world. In particular, there is a general lack of data on terrestrial ecosystems in the Faroe Islands, rendering the country a blank space in the North Atlantic region in the context of terrestrial ecological monitoring in the Arctic and Sub-Arctic (Gillespie et al., 2020).

The Faroese biota is characterized by a generally low number of species (Gíslason, 2021; Hannon et al., 2009) and many integral components of ecosystems in other parts of the world are here either entirely absent (e.g., Amphibia, Reptilia, Plecoptera, Ephemeroptera) or represented only by very few species (e.g., terrestrial mammals, woody plants, Apoidea). For such a comparably simple biota, an inventory aiming to record all species of higher plants and animals is thus feasible. Naturally, this goal is more realistic for birds and plants than for arthropods and other invertebrate groups, which often are more species-rich and more challenging to identify. But due to their high numbers in species richness and abundance in terrestrial ecosystems, as well as their importance for ecosystem services, arthropods should have high priority in Arctic monitoring programmes (Gillespie et al., 2020).

On the small island Koltur in the Faroe Islands, we have the unique opportunity to follow potential future changes on a whole island and study the impacts of environmental stressors on communities and species-interactions on a large scale. In addition, we are able to modify some of these environmental stressors on the island to at least some degree, such as the intensity of sheep grazing. Koltur has been chosen as a monitoring site under the Circumpolar Biodiversity Monitoring Program (CBMP) (Christensen et al., 2013), with a focus on sheep grazing as one of the most important stressors on terrestrial ecosystems in the Faroe Islands (Ross et al., 2016). At the outset of the planned long-term monitoring of the island, and before introducing changes to the grazing regime, we have conducted a five-year baseline study. The objective of the baseline study was to conduct a species inventory on the island with the main focus on higher plants, invertebrates and birds.

Material and Methods

The island

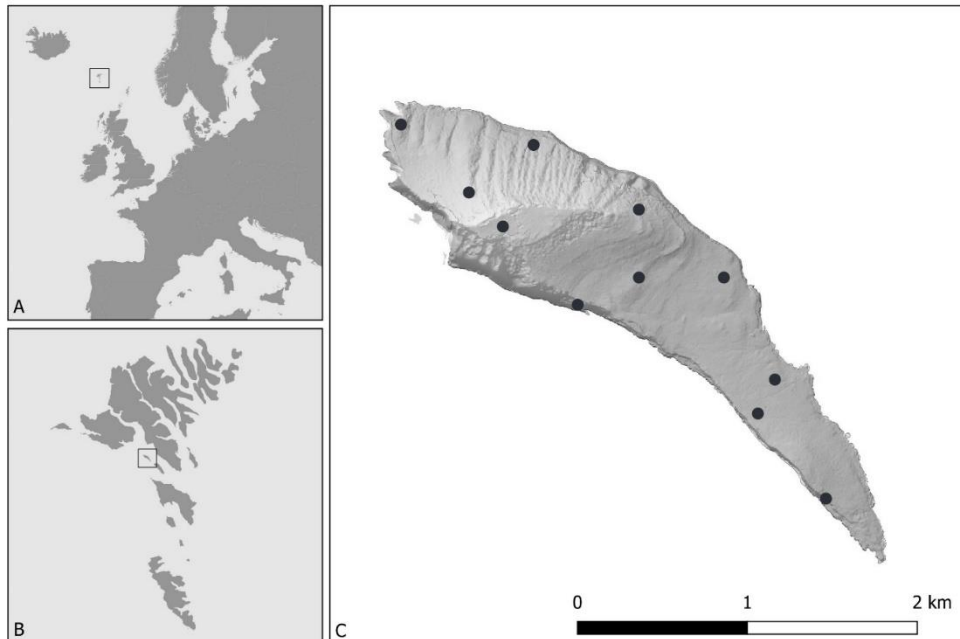
The Faroe Islands are an archipelago composed of eighteen small islands and several islets situated in the middle of the North Atlantic Ocean (approx. 62° N and 7° W) about 675 km W of Norway, 300 km NW of Shetland, and 450 km SE of Iceland. They are steep mountainous islands with the highest mountain reaching an elevation of 880 m a.s.l. Vegetation can be divided into three altitudinal zones (Fosaa, 2004): a lowland vegetation zone below 200 m a.s.l. and a temperate vegetation zone between 200 and 400 m a.s.l., while the summits of the high mountains in the Faroes are arctic (Hannon et al., 2009). Although hailed as a location of untouched natural beauty and impressive landscapes, the grassy slopes and fields are the result of a long-term cultural use. Before the first settlement, extensive areas were covered with shrublands and tall herb vegetation (Jóhansen, 1982). But with the introduction of sheep at around AD.

825, the landscape was significantly altered over time and grazed grasslands now prevail.

Koltur is a small (2.5 km²) island located in the central part of the Faroe Islands (Fig. 1). Despite its small size, a variety of habitats occur on the island, e.g., steep mountain slopes, bird cliffs, sheep-grazed grassland, streams, rocky shore, and a sand beach. The highest part of the island is 477 m a.s.l. Although some major geographic features such as lakes and tall mountains are missing, the island and its variety of habitats seems to be fairly representative for the nature of the Faroes. Koltur is traditionally divided into year-round sheep pastures ('uttangarðs') and winter grazed hay-making fields ('innangarðs'), a land-use division which is typical for the Faroes. Koltur is under the auspices of the Faroe Islands National Museum (Tjóðsavnið) since 2013 and large parts of the island are now declared a Nature Reserve. Apart from one permanent household and 160 sheep grazing on Koltur at the time of the study, there is little human influence. Due to the absence of invasive species like mice, rats, and the New Zealand flatworm, which by now has spread to almost all islands of the Faroese archipelago, Koltur supports supposedly intact native communities.

The baseline study

An extensive biodiversity study was conducted on the island between 2019 and 2024, aiming to inventory all terrestrial species of plants, birds, and invertebrates on the island and to provide a baseline for long-term monitoring of the Koltur Nature Reserve. As there are only few freshwater habitats on the island, i.e., one permanent pond and several small intermittent streams, freshwater plants and invertebrates were included in the inventory. Plant and bird species were recorded by general surveys as well as standardized monitoring methods at fixed plot sites (Fig. 1), e.g., point-intercept method for plants and point-counts for breeding birds. Invertebrates were collected with a wide range of standardized sampling methods such as pitfall traps, Malaise trap, Berlese funnels, sweep netting, dung samples and aquatic Surber samples, as well as manual collection. Methods were employed both at 11 fixed plot sites (Fig. 1) as part of the standardized monitoring routine and in a more opportunistic approach, targeting specific habitats and areas (e.g., rocky shore or steep cliff sites) or taxa (e.g., Tardigrada, Lepidoptera).

Figure 1: Map of the island Koltur (C) and its location in the Faroe Islands (B) and in the North Atlantic (A). Black points in the main map indicate permanent monitoring plots.

Literature survey

A list of species recorded on the island before 2019 was collated based on various sources. The list of invertebrates is based on specimens in the entomological collection at the Faroe Islands National Museum (FINM) as well as records in literature, mainly the publication series “The Zoology of the Faroes” (Spärck et al., 1928) and the publication series “Terrestrial invertebrates of the Faroe Islands” (Bengtson, 1981; Bengtson & Hauge, 1979; Enckell & Rundgren, 1983; Kauri, 1980; Meidell & Solhøy, 1990; Solhøy, 1981). The list of plants is based on a study by Kjeld Hansen (Hansen, 1964). The list of birds and their breeding status is mainly based on Bjørn Patursson’s records since the 1990’s as well as some older records (Bengtson, 1988; Bengtson & Bloch, 1983; Boertmann et al., 1986; Bruun, 1969; Frahm et al., 1986; Salomonsen, 1935; Williamson, 1944) and more recent records from eBird (eBird, 2021). All literature records were checked for synonyms and only valid taxa names according to the GBIF Backbone Taxonomy (GBIF Secretariat, 2023) were included in the list (Table 1, 2, 3).

Results

A total of 520 species have been recorded since the project started in 2019. Of them, 146 were plants (Table 1), 56 birds (Table 2), 317 invertebrates (Table

3) and one a fish, the three-spined stickleback (*Gasterosteus aculeatus* Linnaeus, 1758). Together with earlier records, a total of 608 valid species are now recorded on the island (Tables 1, 2, 3). The species checklist is publicly available on GBIF (version 1.0: <https://doi.org/10.15468/kufpj7>) and is planned to be updated in regular intervals.

Plants

Most plants recorded were Tracheophyta, belonging to Magnoliopsida (81 species), Liliopsida (49), Polypodiopsida (5), and Lycopodiopsida (2) (Table 1). Although a systematic inventory of mosses (Bryophyta and Marchantiophyta) was out of the scope of the study, eleven species were recorded in an incidental manner (Table 1). One in four plant species recorded in the study was a new record for Koltur, and two species present new records for the Faroes.

Birds

Birds recorded during the study belonged to Charadriiformes (23 species), Passeriformes (13), Anseriformes (8), Procellariiformes (3), Gruiformes (2), Gaviiformes (2), Suliformes (2), Columbiformes (1), Strigiformes (1) and Falconiformes (1) (Table 2). Of the 56 bird species recorded during the study, 23 were observed breeding on the island and three are considered vagrants. It should also be noted, that some seabirds (e.g. Northern Gannet and Red-throated diver) were not recorded on the island itself, but off shore in close vicinity to the island.

Invertebrates

The majority of the invertebrates collected and identified in the study were Arthropoda (306 species), and among them most belonged to Hexapoda (266 species). Five of the recorded invertebrate species were marine (Table 3) but since they were recorded from land, either having been washed ashore or living in the splash water zone, they were included into the list. It was out of the scope of the study to assess the distribution status and associated habitat of the recorded invertebrates, and the list includes not only native “wild” species but also synanthropic (such as *Ptinus tectus* (Coleoptera)) or migrant (such as *Vanessa atalanta* (Lepidoptera)) species without differentiation. One in 1.3 invertebrate species collected in the study was a new record for Koltur and one in 6.5 species even was a new record for the Faroe Islands. Most new additions to the faunistic checklists of both Koltur and the Faroe Islands in general were made in the orders Diptera (flies and midges; 91 and 22, respectively), Collembola (springtails; 45 and 9), Coleoptera (beetles; 39 and 4), Hymenoptera (wasps; 17 and 9), and Tardigrada (water bears; 7 and 3) (Table 3).

Discussion

Despite its small size, Koltur is home to 147 plant species, 29 breeding bird species and more than 390 species of invertebrates. It is outside the scope of this paper to statistically compare the nature and geography of Koltur with the rest of the Faroes, but most species of plants and animals found here are common in other parts of the Faroes as well. In that regard, Koltur can be considered a typical Faroese island, and ecological data collected here will be used to compare to other areas in the Faroes as well as other countries in the North Atlantic region.

Although being generally representative for the nature of the Faroes, it has fewer anthropogenic influences than most of the Faroes and so can be considered representing a more natural state. With only one household in the island for the last 40 years, the light and noise pollution has been very limited. There is an absence of invasive species common in other parts of the Faroes such as mice, rats, the New Zealand flatworm (*Arthurdendyus triangulatus*) and the Garden Lady's-mantle (*Alchemilla mollis*). In addition, there are no cats and since 2010 no dogs on the island (B. Patursson, pers. obs.). It should also be noted, that Koltur is the only island in the Faroes where no Kittiwakes or Guillemot breed.

Probably due to its small size and proximity to Tórshavn, the capital area of the Faroes, Koltur has been included in many collection trips and studies (Bengtson et al., 2004; Christiansen & Hansen, 1998). It might well be the best-studied island in the Faroes – and yet, the high number of new records for the island (287) as well as for the Faroes (51) during our study reveals how much there is still to learn about the Faroese flora and fauna in general. Most of these species are unlikely to have populated the island in recent years but instead will have simply been overlooked in previous studies or belong to a taxonomic group which has not been targeted before (e.g., Tardigrada, Collembola, Mycetophilidae). Likewise, some species recorded before 2019 could not yet be confirmed by us due to lack of taxonomic expertise (e.g., in the groups Gastropoda and Ichneumonidae), although they probably still occur on Koltur. Remarkably, among the new records for Koltur are also rather noticeable species such as the ground beetle *Carabus problematicus*, the largest Faroese insect, and the Wood crane's-bill (*Geranium sylvaticum*). Both of them occur predominantly in the steep cliffs on the northern side of the island, which are difficult to access and were thus likely not visited in previous studies. Other new records apparently hid in plain sight and not far from the settlements, such as European blueberry (*Vaccinium myrtillus*), after dwarf willow (*Salix herbacea*) a second shrub species for the island. Whereas *S. herbacea* grows mostly on mossy rocks inaccessible to sheep at high altitude, *V. myrtillus* was found at lower altitudes in grazed areas where it does presently not grow taller than 2.5 cm. The presence of *V. myrtillus* is of high interest for future monitoring, since growth height and distribution area might increase under lowered grazing pressure.

There are some species which have disappeared from the island during the last decades: The European eel (*Anguilla anguilla*) and the sheep ked (*Melophagus ovinus*, Diptera: Hippoboscidae) (B. Patursson, pers. obs.). Eels were a common sight in the small ditches of the lowland until around 2000 but have not been seen since (B. Patursson, pers. obs.). Sheep keds are flightless flies living as ectoparasites on sheep. They have been extinct from the island since 1997 due to strict quarantine measures for new sheep arriving to Koltur (B. Patursson, pers. obs.). On the other hand, some species have arrived on the island in recent times, among others the synanthropic Long-tailed silverfish, *Ctenolepisma longicaudatum* (Zygentoma). There have been changes in the breeding status of some bird species on the island as well. For example, a colony of Kittiwakes was established in the 1990's, but disappeared again after a decade.

Although aiming to inventory the terrestrial fauna and flora of the island as completely as possible, some gaps still remain. Some habitat specialists might have escaped our collecting efforts, for example coastal species inhabiting decomposing seaweed piles. Some taxonomic groups could not yet be treated systematically due to lack of taxonomic expertise, for example "Acari" (Parasitiformes and Acariformes), Nematoda, Braconidae and Bryophyta. We hope to be able to include those taxa in future monitoring. Likewise, some groups such as fungi and lichens or the marine fauna on the shoreline and around the island were not the focus of this study but should be of interest for future investigations.

After concluding the baseline study, the grazing regime on the island is about to be changed with sheep being excluded from large parts of Koltur. Annual monitoring of plants, invertebrates, and birds has started on permanent sampling plots following CBMP suggestions (Christensen et al., 2013). We hope that this study can provide a baseline to document future changes such as species invasions and local extinctions, and identify stressors affecting the terrestrial ecosystem of the Faroe Islands.

Acknowledgements

Aage V. Jensens Fonde kindly provided the funding for the study. We would like to thank Elsa Berg, Angela Djurhuus, Hans Meinhard í Eyðansstovu, Hjørdis Jensen, Steffan Joensen, Eva Kjæld Hansen, Súsanna Leo Bech, Bjørt í Niðristovu, Selma Tausen Olsen & Mathilde J. Østergaard for assistance in the field and sorting of invertebrate samples. Some additional experts identified and confirmed invertebrate material: Arne Fjellberg (Collembola), Cecilie Lohse Straarup Mielec (Araneae), Jeremy Huebner (Diapriidae), Jonathan Vogel (Figitidae), Santiago Jaume-Schinkel (Psychodidae) and others. Thomas Pape, Jan Pedersen and Verner Michelsen at the Denmark Natural History Museum verified some new records of Coleoptera and Diptera. Thanks to the helicopter

pilots at Atlantic Airways for making some extra effort to get us on and off the island in bad weather conditions.

References

- Bengtson, S.-A. (1981). Terrestrial Invertebrates of the Faroe Islands: III. Beetles (Coleoptera): Check-list, distribution, and habitats. *Fauna Norvegica, Series B*, 28, 52–82.
- Bengtson, S.-A. (1988). Färöarnas och islands häckande fåglar—En översikt. *Gardar, XIX*, 5–31.
- Bengtson, S.-A., & Bloch, D. (1983). Island land bird population densities in relation to island size and habitat quality on the Faroe Islands. *Oikos*, 41(3), 507–522.
- Bengtson, S.-A., Enckell, P. H., Bloch, D., & Erling, H. (2004). Spiders (Araneae) in the Faroe Islands: An annotated checklist and an update on inter-island distributions. *Fróðskaparrit*, 52, 54–72.
- Bengtson, S.-A., & Hauge, E. (1979). Terrestrial Invertebrates of the Faroe Islands: I. Spiders (Araneae): Check-list, distribution, and habitats. *Fauna Norvegica, Series B*, 26, 59–83.
- Boertmann, D., Sørensen, S., & Pihl, S. (1986). Sjældne Fugle på Færøerne i årene 1982-1985. *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift*, 80, 121–130.
- Bruun, B. (1969). Nordamerikanske Fugle i Skandinavien. *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift*, 63, 185–197.
- Christensen, T., Payne, J., Doyle, M., Ibaraguchi, G., Taylor, J., Schmidt, N.M., Gill, M., Svoboda, M., Aronsson, M., Behe, C., Buddle, C., Cuyler, C., Fosaa, A.M., Fox, A.D., Heidmarsson, S., Henning Krogh, P., Madsen, J., McLennan, D., Nymand, J., Rosa, C., Salmela, J., Shuchman, R., Soloviev, M., and Wedege, M. (2013). The Arctic Terrestrial Biodiversity Monitoring Plan. CAFF Monitoring Series Report Nr. 7. CAFF International Secretariat. Akureyri, Iceland. ISBN 978-9935-431-26-4
- Christiansen, H. G., & Hansen, E. (1998). An Island Biogeographical Analysis of the Flora in the Faroe Islands. *Fróðskaparrit*, 46, 17–32.
- eBird. (2021). *eBird: An online database of bird distribution and abundance [web application]* [Dataset].
- Einarsson, Á., Stefánsdóttir, G., Jóhannesson, H., Ólafsson, J. S., Már Gíslason, G., Wakana, I., Gudbergsson, G., & Gardarsson, A. (2004). The ecology of Lake Myvatn and the River Laxá: Variation in space and time. *Aquatic Ecology*, 38(2), 317–348. <https://doi.org/10.1023/B:AECO.0000032090.72702.a9>

- Enckell, P. H., & Rundgren, S. (1983). Terrestrial inver-tebrates of the Faroe Islands: V. Earthworms (Lumbricidae): Distribution and habitats. *Fauna Norvegica, Series A, 4*, 11–20.
- Fernández-Palacios, J. M., Kreft, H., Irl, S. D. H., Norder, S., Ah-Peng, C., Borges, P. A. V., Burns, K. C., De Nascimento, L., Meyer, J.-Y., Montes, E., & Drake, D. R. (2021). Scientists' warning – The outstanding biodiversity of islands is in peril. *Global Ecology and Conservation, 31*, e01847. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2021.e01847>
- Fosaa, A. M. (2004). Altitudinal distribution of plant communities in the Faroe Islands. *Fróðskaparrit, 51*, 217–236.
- Frahm, C., Ivan, O., Jensen, S., & Sørensen, S. (1986). *Færøerne [Trip report]*.
- GBIF Secretariat (2023). GBIF Backbone Taxonomy. Checklist dataset <https://doi.org/10.15468/39omei> accessed via GBIF.org on 2025-06-06.
- Gilg, O., Sittler, B., Sabard, B., Hurstel, A., Sané, R., Delattre, P., & Hanski, I. (2006). Functional and numerical responses of four lemming predators in high arctic Greenland. *Oikos, 113*(2), 193–216. <https://doi.org/10.1111/j.2006.0030-1299.14125.x>
- Gillespie, M. A. K., Alfredsson, M., Barrio, I. C., Bowden, J. J., Convey, P., Culler, L. E., Coulson, S. J., Krogh, P. H., Koltz, A. M., Koponen, S., Loboda, S., Marusik, Y., Sandström, J. P., Sikes, D. S., & Høye, T. T. (2020). Status and trends of terrestrial arthropod abundance and diversity in the North Atlantic region of the Arctic. *Ambio, 49*(3), 718–731. <https://doi.org/10.1007/s13280-019-01162-5>
- Gíslason, G. M. (2021). The Aquatic Fauna of the North Atlantic Islands with Emphasis on Iceland. In E. Panagiotakopulu & J. P. Sadler (Eds.), *Biogeography in the Sub-Arctic* (pp. 103–112). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118561461.ch5>
- Hannon, G. E., Arge, S. V., Fosaa, A. M., Mahler, D. L., Olsen, B., & Richard H. (2009). Faroe Islands. In R. G. Gillespie & D. A. Clague (Eds.), *Encyclopedia of Islands* (pp. 291–297). University of California Press.
- Hansen, K. (1964). Vascular plants in the Faeroes. *Dansk Botanisk Arkiv, 24*(3).
- Jóhansen, J. (1982). Vegetational development in the Faroes from 10.000 BP to the present. *Danmarks Geologiske Undersøgelser. Årbog 1981*, 111–136.
- Kauri, H. (1980). Terrestrial invertebrates of the Faroe Islands: II. Harvest-spiders (Opiliones). *Fauna Norvegica, Series B, 27*, 72–75.
- Magnússon, B., Magnússon, S. H., Ólafsson, E., & Sigurdsson, B. D. (2014). Plant colonization, succession and ecosystem development on Surtsey with reference to neighbouring islands. *Biogeosciences, 11*(19), 5521–5537. <https://doi.org/10.5194/bg-11-5521-2014>

- Marteinsson, V., Klonowski, A., Reynisson, E., Vannier, P., Sigurdsson, B. D., & Ólafsson, M. (2015). Microbial colonization in diverse surface soil types in Surtsey and diversity analysis of its subsurface microbiota. *Biogeosciences*, 12(4), 1191–1203. <https://doi.org/10.5194/bg-12-1191-2015>
- Meidell, B. A., & Solhøy, T. (1990). Terrestrial Invertebrates of the Faroe Islands: VI Myriapods: Check-list, distribution, and habitats. In A. Minelli (Ed.), *Proceedings of the 7th International Congress of Myriapodology* (pp. 413–427). Brill.
- Montgomery, G.A., Belitz, M.W., Guralnick, R.P. & Tingley, M.W. (2021). Standards and Best Practices for Monitoring and Benchmarking Insects. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 8:579193. <https://doi:10.3389/fevo.2020.579193>
- Ólafsson, E., & Ingimarsdóttir, M. (2009). The land-invertebrate fauna on Surtsey during 2002–2006. *Surtsey Research*, 12, 113–128.
- Ross, L.C., Austrheim, G., Asheim, L.-J., Bjarnason, G., Feilberg, J., Fosaa, A. M., Hester, A.J., Holand, Ø., Jónsdóttir, I.S., Mortensen, L.E., Mysterud, A., Olsen, E., Skonhøft, A., Speed, J.D.M., Steinheim, G., Thompson, D.B.A., Thórhallsdóttir, A.G.(2016). Sheep grazing in the North Atlantic region: A long-term perspective on environmental sustainability. *Ambio*, 45, 551–566.
- Salomonsen, F. (1935). Aves. In S. Jensen, W. Lundbeck, & T. Mortensen (Eds.), *The Zoology of the Faroes, Volume III, Part II* (pp. 1–269). Andr. Fred. Høst & Søn.
- Solhøy, T. (1981). Terrestrial invertebrates of the Faroe Islands: IV. Slugs and snails (Gastropoda): Checklist, distribution, and habitats. *Fauna Norvegica, Series A*, 2, 14–27.
- Spärck, R., Tuxen, S. L., Jensen, A. S., Lundbeck, W., & Mortensen, T. (Eds.). (1928). *The Zoology of the Faroes*. Andr. Fred. Høst & Søn.
- Williamson, K. (1944). *Regional survey of Koltur, Faeroe Islands*.

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Table 1: Plant species recorded from Koltur.

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Conocephalum conicum</i> (L.) Dumort.	Marchantiophyta: Conocephalaceae		x	x		this study
<i>Racomitrium</i> sp. Brid.	Bryophyta: Grimmiaceae		x	x		this study
<i>Hylocomiadelphus triquetrus</i> (Hedw.) Ochyra & Stebel	Bryophyta: Hylocomiaceae		x	x		this study
<i>Hylocomium splendens</i> (Hedw.) Schimp.	Bryophyta: Hylocomiaceae		x	x		this study
<i>Pleurozium schreberi</i> (Willd. ex Brid.) Mitt.	Bryophyta: Hylocomiaceae		x	x		this study
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> (Hedw.) Warnst.	Bryophyta: Hylocomiaceae		x	x		this study
<i>Mnium hornum</i> Hedw.	Bryophyta: Mniaceae		x	x		this study
<i>Rhizomnium punctatum</i> (Hedw.) T.J.Kop.	Bryophyta: Mniaceae		x	x		this study
<i>Polytrichastrum</i> sp. G.L.Sm.	Bryophyta: Polytrichaceae		x	x		this study
<i>Polytrichum</i> sp. Hedw.	Bryophyta: Polytrichaceae		x	x		this study
<i>Sphagnum</i> sp. L.	Bryophyta: Sphagnaceae		x	x		this study
<i>Huperzia selago</i> (L.) Bernh.	Tracheophyta: Lycopodiopsida: Lycopodiaceae		x	x		this study
<i>Selaginella selaginoides</i> (L.) Schrank & C.F.P.Mart.	Tracheophyta: Lycopodiopsida: Selaginellaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Equisetum arvense</i> L.	Tracheophyta: Polypodiopsida: Equisetaceae	x	x			Hansen 1960; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Equisetum palustre</i> L.	Tracheophyta: Polypodiopsida: Equisetaceae		x	x		this study
<i>Botrychium lunaria</i> (L.) Sw.	Tracheophyta: Polypodiopsida: Ophioglossaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Cystopteris fragilis</i> (L.) Bernh.	Tracheophyta: Polypodiopsida: Cystopteridaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Polypodium vulgare</i> L.	Tracheophyta: Polypodiopsida: Polypodiaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Narthecium ossifragum</i> (L.) Huds.	Tracheophyta: Liliopsida: Nartheciaceae		x	x		this study
<i>Juncus articulatus</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Juncus bufonius</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Juncus bulbosus</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Juncus triglumis</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Luzula congesta</i> (Thuill.) Lej.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae		x	x	x	this study
<i>Luzula multiflora</i> (Ehrh.) Lej.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Luzula spicata</i> (L.) DC.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae	x	x			Hansen 1960; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Luzula sylvatica</i> (Huds.) Gaudin	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Triglochin maritima</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaginaceae		x	x		this study
<i>Triglochin palustris</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Juncaginaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Triglochin palustre</i>); this study
<i>Agrostis canina</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Agrostis capillaris</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Agrostis stolonifera</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae		x	x		this study
<i>Aira praecox</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Alopecurus geniculatus</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Anthoxanthum odoratum</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Avenella flexuosa</i> (L.) Drejer	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Deschampsia flexuosa</i>); this study
<i>Danthonia decumbens</i> (L.) DC.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Deschampsia cespitosa</i> subsp. <i>alpina</i> (L.) Tzvelev	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Deschampsia alpina</i>); this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroës	Source
<i>Elymus repens</i> (L.) Gould	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Festuca rubra</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Festuca vivipara</i> (L.) Sm.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Holcus lanatus</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Holcus mollis</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Nardus stricta</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Poa alpina</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Poa annua</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Poa pratensis</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Poa trivialis</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Puccinellia distans</i> (Jacq.) Parl.	Tracheophyta: Liliopsida: Poaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex bigelowii</i> Torr. ex Schwein.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex binervis</i> Sm.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae		x	x		this study
<i>Carex demissa</i> Hornem.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Carex echinata</i> Murray	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex flacca</i> Schreb.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex leporina</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae		x	x		this study
<i>Carex lynghyei</i> Hornem.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae		x	x		this study
<i>Carex nigra</i> (L.) Reichard	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex oederi</i> Retz.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex panicea</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex pilulifera</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Carex pulicaris</i> L.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Eleocharis uniglumis</i> (Link) Schult.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Eriophorum angustifolium</i> Honck.	Tracheophyta: Liliopsida: Cyperaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Dactylorhiza maculata</i> (L.) Soó	Tracheophyta: Liliopsida: Orchidaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Dactylorhiza majalis</i> subsp. <i>purpurella</i> (T.Stephenson & T.A.Stephenson) D.M.Moore & Soó	Tracheophyta: Liliopsida: Orchidaceae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Dactylorhiza viridis</i> (L.) R.M.Bateman, Pridgeon & M.W.Chase	Tracheophyta: Liliopsida: Orchidaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Coeloglossum viride</i>); this study
<i>Salix herbacea</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Salicaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Koenigia islandica</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygonaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Oxyria digyna</i> (L.) Hill	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygonaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Rumex acetosa</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygonaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Rumex longifolius</i> DC:	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygonaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Rumex obtusifolius</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygonaceae		x	x		this study
<i>Montia fontana</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Montiaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Cerastium fontanum</i> Baumg.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Cerastium nigrescens</i> (H.C.Watson) Edmondston ex H.C.Watson	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Cerastium</i>)

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Sagina procumbens</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			<i>edmondstonii</i> ; this study Hansen 1960; this study
<i>Silene acaulis</i> (L.) Jacq.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Silene dioica</i> (L.) Clairv.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Silene flos-cuculi</i> (L.) Greuter & Burdet	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Lychnis flos-cuculi</i>); this study
<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Stellaria palustris</i> (Murray ex Ehrh.) Hoffm.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caryophyllaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Stellaria uliginosa</i>); this study
<i>Caltha palustris</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Ranunculaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Ranunculus acris</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Ranunculaceae	x	x			Hansen 1960; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Ranunculus flammula</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Ranunculaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Ranunculus repens</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Ranunculaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Thalictrum alpinum</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Ranunculaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Arabidopsis lyrata subsp. petraea</i> (L.) O'Kane & Al-Shehbaz	Tracheophyta: Magnoliopsida: Brassicaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Cardaminopsis petraea</i>); this study
<i>Brassica rapa</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Brassicaceae	x				Hansen 1960
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Brassicaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Cardamine flexuosa</i> With.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Brassicaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Cardamine pratensis</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Brassicaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Cochlearia officinalis</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Brassicaceae	x	x			Hansen 1960; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Draba norvegica</i> Gunnerus	Tracheophyta: Magnoliopsida: Brassicaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Rhodiola rosea</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Crassulaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Sedum villosum</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Crassulaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Micranthes stellaris</i> (L.) Galasso, Banfi & Soldano	Tracheophyta: Magnoliopsida: Saxifragaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Saxifraga stellaris</i>); this study
<i>Saxifraga cespitosa</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Saxifragaceae		x	x	x	this study
<i>Saxifraga hypnoides</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Saxifragaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Saxifraga oppositifolia</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Saxifragaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Saxifraga rivularis</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Saxifragaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Saxifraga rosacea</i> Moench	Tracheophyta: Magnoliopsida: Saxifragaceae	x	x			Hansen 1960; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Alchemilla filicaulis</i> Buser	Tracheophyta: Magnoliopsida: Rosaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Argentina anserina</i> (L.) Rydb.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Rosaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Potentilla anserina</i>); this study
<i>Filipendula ulmaria</i> (L.) Maxim.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Rosaceae		x	x		this study
<i>Potentilla erecta</i> (L.) Raeusch.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Rosaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Lathyrus pratensis</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Fabaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Trifolium repens</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Fabaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Vicia cracca</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Fabaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Geranium sylvaticum</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Geraniaceae		x	x		this study
<i>Linum catharticum</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Linaceae		x	x		this study
<i>Bistorta vivipara</i> (L.) Delarbre	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygonaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Polygonum viviparum</i>); this study
<i>Polygala serpyllifolia</i> Hosé	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygalaceae	x	x			Hansen 1960; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Polygala vulgaris</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Polygalaceae		x	x		this study
<i>Hypericum pulchrum</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Hypericaceae		x	x		this study
<i>Viola palustris</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Violaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Viola riviniana</i> Rchb.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Violaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Epilobium alsinifolium</i> Vill.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Onagraceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Epilobium lactiflorum</i> Hausskn.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Onagraceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Epilobium palustre</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Onagraceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Ericaceae		x	x		this study
<i>Armeria maritima</i> (Mill.) Willd.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Plumbaginaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Galium saxatile</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Rubiaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Galium hercynicum</i>); this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Myosotis discolor</i> Pers.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Boraginaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Myosotis scorpioides</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Boraginaceae		x	x		this study
<i>Galeopsis tetrahit</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Lamiaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Prunella vulgaris</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Lamiaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Thymus praecox</i> Opiz	Tracheophyta: Magnoliopsida: Lamiaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Pinguicula vulgaris</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Lentibulariaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Euphrasia officinalis</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Orobanchaceae		x	x		this study
<i>Rhinanthus groenlandicus</i> (Ostenf.) Chabert	Tracheophyta: Magnoliopsida: Orobanchaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Rhinanthus minor</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Orobanchaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Callitriche stagnalis</i> Scop.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Plantaginaeae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroës	Source
<i>Plantago lanceolata</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Plantaginaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Plantago maritima</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Plantaginaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Veronica officinalis</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Plantaginaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Veronica serpyllifolia</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Plantaginaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Bellis perennis</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Asteraceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Cirsium palustre</i> (L.) Scop.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Asteraceae		x	x		this study
<i>Hieracium sect. oreadea</i>	Tracheophyta: Magnoliopsida: Asteraceae		x	x		this study
<i>Leontodon autumnalis</i> Oeder, 1816	Tracheophyta: Magnoliopsida: Asteraceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Matricaria discoidea</i> DC.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Asteraceae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroës	Source
<i>Matricaria maritima</i> Fries ex Nyman, 1879	Tracheophyta: Magnoliopsida: Asteraceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Taraxacum officinale</i> agg. Weber ex F.H.Wigg.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Asteraceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Potamogeton polygonifolius</i> Pourr.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Potamogetonaceae		x	x		this study
<i>Angelica archangelica</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Apiaceae	x	x			Hansen 1960 (as <i>Archangelica officinalis</i>); this study
<i>Angelica sylvestris</i> L.	Tracheophyta: Magnoliopsida: Apiaceae	x	x			Hansen 1960; this study
<i>Succisa pratensis</i> Moench	Tracheophyta: Magnoliopsida: Caprifoliaceae	x	x			Hansen 1960; this study
Total sum	147	110	146	37	2	

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Table 2: Bird species recorded from Koltur. Bird species observed as breeding are indicated with B. Records written as “BP” in the source column refer to observations by Bjørn Patursson between 1994 and 2024.

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Anas crecca</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x				BP
<i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x	B			BP; this study
<i>Anser caerulescens</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	x				Boertmann et al. 1986
<i>Anser anser</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	B	x			BP; this study
<i>Anser brachyrhynchus</i> Baillon, 1834	Anseriformes		x	x		this study
<i>Clangula hyemalis</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes		x	x		this study
<i>Cygnus cygnus</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	x	x			BP
<i>Mareca penelope</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes		x			this study
<i>Mergus serrator</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x	x			BP; this study
<i>Somateria mollissima</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	B	B			BP; this study
<i>Chordeiles minor</i> (Forster, 1771)	Caprimulgiformes	x				Bruun 1969
<i>Syrrhaptes paradoxus</i> (Pallas, 1773)	Pterocliiformes	x				Salomonsen 1935
<i>Columba livia</i> J.F.Gmelin, 1789	Columbiformes	x	B			BP; this study
<i>Rallus aquaticus</i> Linnaeus, 1758	Gruiformes	x	x			BP; this study
<i>Fulica atra</i> Linnaeus, 1758	Gruiformes		x	x		this study
<i>Haematopus ostralegus</i> Linnaeus, 1758	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Pluvialis apricaria</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	x	x			BP; eBird
<i>Charadrius hiaticula</i> Linnaeus, 1758	Charadriiformes	x	x			BP; this study
<i>Vanellus vanellus</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B				Williamson 1944
<i>Numenius phaeopus</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Numenius arquata</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	x	x			BP; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Anas crecca</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x				BP
<i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x	B			BP; this study
<i>Anser caerulescens</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	x				Boertmann et al. 1986
<i>Anser anser</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	B	x			BP; this study
<i>Anser brachyrhynchus</i> Baillon, 1834	Anseriformes		x	x		this study
<i>Gallinago gallinago</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Phalaropus lobatus</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B				Frahm et al. 1986
<i>Tringa totanus</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Arenaria interpres</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B	x			Bengtson 1988; this study
<i>Calidris canutus</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	x				Frahm et al. 1986
<i>Calidris alba</i> (Pallas, 1764)	Charadriiformes		x	x		this study
<i>Calidris alpina</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	x	x			BP; this study
<i>Calidris maritima</i> (Brünnich, 1764)	Charadriiformes	B	x			BP; this study
<i>Sterna paradisaea</i> Pontoppidan, 1763	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Rissa tridactyla</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B	x			BP; this study
<i>Chroicocephalus ridibundus</i> (Linnaeus, 1766)	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Larus canus</i> Linnaeus, 1758	Charadriiformes	B	x			Frahm et al. 1986; this study
<i>Larus argentatus</i> Pontoppidan, 1763	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Larus marinus</i> Linnaeus, 1758	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Larus hyperboreus</i> Gunnerus, 1767	Charadriiformes	x	x			BP; this study
<i>Larus fuscus</i> Linnaeus, 1758	Charadriiformes	x	x			BP; this study
<i>Stercorarius parasiticus</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	x	x			BP; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Anas crecca</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x				BP
<i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x	B			BP; this study
<i>Anser caerulescens</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	x				Boertmann et al. 1986
<i>Anser anser</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	B	x			BP; this study
<i>Anser brachyrhynchus</i> Baillon, 1834	Anseriformes		x	x		this study
<i>Stercorarius skua</i> (Brünnich, 1764)	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Fratercula arctica</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Cephus grylle</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	B	B			BP; this study
<i>Alle alle</i> (Linnaeus, 1758)	Charadriiformes	x				BP; this study
<i>Gavia stellata</i> (Pontoppidan, 1763)	Gaviiformes	x	x			Bengtson & Bloch 1983; this study
<i>Gavia immer</i> (Brunnich, 1764)	Gaviiformes	x	x			BP; this study
<i>Hydrobates pelagicus</i> (Linnaeus, 1758)	Procellariiformes	B	B			BP; this study
<i>Fulmarus glacialis</i> (Linnaeus, 1761)	Procellariiformes	B	B			BP; this study
<i>Puffinus puffinus</i> (Brunnich, 1764)	Procellariiformes	B	B			BP; this study
<i>Morus bassanus</i> (Linnaeus, 1758)	Suliformes	x	x			This study
<i>Phalacrocorax aristotelis</i> (Linnaeus, 1761)	Suliformes	x	x			BP; this study
<i>Botaurus lentiginosus</i> (Rackett, 1813)	Pelecaniformes	x				Boertmann et al. 1986
<i>Asio flammeus</i> (Pontoppidan, 1763)	Strigiformes	x	x			this study
<i>Falco columbarius</i> Linnaeus, 1758	Falconiformes	x	x			BP; this study
<i>Lanius collurio</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	x				Salomonsen 1935
<i>Corvus cornix</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	B	x			BP; this study
<i>Corvus corax</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	B	B			BP; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Anas crecca</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x				BP
<i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758	Anseriformes	x	B			BP; this study
<i>Anser caerulescens</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	x				Boertmann et al. 1986
<i>Anser anser</i> (Linnaeus, 1758)	Anseriformes	B	x			BP; this study
<i>Anser brachyrhynchus</i> Baillon, 1834	Anseriformes		x	x		this study
<i>Bombycilla garrulus</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes	x				BP
<i>Hirundo rustica</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	x	x			BP; this study
<i>Sylvia atricapilla</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes	x				BP
<i>Troglodytes troglodytes</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes	B	B			BP; this study
<i>Pastor roseus</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes		x	x		this study
<i>Sturnus vulgaris</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	B	B			BP; this study
<i>Turdus iliacus</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	x	x			BP; this study
<i>Turdus merula</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	B	x			BP; this study
<i>Oenanthe oenanthe</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes	B	B			BP; this study
<i>Motacilla alba</i> Linnaeus, 1758	Passeriformes	x				BP
<i>Anthus pratensis</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes	B	B			BP; this study
<i>Anthus petrosus</i> (Montagu, 1798)	Passeriformes	B	B			BP; this study
<i>Spinus spinus</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes		x	x		this study
<i>Plectrophenax nivalis</i> (Linnaeus, 1758)	Passeriformes		x	x		this study
Total sum	69	61	56	7	0	

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Table 3: Invertebrate species recorded from Koltur. Marine species are marked with an asterisk.

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Veleva veleva</i> (Linnaeus, 1758)*	Hydrozoa: Porpitiidae		x	x		this study
<i>Crenobia alpina</i> (Dana, 1766)	Tricladida: Planariidae		x	x		this study
Cestoda sp.	Cestoda		x	x		this study
<i>Patella vulgata</i> Linnaeus, 1758*	Gastropoda: Patellidae		x	x		this study
<i>Arion ater</i> (Linnaeus, 1758)	Gastropoda: Arionidae	x	x			Solhøy 1981; this study
<i>Arion intermedius</i> Normand, 1852	Gastropoda: Arionidae	x				Solhøy 1981
<i>Arion silvaticus</i> Lohmander, 1937	Gastropoda: Arionidae	x				Solhøy 1981
<i>Arion subfuscus</i> (Draparnaud, 1805)	Gastropoda: Arionidae	x				Solhøy 1981
<i>Deroceras agreste</i> (Linnaeus, 1758)	Gastropoda: Agriolimacidae	x				Solhøy 1981
<i>Deroceras reticulatum</i> (O.F.Müller, 1774)	Gastropoda: Agriolimacidae	x	x			Solhøy 1981; this study
<i>Lehmannia marginata</i> (O.F.Müller, 1774)	Gastropoda: Limacidae	x				Solhøy 1981 (as <i>Limax marginatus</i>)
<i>Columella aspersa</i> Waldén, 1966	Gastropoda: Truncatellinidae	x				Solhøy 1981
<i>Oxychilus alliarius</i> (Miller 1822)	Gastropoda: Oxychilidae	x	x			Solhøy 1981; this study
<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud, 1801)	Gastropoda: Punctidae	x				Solhøy 1981
<i>Vitrea contracta</i> (Westerlund, 1871)	Gastropoda: Pristilomatidae	x				Solhøy 1981
<i>Vitrina pellucida</i> (O.F.Müller, 1774)	Gastropoda: Vitrinidae	x				Solhøy 1981

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Aporrectodea caliginosa</i> (Savigny, 1826)	Crassicitellata: Lumbricidae	x	x			Enckell & Rundgren 1983; this study
<i>Aporrectodea rosea</i> (Savigny, 1826)	Crassicitellata: Lumbricidae	x				Enckell & Rundgren 1983 (as <i>Allolobophora rosea</i>)
<i>Bimastos rubidus</i> (Savigny, 1826)	Crassicitellata: Lumbricidae	x				Enckell & Rundgren 1983 (as <i>Dendrobaena rubida</i>)
<i>Dendrobaena octaedra</i> (Savigny, 1826)	Crassicitellata: Lumbricidae	x	x			Enckell & Rundgren 1983; this study
<i>Eiseniella tetraedra</i> (Savigny, 1826)	Crassicitellata: Lumbricidae	x				Enckell & Rundgren 1983
<i>Lumbricus castaneus</i> (Savigny, 1826)	Crassicitellata: Lumbricidae	x				Enckell & Rundgren 1983
<i>Lumbricus rubellus</i> Hoffmeister, 1843	Crassicitellata: Lumbricidae	x	x			Enckell & Rundgren 1983; this study
<i>Teladorsagia</i> sp. Andreeva & Satubaldin, 1954	Rhabditida: Trichostrongylidae	x				Bergur Hanusson (pers. comm.)
<i>Nematodirus battus</i> Crofton & Thomas, 1951	Rhabditida: Molineida	x				Bergur Hanusson (pers. comm.)
<i>Trichocephalus ovis</i> Abilgaard, 1795	Trichinellida: Trichinellidae	x				Bergur Hanusson (pers. comm.)
<i>Eudorylaimus carteri</i> (Bastian, 1865) Andrassy, 1959	Dorylaimida: Dorylaimidae	x				Ditlevsen, Hj. (1928) (as <i>Dorylaimus carteri</i>)
<i>Dorylaimus stagnalis</i> Dujardin, 1845	Dorylaimida: Dorylaimidae	x				Ditlevsen, Hj. (1928)
<i>Plectus cirratus</i> Bastian, 1865	Plectida: Plectidae	x				Ditlevsen, Hj. (1928)
<i>Diaporobotus islandicus</i> (Richters, 1904)	Tardigrada: Macrobiotidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Macrobiotus hufelandi</i> group	Tardigrada: Macrobiotidae		x	x		this study
<i>Macrobiotus echinogenitus</i> Richters, 1903	Tardigrada: Macrobiotidae		x	x		this study
<i>Ursulinius</i> sp. Gasiorek, Stec, Morek & Michalczyk, 2019	Tardigrada: Isohypsibiidae		x	x	x	this study
<i>Testechiniscus spitsbergensis</i> (Scourfield, 1897)	Tardigrada: Echiniscidae		x	x	x	this study
<i>Echiniscoides sigismundi</i> M. Schultze, 1865*	Tardigrada: Echiniscidae		x	x		this study
<i>Echiniscoides hoepneri</i> Kristensen & Hallas, 1980*	Tardigrada: Echiniscidae		x	x	x	this study
<i>Nemastoma bimaculatum</i> (Fabricius, 1775)	Opiliones: Nemastomatidae	x	x			Kauri 1980; this study
<i>Mitopus morio</i> (Fabricius, 1779)	Opiliones: Phalangiidae	x	x			Kauri 1980; this study
<i>Damaeus</i> sp. Koch, 1835	Sarcoptiformes: Damaeidae		x	x		this study
"Oribatidae" spp.	Sarcoptiformes: Oribatidae		x	x		this study
<i>Ixodes uriae</i> White, 1852	Ixodida: Ixodidae		x	x		this study
<i>Micaria pulicaria</i> (Sundevall, 1831)	Araneae: Gnaphosidae		x	x	x	this study
<i>Agyneta decora</i> (O.Pickard-Cambridge, 1871)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Bolyphantes luteolus</i> (Blackwall, 1833)	Araneae: Linyphiidae	x				Bengtson & Hauge 1979
<i>Centromerita bicolor</i> (Blackwall, 1833)	Araneae: Linyphiidae	x				Bengtson & Hauge 1979
<i>Centromerita concinna</i> (Thorell, 1875)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Lissner et al 2016; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Centromerus arcanus</i> (O.Pickard-Cambridge, 1873)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Ceratinella brevipes</i> (Westring, 1851)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Diplocentria bidentata</i> (Emerton, 1882)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Diplocephalus permixtus</i> (O.Pickard-Cambridge, 1871)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Diplocephalus cristatus</i> (Blackwall, 1833)	Araneae: Linyphiidae	x				Bengtson & Hauge 1979
<i>Erigone atra</i> Blackwall, 1833	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Erigone dentigera</i> O.Pickard-Cambridge, 1874	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study (as <i>E. capra</i>)
<i>Erigone promiscua</i> (O.Pickard-Cambridge, 1873)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Gonatium rubens</i> (Blackwall, 1833)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Gongylidiellum vivum</i> (O.Pickard-Cambridge, 1875)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Bengtson & Hauge 1979; this study
<i>Leptorhoptrum robustum</i> (Westring, 1851)	Araneae: Linyphiidae	x				Bengtson & Hauge 1979
<i>Mecynargus morulus</i> (O.P.-Cambridge, 1873)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Bengtson et al 2004; this study
<i>Oreoneta frigida</i> (Thorell, 1872)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Bengtson et al 2004 (as <i>Hilaira frigida</i>); this study
<i>Oreonetides vaginatus</i> (Thorell, 1872)	Araneae: Linyphiidae	x				Bengtson et al 2004
<i>Palliduphantes ericaeus</i> (Blackwall, 1853)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Bengtson & Hauge 1979 (as <i>Lepthyphantes ericaceus</i>); this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Savignia frontata</i> Blackwall, 1833	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Tenuiphantes menzei</i> (Kulczynski, 1887)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Bengtson et al 2004
<i>Tenuiphantes tenuis</i> (Blackwall, 1852)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Tenuiphantes zimmermanni</i> (Bertkau, 1890)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Bengtson & Hauge 1979 (as <i>Lepthyphantes zimmermanni</i>); this study
<i>Tiso vagans</i> (Blackwall, 1834)	Araneae: Linyphiidae	x	x			Bengtson et al 2004; this study
<i>Walckenaeria antica</i> (Wider, 1834)	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Walckenaeria clavicornis</i> (Emerton, 1882)	Araneae: Linyphiidae	x				Bengtson et al 2004
<i>Walckenaeria cuspidata</i> Blackwall, 1833	Araneae: Linyphiidae		x	x		this study
<i>Walckenaeria nudipalpis</i> (Westring, 1851)	Araneae: Linyphiidae	x				Bengtson & Hauge 1979 (as <i>Walckenaeria nudipalpis</i>)
<i>Pardosa palustris</i> (L., 1758)	Araneae: Lycosidae	x	x			Bengtson et al 2004; this study
<i>Xysticus cristatus</i> (Clerk, 1757)	Araneae: Thomisidae	x	x			Bengtson et al 2004; this study
<i>Metellina merianae</i> (Scopoli, 1763)	Araneae: Tetragnathidae	x				Bengtson & Hauge 1979 (as <i>Meta merianae</i>)
<i>Cylindroiulus latestriatus</i> (Curtis, 1845)	Diplopoda: Julidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Lithobius borealis</i> Meinert, 1868	Chilopoda: Lithobiidae	x				Meidel & Solhøy 1990
<i>Lamyctes emarginatus</i> Newport, 1844	Chilopoda: Henicopidae	x				Meidel & Solhøy 1990 (as <i>Lamyctes fulvicornis</i>) this study
<i>Hypogastrura purpurescens</i> (Lubbock, 1867)	Collembola: Hypogastruridae		x	x		this study
<i>Ceratophysella denticulata</i> (Bagnall, 1941)	Collembola: Hypogastruridae		x	x		this study
<i>Friesea mirabilis</i> (Tullberg, 1871)	Collembola: Neanuridae		x	x		this study
<i>Neanura muscorum</i> (Templeton, 1835)	Collembola: Neanuridae		x	x		this study
<i>Protaphorura cancellata</i> (Gisin, 1956)	Collembola: Onychiuridae		x	x	x	this study
<i>Protaphorura pannonica</i> (Haybach, 1960)	Collembola: Onychiuridae		x	x	x	this study
<i>Protaphorura pseudovanderdrifti</i> (Gisin, 1957)	Collembola: Onychiuridae		x	x	x	this study
<i>Protaphorura tricampata</i> (Gisin, 1956)	Collembola: Onychiuridae		x	x		this study
<i>Protaphorura vanderdrifti</i> (Gisin, 1952)	Collembola: Onychiuridae		x	x		this study
<i>Mesaphorura tenuisensillata</i> Rusek, 1974	Collembola: Onychiuridae		x	x	x	this study
<i>Mesaphorura</i> sp. (nec <i>tenuisens.</i>)	Collembola: Onychiuridae		x	x		this study
<i>Tetracanthella arctica</i> Cassagnau, 1959	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Pseudanurophorus binoculatus</i> Ksenemann, 1934	Collembola: Isotomidae		x	x	x	this study
<i>Folsomia brevicauda</i> Agrell, 1939	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Folsomia manolachei</i> Bagnall, 1939	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Folsomia quadrioculata</i> (Tullberg, 1871)	Collembola: Isotomidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Folsomia sexoculata</i> Tullberg, 1871	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Proisotoma minuta</i> (Tullberg, 1871)	Collembola: Isotomidae		x	x	x	this study
<i>Parisotoma notabilis</i> (Schäffer, 1896)	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Desoria olivacea</i> (Tullberg, 1871)	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Desoria grisea</i> (Lubbock, 1869)	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Isotoma anglicana</i> Lubbock, 1862	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Isotoma caerulea</i> Bourlet, 1839	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Isotoma viridis</i> Bourlet, 1839	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Pseudisotoma monochaeta</i> (Kos, 1942)	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Pseudisotoma sensibilis</i> (Tullberg, 1876)	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Isotomurus fucicola</i> (Schött, 1893)	Collembola: Isotomidae		x	x	x	this study
<i>Isotomurus italicus</i> Carapelli et al., 1995	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Isotomurus plumosus</i> Bagnall, 1940	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Isotomurus pseudopalustris</i> Carapelli et al., 2001	Collembola: Isotomidae		x	x	x	this study
<i>Isotomurus unifasciatus</i> (Börner, 1901)	Collembola: Isotomidae		x	x		this study
<i>Entomobrya nicoleti</i> (Lubbock, 1868)	Collembola: Entomobryidae		x	x		this study
<i>Lepidocyrtus lignorum</i> (Fabricius, 1793)	Collembola: Entomobryidae		x	x		this study
<i>Lepidocyrtus violaceus</i> (Geoffroy, 1762)	Collembola: Entomobryidae		x	x		this study
<i>Tomocerus minor</i> (Lubbock, 1862)	Collembola: Tomoceridae		x	x		this study
<i>Arrhoplites caecus</i> (Tullberg, 1871)	Collembola: Arrhopalitidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Sphaeridia pumilis</i> (Krausbauer, 1898)	Collembola: Sminthurididae		x	x		this study
<i>Sminthurides malmgreni</i> (Tullberg, 1876)	Collembola: Sminthurididae		x	x		this study
<i>Sminthurides parvulus</i> (Krausbauer, 1898)	Collembola: Sminthurididae		x	x		this study
<i>Sminthurides schoetti</i> Axelson, 1903	Collembola: Sminthurididae		x	x		this study
<i>Sminthurides signatus</i> (Krausbauer, 1898)	Collembola: Sminthurididae		x	x	x	this study
<i>Sminthurinus aureus</i> (Lubbock, 1862)	Collembola: Katiannidae		x	x		this study
<i>Heterosminthurus claviger</i> Gisin, 1958	Collembola: Bourletiellidae		x	x		this study
<i>Dicyrtomina minuta</i> (O. Fabricius, 1783)	Collembola: Dicyrtomidae		x	x		this study
<i>Dicyrtomina saundersi</i> (Lubbock, 1862)	Collembola: Dicyrtomidae		x	x		this study
<i>Petrobius brevistylis</i> Carpenter, 1913	Archaeognatha: Machilidae		x	x		this study
<i>Ctenolepisma longicaudatum</i> Escherich, 1905	Zygentoma: Lepismatidae		x	x		this study
<i>Forficula auricularia</i> Linnaeus, 1758	Dermaptera: Forficulidae		x	x		this study
<i>Aptinothrips rufus</i> (Haliday, 1836)	Thysanoptera: Thripidae		x	x		this study
<i>Philaenus spumarius</i> (Linnaeus, 1758)	Hemiptera: Aphrophoridae		x	x		this study
<i>Macrosteles</i> sp. Fieber, 1866	Hemiptera: Cicadellidae		x	x		this study
<i>Arctorthezia cataphracta</i> (Olafsen, 1772)	Hemiptera: Ortheziidae		x	x		this study
<i>Livia junci</i> (Schrank 1789)	Hemiptera: Liviidae		x	x	x	this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Pachynematus rumicis</i> (Linnaeus, 1758)	Hymenoptera: Tenthredinidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938
Braconidae spp.	Hymenoptera: Braconidae		x	x		this study
Ichneumonidae spp.	Hymenoptera: Ichneumonidae		x			this study
<i>Diadromus troglodytes</i> (Gravenhorst, 1829)	Hymenoptera: Ichneumonidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938
<i>Mesoleptus splendens</i> Gravenhorst 1829	Hymenoptera: Ichneumonidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Exolytus splendens</i>)
<i>Lissonota coracina</i> (Gmelin, 1790)	Hymenoptera: Ichneumonidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Lissonota bellator</i>)
<i>Diadegma fenestratale</i> (Holmgren, 1860)	Hymenoptera: Ichneumonidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Angitia fenestratale</i>)
<i>Tryphon bidentatus</i> Stephens, 1835	Hymenoptera: Ichneumonidae	x	x			Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Tryphon incestus</i>); this study (as <i>Tryphon</i> sp.)
Ceraphronidea spp.	Hymenoptera: Ceraphronidea		x			this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Aphanogmus nanus</i> (Nees von Esenbeck 1834)	Hymenoptera: Ceraphronidea	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Calliceras nigriceps</i>)
<i>Aphanogmus terminalis</i> (Foerster, 1861)	Hymenoptera: Ceraphronidea	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Calliceras terminalis</i>)
<i>Aphanogmus fumipennis</i> Thomson, 1858	Hymenoptera: Ceraphronidea	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938
<i>Lagynodes</i> sp.	Hymenoptera: Megaspilidae	x	x			Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Lagynodes niger</i>)
<i>Conostigmus subfilicornis</i> Kieffer, 1907	Hymenoptera: Megaspilidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938
Proctotrupidae spp.	Hymenoptera: Proctotrupidae		x	x		this study
<i>Aclista alticollis</i> (Thomson, 1858)	Hymenoptera: Diapriidae		x	x	x	this study; Huebner et al. 2024
<i>Basalys abruptus</i> Thomson, 1858	Hymenoptera: Diapriidae		x	x	x	this study; Huebner et al. 2024
<i>Trichopria ? aptera</i> (Ruthe, 1859)	Hymenoptera: Diapriidae		x	x	x	this study; Huebner et al. 2024
<i>Zygota parallela</i> (Thomson, 1859)	Hymenoptera: Diapriidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Cyrtogaster vulgaris</i> Walker, 1833	Hymenoptera: Pteromalidae	x	x	x		Kryger & Schmiedeknecht 1938; this study
<i>Dirhicnus ramealis</i> (Nees, 1834)	Hymenoptera: Pteromalidae		x	x	x	this study
<i>Halticoptera</i> sp. Spinola, 1811	Hymenoptera: Pteromalidae		x	x	x	this study
<i>Seladerma</i> sp. Walker, 1834	Hymenoptera: Pteromalidae		x	x	x	this study
<i>Pegopus inornatus</i> (Walker, 1834)	Hymenoptera: Pteromalidae	x	x	x		Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Pegopus montanum</i>); this study
<i>Spalangia erythromera</i> Forster, 1850	Hymenoptera: Spalangiidae		x	x	x	this study
<i>Spalangia nigra</i> Latreille, 1805	Hymenoptera: Spalangiidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938
<i>Sympiesis</i> cf. <i>acalle</i> (Walker, 1848)	Hymenoptera: Eulophidae			x	x	this study
<i>Anaphes crassicornis</i> (Soyka, 1949)	Hymenoptera: Mymaridae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Patasson crassicornis</i>)
<i>Anaphes</i> sp.	Hymenoptera: Mymaridae		x	x	x	this study
<i>Ooctonus insignis</i> Haliday, 1833	Hymenoptera: Mymaridae	x	x			Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Ooctonus major</i>); this study (as <i>Ooctonus</i> sp.)

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
Platygastridae spp.	Hymenoptera: Platygastridae		x			this study
<i>Platygaster striolata</i> Nees von Esenbeck, 1834	Hymenoptera: Platygastridae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Polygnotus striolatus</i>)
<i>Platygaster dictys</i> Walker, 1836	Hymenoptera: Platygastridae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938
<i>Platygaster splendidula</i> Ruthe, 1859	Hymenoptera: Platygastridae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Platygaster leptocerus</i>)
<i>Trimorus ovatus</i> (Thomson, 1859)	Hymenoptera: Scelionidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Hoplogryon ovata</i>)
<i>Alloxysta</i> sp. Förster, 1869	Hymenoptera: Figitidae		x	x		this study
<i>Phaenoglyphis</i> sp. Förster, 1869	Hymenoptera: Figitidae		x	x		this study
<i>Trybliographa atra</i> (Hartig, 1840)	Hymenoptera: Figitidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938 (as <i>Cothonaspis atra</i>)
<i>Trybliographa</i> sp. Förster, 1869	Hymenoptera: Figitidae		x	x		this study
<i>Hexacola hexatoma</i> (Hartig, 1841)	Hymenoptera: Figitidae	x				Kryger & Schmiedeknecht 1938
<i>Calathus fuscipes</i> (Goeze, 1777)	Coleoptera: Carabidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Calathus melanocephalus</i> (Linnaeus, 1758)	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Carabus problematicus</i> Herbst, 1786	Coleoptera: Carabidae		x	x		this study
<i>Loricera pilicornis</i> (Fabricius, 1775)	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Nebria rufescens</i> (Ström, 1768)	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Nebria salina</i> Fairmaire & Laboulbène, 1854	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Notiophilus biguttatus</i> (Fabricius, 1779)	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Patrobis septentrionis</i> Dejean, 1828	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Pterostichus nigrita</i> (Paykull, 1790)	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Trechus obtusus</i> Erichson, 1837	Coleoptera: Carabidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Agabus bipustulatus</i> (Linnaeus, 1767)	Coleoptera: Dytiscidae		x	x		this study
<i>Helophorus aequalis</i> Thomson 1868	Coleoptera: Helophoridae	x				Bengtson 1981 (as <i>H. aquaticus</i>)
<i>Helophorus flavipes</i> (Fabricius, 1792)	Coleoptera: Helophoridae	x	x			Bengtson 1981 (as <i>H. viridicollis</i>); this study
<i>Helophorus brevipalpis</i> Bedel 1881	Coleoptera: Helophoridae	x	x			Bengtson 1981 (as <i>H. guttulus</i>); this study
<i>Anacaena globula</i> (Paykull, 1798)	Coleoptera: Hydrophilidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Cercyon haemorrhoidalis</i> (Fabricius, 1775)	Coleoptera: Hydrophilidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Megasternum concinnum</i> (Marsham, 1802)	Coleoptera: Hydrophilidae		x	x		this study
<i>Acrotrichis</i> sp. Motschulsky, 1848	Coleoptera: Ptiliidae		x	x		this study
<i>Agathidium laevigatum</i> Erichson, 1845	Coleoptera: Leiodidae		x	x	x	this study
<i>Hydnobius punctatus</i> (Sturm, 1807)	Coleoptera: Leiodidae		x	x		this study
<i>Sciodreporides watsoni</i> (Spence, 1813)	Coleoptera: Leiodidae		x	x		this study
<i>Aleochara sparsa</i> Heer, 1839	Coleoptera: Staphylinidae	x				Bengtson 1981
<i>Aloconota gregaria</i> (Erichson, 1839)	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Atheta trinotata</i> (Kraatz, 1856)	Coleoptera: Staphylinidae	x				Bengtson 1981 (as <i>Alaobia trinotata</i>)
<i>Atheta graminicola</i> (Gravenhorst, 1806)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Atheta excellens</i> (Kraatz, 1856)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Atheta celata</i> (Erichson, 1837)	Coleoptera: Staphylinidae	x				Bengtson 1981 (as <i>Datomicra celata</i>)
<i>Atheta atramentaria</i> (Gyllenhal, 1810)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Atheta amicula</i> (Stephens, 1832)	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Atheta melanocera</i> (C.G.Thomson, 1856)	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981 (as <i>Philhygra melanocera</i>); this study
<i>Boreophilia islandica</i> (Kraatz, 1857)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Cypha laeviuscula</i> (Mannerheim, 1830)	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Mocyta fungi</i> (Gravenhorst, 1806)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Arpedium brachypterum</i> (Gravenhorst, 1802)	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981 (as <i>Eucnecosum brachypterum</i>)
<i>Lesteva longoelytra</i> Goeze, 1777	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Lesteva monticola</i> Kiesenwetter, 1847	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Olophrum fuscum</i> (Gravenhorst, 1806)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Omalius excavatum</i> Stephens, 1834	Coleoptera: Staphylinidae	x				Bengtson 1981
<i>Omalius rivulare</i> (Paykull, 1789)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Xylodromus concinnus</i> (Marsham, 1802)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Stenichnus collaris</i> (P.W.J.Müller & Kunze, 1822)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Othius angustus</i> Stephens, 1833	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Othius punctulatus</i> (Goeze, 1777)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Othius subuliformis</i> Stephens, 1833	Coleoptera: Staphylinidae	x				Bengtson 1981 (as <i>O. myrmecophilus</i>)
<i>Philonthus marginatus</i> (O.F.Müller, 1764)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Quedius curtipennis</i> Bernhauer, 1908	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Quedius nitipennis</i> (Stephens, 1833)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Quedius umbrinus</i> Erichson, 1839	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Stenus nitidiusculus</i> Stephens, 1833	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Stenus brunnipis</i> Stephens, 1833	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Stenus impressus</i> Germar, 1823	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Tachinus rufipes</i> (Linnaeus, 1758)	Coleoptera: Staphylinidae	x	x			Bengtson 1981; this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Palporus nitidulus</i> (Fabricius, 1781)	Coleoptera: Staphylinidae		x	x		this study
<i>Agrilinus ater</i> (Degeer, 1774)	Coleoptera: Scarabaeidae		x	x		this study
<i>Planolinoides borealis</i> (Gyllenhal, 1827)	Coleoptera: Scarabaeidae		x	x	x	this study
<i>Calyptomerus dubius</i> (Marsham, 1802)	Coleoptera: Clambidae		x	x	x	this study
<i>Elodes pseudominuta</i> Klausnitzer, 1971	Coleoptera: Scirtidae		x	x		this study
<i>Cytilus sericeus</i> (Forster, 1771)	Coleoptera: Byrrhidae		x	x	x	this study
<i>Simplocaria semistriata</i> (Fabricius, 1794)	Coleoptera: Byrrhidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Hypnoidus riparius</i> (Fabricius, 1792)	Coleoptera: Elateridae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Ptinus tectus</i> Boieldieu, 1856	Coleoptera: Ptiniidae		x	x		this study
<i>Atomaria apicalis</i> Erichson, 1846	Coleoptera: Cryptophagidae	x	x			Bengtson 1981; this study (as <i>Atomaria</i> sp.)
<i>Latridius minutus</i> (Linnaeus, 1767)	Coleoptera: Latridiidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Apion cruentatum</i> Walton, 1844	Coleoptera: Brentidae		x	x		this study
<i>Barynotus squamosus</i> Germar, 1823	Coleoptera: Curculionidae		x	x		this study
<i>Notaris aethiops</i> (Paykull & G.de, 1792)	Coleoptera: Curculionidae		x	x		this study
<i>Otiorhynchus arcticus</i> (Fabricius, 1780)	Coleoptera: Curculionidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Otiorhynchus nodosus</i> (O.F.Müller, 1764)	Coleoptera: Curculionidae		x	x		this study
<i>Tropiphorus obtusus</i> (Bonsdorff, 1785)	Coleoptera: Curculionidae	x	x			Bengtson 1981; this study
<i>Chrysoperla carnea</i> (Stephens, 1836)	Neuroptera: Chrysopidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Hepialus humuli</i> (Linnaeus, 1758)	Lepidoptera: Hepialidae	x	x			Jensen & Sivertsen 2010; this study
<i>Monopis laevigella</i> (Denis & Schiff, 1775)	Lepidoptera: Tineidae	x				Jensen & Sivertsen 2010
<i>Eana osseana</i> (Scopoli, 1763)	Lepidoptera: Tortricidae	x				Jensen & Sivertsen 2010
<i>Catoptria furcatellus</i> Zetterstedt, 1840	Lepidoptera: Pyralidae		x	x		this study
<i>Nomophila noctuella</i> (Denis & Schiffermüller)	Lepidoptera: Pyralidae	x				Jensen & Sivertsen 2010
<i>Scoparia ambigualis</i> Treitschke, 1829	Lepidoptera: Pyralidae		x	x		this study
<i>Vanessa atalanta</i> (Linnaeus, 1758)	Lepidoptera: Nymphalidae		x	x		this study
<i>Vanessa cardui</i> (Linnaeus, 1758)	Lepidoptera: Nymphalidae		x	x		this study
<i>Crambus pascuella</i> Linnaeus, 1758	Lepidoptera: Crambidae		x	x		this study
<i>Perizoma didymata</i> (Linnaeus, 1758)	Lepidoptera: Geometridae	x	x			FINM collection (as <i>Mesotype didymata</i>); this study
<i>Xanthorhoe decoloraria</i> (Esper)	Lepidoptera: Geometridae	x	x			Jensen & Sivertsen 2010; this study
<i>Xanthorhoe fluctuata</i> (Linnaeus, 1758)	Lepidoptera: Geometridae		x	x		this study
<i>Apamea crenata</i> (Hufnagel, 1766)	Lepidoptera: Noctuidae	x	x			Jensen & Sivertsen 2010; this study
<i>Autographa gamma</i> (Linnaeus, 1758)	Lepidoptera: Noctuidae	x	x			Jensen & Sivertsen 2010; this study
<i>Cerapteryx graminis</i> Linnaeus, 1758	Lepidoptera: Noctuidae	x	x			Jensen & Sivertsen 2010; this study
<i>Diarsia mendica</i> Fabricius, 1775	Lepidoptera: Noctuidae		x	x		this study
<i>Noctua pronuba</i> Linnaeus, 1758	Lepidoptera: Noctuidae	x				Jensen & Sivertsen 2010

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Standfussiana lucernea</i> Linnaeus, 1758	Lepidoptera: Noctuidae	x				Jensen & Sivertsen 2010
<i>Apatania muliebris</i> McLachlan, 1866	Trichoptera: Apataniidae	x				Henriksen 1937
Limnephilidae sp.	Trichoptera: Limnephilidae		x	x		this study
<i>Plectrocnemia conspersa</i> (Curtis, 1834)	Trichoptera: Polycentropodidae		x	x		this study
<i>Prionocera turcica</i> (Fabricius, 1787)	Diptera: Tipulidae		x	x		this study
<i>Tipula oleracea</i> Linnaeus, 1758	Diptera: Tipulidae		x	x	x	this study
<i>Tipula paludosa</i> Meigen, 1830	Diptera: Tipulidae	x	x			Pedersen 1971; this study
<i>Tipula subnodicornis</i> Zetterstedt, 1838	Diptera: Tipulidae		x	x		this study
<i>Dicranomyia</i> sp. Stephens, 1829	Diptera: Limoniidae		x	x		this study
<i>Dicranophragma nemorale</i> (Meigen, 1818)	Diptera: Limoniidae		x	x	x	this study
<i>Erioconopa trivialis</i> (Meigen, 1818)	Diptera: Limoniidae	x	x			Pedersen 1971; this study
<i>Erioptera flavata</i> (Westhoff, 1882)	Diptera: Limoniidae		x	x	x	this study
<i>Erioptera fuscipennis</i> Meigen, 1818	Diptera: Limoniidae		x	x		this study
<i>Euphylidorea meigenii</i> (Verrall, 1886)	Diptera: Limoniidae		x	x		this study
<i>Gonomyia dentata</i> de Meijere, 1920	Diptera: Limoniidae		x	x		this study
<i>Molophilus</i> sp. Curtis, 1833	Diptera: Limoniidae		x	x		this study
<i>Ormosia hederæ</i> (Curtis, 1835)	Diptera: Limoniidae	x	x			Pedersen 1971; this study
<i>Tricyphona immaculata</i> (Meigen, 1804)	Diptera: Pediciidae		x	x		this study
<i>Bibio nigriventris</i> Haliday, 1833	Diptera: Bibionidae		x	x		this study
<i>Dilophus femoratus</i> Meigen, 1804	Diptera: Bibionidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Allodia lugens</i> (Wiedemann, 1817)	Diptera: Mycetophilidae		x	x		this study
<i>Brevicornu cf. sericoma</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Mycetophilidae		x	x		this study
<i>Boletina trivittata</i> (Meigen, 1818)	Diptera: Mycetophilidae		x	x		this study
<i>Coelosia cf. tenella</i> (Zetterstedt, 1852)	Diptera: Mycetophilidae		x	x	x	this study
<i>Exechia fusca</i> (Meigen, 1804)	Diptera: Mycetophilidae		x	x		this study
<i>Mycomya lambi</i> Edwards 1941	Diptera: Mycetophilidae		x	x		this study
<i>Mycomya griseovittata</i> (Zetterstedt 1852)	Diptera: Mycetophilidae		x	x	x	this study
<i>Sceptonia</i> sp. Winnertz, 1863	Diptera: Mycetophilidae		x	x	x	this study
<i>Sciophila nigronitida</i> Landrock, 1912	Diptera: Mycetophilidae		x	x		this study
<i>Zygomyia cf. notata</i> (Stannius, 1831)	Diptera: Mycetophilidae		x	x	x	this study
Sciaridae spp.	Diptera: Sciaridae		x			this study
<i>Bradysia nitidicollis</i> (Meigen, 1818)	Diptera: Sciaridae	x				Pedersen 1971
<i>Bradysia pallipes</i> (Fabricius, 1787)	Diptera: Sciaridae	x				Pedersen 1971
Cecidomyiidae spp.	Diptera: Cecidomyiidae		x	x		this study
<i>Pericoma pseudoexquisita</i> Freeman 1950	Diptera: Psychodidae		x	x		this study
<i>Psychoda albipennis</i> Zetterstedt 1850	Diptera: Psychodidae		x	x		this study
<i>Psychoda grisecens</i> Tonnoir 1922	Diptera: Psychodidae		x	x		this study
<i>Psychoda trinodulosa</i> Tonnoir 1922	Diptera: Psychodidae		x	x	x	this study
<i>Sylvicola cinctus</i> (Fabricius, 1787)	Diptera: Anisopodidae		x	x	x	this study
<i>Scatopse notata</i> (Linnaeus, 1758)	Diptera: Scatopsidae	x	x			Pedersen 1971; this study
<i>Simulium</i> sp.	Diptera: Simuliidae		x	x		this study
<i>Chaetocladius perennis</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Chironomidae	x				Pedersen 1971

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Chironomus riparius</i> Meigen, 1804	Diptera: Chironomidae		x	x	x	this study
<i>Diamesa cf. arctica</i> (Boheman, 1865)	Diptera: Chironomidae		x	x	x	this study
<i>Diamesa bohemani/zernyi</i> gr.	Diptera: Chironomidae		x	x	x	this study
<i>Eukiefferiella claripennis</i> (Lundbeck, 1898)	Diptera: Chironomidae		x	x		this study
<i>Eukiefferiella minor</i> (Edwards, 1929)	Diptera: Chironomidae	x	x			Pedersen 1971; this study
<i>Halocladius fucicola</i> (Edwards, 1926)	Diptera: Chironomidae		x	x		this study
<i>Halocladius variabilis</i> (Staeger, 1839)	Diptera: Chironomidae	x				Pedersen 1971 (as <i>Cricotopus vitripennis</i>)
<i>Macropelopia nebulosa</i> (Meigen, 1804)	Diptera: Chironomidae	x	x			Pedersen 1971; this study
<i>Metriocnemus fuscipes</i> (Meigen, 1818)	Diptera: Chironomidae	x				Pedersen 1971
<i>Micropsectra atrofasciata</i> (Kieffer, 1911)	Diptera: Chironomidae	x	x			Pedersen 1971; this study
<i>Micropsectra cf. radialis</i> Goetghebuer, 1939	Diptera: Chironomidae		x	x		This study
<i>Orthocladius fuscimanus</i> (Kieffer & Thienemann, 1908)	Diptera: Chironomidae	x				Pedersen 1971
<i>Parochlus kiefferi</i> (Garrett, 1925)	Diptera: Chironomidae		x	x		this study
<i>Smittia pratorum</i> (Goetghebuer, 1927)	Diptera: Chironomidae	x				Pedersen 1971
<i>Synorthocladius semivirens</i> (Kieffer, 1909)	Diptera: Chironomidae		x	x		this study
<i>Tanytarsus gracilentus</i> Holmgren, 1883	Diptera: Chironomidae		x	x	x	this study
<i>Telmatogeton murrayi</i> Saether, 2009	Diptera: Chironomidae		x	x	x	this study
<i>Thienemanniella</i> sp. Kieffer, 1911	Diptera: Chironomidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Tvetenia calvescens</i> (Edwards, 1929)	Diptera: Chironomidae		x	x		this study
<i>Platypalpus longicornis</i> (Meigen, 1822)	Diptera: Hybotidae		x	x		this study
<i>Platypalpus nigritarsis</i> (Fallén, 1816)	Diptera: Hybotidae		x	x		this study
<i>Tachypeza</i> sp. Meigen, 1830	Diptera: Hybotidae		x	x		this study
<i>Chelifera precatoria</i> (Fallén, 1816)	Diptera: Empididae		x	x		this study
<i>Hilara</i> sp. Meigen, 1822	Diptera: Empididae		x	x		this study
<i>Rhamphomyia erythrophthalma</i> Meigen, 1830	Diptera: Empididae		x	x		this study
<i>Wiedemannia</i> sp. Zetterstedt, 1838	Diptera: Empididae		x	x		this study
<i>Campsicnemus armatus</i> (Zetterstedt, 1849)	Diptera: Dolichopodidae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Dolichopus brevipennis</i> Meigen, 1824	Diptera: Dolichopodidae		x	x	x	this study
<i>Dolichopus nubilus</i> Meigen, 1824	Diptera: Dolichopodidae		x	x		this study
<i>Dolichopus plumipes</i> (Scopoli, 1763)	Diptera: Dolichopodidae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Dolichopus</i> cf. <i>simplex</i> Meigen, 1824	Diptera: Dolichopodidae		x	x	x	this study
<i>Sympycnus pulicarius</i> (Fallén, 1823)	Diptera: Dolichopodidae	x	x			Lyneborg 1968 (as <i>Sympycnus desoutteri</i>); this study (as <i>Sympycnus</i> sp.)
<i>Syntormon pallipes</i> (Fabricius, 1794)	Diptera: Dolichopodidae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Teuchophorus</i> sp. Loew, 1857	Diptera: Dolichopodidae		x	x		this study
<i>Diplonevra funebris</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Phoridae		x	x		this study
<i>Megaselia hyalipennis</i> (Wood, 1912)	Diptera: Phoridae		x	x	x	this study
<i>Megaselia pumila</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Phoridae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Megaselia quadriseta</i> Schmitz, 1918	Diptera: Phoridae		x	x	x	this study
<i>Megaselia sordida</i> (Zetterstedt, 1838)	Diptera: Phoridae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Phora</i> sp. Latreille, 1796	Diptera: Phoridae		x	x	x	this study
<i>Lonchoptera lutea</i> Meigen	Diptera: Lonchopteridae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Helophilus pendulus</i> (Linnaeus, 1758)	Diptera: Syrphidae	x				FINM collection
<i>Lejogaster metallina</i> (Fabricius, 1777)	Diptera: Syrphidae	x				Lyneborg 1968
<i>Melanostoma scalare</i> (Fabricius, 1794)	Diptera: Syrphidae		x	x		this study
<i>Platycheirus albimanus</i> (Fabricius, 1781)	Diptera: Syrphidae		x	x		this study
<i>Platycheirus clypeatus</i> (Meigen, 1822)	Diptera: Syrphidae	x	x			Lyneborg 1968
<i>Platycheirus occultus</i> Goeldlin de Tiefenau, Maibach & Speight, 1990	Diptera: Syrphidae		x	x		this study
Psilidae sp.	Diptera: Psilidae		x	x		this study
Lauxaniidae sp.	Diptera: Lauxaniidae		x	x		this study
<i>Themira arctica</i> (Becker, 1915)	Diptera: Sepsidae		x	x		this study
<i>Themira lucida</i> (Staeger, 1844)	Diptera: Sepsidae	x	x			Lyneborg 1968; this study
Agromyzidae spp.	Diptera: Agromyzidae		x	x		this study
<i>Geomyza balachowskyi</i> Mesnil, 1934	Diptera: Opomyzidae		x	x		this study
Heleomyzidae sp.	Diptera: Heleomyzidae		x	x		this study
<i>Cetema elongatum</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Chloropidae		x	x		this study
<i>Chlorops hypostigma</i> Meigen, 1830	Diptera: Chloropidae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Oscinella</i> cf. <i>frit</i> (Linnaeus, 1758)	Diptera: Chloropidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroes	Source
<i>Copromyza nigrina</i> (Gimmerthal, 1847)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x		this study
<i>Crumomyia nitida</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x		this study
<i>Ischiolepta denticulata</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x	x	this study
<i>Ischiolepta pusilla</i> (Fallén, 1820)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x		this study
<i>Leptocera fontinalis</i> (Fallén, 1826)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x		this study
<i>Lotophila atra</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Sphaeroceridae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Minilimosina vitripennis</i> (Zetterstedt, 1847)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x		this study
<i>Spelobia clunipes</i> (Meigen, 1830)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x		this study
<i>Thoracochaeta zosteræ</i> (Haliday, 1833)	Diptera: Sphaeroceridae		x	x		this study
Drosophilidae sp.	Diptera: Drosophilidae		x			this study
<i>Scaptomyza pallida</i> (Zetterstedt, 1847)	Diptera: Drosophilidae	x				Lyneborg 1968
<i>Hydrellia griseola</i> (Fallén, 1813)	Diptera: Ephydriidae		x	x		this study
<i>Ilythea spilota</i> (Curtis, 1832)	Diptera: Ephydriidae		x	x		this study
<i>Limnellia quadrata</i> (Fallén, 1813)	Diptera: Ephydriidae	x				Lyneborg 1968
<i>Melophagus ovinus</i> (Linnaeus, 1758)	Diptera: Hippoboscidae	x				BP pers. comm.
<i>Ornithomya chloropus</i> (Bergroth, 1901)	Diptera: Hippoboscidae		x	x		this study
<i>Scathophaga furcata</i> (Say, 1823)	Diptera: Scathophagidae		x	x		this study
<i>Scathophaga stercoraria</i> (Linnaeus, 1758)	Diptera: Scathophagidae	x	x			Lyneborg 1968; this study
<i>Alliopsis conifrons</i> (Zetterstedt, 1845)	Diptera: Anthomyiidae		x	x		this study
<i>Botanophila rubrigena</i> (Schnabl, 1915)	Diptera: Anthomyiidae		x	x	x	this study
<i>Botanophila striolata</i> (Fallén, 1824)	Diptera: Anthomyiidae		x	x		this study
<i>Delia lophota</i> (Fallén, 1824)	Diptera: Anthomyiidae		x	x		this study

Fróðskaparrit 71. bók 2025

Species	Higher taxonomic level	Before 2019	After 2019	New Koltur	New Faroës	Source
<i>Delia echinata</i> (Séguy, 1923)	Diptera: Anthomyiidae		x	x		this study
<i>Lasiomma picipes</i> (Meigen, 1826)	Diptera: Anthomyiidae		x	x	x	this study
<i>Pegomya bicolor</i> (Wiedemann, 1817)	Diptera: Anthomyiidae		x	x		this study
<i>Pegoplata infirma</i> (Meigen, 1826)	Diptera: Anthomyiidae		x	x		this study
<i>Fannia postica</i> (Stein, 1895)	Diptera: Fanniidae	x	x			Lyneborg 1968; this study (as <i>Fannia</i> sp.)
<i>Myospila meditabunda</i> (Fabricius, 1781)	Diptera: Muscidae	x				Lyneborg 1968
<i>Schoenomyza litorella</i> (Fallén, 1823)	Diptera: Muscidae	x				Lyneborg 1968
<i>Hydrotaea dentipes</i> (Fabricius, 1805)	Diptera: Muscidae	x				Lyneborg 1968
<i>Helina eveceta</i> (Harris, 1780)	Diptera: Muscidae		x	x		this study
<i>Cynomya mortuorum</i> (Linnaeus, 1761)	Diptera: Calliphoridae		x	x		this study
<i>Protophormia terraenovae</i> (Robineau-Desvoidy, 1830)	Diptera: Calliphoridae	x				FINM collection
Siphonaptera sp.	Siphonaptera		x	x		this study
Isopoda sp.	Isopoda		x	x		this study
<i>Gammarus</i> sp. Fabricius, 1775	Amphipoda: Gammaridae		x	x		this study
<i>Chthamalus stellatus</i> (Poli, 1791)*	Sessilia: Chthamalidae		x	x		this study
Total sum	391	147	317	242	49	

The drifter that came in from the cold: First record of *Sthereus ptinoides* (E.F.Germar, 1823) (Coleoptera: Curculionidae) in Europe

Fróðskaparrit 71 (2025): 168-172
©The Author(s) 2025 Open
Access under Creative Commons
by Attribution License. Use,
distribution and reproduction are
unrestricted. Authors and original
publication must be credited.
www.froedskapur.fo/

Fjakkarin, sum kom inn úr kuldalum: Fyrsta skráseting av *Sthereus ptinoides* (E.F. Germar, 1823) (Coleoptera: Curculionidae) frá Evropa

Agnes-Katharina Kreiling¹, Leivur Janus Hansen² & Jan Pedersen³

Abstract

The weevil *Sthereus ptinoides* is reported as a new record for the Faroe Islands as well as Europe. The species develops in sea-water soaked driftwood and is apparently distributed from far-east Russia to Europe in logs drifting in the ocean currents.

Úrtak

Í hesi greinini verður boðað frá fyrstu skráseting av rekatrantinum *Sthereus ptinoides*, bæði í Føroyum og í Evropa. Hetta klukkuslagið mennist í vatndruknaðum rekaviði, sum helst er komið til Føroya úr eystara parti av Russlandi.

Keywords: Weevil, Faroe Islands, beetle, driftwood.

Leitorð: Trantklukka, Føroyar, klukka, rekaviður.

---

¹ Department of Terrestrial Zoology, Faroe Islands National Museum, Faroe Islands. E-mail: agnes@savn.fo. Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5378-2331>

² Department of Terrestrial Zoology, Faroe Islands National Museum, Faroe Islands. E-mail: janus@savn.fo. Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8054-2333>

³ Natural History Museum of Denmark, Copenhagen, Denmark. E-mail: japedersen@snm.ku.dk

The weevil species *Sthereus ptinoides* (E.F.Germar, 1823) (Coleoptera: Curculionidae) is newly recorded for the Faroe Islands. To our knowledge, this also represents the first record of this species in Europe. In the Faroe Islands, the species has so far been found only three times. Two specimens are located in the entomological collection of the Faroe Islands National Museum (FINM), collected on 24.07.2009 in Tórshavn, Streymoy by William Simonsen (FINM 20610) and on 23.07.2017 in Sandavágur, Vágur by the second author (FINM 20609) (Fig. 1). A third specimen, collected on 05.08.2001 in Nólsoy by Jens-Kjeld Jensen is located in the Natural History Museum of Denmark (NHMD 1787234).

Sthereus ptinoides is a Holarctic species with its main distribution on both the Asian and American shores of the North Pacific, e.g. the Aleutian Islands, Kamchatka and Sakhalin Island including Sakha Republic and Magadan Oblast (Legalov 2020). It has also been recorded on the Atlantic side of Canada (New Brunswick and Nova Scotia) (Webster et al. 2012). The beetles live in and feed on driftwood in the tidal zone which has been softened by long or frequent submergence in sea water (Dokuchaev and Korotyaev 2018). Larvae and pupae develop in tunnels in the softened wood and adults can be observed on the underside of driftwood between May and September. Since driftwood as the substrate and food source of the beetle is a stable resource and not limited to a growing season, the beetles do not show reproductive and developmental phenology but are active as soon as the mean air temperature is above freezing (Dokuchaev and Korotyaev 2018). Larval development does, however, require regular soaking in sea water.

The three specimens found in the Faroes must have originated from driftwood sources in Siberia. This is possible given that the river Lena drains large parts of the Russian Far East, including parts of Sakha Republic and Magadan Oblast, and this river has been shown to be a source of driftwood to the Faroes (Hellmann et al. 2015). The journey from Siberia, however, requires a minimum of 4-6 years according to Hellmann et al. (2015). However, the maximum buoyancy time for driftwood at sea is up to 18 months (Hägglblom 1982) and driftwood which has been at sea for longer than this will have been transported while frozen in sea ice (Hellmann et al. 2015). This frozen period could facilitate *Sthereus ptinoides* survival in a dormant state, either as eggs, larvae or overwintering adults.

Once the driftwood has washed ashore in the Faroes and the air temperature permits, the beetle can become active. Mean summer temperatures are slightly lower in the Faroes than in the beetle's native regions (e.g., 11.2°C in the warmest month August (Cappelen and Drost Jensen 2021) versus up to 12.7°C in August in the Ola marshes in Russia (Dokuchaev and Korotyaev 2018)) but overall, mean, maximum and minimum temperatures during the summer months are very similar. Thus, *Sthereus ptinoides* should be able to develop and reproduce in the Faroes, given that a suitable driftwood piece remains in the tidal zone.

Based on the ocean currents, occurrences of the species on the northern shores of Great Britain would be possible. We did, however, not find any European records of the species in online data repositories (GBIF, NBN) and colleagues in the UK had no records to report either (Garth Foster, personal communication). We also enquired with colleagues in Iceland, where the species had not been recorded (Matthías Alfreðsson, personal communication). Shortly after, however, the species did indeed turn up in Iceland: Two specimens of *Sthereus ptinoides* were collected by Björn Hjaltason on 28.04.2025 under wood close to the sea at Hvalfjarðareyri, western Iceland (Fig. 2). The species can thus without doubt be expected to show up on Atlantic shores elsewhere in Europe.

Figure 1: The *Sthereus ptinoides* specimen which was found at the beach in Sandavágur (Vágar) on 23.07.2017. Photo: Agnes-Katharina Kreiling

Figure 2: The Icelandic record of *Sthereus ptinoides* from Hvalfjarðareyri. Photo: Björn Hjaltason

Acknowledgements:

Thanks to Björn Hjaltason for permission to use his photo of the Icelandic specimen.

References:

- Cappelen, John, and C Drost Jensen. 2021. 'Climatological Standard Normals 1991-2020 – Faroe Islands'. DMI Report 21-13. Danish Meteorological Institute. www.dmi.dk/publikationer.
- Dokuchaev, N. E., and B. A. Korotyaev. 2018. 'The Bionomics of the Weevil *Sthereus ptinoides* (Germar, 1824) (Coleoptera, Curculionidae) in the Northern Sea of Okhotsk Area'. *Entomological Review* 98 (9): 1159–64. <https://doi.org/10.1134/S0013873818090014>.
- Hägglom, A. 1982. Driftwood in Svalbard as an Indicator of Sea Ice Conditions. *Geografiska Annaler. Series A, Physical Geography* Vol. 64, No. 1/2 (1982), pp. 81-94. <https://doi.org/10.2307/520496>
- Hellmann, Lena, Willy Tegel, Alexander V. Kirilyanov, Ólafur Eggertsson, Jan Esper, Leonid Agafonov, Anatoly N. Nikolaev, et al. 2015. 'Timber Logging in Central Siberia Is the Main Source for Recent Arctic Driftwood'. *Arctic*,

Antarctic, and Alpine Research 47 (3): 449–60.
<https://doi.org/10.1657/AAAR0014-063>.

Legalov, Andrei A. 2020. 'Revised Checklist of Weevils (Coleoptera: Curculionoidea Excluding Scolytidae and Platypodidae) from Siberia and the Russian Far East'. *Acta Biologica Sibirica* 6 (November):437–549.
<https://doi.org/10.3897/abs.6.e59314>.

Webster, Reginald, Robert Anderson, Jon Sweeney, and Ian DeMerchant. 2012. 'New Coleoptera Records from New Brunswick, Canada: Anthribidae, Brentidae, Dryophthoridae, Brachyceridae, and Curculionidae, with Additions to the Fauna of Quebec, Nova Scotia and Prince Edward Island'. *ZooKeys* 179 (April):349–406. <https://doi.org/10.3897/zookeys.179.2626>.

Hvussu uppliva avvarðandi at eldri heimabúgvandi persónum við demens tørvin á stuðli í gerandisdegnum: Ein kvalitativ kanning

fróðskapur
FRÓÐSKAPUR
Fróðskaparrit 71 (2025): 173-192
©The Author(s) 2025 Open
Access under Creative Commons
by Attribution License. Use,
distribution and reproduction are
unrestricted. Authors and original
publication must be credited.
www.frodskapur.fo/

The experience of everyday support needs amongst informal caregivers of elderly people with dementia in home care settings: A qualitative study

Sára Skylv Reinert¹, Elisabeth Anthoniussen²

Abstract

Supporting the growing number of individuals with dementia living at home poses challenges for informal caregivers, healthcare professionals, and service providers. Informal caregivers play a crucial role in enabling these individuals to remain at home, but this responsibility places significant demands on them, emphasizing the need for greater support. This qualitative interview study was conducted in the summer of 2021, inspired by the 2020 Alzheimer's Association survey. The aim was to explore informal caregivers' daily experiences, with a focus on their support needs and perceptions of available services. Three key themes emerged: (1) the need for more knowledge, (2) improved access to services, and (3) support from social networks. Findings highlighted a strong need for understanding the disease, its progression, and managing behavioural issues. While caregivers' needs for information, education, and counselling were partially met, peer support groups were notably absent. Caregivers also found services too standardized and not sufficiently tailored to their specific needs, stressing the importance of social networks in providing essential day-to-day support.

---

¹ Msc. í heilsuvísindum, Námslektari á Deildini fyri Heilsu- og sjúkrarøktarvísindi. T-postur : sarar@setur.fo

² Msc. í heilsuvísindum, THS-ráðgevi á Landssjúkrahúsinum.

Úrtak

Tað er ein avbjóðing fyri avvarðandi, heilsustarvsfólk og tænastruvarar at veita stuðul til vaksandi talið av heimabúgvandi persónum við demens. Leikluturin sum avvarðandi kann vera avgerandi fyri, at eldri við demens kunnu halda fram at búgva í egnum heimi. Hetta kann merkja, at avvarðandi koma at kenna øktan tørv á stuðli fyri at kunna liva upp til henda leiklut. Ein spurnablaðskanning gjørd fyri Alzheimerfelagið í 2020 kveikti hesa samrøðukanning, ið varð gjørd á sumri 2021. Endamálið við samrøðunum var at kanna upplivingarnar hjá avvarðandi í mun til mettan tørv á stuðli í gerandisdegnum og hvussu hesin tørvur varð nøktaður við verandi tænastru. Greiningin av samrøðunum vísti á trý høvuðstema: (1) tørvur á meiri vitan, (2) tørvur á atgongd til tilboð og tænastru, og (3) at finna stuðul í sosialum trygdarneti. Niðurstøðan vísti, at avvarðandi hava tørv á meiri vitan um demens-sjúkuna, sjúkugongd og handfaring av atferðarbroytingum. Tørvurinn á kunning, undirvísing og ráðgeving varð partvíst nøktaður, meðan tørvurinn á avvarðandibólkunum ikki varð nøktaður. Avvarðandi upplivdu, at tilboð og tænastru vóru ov standardiserað, og tí ikki nøktaðu tørvinn hjá tí einstaka til fulnar. Sosiala trygdarnetið hevði stóran týðning í gerandisdegnum.

Keywords: Dementia, informal caregiver, experience, support needs, support services.

Leitorð: Upplivingar, avvarðandi, demens, stuðul, tænastru.

Inngangur

Avvarðandi átaka sær eina stóra ábyrgd í røktini av persónum við demens. Drúgva sjúkugongdin og sjúkueyðkennini hava við sær, at persónur við demens er bundin av hjálp frá øðrum yvir eitt longri tíðarskeið. Leikluturin sum avvarðandi kann tí gerast ein byrða, sum ávirkar heilsustøðuna hjá avvarðandi sjálvum (Greenwood & Smith, 2016 s. 164; Hellström et al., 2017 s. 962; Alzheimer's Association Report, 2021 s. 349-350,354; WHO, 2024). At veita avvarðandi stuðul verður tí mett at vera ein týðningarmikil og munagóð strategi fyri at minka um byrðuna (Vandepitte et al., 2016 s. 1284) og fyri at leingja um tíðina persónurinn við demens kann búgva í egnum heimi.

Í sambandi við, at føroyingar liva longur (Hagstovan, 2023), kann væntast, at títtleikin av demenssjúku økist, tá vandin fyri at fáa demens økist við aldrinum (Nationalt videnscenter for demens, 2024). Títtleikin í Føroyum tykist sambæriligur við títtleikan í øðrum vestureuropeisku londunum, og var í 2017 30,75 fyri hvørjar 1000 borgarar (Petersen et al., 2019 s. 973). Øktur livialdur kann hækka um fíggjarligu og sosialu byrðuna hjá samfelagnum, og somuleiðis hava eina neiliga ávirkan á fólkahælsuna, eins og í øðrum londum (Wu et al., 2016 s. 122; Alzheimer's Association Report, 2021 s. 344 ; WHO, 2024). Eitt nú hava kanningar víst, at leikluturin sum avvarðandi ávirkar lívsgóðskuna, og at avvarðandi eru í størri vanda fyri at gerast tunglynt og fáa angist (Ask et al., 2014 s. 11; Watson, Tatangelo og McCabe, 2019 s. 604). Hessin leiklutur kann eisini

elva til trupulleikar við svøvn og strongd (Alzheimerforeningen, 2018 s. 5; Petersen et al., 2021 s. 8), eins og vandin fyri hjarta-æðra sjúkum økist (Xu et al., 2020 s. 12). Tørvur er tí á at hyggja nærri eftir, hvussu byrðan hjá avvarðandi kann gerast lættari.

Í 2020 vísti spurnablaðskanning hjá Alzheimerfelagnum, at 62% av avvarðandi at persónum við demens í Føroyum kendu seg neiliga ávirkað viðvíkjandi egnu heilsustøðu, og meiri enn helvtin upplivdu strongd og svøntrupulleikar, meðan 40% søgdu seg hava tunglyndi (Petersen et al., 2021 s. 7-8). Somuleiðis sást, at avvarðandi at persónum við demens eldri enn 67 ár søgdu seg vera ávirkað í størri mun enn onnur (ibid. s. 10). Kanningin vísti, at tilboðini, ið avvarðandi finga í boði sjáldan vórðu brúkt, ella ikki veittu nóg góðan stuðul í mun til tørvin. Staðseting av bústaðarøki hjá persóni við demens hevði somuleiðis ávirkan á, hvørji tilboð og tænastrur vóru í boði, og mettu avvarðandi, at persónurin við demens í minni mun varð stuðlaður av tilboðunum, sum vóru atkomulig (ibid. s. 21). Úrslitini frá spurnablaðskanningini bendu somuleiðis á, at tilboðini ikki vóru tilpassað tørvin, sum avvarðandi mettu seg og persónin við demens at hava (ibid. s. 22). Við støði í hesum úrslitum varð síðani farið undir eina samrøðukanning við avvarðandi at persónum við demens, 67 ár ella eldri, ið vóru heimabúgvandi. Henda samrøðukanning er sostatt seinni partur av eini kanning við blandaðum háttalagi (mixed method). Valið av aldursbólki varð grundað í, at tað í einum lítlum samfelag sum tí føroyska er lætt at kenna fólk aftur, og at tað eru lutfalsliga fáir persónar undir 67 ár við demens í Føroyum. Endamálið var at kanna og lýsa tann tørv á stuðli, ið avvarðandi upplivdu seg at hava í gerandisdegnum, og um hesin tørvur er nøktaður við teimum tilboðum og tænastrum, sum heimatænastrurnar kunnu veita. Hetta fyri at fáa vitan um stuðulsmøguleikar í tilboðunum frá heimatænastrunum og um tilboð og tænastru samsvara við tørvin avvarðandi uppliva seg at hava.

Framferðarhátur

Fyri at kanna upplivda tørvin á stuðli í mun til tilboð og tænastru, varð kvalitatívt háttalag valt. Háttalagsfrøðiliga var farið til verka við einari tilgongd við íblástri frá bæði hermeneutiskum og fenomenologiskum ástøði. Við íblástri frá fenomenologiska ástøðinum varð í tilgongdini dentur lagdur á at fáa útsagnir um gerandisdagin hjá avvarðandi útfrá teirra ítøkiliga veruleika við fokus á lívsverðina og meining av fyrbrigdinum *tørv á stuðli* í teirra ítøkiliga samanhangi. Lívsverðin er verðin, har vit liva okkara gerandisdag, tann verðin vit taka fyri givið (Jacobsen, Tanggaard, og Brinkman, 2015 s. 219). Fyri at kunna lýsa fyrbrigdið, sum tað vísti seg fyri avvarðandi, var neyðugt at taka støði í, hvussu hesi upplivdu tørvin á stuðli í teirra gerandisdegi (ibid. s. 220).

Í hermeneutikkini er menniskjan sermerkt sum ein tulkandi og fatandi vera, har einhvør fatan er treytað av eini forfatan (Brinkmann, 2015 s. 77). Tað er við fatan og tulkning, at okkara gerðir kunnu geva meining (ibid.). Málið er miðilin

(Andersen og Koch, 2015 s. 233), og sambært Gadamer er málið og siðvenja lykilin til fatan (Thornquist, 2006 s. 183). Okkara fatan av verðini er tí grundað í málinum og siðvenjuni, har vit eru stødd. Øll fatan er máslig og hugtakslig, tað er málið, ið skilgreinar móguleikarnar fyri, at vit kunnu skilja verðina (ibid. s. 185).

Við íblástri frá hermeneutiskum ástøði varð ein tilgongd vald, har vit vóru tilvitaðar um, at tulkan og skiljan er ein neyðugur partur av tilveru menniskjans, og harvið eisini fyri okkum sum granskarar (Andersen og Koch, 2015 s. 220). Hugleitt varð yvir, at menniskjans, og harvið eisini granskarans, tilvera í grundini altíð er staðsett í einum tíðarbornum, søguligum og hendingarligum samanhangi (ibid. s. 221). Hetta gjørði tað neyðugt fyri okkum sum granskarar at vera varugar við egna forfatan (Braun og Clark, 2013 s. 7). Ein forfatan, sum m.a. er merkt av tí samfelag, vit liva í (ibid. s. 4), okkara privatu og klinisku royndum, bókmmentaleiting um evnið og úrslitunum frá spurnakanningini, ið var gjørd árið frammanundan. Hendan forfatan varð brúkt m.a. tá samrøðuvegleiðingin skuldi orðast og við greining av dátum. Við tað, at tulating er eitt handverk, verður granskarin eitt tulatingaramboð, har forfatan og fordómar eru neyðug (Kvale, 1997 s. 112, 49; Kvale og Brinkmann, 2015 s. 92, 282; Andersen og Koch, 2015 s. 224), og kundu vit ikki havt verið hesar fyri uttan.

Valt varð at gera semi-struktureraðar lívsverðs-samrøður (Kvale & Brinkmann, 2015 s. 17,22), til at savna greiningartilfar (dátur).

Ein samrøðuvegleiðing varð gjørd. Evnini fevndu um: hvussu avvarðandi upplivdu tørv á stuðli, um avvarðandi nýttu tænastrur, og um tey mettu, at hesar vóru atkomuligar. Samrøðuvegleiðingin innihelt bæði opnar og afturlatnar spurningar. Tvær undankanningar vórðu gjørdar út frá samrøðuvegleiðingini, bert smáar tillagingar vórðu gjørdar, og vórðu hesar samrøðurnar tí partur av dátuviðgerðini.

Luttakarar (heimildarfólk) vóru avvarðandi, ið samband varð fingið við umvegis Demensklínikkuna á Landssjúkrahúsinum, og granskararnir kendu ikki luttakararnar frammanundan. Luttakarar vóru valdir soleiðis, at teir umboðaðu avvarðandi at persónum við demens úr øllum heimatænastum í Føroyum. Talan var um endamálsstýrda sýnistøku (purposive sampling) fyri at tryggja so stórt fjølbroytni millum luttakararnar sum gjørligt. Luttakarar vóru makar ella børn at heimabúgvandi persóni við demens, 67 ár ella eldri, við fóstum bústaði í Føroyum. Sjúkustaðfestingin hjá persóninum við demens skuldi verða 2 ára gomul ella eldri. Talva 1 lýsir luttakararnar.

Talva 1: Talva yvir luttakarar, øll nøvn eru bronlað.

Navn	Kyn	Tilknýti til persónin við demens	Landafrøðiliga økið
Jákup	Maður	Sonur	Norðoyggjar og Eysturoy
Símun	Maður	Maki/ hjúnafelegi	Tórshavn og Streymoy
Monika	Kvinna	Dóttir	Suðuroy, Sandoy og Vágur
Anna	Kvinna	Maki /hjúnafelegi	
Katrin	Kvinna	Dóttir	
Jóhanna	Kvinna	Dóttir	
Maria	Kvinna	Dóttir	
Hákun	Maður	Sonur	

Hjúnafelegi/maki vóru eldri enn 67 ár. Børn vóru í 40-55 ára aldri. Valt varð ikki at nágreina aldur, tá fleiri avvarðandi koma frá landafrøðiliga smáum økjum í Føroyum. Norðoyggjar og Eysturoy umfata Norðoya Bú- og Heimatænastu, Nánd og Roðan. Tórshavn og Streymoy umfata Tórshavnar Heilsu og Umsorganartænastu og VEKS-samtakið. Suðuroy, Sandoy og Vágur umfata Suðuroyar Bú- og heimatænastu, Økistænastuna í Sandoy og Vesturvón.

Samband varð fingið við tíggu luttakarar, men tveir, ið vóru makar til persón við demens, bóru seg síðan undan. Sjev samrøður, seks einstaklinga- og ein samrøða við tveimum luttakarum, vórðu framdar á sumri 2021. Nær og hvar samrøðan varð framd, varð avgjørt av luttakarunum, 4 samrøður vóru í heiminum hjá luttakarunum, og 3 vóru á uttanveltaðum staði. Samrøðurnar vóru andlit til andlits, og luttakarar høvdu móguleika at tosa frítt um upplivingar og kenslur. Beint eftir samrøðurnar vórðu viðmerkingar skrivaðar niður, ið lýstu huglag og yvirskipaða fatan av samrøðuni. Samrøðuleiðarar vóru sjúkrarøktarfrøðingar, ið høvdu fleiri ára kliniskar royndir í primera geiranum.

Siðfrøðilig umhugsni

Siðfrøðilig umhugsni og atlit vórðu havd sambært, “Declaration of Helsinki “. Dátur vórðu handfarnar sambært Løgtingslóg nr. 80, “Lóg um vernd av persónsupplýsingum” (2020), og leiðreglum hjá Fróðskaparsetri Føroya og Dátueftirlitinum (Dátueftirlitið, 2021). Luttakarar finga skrivliga og munnliga kunning um kanningarháttin, dulnevning, teirra rættindi og móguleikan at trekkja seg úr kanningini. Allir luttakarar góvu kunnað samtykki, og upptøkurnar vórðu goymdar sambært leiðreglum hjá Dátueftirlitinum. Kanningar av hesum slag kunnu ávirka luttakarar jaliga og neiliga (Damianakis og Woodford, 2012 s. 715), hesum varð hædd tikin fyri í samrøðustøðunum, og luttakararnir svaraðu eftir egnum vilja. Áðrenn farið varð undir samrøðu, varð greitt frá, at um luttakari

ikki ynskti at svara, varð farið víðari til annan spurning. Samrøðuleiðarin meti seg fòran fyri at lesa støðuna av, soleiðis at ikki varð støðgað leingi á, um luttakari tyktist ikki vilja svara onkrum spurningi. Um luttakarar tyktust hava ampa undir samrøðuni, t.d. um luttakari steðgaði á og samrøðuleiðarin legði til merkis, at hesin var kensluliga ávirkaður undir samrøðuni, varð tíð sett av til at rúma støðuni, áðrenn samrøðan helt fram. Tó vóru støður, har avvarðandi væntaði kunning, ið kundi hava skaðiligar fylgjur fyri tann heimabúgvandi við demens, og varð tá valt at kunna um teirra rættindi og móguleikar.

Greiningarháttur

Allar samrøður vórðu tiknar upp á band og transkriberaðar orðarætt (verbatim) eftir hvørja samrøðu. Upptøkurnar vóru í miðal 54 minuttir til longdar (40 min. – 72 min.), transkriberað varð eftir siðvenju hjá Steinar Kvale og Svend Brinkmann (2015). Báðir granskarar skiftust um at transkribera upptøkurnar, lurtaðu og lósu óheft transskriptiónirnar. Fyri at samanbera, varð sama brot transkriberað av báðum granskarum. Nøvn og onnur eyðkenni vóru gjørd dulnevnd undir transskriptiónini (Kvale og Brinkmann, 2015 s. 246).

Dáta varð greinað við “Refleksiv Tematisk” greining, sum ment av Virginia Braun og Victoria Clark (2006). Refleksiv tematisk greining, ið inniheldur 6 stig, er ein smidligur og tulkandi greiningarháttur, ið kann nýtast til at kanna, hvussu meining skapast í dátum (ibid. s. 81). Hesin hátturin varð nýttur við støði í hermeneutiska sjónarmiðinum, at týðningurin av einum fyribrigdi ikki er knýttur til ein objektivan veruleika (Braun og Clark 2013, s. 5), men verður skaptur gjøgnum tulating og reflektión, har tann virkni leikluturin hjá granskaranum er við til at gera temu í einum samspæli millum dátur og granskarans fortreytir, fòrleikar og tulatingarligu avgerðum (ibid.).

Tema vórðu skipað merkingarfrøðiliga (semantiskt), við fokus á at lýsa ta meining, sum kom fram í tekstabrotinum, farið varð ikki eftir latentari meinings-tulating.

Báðir granskarar settu seg væl inn í data. Transskriptiónirnar vórðu lisnar av báðum í fleiri umfòrum, og notur vórðu skrivaðar á pappír. Síðan kodaðu granskararnir meiningsfullar eindir hvør sær, fyri eftirfylgjandi at samanbera og í felag at gjøgnumganga móguligar kodur og gera uppskot til temu. Eitt grafiskt diagram (mindmap) varð gjørt fyri at fáa yvirlit yvir uppskot til temu, ið síðan vórðu set inn í eina talvu. Temu, ið ikki vístu á tørv á stuðli og í hvønn mun tilboð og tænastr nòktaðu tørvin, vórðu vald frá. Síðan vórðu valdu temu gjøgnumgingin, um hesi vóru í samsvar við kodaðu meiningsfullu eindirnar, og vórðu hesi samansett á eitt tematiskt kort. Alt data varð lisið ígjøgnum enn einaferð fyri at seta spurnatekin við og endurstaðfesta egna tulating. Gongdin at finna røttu temu var eitt kjak millum granskararnar. Næstsíðsta stig var at endaliga navngeva temu, hetta varð gjørt út frá meiningsberandi eindunum. Hvørt tema varð gjøgnumgingið og skipað í undirtemu, tí data var fjølbroytt.

Komið varð fram til 3 hævudstemu og 9 undirtemu (sí talvu 2). Síðsta stigið var at greiða frá dáta og leggja fram sitat, ið stuðlaðu undir greiningina.

Talva 2: Yvir temu og undirtemu.

Temu	Undirtemu
Tørv á meiri vitan - “eg veit ikki, at tað eg ikki veit, er tað eg havi tørv á at vita”	<i>Veit ikki, hví hann er blivin soleiðis</i>
	<i>Hinvegin vil man ikki vita tað</i>
	<i>Kunnu øll taka samband við hjálpartólamiðstøðina</i>
Tørv á atgongd til tilboð og tænastrur	<i>Tað finnast veruliga nøkur, ið kunnu hjálpa</i>
	<i>Vildi ynskt, at tað var okkurt annað</i>
	<i>Man skal taka í móti hjálpin</i>
Finna stuðul í sosialum trygdarneti	<i>Eg vil gjarna vita, hvussu hini hava tað</i>
	<i>Ein sera góð hjálp</i>
	<i>Hjálp frá grannum í gerandisdegnum</i>

Úrslit

Í kanningini sást, at bæði makum og børnum tørvaðu vitan um demenssjúkuna; summi beinleiðis eftirlýstu meiri vitan, meðan onnur tilvitað ikki ynsktu vitan um sjúkuna. Avvarðandi høvdu lítla vitan um, hvussu, hvar og hvørji tilboð og tænastrur, tey sjálvi kundu biðja um. Í summum førum var gerandishjálpin frá heimataænastunum stuðlandi, men fleiri upplivdu tað trupult at fáa atgongd til fakfólk við servitan um demens. Avvarðandi upplivdu sosiala trygdarnetið frá millum annað makum, børnum og grannum stuðlandi.

Tørv á meiri vitan- “eg veit ikki, at tað eg ikki veit, er tað eg havi tørv á at vita” (um handfaring av atferðarbroytingum og kunning um tilboð og tænastrumøguleikar)

Broyting í atferðini hjá persóninum við demens fylti nógv hjá avvarðandi, tí tað ávirkaði gerandisdagin, serliga hjá makunum. Flestu avvarðandi vóru varug við, at teimum tørvaði vitan um sjúku og sjúkugongd, og serliga í mun til atferðarbroytingar, meðan onnur valdu hesa vitan frá.

Veit ikki, hví hann er blivin soleiðis

Broytt atferð í mun til gloymsku og ikki at megna gerandisvirksemi vísti seg at ávirka gerandisdagin. Í einstøkum førum broytti persónurin við demens eisini sinnalag og kundi blíva tvørur ella harðligur. Nøkur avvarðandi tóktust vita, at orsökkin var demenssjúkan, meðan fleiri avvarðandi sýntust ikki at vita, hvussu sjúkueyðkennini vóru tengd at sjúkugongdini. Ein avvarðandi sigur: “Eg veit ikki,

hví hann er blivin soleiðis” Anna, maki. Avvarðandi vantaðu vitan um, hví stöðan vísti seg sum hon gjörði, og undirvísing um, hvussu tey skuldu handfara stöður, har persónurin við demens vísti øðrvísi atferð enn vanligt. Maki segði soleiðis: “... og so við hvørt, so kortsluttar bara, eg veit ikki, tað má verða sjúkan” Símun, maki. Meðan barn greiður soleiðis frá:

“... vit búgva tætt við hvønn annan...og allíkavæl, heldur enn at ganga, so finnur hon uppá at ringja... tað er, sum um hon ikki finnur veg, har frá og her til”. Maria, dóttir.

Tað kundi til tíðir vera trupult, serliga hjá makanum, at samlívið var broytt í mun til lívið áðrenn sjúkuna. Flestu avvarðandi søgdu, at teimum manglaði vitan, kunning og ráðgeving um sjúkuna í gerandisdegnum.

“Tað havi eg saknað, at man blívur kunnaður um stöðuna, tí man hevur ikki ide fyri, um man klárar at handfara hettar ordiliga... ráðgeving tað vildi eg, at man kundi fingið”. Símun, maki.

Somuleiðis kundi tað vera trupult hjá summum avvarðandi at góðtaka stöðuna, og saman við manglandi vitan um sjúkuna kundi hetta føra til, at avvarðandi kundu hava trupult við at vita, hvat teimum tørvaði av stuðli ella hjálp í gerandisdegnum.

Hinvegin vil man ikki vita tað

Í mun til tørv á vitan vóru tað serliga børn, ið ikki mettu seg tørva vitan ella ikki ynsktu at vita ov nógv um sjúkuna.

“...man fólir at man hevur ikki so nógva vitan, hví ger hon hattar har...men samstundis vil man ikki vita tað...at innanfyri fá ár situr hon ...soleiðis, sum onnur vit kenna...”. Jóhanna, dóttir.

Onnur avvarðandi høvdu ikki kunnað seg so væl um sjúkuna “*also eg havi gjørt for lítið fyri at seta meg inn í alt” sigur Monika, dóttir.* Møguliga var tað í hesum føri knýtt at undanførslu, hon sigur víðari “*tað kann gott verða, at eg havi runnið undan...*” Metingin um tørv á vitan, ella ynskið um, ikki at vilja vita ov nógv um sjúkuna, kundi tykjast vera knýtt at persónligum háttalagi til at handfara avbjóðingar í gerandisdegnum. Møguliga hevði hetta samband við meting hjá nærum øllum avvarðandi um, at stöðan ikki var so galin, og var hetta eisini tengt at einum jaligum hugburði í gerandisdegnum hjá summum,

“..eg veit ikki, eg sjálvur havi altíð hildið at ... kanska er man eitt sindur býttur..., men tað at tað ikki hevur verið so galið, also hon er gomul...”. Hákun, sonur.

Kunnu øll taka samband til Hjálpartólamiðstöðina

Fleiri avvarðandi, bæði makar og börn, vistu ekki, hvar ella hvønn tey skuldu venda sær til, um teimum tørvaði stuðul ella hjálp. Meðan onnur ikki vistu, hvønn fakkpersón tey høvdu verið í sambandi við frá Heimatænastuni. Tað var ikki altíð, at avvarðandi mintust, hvønn tey høvdu samskipt við um støðuna. Avvarðandi sigur soleiðis: *“eisini hendan her heimasjúkrasysturin,... ella sum gongur her, ella sum hevur okkum, ha! ” Anna, maki.* Fleiri avvarðandi vóru als ikki varug við móguleikarnar fyri at fáa hjálpitól og tann stuðul, hetta kundi geva teimum. Avvarðandi vóru illa kunnað um rættindini hjá persóninum við demens og egin rættindi. Tey vistu ikki, at tey sjálv kundu venda sær til Hjálpartólamiðstøðina, *“Kunnu øll venda sær til Hjálpartólamiðstøðina... tað má man skriva sær aftan fyri oyrað”* segði Jóhanna, dóttir.

Avvarðandi vóru, ið greiddu frá, at eingin frá Heimatænastuni hevði sett seg í samband við tey, eftir at sjúkan varð staðfest. *“Einki, tað er heldur eingin, ið hevur vent sær til okkum”* Maria, dóttir. Tað vóru eisini avvarðandi, bæði børn og maki, sum vistu, at tey kundu venda sær til Heimatænastuna, og kundi persónurin við demens tá fáa hjálp í heimið, men oftast hevði hendan hjálpin ikki serlig atlit til demens sjúkuna, ella varð hjálpin veitt av starvsfólkum uttan serliga vitan um demens. Eitt barn greiður frá, at foreldur fær hjálp til máltíðir: *“tey tryggja bara at hon hevur tað gott,... og etur okkurt...tey hava ikki førleikar annars”* Hákun, sonur.

Flestu avvarðandi greiddu frá, at tey mettu seg enn klára støðuna, tí høvdu tey ikki vent sær til Heimatænastuna um stuðul. Summi avvarðandi vistu ikki, hvat ein fakligur persónur við servitan um demens frá Heimatænastuni skuldi kunnað hjálpt teimum við. Meðan onnur høvdu trupult við at biðja um hjálp: *“..man følir, eg veit ikki, eg eri ikki ein at ganga biddaragongd..”* Símun, maki.

Trupult var hjá avvarðandi at søkja sær hjálp og stuðul, tá tey ikki høvdu vitan um síni rættindi og móguleikar fyri stuðli í heimatænastunum. Somuleiðis var tað ein spurningur um at viðurkenna, at teimum tørvaði hjálp. *“...so er tað at akseptera tað, tað er nokk eitt sindur... men tað gongur”* Monika, dóttir.

Tørvur á atgongd til tilboð og tænastr (og at hesi kunnu tillagast tørvin hjá persóninum og avvarðandi)

Tað var sera fjølbroytt, hvussu avvarðandi upplivdu móguleikar fyri og ágóðan av tilboðum og tænastrum.

Tað finnast veruliga nøkur, ið kunnu hjálpa

Avvarðandi høvdu tørv á at tosa við fakkpersón við servitan um demens. Tey upplivdu tó, at tey finga ikki tilboð um ráðgeving ella vegleiðing, fyrr enn persónurin við demens var vorðin knýttur at einum stovni í Heimatænastuni, so sum dagtilhald ella umlætting. Barn greiður soleiðis frá: *“Eg havi ongantíð fingið ráðgeving, eg geri bara tað, eg haldi er best fyri ....nei, eingin fakkpersónur, nei...”* Hákun, sonur.

Tá avvarðandi hævdu fingið samband við fakfólk við servitan um demens, vóru tey sera fegin um samrøður við hesi. *“Tey hævdu ein fund við okkum, greiddu frá støðuni og...” Jákup, sonur.* Tó hævdu avvarðandi ynskt, at samrøða við fakfólk varð fingin til vega fyrr í sjúkugongdini.

Vildi ynskt, at tað var okkurt annað

Fyri avvarðandi var tað trupult at finna virksesemi, sum gav meining fyri persónin við demens í mun til teirra kyn og persónligheit. Avvarðandi ynsktu, at tey tilboð ella tænastrur, sum heimatænastrurnar kundu bjóða, ikki vóru fastlæstar til persónliga røkt ella eitt ávíst dagtilboð. Barn at persóni við demens sigur soleiðis:

“Eg vildi ynskt, at hon hevði okkurt annað....eg veit ikki hvat... um tað so bara var at planta røtur ella geva blomstrum vatn” Jóhanna, dóttir.
“...ja, so velur hon heldur at vera heima”. Maria, dóttir.

Avvarðandi umboðandi bæði børn og maka greiddu frá, at tey vístu tilboð um tænastruveiting - so sum persónliga hjálp - frá sær, um tey mettu, at tænastruveitingin var ósmíðlig í mun til vanar og rytmu hjá persóninum við demens. Tað kundi vera ørkymlandi fyri makar og børn, at persónurin við demens ikki fekk tann stuðul, ið teimum tørvaði, tí veitingin ikki passaði inn í skipanina hjá Heimatænastruni. *“eg fekk bjóða at tey koma kl. 10...men tað var for seint, tí tá hevði eg orna alt” Símun, maki.* Kenslan av sjálvsavgerðarrætti kundi verða ávirkað av at skula tillaga seg eina skipan.

Man skal taka ímóti hjálpini

Tó vóru avvarðandi, ið vóru nøgd við tey tilboð, sum Heimatænastran kundi veita. Føst tilboð, ið veittu stuðul í gerandisdegnum, vóru flestu avvarðandi sum heild nøgd við. Tilboð, so sum matartænastru og tilboð um, at heimasjúkrarøktarfrøðingur kom í heimið. *“.. Fáa mat tvær ferð um vikuna...tað haldi eg er gott...tey tíma ikki at gera mat” Katrin, dóttir.*

Serliga tá avvarðandi ikki búðu í sama øki, sum persónurin við demens, gjørdu gerandisboð avvarðandi meira trygg við støðuna.

“... Hann fær hjálp til tablettir og mat úti frá...tað var ikki ráðiligt, at ein sum hann lá inni við so nógvum tablettum”. Monika, dóttir.

Fyri børnini varð praktisk hjálp í gerandisdegnum virðismett, og tey mettu, at hetta kundi hjálpa til, at persónurin við demens kundi verða búgvandi heima. Fyri makar varð tilboð um dagtilhald somuleiðis virðismett. *“tað er øgiliga gott haldi eg, at hann er úti...” Anna, maki.* Dagtilboð gav makum eina fríløtu í gerandisdegnum.

Finna stuðul í sosialum trygdarneti

Flestu avvarðandi søktu samveru, antin innan egið trygdarnet ella í nærumhvørvinum. Tó saknaðu tey móguleikan at vera í felagsskapi við onnur í líknandi støðu. Samvera við egið netverk kundi stuðla teimum í mun til at tosa um sjúkuna. Teirra trygdarnet og nærumhvørvi kundu veita ein ávísan stuðul í gerandisdegunum.

Eg vil vita, hvussu hini hava tað

Fleiri avvarðandi, bæði børn og makar, ynsktu felagsskap við onnur í líknandi støðu. Avvarðandi leitaðu sær - ella umhugsaðu at leita sær - stuðul frá Alzheimerfelagnum. Maki at persóni við demens, sigur soleiðis

“Eg kundi gott hugsað mær at farið til hasar fundirnar.... tey tosa veitst tú, vita hvussu tað er hjá teimum...”. Anna, maki.

Avvarðandi funnu troyst í, at tey ikki vóru einsamøll, og sóknaðust eftir tilboðum, sum t.d. avvarðandi bólkum, “*Vit spurdu, um tað vóru nakrir...høvdu hoyrt frá øðrum...*” Jákup, sonur. Tað var tó ikki móguligt at koma í slíkar bólkar.

Ein sera góð hjálp

Stuðul kundi eisini koma av, at familjan sá ein tørv og handlaði uppá hendan, tá tann avvarðandi, næst persóninum við demens, helt seg aftur, “*Tað var verdóttirin, sum tosaði við tey*” Símun, maki. Fyri avvarðandi, ið var barn at persóni við demens, hevði hjúnafelegi hjá hesum verið dyggur stuðul, tá hjúnafelegin hevði starvast innan eldrarøkt í fleiri ár:

“*tað má eg siga var ein ótrúliga góð hjálp, tá hon sær tað sum fakfólk...ikki bara her og nú, men at síggja frameftir*”. Jákup, sonur.

Hjálp frá grannum í gerandisdegunum

Grannar, arbeiðsgevarar og fólk annars í nærumhvørvinum veittu eisini eina hjálpanði hond, tá persónurin við demens eitt nú var til handils og hevði gloymt pengarnar, ella um persónurin við demens fór “heim” til tey gomlu húsini, har hesin var uppvaksin. Tá vóru tað grannar, sum fylgdu viðkomandi til húsa aftur. Hendan hjálpin sást best á smærri plássum.

Flestu avvarðandi greiddu frá einum stuðlandi trygdarneti, tó at tað vóru tilburðir, har fatanin av støðuni hjá persóninum við demens var ymisk “*... Síggja hana eina ferð um mánaðin, og halda, at tað er so synd...*” Hákun, sonur. Avvarðandi, sum vóru um persónin við demens dagliga, hildu ikki, at støðan broyttist so nógv, og kundi hetta føra til tvídráttir millum avvarðandi.

Kjak

Felags fyri øll avvarðandi var tørvur á vitan. Tað tykist trupult hjá avvarðandi at persóni við demens at fáa atgongd til kunning, ráðgeving og undirvísing um sjúkugongd og sjúkueyðkenni, sama um hesi vóru børn ella makar. Makar sýndust serliga at hava tørv á vitan viðvíkandi atferðarbroytingum, ið kunnu síggjast við demens. Makar lögdu til merkis sjúkueyðkennini, men kendust ikki við tey, ei heldur hvussu hesi skuldu handfarast. Líknandi úrslit var funnið í gransking hjá McCabe et al.(2016, s. 83) um avvarðandi sum samlaðan bólk og hjá Steinfeldt et al.(2021, s. 9) um avvarðandi sum nærmasti umsorganarpersónur.

Avvarðandi fáa sum heild lítt atgongd til fakkunnleika og harvið líttan móguleika fyri stuðli í mun til demenssjúkuna, fyrr enn persónurin við demens er vorðin tilknýttur einum tilboði. Tó sást, at makar høvdu haft samband við fakpersón frá Heimatænastu, í teimum førum tá persónurin við demens longu var knýttur at einum dagtilboði. Hinvegin høvdu fleiri børn, ið vóru nærmasti umsorganarpersónur, ikki havt samband við fakpersón frá Heimatænastu. Sum heild merkja øll avvarðandi lítið framsíggið framtakssemi í mun til kunning, ráðgeving ella undirvísing, líkamikið hvar persónurin við demens býr, men serliga børn at persóni við demens í útjaðaraøkjum ella á smáplássum, merkja líttan og ongan stuðul í samband við sjúkuna, hóast tey eru nærmasti umsorganarpersónur. Tað sýnist, at verða munur á, um nærmasti umsorganarpersónur var maki ella barn at persóni við demens, og móguliga hevur bústaðarøki hjá persóni við demens eisini týdning. Ein partur av frágreiðingini kann liggja í, at Heimatænastan í Føroyum við lóg er býtt upp í 8 heimatænastur út frá landafrøðiligum øki (Løgtingslóg nr. 20, 2014). Hettar merkir, at heimatænastur kring landið ikki hava sama inntøkugrundarlag ella tal av borgarum.

Avvarðandi vísa eisini á, at teimum manglaði kunning og vitan um móguleikar í skipan av heimatænastum. Í lóggávu um eldraøkið í § 7 stendur, at kommunan skal veita kunning til borgarar og avvarðandi um, hvørji tilboð og tænar kunnu veitast (Løgtingslóg nr. 19, 2014). Nágreinað er tó ikki, hvør, hvussu ella hvar kommunan skal veita hesa kunning, tí lóg um eldraøkið er ein rammulóg (Næs, 2015, s. 32). Harvið hava kommunurnar móguleika til sjálvar at avgera, hvønn politikk tær hava á økinum (ibid.). Eingin ávísing er í lógini um at veita avvarðandi at borgarum við varandi sjúkum hjálp ella stuðul, og er heimatænastan ikki áløgd at veita ráðgeving ella vegleiðing til avvarðandi út frá lóg um eldraøki (Løgtingslóg nr. 19, 2014). Tað tyktist trupult at søkja sær hjálp, tá summi avvarðandi, bæði børn og makar, ikki høvdu vitan um móguligan stuðul ella rættindi. Bæði makar og børn, sum hava verið í samband við fakpersón við vitan, eftir at persónurin við demens er komin inn á dagtilboð, greiða frá, at tey tá fáa meiri vitan um sjúkuna, men spurt varð ikki inn til, hvat avvarðandi sjálvi hava tørv á í hesum sambandi.

Gjøgnumgangandi fyri bæði børn og makar var uppáhaldið, at støðan var “íkki so galin enn”, ein háttur at fáa støðuna til at sýnast betur, enn hon veruliga var, yvir fyri øðrum, og móguliga eisini fyri sær sjálvum. At royna at normalisera og megna ta nýggju støðuna sæst aftur í aðrari gransking (Egilstrøð, Ravn og Petersen, 2019, s. 546). Torgreiddar skipanir og mangul uppá kunning um atkomulig tilboð er ein forðing fyri, at avvarðandi søkja sær hjálp, sambært gransking hjá Stephan et al. (2018, s. 9). Sum heild vóru avvarðandi ikki tilvitað um, hvar tey skuldu søkja sær hjálp, og tóktist fávitska í summum førum at vera ein háttur at megna gerandisdagin.

Avvarðandi, ið vóru børn at persóni við demens, høvdu í ávísan mun tørv á vitan um sjúkuna, men eisini annan vitanartørv, ið tey ikki sjálvi kendu til. Tað sást í hesi kanning, at summi børn søktu sær vitan og hjálp, meðan onnur ikki mettu seg tørva vitan og ikki søktu sær stórvegis hjálp, men megnaðu gerandisdagin, sum tey mettu vera best. Í summum førum var borið fram, at man av sonnum ikki ynskti vitan um sjúkuna av ótta fyri, hvat fór at koma í framtíðini. Í gransking sæst, at avvarðandi kunnu uppliva ovbyrjan av kunning (Steenfeldt et al. 2021, s. 9).

Í hesi kanning sýndust kvinnur oftari at handfara broytingarnar í gerandisdegnum við kensluligari meistring, so sum undanførslur (Folkman og Lazarus, 1991 s. 212). Snyder et al. (2015, s. 8) vísa á, at vaksin børn at persóni við demens oftari brúka undanførslu sum meistrings-strategi. Menn tykjast í størri mun enn kvinnur at viðurkenna trupulleikar og persónliga mæta avbjóðingunum, sum vísa seg (Folkman og Lazarus, 1991 s. 212). Tað tykist sum, at nøkur børn mógulig ikki geva sær far um, at vitan um sjúkugongd og stuðulsmøguleikar í heimatænastum, er vitan, ið kann hjálpa teimum, til betur at handfara ein nýggjan leiklut í gerandisdegnum.

Í mun til at megna støðuna og leiklutin sum avvarðandi, eru væntanir og nýggi vitan um støðuna við til at ávirka yvirgongdina (transitiónina) frá einum leikluti í gerandisdegnum til ein nýggjan (Schumacher og Meleis, 2010 s. 43). Gransking vísir, at ráðgeving og undirvísing hava týdning fyri at økja um móguleikarnar hjá avvarðandi at laga seg til avbjóðingarnar, ið eru knýttar at sjúkuni hjá persóninum við demens og at megna gerandisdagin (Sørensen et al., 2008, s. 449 ; Johannsen et al., 2014, s. 753). Í gransking verður víst á, at framtaksemi hevur týdning í mun til stuðulin til persónin og stuðulin til avvarðandi (Stephan et al., 2018, s. 14).

Familjuskipanir og sosial umhvørvi hava ávirkan á nýtslu av tænastráðum og tilboðum (Stephan et al. 2018, s. 9). Í kanningini sást, at avvarðandi ynsktu at megna støðuna. Hetta kann sambært gransking vera knýtt at mentanini, at avvarðandi kenna seg skuldarbundin at taka sær av persóninum við demens (Gregg et al., 2021 s. 2603). Sambært Beintu í Jákupsstovu (2007, s. 29) hevur man í Føroyum ein familistiskan hugburð. Tí kann tað verða nærliggjandi at venda sær til familjuna, heldur enn heimatænastuna í økinum fyri at fáa hjálp. Sambært okkara úrslitum hevur stuðulin frá sosiala trygdarnetinum týdning fyri

avvarðandi sum eitt tilfeingi, sum m.a. hevur týdning fyri yvirgongdina til nýggja leiklutin sum umsorganarpersónur. Neiligar royndir við tilboðum frá heimatænastu kann hinvegin forða fyri, at sóknast verður eftir stuðli. Gransking hevur víst á, at fatan av sjúku og hvønn týdning sjúkan hevur í mun til mentan, umframt manglandi kunning, viðurkenning av støðuni og royndir við tænastrum í mun til demensrøkt, alt hevur týdning í mun til at søkja sær hjálp (Gregg et al., 2021 s. 2607). Í okkara úrslitum verða bólkar til avvarðandi eftirspurdir. Kanningin vísti, at avvarðandi ikki høvdu atgongd til hetta tilboð, og at eingin almennur stovnur veitti tilboð um bólkar til avvarðandi. Har, ið bólkar sum hesir eru tøkir, kunnu teir fyrbygja sosialum einsemi hjá avvarðandi (Teahan et al., 2021 s. 7; Johannesen et al., 2014 s. 753; Lauritzen et al., 2019 s. 2939). Eisini kunnu slíkir bólkar økja um kensluligan stuðul og felagsskap (Lauritzen et al., 2019 s. 2939; Smith et al., 2017 s. 161).

Niðurstøða

Samanumtikið sæst, at makum tørva vitan um sjúkugongd og tey sjúkueyðkenni, ið kunnu vísa seg í sjúkugongdini. Børn, sum eru nærmasti umsorganarpersónur, tørva eisini hesa vitan, men eru ikki líka íðin eftir at nema sær hana, og er undanførsla móguliga ein háttur at handfara avbjóðingina við nýggju støðuni, meðan makar meira opinlyst sakna kunning og ráðgeving. Felags fyri øll avvarðandi, ið tosað varð við, var, at tey ikki mettu støðuna vera so ringa, og tey mettu seg klára gerandisdagin enn. Við at normalisera nýggju støðuna við sjúku kann hon sýnast betur, enn hon veruliga er. Øll avvarðandi vísa manglandi vitan um rættindi til - og móguleikar fyri - stuðli og hjálp í gerandisdegnum. Hetta vísur á manglandi kunning, um hvar avvarðandi kunnu venda sær at fáa atgongd til tilboð og tænastr frá heimatænastunum, ella stuðul frá sjálvbodnum felagsskapum.

Úrslit okkara vísa, at børn hava mest sum ikki verið í samband við fakpersón ella akkerspersón frá kommununi, ið kann veita teimum vitan og kunning viðvíkandi demenssjúkuni hjá foreldrum. Makar hava samband við starvsfólk í kommununi, tá persónurin við demens er knýttur at dagtilboði, men makar eru ikki vísir í, hvør hesin persónurin er. Kanningin vísir harumframt, at tørvurin á kunning, undirvísing og ráðgeving einans partvíst er nøktaður, og vísir hon somuleiðis á, at tað ikki er nøkur føst skipan við akkerspersónum í kommununum.

Børn og makar í okkara kanning eru takksom fyri tey tilboð og tænastr, ið tey hava fingið boðið, so sum dagtilboð, matartænastr, heimahjálp og heimasjúkrasystir. Men bæði børn og makar eru ónøgd við, at tilboð og tænastr ikki kunnu tillagast einstøku støðuna hjá persóninum við demens. Avvarðandi, umboðandi bæði børn og makar, saknaðu at vera í felagsskapi við øðrum í líknandi støðu, so sum í bólku fyri avvarðandi. Avvarðandi vísu á, at tey høvdu stuðul í sínum nærmasta trygdarneti. Makar finga hjálp frá børnum, og børn

fingu hjálp frá egnum maka, eins og tað var stuðul í nærumhvørvinum. Sum heild merktu øll avvarðandi stuðul frá sosiala trygdarnetinum, men børn vístu á, at tvídráttur kundi vera í nærmastu familjuni um, hvussu sjúkur persónurin við demens vísti seg at vera.

Avmarkingar

Kanningin kann, hóast hon hevur 8 luttakarar, harav meirilutin eru børn, geva ábendingar um, hvussu støðan er á økinum. Lítla luttøkan av makum inniber, at teirra tørvir ikki eru líka fjøltáttað lýstir. Við fólkafrøðiligu broytingunum í Føroyum, har lutfallið av eldri økist, er ikki óhugsandi, at úrslitini av hesi kanning framvegis gera seg galdandi ymsastaðni í landinum. Ein avmarking við kanningarúrslitinum kann vera, at kanningin varð gjørd undir koronafarsóttini. Somuleiðis kann granskaraforfatan hava ávirkað, hvat var mett mest týðandi av úrslitunum.

Kliniskur týdningur

Kanningin vísir, at tað hevur týdning, at heilsu- og heimatænastuskipanir eru forvirkin at bjóða tilboð og tænastr, sum kunnu lagast til tørvin hjá tí einstaka, um vit í framtíðini ynskja, at avvarðandi skulu vera eitt tilfeingi í sjúkugongdini hjá persónum við demens.

Víst verður á, at eitt framsíggið framtaksemi eigur at koma tíðliga í sjúkugongdini, har avvarðandi fáa tillutað ein akkerspersón við servitan um sjúkuna, ið kann veita teimum vitan um, hvørji rættindi tey hava, og hvar tey kunnu venda sær at fáa hjálp. Eisini er týdningarmikið, at avvarðandi vita, hvar tey sjálvstøðugt kunnu leita sær vitan um sjúkuna. Við eini slíkari tilgongd gerast móguleikarnir betri hjá avvarðandi at megna avbjóðingar og serliga truplar støður í gerandisdegnum. Grundað í okkara kanning eiga tilboð til avvarðandi, ið eru nærmasti umsorganarpersónur at fevna um: kunning um móguleikar fyri tilboðum og tænastr, undirvísing í mun til sjúkugongd, og ráðgeving í mun til, hvussu atferðarbroytingar í gerandisdegnum kunnu handfarast, so avvarðandi hava móguleika at uppbyggja eitt vitanargrundarlag.

Við vaksandi tali av eldri í Føroyum verður mett, at tað samfelagsliga og fíggarliga er umráðandi, at tey tilboð og tænastr, sum verða veitt avvarðandi og persónum við demens, nøkta serstaka tørvin soleiðis, at hesin kann verða verandi í egnum heimi sum longst, eins og ætlanin er við lóg um eldraøki (Næs, 2015 s. 32).

Síðani henda kanning varð gjørd í 2021, eru broytingar hendar bæði í primera og sekundera geiranum. Tí verður mælt til, at bæði nýggjar spurnar- og samrøðukanningar verða gjørdar til tess at fáa innlit í, hvussu støðan er í dag, fyra ár eftir, at henda samrøðukanning varð gjørd. Viðmælt verður, at kanning verður gjørd, ið skilgreinar tørv hjá avvarðandi, alt eftir um hesi eru nærmasti umsorganarpersónur, ella um hesi eru stuðul hjá nærmasta umsorganarpersóni;

harumframt, at hugt verður eftir, um munur er á tøvrum hjá makum og børnum, og um avvarðandi uppliva mun á tænastruvelingum, alt eftir hvar persónurin við demens landafrøðiliga býr.

Keldur:

- Alzheimer's Association Report. (2021). 2021 Alzheimer's Disease Facts and Figures. *Alzheimer's Dementia*, 17(3), 327–406.
<https://doi.org/10.1002/alz.12328>
- Alzheimerforeningen. (2018). Livet med demens. (København K) Alzheimerforeningen. Atkomuligt á:
<https://www.alzheimer.dk/media/i52gldqi/2018-02-27-paareroendeundersoegelse-alzheimerforeningen-2018.pdf>.
- Andersen, H., & Koch, L. (2015). Hermeneutik og fænomenologi. Í M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P. Nedergaard (Red.), *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (3. útg., s. 205-250). Hans Reitzels Forlag.
- Ask, H., Langballe, E. M., Holmen, J., Selbø, G., Saltvedt, I., & Tambs, K. (2014). Mental health and wellbeing in spouses of persons with dementia: The Nord-Trøndelag health study. *BMC Public Health*, 14, 413.
<https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-413>
- Braun, V., & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V. Clark, V (2013) *Succesfull Qualitative Research: A practical Guide for Beginers* Publisher Sabe ISBN: 9781847875815. Kap 1
- Brinkmann, S. (2015). Forståelse og fortolkning. Í M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P. Nedergaard (Red.), *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (3. útg. s. 69-100.) Hans Reitzels Forlag.
- Dátueftirlitið (2021). Vegleiðingar og skapilónir. (Føroyar) Dátueftirlitið. Atkomuligt á: <https://www.dat.fo/um-datueftirlitid/vegledningargogskabelonir>
- Damianakis, T., & Woodford, M. R. (2012). Qualitative Research With Small Connected Communities: Generating New Knowledge While Upholding Research Ethics. *Qualitative Health Research*, 22(5), 708–718.
<https://doi.org/10.1177/1049732311431444>
- Egilstrøð, B. Ravn, M. B. & Petersen, K. S. (2019). Living with a partner with dementia: a systematic review and thematic synthesis of spouses' lived experiences of changes in their everyday lives, *Aging & Mental Health*, 23:5, 541-550, DOI:10.1080/13607863.2018.1433634

- Folkman, S. & Lazarus, R.S. (1991) Coping and emotion. Í Monat, A. & Lazaeus, R.S (Red.) Stress and Coping – An Anthology (3 útg. s.207-227) Columbia University Press
- Greenwood, N. & Smith, R. (2016). The oldest carers: A narrative review and synthesis of the experiences of carers aged over 75 years. *Maturitas*, 94, 161–172. <https://doi.org/10.1016/j.maturitas.2016.10.001>
- Gregg, J. E., Simpson, J., Nilforoosahn, R., & Perez-Algorta, G. (2021). What is the relationship between people with dementia and their caregiver's illness perceptions post-diagnosis and the impact on helpseeking behaviour? A systematic review. *Dementia*, 20(7), 2597–2617. <https://doi.org/10.1177/1471301221997291>
- Hagstovan (2023) Framrokning. (Føroyar) Hagstova Føroya. Atkomuligt á: <https://hagstova.fo/fo/folk/folkatal/framrokning>
- Hellström, I., Håkanson, C., Erikson, H., & Sandberg, J. (2017). Development of older men's caregiving roles for wives with dementia. *Scand J Caring Sci*, 31(4), 957–964. <https://doi.org/10.1111/scs.12419>
- Jákupsstovu, B. (2007). Velferd på Færøylene — ny velferdsmodell i støpeskje. Í G. L. Rafnsdóttir (Red.), *Arbejde, helse og velfaerd i vestnorden* (s. 27-42). Háskólaútgáfan, Rannsóknastofa í Vinnuvernd.
- Jacobsen, B., Tanggaard, L., Brinkmann, S. (2015) Fænomenologi. Í S. Brinkmann & L. Tanggaard (red) *Kvalitative metoder – en grundbog* (2. útg. s.217-240) Hans Reitzels Forlag.
- Johannessen, A., Povlsen, L., Bruvik, F., & Ulstein I. (2014). Implementation of a multicomponent psychosocial programme for persons with dementia and their families in Norwegian municipalities: experiences from the perspective of healthcare professionals who performed the intervention. *Scandinavian Journal of Caring Science*, 28, 749–756. <https://doi.org/10.1111/scs.12107>
- Kvale, S. (1997) Interview – en introduktion til det kvalitative interview. Hans Reitzels Forlag
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk (3. útg.) Hans Reitzels Forlag
- Lauritzen, J., Bjerrum, M. B., Pedersen, P. U., & Sørensen E. E. (2019). Support groups for carers of a person with dementia who lives at home: A focused ethnographic study. *Journal of Advanced Nursing*, 75(11), 2934-2942. <https://doi.org/10.1111/jan.14151>
- Løgtingslóg nr. 80 (2020). Løgtingslóg nr. 80 frá 7. juni 2020 um vernd av persónupplýsingum. (Føroyar) Løgmannsskrivstovan. Atkomuligt á: <https://logir.fo/Logtingslog/80-fra-07-06-2020-um-vernd-avpersonupplysingum>

- Løgtingslóg nr. 19 (2014) Løgtingslóg um heimatænastu, eldrarøkt v.m., sum seinast broytt við løgtingslóg nr. 159 frá 10. desember 2021. Atkomilig á: <https://logir.fo/Logtingslog/19-fra-07-04-2014-um-heimataenastu-eldrarokt-vm>
- Løgtingslóg nr 20 (2014) Løgtingslóg um kommunalt samstarv um heimatænastu, eldrarøkt v.m. Atkomilig á : <https://logir.fo/Logtingslog/20-fra-07-04-2014-um-kommunalt-samstarv-um-heimataenastu-eldrarokt-vm>
- McCabe, M., You, E., & Tatangelo, G. (2016). Hearing Their Voice: A Systematic Review of Dementia Family Caregivers' Needs. *The Gerontologist*, 56(5), e70–e88. <https://doi.org/10.1093/geront/gnw078>
- Nationalt videncenter for demens (2024). Forekomst af demens. (København Ø) Nationalt videncenter for demens. Atkomuligt á: <https://videnscenterfordemens.dk/da/forekomst-fordelt-paa-koen-og-alder>
- Næs, J. T. (2015) *Ældreplejen på Færøerne. I: Ældreomsorg i Norden.* Helsingfors: Nordens Vælfærdscenter. s. 31–42. Atkomilig á : <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:874992/FULLTEXT01.pdf>.
- Petersen, M. S., Reinert, S. og Anthoniussen, E. (2021) Frágreiðing og tilmæli - Støðan hjá avvarðandi at persónum við demens í Føroyum. (Tórshavn) Alzheimerfelagið. Atkomuligt á: <https://d362j716yjtjbt.cloudfront.net/media/4080/alzheimerfelagið-frágreiðing-avvarðandi-2021-dagförd.pdf>
- Petersen, M. S., Restorff, M., Stóra, T., Waldemar, G., & Joensen, S. (2019). Trend in the Incidence and Prevalence of Dementia in the Faroe Islands. *Journal of Alzheimer's Disease*. 71(3), 969-978 <https://doi.org/10.3233/JAD-190341>
- Schumacher, K.L. & Meleis, A.I.(2010) *Transitions: A Central Concept in Nursing.* Í Meleis, A. F. (Red) *Transitions theory – Middle-Range and Situation-Specific Theories in Nursing research and Practice.* (1. útg. s. 38-51). Springer Publishing company. ISBN: 978-0-8261-0534-9
- Smith, R., Drennan, V., Mackenzie, A., & Greenwood, N. (2017). Volunteer peer support and befriending for carers of people living with dementia: An exploration of volunteers' experiences. *Health Soc Care Community*, 26(2), 158–166. <https://doi.org/10.1111/hsc.12477>
- Snyder, C.M. Fauth, E. Wanzeka, J. Piercyb, K.W. Norton, M.C. Corcoran, C. Rabins, P.V. Lyketsos, C.G. & Tschanza, J.T. (2015). Dementia caregivers' coping strategies and their relationship to health and well-being: The

- Cache County Study. *Aging Ment Health*. 2015 ; 19(5): 390–399.
Doi:10.1080/13607863.2014.939610
- Steenfeldt, V. Ø. Agerup, L. C. og Jacobsen, A. H. (2021). Becoming a Family Caregiver to a Person With Dementia: A Literature Review on the Needs of Family Caregivers. *SAGE Open Nursing*, Volume 7: 1–14 DOI: 10.1177/23779608211029073
- Stephan, A., Bieber, A., Hopper, L., Joyce, R., Irving, K., Zanetti, O., Prtolani, E., Kerpershoek, L., Verhey, F. De Vugt, M., Eriksen, S. Røsvik, J., Marques, M. J., Gonçalves-Pereira, M., Sjölund, M., Jelley, H., Woods, B., & Meyer, G. (2018). Barriers and facilitators to the access to and use of formal dementia care: findings of a focus group study with people with dementia, informal carers and health and social care professionals in eight European countries *BMC Geriatrics*, 18(131) <https://doi.org/10.1186/s12877-018-0816-1>
- Sørensen, L. V, Waldorff, F. B., & Waldemar, G. (2008). Early counselling and support for patients with mild Alzheimer's disease and their caregivers: a qualitative study on outcome. *Aging & mental health*, 12(4), 444–450. <https://doi.org/10.1080/13607860802224342>
- Teahan, Á., Walsh, S., Doherty, E., & O'Shea, E. (2021). Supporting family carers of people with dementia: A discrete choice experiment of public preferences. *Soc Sci Med*, 287. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114359>
- Thornquist, E. (2006) *Videnskabsfilosofi og videnskabsteori for sundhedsfagene*. Gads Forlag.
- Vandepitte, S., Van Den Noortgate, N., Putman, K., Verhaeghe, S., Faes, K., & Annemans, L. (2016). Effectiveness of Supporting Informal Caregivers of People with Dementia. A systematic Review of Randomized and Non Randomized Controlled Trials. *Journal of Alzheimer's Disease*, 52(3), 929-965 <https://doi.org/10.3233/jad-151011>
- Watson, B., Tatagelo, G., & McCabe, M. (2019). Depression and Anxiety Among Partner and Offspring Carers of People With Dementia: A Systematic Review. *The Gerontologist*, 59(5), 597-610 <https://doi.org/10.1093/geront/gny049>
- WHO (2024). Dementia. Atkomuligt á: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/dementia> [Lisið: 29.04.24]
- World Medical Association (2018). WMA Declaration of Helsinki - Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. Atkomuligt á: <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/> [Lisið: 25 oktober 2021]

- Wu, Y. T., Fratiglioni, L., Matthews, F. E., Lobo, A., Breteler, M. M. B., Skoog, I., & Brayne, C. (2016). Dementia in western Europe: Epidemiological evidence and implications for policy making. *The Lancet Neurology*, 15(1), 116–124. [https://doi.org/10.1016/s1474-4422\(15\)00092-7](https://doi.org/10.1016/s1474-4422(15)00092-7)
- Xu, X. Y., Kwan, R. Y. C., & Leung, A. Y. M. (2020). Factors associated with the risk of cardiovascular disease in family caregivers of people with dementia: a systematic review. *Journal of International Medical Research*, 48(1), 1–20. <https://doi.org/10.1177/0300060519845472>

Am I Like My Father?

Fróðskaparrit 71 (2025): 193-218
©The Author(s) 2025 Open
Access under Creative Commons
by Attribution License. Use,
distribution and reproduction are
unrestricted. Authors and original
publication must be credited.
www.frodskapur.fo/

Eri eg sum pápi?

Runa Preeti Ísfeld¹

Abstract

This article explores fatherhood in the Faroe Islands based on empirical research consisting of interviews with Faroese men in their fifties who are married and have children. It addresses two primary questions: Firstly, how do my respondents describe their childhoods and relationships with their own fathers, and what are the transmissions, continuities, and discontinuities of fatherhood between their generation and their fathers' generation? Secondly, how do my respondents describe themselves as fathers, and how involved were they when they had young children? My objective is to identify familial attitudes and behaviours that are repeated, transmitted, or modified between two generations of Faroese men who were fathers during two different social periods. The article contributes to discussions about family and gender in the Faroe Islands, and challenges prevailing stereotypes about "older" Faroese fathers.

Úrtak

Henda greinin kannar faðirskap í Føroyum við støði í empiriskari gransking av samrøðum við føroyskar menn í fimtiárunum, ið vóru giftir og áttu børn. Greinin viðger tveir spurningar: Í tí fyrra vórðu menninir bidnir um at lýsa síni egnu barnaár, viðurskiftini við pápan, hvat teir hava tikið við sær yvir í sín egna pápaleiklut og greiða frá framhaldi og sliti millum millum ættarliðini. Seinni spurningurin bað menninar at lýsa seg sjálvar sum pápar, og hvussu teir tóku lut, tá teir høvdu børn. Endamálið er at skjalfesta hugsanir um endurtiknar, arvaðar ella tillagaðar hugburðir um familjuna í tveimum ættarliðum í tveimum sosialum tíðarskeiðum. Greinin er íkast í orðaskiftið um familju og kyn (gender) í Føroyum og roynir at nýhuga nakrar ráðandi stereotypar fatanir av føroyskum pápum av "tí gamla slagnum".

---

¹ Ph.d., námslektari á Sögu- og samfelagsdeildini, Fróðskaparsetur Føroya. T-postur: runap@setur.fo

Keywords: Fatherhood, intergenerational changes, continuities, discontinuities, fathers' involvement.

Leitorð: Faðirskapur, broyting millum ættarlið, framhald og slit, pápaluttøka.

Introduction:

“Fatherhood is a cultural construction which is never definitively settled” (Bruehl, 1997, p. 42).

The discussion of fathers' involvement with their families in the Faroe Islands involves two aspects. On the one side, there is a discussion of the role and practices of motherhood, the mental load borne by mothers, and mothers being the primary caretakers of the household. On the other side, fathers are often described as not being as involved as mothers in daily life. However, this is a simplification of the actual situation of fatherhood.

An involved father in “modern” society is a father who takes care of his family both economically and emotionally by sharing household work and being engaged in his children's daily routines and activities. Men are expected to fulfil the expectations of manhood by positioning themselves effectively in both domestic and public life (Lorentzen, 2011). Therefore, it is important to examine and understand what childcare means for fathers and how they perceive fatherhood practices in daily life.

If we are to understand changes in fatherhood, we need to investigate intergenerational transitions, continuities, and discontinuities. Fatherhood is a gendered practice that stems from internalised repertoires, and those repertoires are transferred intergenerationally by repeating the same gender practices. However, with time and changes in society, gender repertoires change to incorporate new practices; those practices are then sometimes transformed, continued, or discontinued by the next generation (Butler, 1988).

In this article, I address two primary questions that seek to understand the complexities of Faroese fatherhood across generations: First, how do my respondents (Faroese men in their fifties) describe their childhoods and relationships with their own fathers, and what are the transmissions, continuities, and discontinuities of fatherhood between their generation and their fathers'? In other words, what are the familial attitudes and behaviours that are repeated, transmitted, or modified? Second, how do they describe themselves as fathers, and how involved were they as fathers when they had young children?

My object is to identify transmission, continuities, and discontinuities between two generations of men who were fathers during two different social periods. I describe fatherhood through a lens of gender performance, applying gender theory to conceptualise fatherhood as contextual, which encompasses different understandings and practices across various times. The article uses qualitative data from interviews with men in their fifties and contributes to

discussions about family and gender in the Faroe Islands while challenging prevailing stereotypes about “older” Faroese fathers.

The Context

The literature on fatherhood in the Faroe Islands is new and rather sparse. Professor Firouz Gaini from the University of the Faroe Islands has conducted anthropological, ethnographic, and gender-related research focusing on young men in the Faroe Islands (Gaini, 2022a, 2022b, 2021, 2020), in which he discusses fatherhood across different generations.

Like many other places, the Faroe Islands have experienced a shift in society from peasant farming and fishing to an industrial society. These changes have had an impact on gender relations between men and women and negotiations in family life. Bjørg Jacobsen and Beinta í Jákupstova (Jacobsen and Jákupstova, 2005) discuss how, at the end of the seventeenth century, the fishing industry brought economic, social, and cultural changes to this small society, where an open and dynamic fishing industry was practised. There was a clear differentiation between gender roles, with women’s role being to support their husbands and take care of the family, while the husband ran the business (men had fishing boats, etc.). Home and family responsibilities have been women’s “domain” for several generations in the Faroe Islands due to the impact of the fishing industry, which meant that men were at sea for long period of time. With industrialisation and the development of the Faroe Islands as a welfare society, young Faroese women took the opportunity to obtain higher education (Jacobsen, 2007). As women achieved higher levels of education, society saw a shift in gender and family relations whereby care became decentralised from the family. Care institutions such as kindergartens became a priority among politicians due to this shift in family relations (Jacobsen, 2007). The small island community has experienced changes across society, with a restructuring of the labour market seeing a high percentage of women becoming active agents in paid work.

According to Genesoni and Tallandini (2009), women in Europe are still the main caregivers and responsible for daily childcare duties, despite research showing that fathers are becoming more involved in childcare in daily life. Statistics show that men are still the main breadwinners in the family, do less housework, and spend less time with their children than women (Haavind & Magnusson, 2005; Plantin, 2001). Research about the Faroese family has also shown that Faroese women are the primary caretakers in the family, and are widely employed in part-time jobs, which allows them to prioritise family life (Hayfield et al., 2016). Faroese women are most likely to be employed in part-time jobs and lower-paid jobs, and receive lower retirement pensions (Hayfield et al., 2016). Women are still the primary caregivers and caretakers of the family in the Faroe Islands, which is also the case in many other European countries.

Research in the Faroe Islands has also shown that a high percentage of Faroese women are still involved in unpaid work, and that these women are more willing to shape their lifestyle and work-life balance according to the needs of their families, such as bringing up children and housework (Hayfield et al., 2016). Likewise, research in Denmark shows that men are still the primary breadwinners in the family and do less housework and spend less time with their children than women (Haavind & Magnusson, 2005; Plantin, 2001). Compared to other European countries, Scandinavian men participate in the household to an increasing extent, but the primary caretakers of the home and children are still assumed to be women (Haavind & Magnusson, 2005).

The Faroe Islands have often been characterised as a male-dominated and traditional society on the northern periphery of Europe, where Faroese men abide by “traditional” customs such as slaughtering sheep, fishing, and catching birds; and not being as involved in fatherhood as men in neighbouring countries (Gaini, 2020). This stereotyping of Faroese men has been a narrative for decades in both Faroese society and neighbouring countries. In the Faroe Islands, commonly represented as conservative, the question of “new” fatherhood and practices had not been discussed or raised until recently. The concept of the “new man”, as noted by Gaini (2022a), represents a form of “new” fatherhood. This raises the question of whether the “new man” differs from the men of previous generations or signifies another aspect of evolution.

Recent research indicates that young Faroese men are engaged fathers who prioritise the emotional well-being of their families (Gaini, 2022a). Additionally, Giani’s (2021) study found that younger men characterise their fathers as nurturing and emotionally involved in their day-to-day lives. Examining family and personal daily practices provides a valuable framework for understanding everyday experiences and fatherhood in the Faroe Islands. The existing literature often reinforces the notion that mothers are the primary caretakers, with discussions about fatherhood primarily focusing on comparisons with maternal roles (Day et al., 2000). Thus, it is crucial to examine fatherhood without contrasting it against motherhood.

Theoretical Reflections

Since the year 2000, studies on fatherhood have increased, and they report a process of transformation and cultural change in the fatherhood process. As Bruel (1997) describes it, fatherhood is a cultural construction, with each society having its own understanding of what constitutes a good, loving, and responsible father. Fatherhood and fathers’ involvement with their families have changed across time and generations. Over time, the definition of and motives for fatherhood have shifted according to the time and place where it was practised. Fatherhood is a multifaceted concept and is not static. Different eras have experienced different ways of doing fatherhood depending on what is accepted

as a “good” and “responsible” father. Historically, men’s involvement in fatherhood has shifted from a focus on moral guidance to breadwinning, then to moral modelling, marital support, and, more recently, nurturance (Lamb, 1997). Therefore, when analysing fatherhood, we must bear in mind that society is not static but changes across space and time. It follows that understanding and describing what constitutes a good, involved, loving, and responsible father is not universal; it varies across cultures, times, and subcultural contexts (Lamb, 1997). Historian Tomas Berglund’s work (Berglund, 2007) demonstrates that fathers in the nineteenth century were also engaged in the domestic sphere; however, there were no documented publications addressing fathers’ roles in the private sphere compared to mothers. Through letters written by fathers, Berglund illustrated that men’s, including fathers’, work consumed much of their time, leaving little for their children and families. This alienated fathers from the private sphere. However, the letters did reveal the acknowledgement and intimacy of fathers in Sweden during the nineteenth century (Berglund, 2007).

The meaning and intimacy of fatherhood practices cannot be simplified to the dichotomy of either breadwinner or involved father, because these two elements can coexist (Dermott, 2008). In the past, the breadwinner father was considered to be an involved father, who demonstrated responsibility and involvement by taking care of his family economically and providing food and shelter for them. However, the taxonomies and concepts of being an “involved father” have changed over time. Historically, the concept of marriage and gender roles has also undergone various changes. The reform of the new idea of marriage in Scandinavia in 1930 played an essential role in the division of labour within the household, with the concept based on gender roles, consisting of a stay-at-home mother and a breadwinner husband who worked outside the home (Melby et al., 2006). This new reform made women more visible in the private sphere, intensifying the division of gender roles between the private and public spheres, emphasising women’s rights as mothers in the private sphere while neglecting the discussion of fathers and their gender roles in that same sphere (Lorentzen, 2011).

To understand fatherhood, we must consider the social and cultural changes that influence it. In other words, we should explore how different men from various social backgrounds perceive fatherhood and how they respond to these changes (McDonald & Jeanes, 2012; Brandth & Kvande, 2017; Eydal & Rostgaard, 2015). It’s important to remember that we cannot generalise fatherhood across different periods; like doing gender, doing fatherhood is not fixed because it is shaped by cultural and social constructions. The meanings of doing fatherhood and fathering children vary depending on culture, norms, society, and socio-economic circumstances. These factors affect family practices and the (re)production of gender roles. When researching fatherhood and fathering, we must consider the physical and spatial processes involved, as societies hold different ideals about what constitutes a good and involved father.

Research in different countries has demonstrated the importance of a father figure for children and the growing interest and willingness of fathers to be present during childcare, and to take on more involvement in care activities (O'Brien & Wall, 2017; Miller, 2011; Gregory & Miller, 2011; Lamb, 1999). In other words, they wish to provide a father figure who is emotionally active in his child's daily life and involved in unpaid housework. The term "new fatherhood" is often associated with changes in household behaviours and is often related to a generational change in gender behaviours and sociodemographic change. These changes are associated with and influenced by women's increasing labour-force participation (Gregory & Miller, 2011). However, some researchers reflecting upon the process of fatherhood transformation are questioning the characteristics of "new" fatherhood and the conditions attached to it.

Nowadays, a male identity has different meanings attached to it. Alongside being a good and emotionally involved father, the "new" man should also show a desire to take responsibility for being a good economic provider for the family (Bosoni & Mazzucchelli, 2019). According to Dermott (2008), there is an urge to distinguish between and dichotomise the two elements of being *either* a breadwinner *or* an involved father as opposites, although these two elements can also coexist. Across time, being a responsible father meant being someone who took economic responsibility for his family, while the women were at home taking care of the household and childcare. Such men were not considered to be disengaged from their families; gender roles and the fathering role during that time had different associations and expectations attached to them.

Dermott (2008) describes paternity through the concept of "intimate fatherhood", where intimacy is described as a personal relationship characterised by presence, closeness, the expression of emotions, reciprocity, and one-to-one relationships. The gender norms around fathering are changing in "modern" society, with the meanings attached to fatherhood and fathering being in transition (Gregory & Miller, 2011). "Traditional" gender relations and gender roles are also in transition, and men's gender roles and participation as involved fathers who participate in daily life are being discussed in both the private and public spheres. Embedded in the perception of new fatherhood is both how involved fathers are and the changes in gender relations between men and women, in both the private and public spheres (Farstad & Stefansen, 2015).

Studies have shown that both the nature and quality of parenting in families are transmitted intergenerationally, and this viewpoint is reflected in Bowen's intergenerational transmission theory (Bowen, 1978), which states that various parenting styles and behaviours are passed on from one generation to the next. Understanding the factors that contribute to the continuity or discontinuity of parenting styles is important because these factors help us to acknowledge that continuities and discontinuities do exist. Such factors may include socioeconomic status, the environment in which a person is brought up, or other life factors.

In five publications (Kovan, Chung, & Sroufe, 2009; Bailey, Hill, Oesterle, Hawkins, & the Social Development Research Group, 2009; Shaffer, Burt, Obradovic, Herbers, & Masten, 2009; Nepl, Conger, Scaramella, & Ontai, 2009; Kerr, Capaldi, Pears, & Owen, 2009), continuities were found to exist in different kinds of studies such as populations, geographical locations, and years between generational parentings. The focus on positive parenting within continuities and discontinuities acknowledges the intergenerational transmission of parenting in a broader and more strengths-based way (Belsky et al., 2009).

These findings reveal that the social and educational spheres both have an impact on the mechanisms of continuity of parenting styles (Kerr et al., 2009; Nepl et al., 2009; Egeland et al., 2009), which leads to the development of competences during childhood and young adulthood and the reproduction of positive parenting behaviours. Different parenting styles have an impact on how fatherhood/parenthood is performed. Earlier research by Caspi and Elder (1988) showed that harsh parenting in one generation leads to a greater likelihood of antisocial behaviour and harsh parenting in the next generation.

Various empirical studies mention and support the hypothesis that both harsh parenting and positive parenting are passed from one generation to the next. Although different theoretical perspectives suggest that several mechanisms contribute to the repetition of familiar patterns (Belsky et al., 2009), it is important to recognise the complexities of intergenerational transmission and to take into consideration the possibility that several different variables may affect parenting behaviour. In the analysis below, I reflect upon the different social variables in the studied material that contribute to different fatherhood performances, continuities, and changes. This can give us a broader understanding of and perspective on the different performance styles of doing fatherhood.

(Un)Doing Gender

Current research on fatherhood considers it to be a social construction that is shaped by the interplay between the relationships in the men's surroundings and the structures in their lives (Brandth & Kvande, 1998; Coltrane, 1994). Doing fatherhood is doing one's gender, which has a societal and cultural expectation attached to it. Studies have also shown that intergenerational transmission is crucial when performing fatherhood/fathering (Brannen & Nilsen, 2006; Bosoni, 2014). Intergenerational transmission has led to the internalisation of gender/fathering practices relating to how to be a father, whereby some of those practices (perhaps several) are transmitted from fathers to sons and are called generational practices. These transmissions and practices must then be adapted to the "modern", contemporary social and family context. Gender performances are understood as practices that are constructed intersubjectively, rather than existing a priori (West & Zimmermann, 1987). This perspective helps us to

understand that gender is relevant within all social situations, including social structures and social inequalities (Kvande & Brandth, 2016). In other words, gender practices are influenced by the culture and society in which the individual lives.

The debate on transformations in fathering is strongly connected to cultural transformation, where cultural dimensions such as “the rules, values, beliefs and symbolic representation of paternity” (LaRossa et al., 2000, p. 375) are strongly associated with fatherhood practices. However, these variables have different meanings depending upon the social-historical contexts in which fatherhood is performed. LaRossa (2007) mentions that different social and normative aspects of fatherhood can be identified: “the father as economic provider for the family, the father as a male model of reference for sons and daughters, and the father as the playmate” (LaRossa, 2007, p. 89).

Fatherhood changes, and its transformation is a non-linear process that occurs over time, as the cultural dimension of parenthood changes over the centuries, but not in a simple or linear way (Bosoni & Mazzucchelli, 2019). New studies have also highlighted the presence of different fathering styles (Marsiglio et al., 2000), defined as “fatherhood diversity”. This study highlights the coexistence of “traditional” and new models of fatherhood, which do not necessarily conflict. The term “new fatherhood” is often linked to a dichotomy between traditionalism and modernism; however, the “new” can coexist with the “old” because paternity and fatherhood are expressed in different ways and there is no single model of reference.

Many studies have explored fathering, taking into consideration fathering practices involving young children (Davis-Kean et al., 2001; Brotherson et al., 2005) and the desire to be a good father. Less well explored is the process of becoming a father and how men define/describe themselves as fathers. This process can be highlighted within an intergenerational approach to fatherhood; namely, to relate to one’s own father in order to define the experience of being a father oneself. This suggests that fatherhood and fathering are done through transmission from, or in some cases discontinuities with, the previous generation, which represents the internalised gender model and repertoires of fathering (Brannen & Nielsen, 2006).

The concept of fatherhood is multifaceted and complex. Rather than looking for prevailing or appropriate fatherhood models, we must understand that different interpretations of the paternal role can coexist, even if they contradict each other (Bosoni & Mazzucchelli, 2019).

Methodology and Framework

This research does not aim to juxtapose fatherhood with motherhood, but rather to investigate fatherhood on its own terms because this will give us a better understanding of the concept of fatherhood and the transmissions,

continuities, and discontinuities between one generation and the next. To understand fathers and fathering, we need to approach the subject using methodological approaches that are appropriate to studying fathers in a family context (Tamis-LeMonda, 2004). A key difficulty that researchers have faced when researching fatherhood is the framing of caregiving, because caregiving as a concept is built around maternal parenting (Marsiglio et al., 2000). Using the maternal template creates limitations when conducting fatherhood research which are likely to hinder us from understanding the common definition of fathers and fathering. There is also a lack of theoretical models regarding fatherhood and fathering, with little or no recognition in the literature of the cultural embeddedness or variability of fathering (Tamis-LeMonda, 2004).

This article is based on five interviews with men in their fifties. However, only four of the interviews have been included, as one respondent was less talkative than the others. He did share some perspectives, but not enough to be included in the article. The respondents shared their childhood memories and their relationships with their fathers. The interviews focused on their recollections of gender roles in their households while growing up, and how they interpreted those roles when reflecting upon their childhoods. It also considered how their childhood have shaped them as fathers.

The interview method was semi-structured, and the questions were divided into three themes. The first concerned the respondents' childhoods and their recollections of their relationships with their fathers. In the second part of the interview, I focused on their own lives as fathers when they had young children. In the third part, I focused on their relationships with their children now as adults and their views and perspectives on fatherhood in society nowadays. We also discussed the ongoing parliamentary debate on paternity leave. Choosing semi-structured interviews gave me the information needed to make comparisons between the interviewees and the method also allowed the respondents to talk freely and bring up issues that I had not thought about.

Conducting interviews has been my main strategy in obtaining empirical data. Interviews as a social research method are used to explore individuals' understanding of their lives and experiences (Edward & Holland, 2013). Qualitative research can be described as a conversation between researcher and respondents, during which the respondents can raise new themes and subjects during the interview (Widerberg, 2001). The respondents' narratives gave me an insight into intergenerational transmissions, continuities, and discontinuities.

The interpretation of data is important in relation to the construction of knowledge (Ísfeld, 2019) as it demands reflexivity and a hermeneutic approach. Alveson and Skoldberg (2005) claim that the two elements of reflexive research are the process of interpretation and reflection. As mentioned above, using the maternal template creates limitations when conducting fatherhood research, therefore, as a woman and a mother, I had to reflect on my positionality and

understand my respondents from a male and a father's perspective without being biased.

The Respondents

I conducted interviews with five men from different parts of the Faroe Islands. They were all in their early fifties and married with children. Two of my respondents were divorced and had remarried, and three were grandfathers. The respondents' social class and backgrounds varied; two had a Master degree, one was a primary-school teacher, one an unskilled worker, and the last had a background as an accountant. The respondents' wives had higher education degrees, two of them had Master's degrees, and three were primary-school or kindergarten teachers. The wives were all in full-time employment when the interviews were conducted. The respondents' fathers had different backgrounds; two were sailors, while three worked ashore as teachers or in banking.

All the interviews were conducted in my office at the University of the Faroe Islands. I chose each respondent according to their background, work, and where they lived in the Faroe Islands. We communicated on Messenger before the meeting, and I explained the purpose of the research to them. Precautions and ethical concerns relating to how to maintain the anonymity of my respondents are important. When conducting research in a small-scale society, it is crucial that respondents cannot be recognised. Therefore, all the participants' names and personal information have been changed to ensure anonymity and confidentiality. Besides using pseudonyms, I have not mentioned where they worked, their specific ages, or to whom they were married. Each interview lasted for around one hour, and they were all conducted in Faroese. All the interviews were recorded and afterwards transcribed by me. All the quotes presented below have been translated into English by me.

Limitations

I must emphasise that the aim of this study is not to generalise the results. I am aware of the limitations of this research and that it is not representative of all Faroese men (or fathers) in their fifties. However, by analysing and considering the interviews strategically, I was able to extract some interesting dynamics to escape the generalisations of doing fatherhood for men in their fifties. It is also important to take into consideration the different social dynamics among my respondents. Therefore, when analysing the interviews, I approached them through an intersection of age, where they live in the Faroe Islands, educational background, social background, and childhood experiences. These parameters were helpful in revealing different dynamics among the respondents and their perspectives on fatherhood.

Findings

Childhood Memories: Caring and Supporting at Home and at Sea

The respondents' childhood memories reveal how fatherhood operates as a cultural construction (Bruel 1997) that varies according to time, space and socio-economic conditions. My respondents' mothers were homemakers during their early childhood, while their fathers were the main breadwinners for their families. My respondents described their childhoods in terms of loving memories of both parents being present for them in different ways. At the same time, they remembered having different kinds of relationships and intimacy with each parent. Being at sea created distinct conditions for performing fatherhood, where family had a clear gender negotiation whereby the mother/wife took care of the private sphere and caring for the children, while the men/fathers were the primary breadwinners and were away at sea for several months at a time.

My father was away for long period of time during my childhood. The gender roles in our household were very much differentiated. My mother took care of the children, cooking, and cleaning. My father did outdoor activities with us when he was at home, but he was a stranger to me because he was often away. My brothers had a closer relationship with him than I did. We always went to our mother if we needed emotional comfort. (Sámal)

This narrative demonstrates LaRossa's (2007) observation that different social and normative aspects of fatherhood can be identified, particularly "the father as economic provider for the family". There was also a clear gender differentiation between the private and the public sphere; women primarily took care of the private sphere and, to some extent, the public sphere, especially if they had part-time jobs or responsibilities related to livestock, such as cows or sheep.

Nevertheless, there were exceptions, with some men working ashore and participating in their children's daily lives. The gender relations and negotiations within these families differed from those in seafarers' families, because fathers working ashore were able to be more engaged and active in the private sphere, allowing them to practise a more "intimate fatherhood".

Hanus described his childhood in terms of loving memories and spoke lovingly of his parents. He remembered his childhood as "untraditional" and different from those of many of his friends. He was born in the northern part of the Faroe Islands and spent most of his teenage years there, where his father was a teacher and his mother a homemaker during his childhood.

My childhood memories are maybe different from others of my generation as my parents were not traditional parents – they were quite "modern" for their generation. My father was very

untraditional, he was active in the household and helped around the house. The men in our village found it strange that my father was helping with cooking and cleaning. (Hanus)

As a teacher, Hanus' father spent time with him and his siblings and was also involved at home with tasks like cooking and cleaning. At the same time, he engaged in helping them with their homework. He described his father as a "modern" father, one who was far ahead of his time. Hanus' father also taught him different Faroese traditional cultural skills such as slaughtering sheep, tending livestock, and fishing. Hanus account demonstrates how gender performances are constructed intersubjectively rather than existing a priori (West & Zimmermann, 1987) and how some fathers were already challenging some "traditional" gender practices during the 1960s and 1970s. The community's reaction reveals how gender practices have social expectations attached to them.

Hanus stated that he was not interested in outdoor activities like his brothers; he preferred staying at home with his mother.

I was rather sensitive as a child. I preferred staying at home to fishing and tending sheep. I learned a great deal from my mother, including sewing, cooking, baking, and other domestic tasks. (Hanus)

The fatherhood model has experienced different shifts throughout history, from the moral teacher and guide to the breadwinner during centralised industrialisation (Pleck, 1981) and the sex-role model during the Second World War. The new nurturant fatherhood model, which some of my respondents identified their own father as having represented, emerged during the mid-1970s when my respondents were around 10 or 12 years of age; and this can be seen through their accounts of their childhood memories. Negotiations of gender relations within the private sphere differed in my respondents' accounts. Hanus remembered an involved father in the private sphere who sometimes prepared weekend breakfast.

I clearly remember dad waking up before us sometimes and I could hear him preparing breakfast for the family. My brothers and I always got in our parents' bed when dad served breakfast; because it was breakfast in bed with my brothers, mother, and our father. It was so cosy and [I have] fond memories. (Hanus)

Bjarni, whose father was also a teacher, remembered him as involved in the private sphere. At the same time, he described his father as a man who was not talkative and did not show his emotions. Nevertheless, Bjarni portrayed his father as caring, not in the traditional sense of talking and playing around, but by helping him when he needed it.

I remember my father as someone who didn't show emotions but, at the same time, he was there to help me if I needed help with my schoolwork and other things. My father was not a proactive person in the sense that he would do things with us. But he was always ready to help when I asked for it. (Bjarni)

Bjarni notes that, in Faroese culture, particularly among older generations, men often do not show their emotions. Instead of expressing feelings verbally, care and love are demonstrated through activities done with children. He does not remember doing many outdoor activities with his father, but they often attended football matches together, an activity they shared as father and son. Emotional care is often gendered among my respondents, with mothers typically primarily responsible for their children's emotional well-being.

The narrative supports Dermott's (2008) argument that the two elements of breadwinner and involved father can coexist, as Bjarni's father demonstrated care through availability and instrumental support rather than emotional expressiveness. The account also reflects LaRossa's (2007) identification of the "father as a male model of reference for sons and daughters" through educational support.

Bjarni's further reflection reveals how domestic participation could occur even within "traditional" framework.

As a child, I clearly remember my father engaging in household chores. I think it was not usual for men to hang up clothes to dry outside at that time; but my father often did it when we were young. I remember him also making dinner sometimes. It was also expected of me to help around the house as I was the oldest. (Bjarni)

This memory demonstrates that fatherhood diversity (Marsiglio et al., 2000) existed even in the past, with "traditional" and "non-traditional" models coexisting without necessarily conflicting, supporting the argument of the "new" can coexist with the "old" in paternal practices.

The fishing industry still has a great impact on family life in the Faroe Islands, where for generations families have organised their lives around men's work at sea (Gaini, 2011). This lifestyle had an even greater impact on family lives in the past because communication was not as easy as it is nowadays. Sámal remembered and talked about the long periods when they did not hear from his father because there was no internet, and communication was quite expensive at that time. Time was precious when his father called home.

I remember dad calling home once a month while he was at sea – he called through the Lyngby radio, and everybody could hear the conversation. There was not much privacy during the conversations; but that was life back then, it was expensive to call home, and our conversation was only five minutes. (Sámal)

Nevertheless, Sámal describes his father as caring by nature and as being interested in knowing how things were going at school and what was happening in their daily lives. Being an engaged and involved father had a different definition in Sámal's family negotiations because it was not a direct "intimate fatherhood", but an "involved and intimate" fatherhood practised from a distance. Sámal's memories reveal how Dermott's (2008) concept of "intimate fatherhood", characterised by presence, closeness and emotional expression, could be modified to accommodate physical absence through the radio. Sailors were perceived as heroes in society because they were away for long periods, risking their lives at sea. Back in those days, several families in the Faroe Islands experienced deaths at sea, when men drowned, leaving women as widows and children as orphans. The discourse of the engaged father had a different meaning in those days because the dichotomy between an engaged "intimate fatherhood" and the breadwinner father was (and still is) complex. The facts of poor communication at sea and being away for long periods of time created a "distant engaged fatherhood", in which fathers were doing/practising fatherhood through radio communication. As Sámal mentioned, his father engaged with his schoolwork, his plans, and daily life through radio communication. Sámal described those memories and moments with love, even though his father was not present in their daily life.

I would describe my father as a loving and caring father. He always asked about our lives and our school activities and was interested in how things were going. He loved us even though he was so far away. That's an important thing to know. But I also remember my father having a bad conscience about being away so much; he always had so many gifts for us when he came back home, and he was always trying to impress us by building small huts and sledges for us to play. (Sámal)

In the past, seafarer fathers did not have as many opportunities to practise "intimate fatherhood" as most seafarer fathers nowadays. "Intimate fatherhood", where fathers are present and participate actively in their children's daily lives, was not a possibility for seafarer fathers in the past. But those seafarers can still be described as engaged and caring fathers because they were risking their lives at sea and sacrificing their "freedom" to provide for their families at home.

The Caring Father

In this section, I look at my respondents' roles as fathers when they had young children and how they described themselves as fathers. My respondents became first-time fathers in the early 1990s, and fatherhood and fathers' involvement were evolving during these years. Faroese women were becoming more active on the labour market, and it became more common for young children to attend daycare while both parents were in full-time work. The

respondents' descriptions of their own fathering practices reveal how doing fatherhood operates on a form of doing gender (West & Zimmermann, 1987) with social and cultural constructions attached to it.

Jóhan shared his experiences as a young father and how he balanced parenthood with a full-time job, while his wife was also working. He described their daily life as very busy during the early years of having children, as both of them held full-time jobs. He characterised himself as an involved father during that time.

I've been an engaged father because I've always been interested in my children's daily activities. I closely followed how they were doing at school when they needed it. And at the same time, I was the one who drove them to their football practice, and I was also physically present at all the football matches they played. (Jóhan)

The concept of an involved and engaged father varies depending on the context and the stage of fatherhood. When my respondents became fathers, their understanding of the gender role associated with fatherhood changed. They expressed a desire to participate actively in their children's lives while also being engaged husbands and contributors to the household. Jóhan described himself as an involved father and took care of all the outdoor activities. However, playing and being involved in their children's sports activities are not described as an "unpaid" job in research or public debates. These activities are considered "fun" and not part of the domestic sphere because they are mostly practised outside the home. What is mostly discussed as an "unpaid" job is the domain of motherhood within the domestic sphere, when women/mothers have full-time jobs and at the same time are more involved than fathers in domestic sphere.

When circumstances required greater domestic involvement, Jóhan adapted to it. While his wife was studying and had to travel to Denmark for extended periods, he assumed all the household chores and responsibilities. He noted that his mother and several other women expressed concern about him being alone with the children.

While my wife was away studying in Denmark, I took care of the kids on my own – and I did everything, like changing nappies, making dinner, cleaning the house, and putting the children to sleep, etc. But I also participated in household chores even when my wife was at home in the Faroe Islands; I know some of my friends living outside Tórshavn have a different lifestyle, where they didn't participate in the household chores. (Jóhan)

The women in the family offered to help with cooking and cleaning. He found the situation amusing, noting that his wife never received such offers of assistance while she was alone with the children.

At the same time, Jóhan reflected upon his position as a father and his fatherhood style by distancing himself from his own father's style. He mentioned that his father was not always present when he was a child, and remembered him being out very late and rarely participating in the domestic sphere. He was out almost every evening, while his mother was active both on the labour market and in the domestic sphere. He consciously chose to be different from his father, vowing to be an involved and caring parent to his children.

My upbringing was very traditional; my father had a good job, and my mother worked in an office as well. But I can't remember my father taking part in the domestic housework. It was always my mother doing the domestic work and, as the oldest child, I helped my mother after school with dinner and other housework – I had to take responsibility as the oldest child in the family. (Jóhan)

Fatherhood and parenting styles in families are transmitted intergenerationally (Bowen, 1978). These parenting styles are culturally influenced, and both time and space are significant factors. Additionally, some respondents consciously chose to transform their fatherhood style compared to that of their own fathers because the meaning of fatherhood had evolved by the time they became fathers. Embedded in the concept of "new" and "involved" fathers are both the level of involvement fathers exhibit and the shift in gender relations between men and women, in both the private and public spheres (Farstad & Stefansen, 2015). These changes also coincided with the rise of dual-income households, with women gaining higher education and becoming more active on the labour market.

Sámal followed in his father's footsteps and became a seafarer as well. He married at a young age and became a father in his early twenties while sailing during his children's early years. He described his family life as "traditional", with his wife managing the home and children while he was away at work. Despite being at sea, he felt that fatherhood and his relationship with his children differed from his own childhood because he was not away for months at a time, and communication methods had changed since his father's sailing days. Sámal described how fatherhood had evolved between his childhood to his own experience as a father.

My wife was at home while the children were young and took care of them. She went back on the labour market when our oldest was around four years old. I called home quite often when I was away as we did have a mobile phone, and the services onboard the ship were much better. When I was at home, I did different activities with the children and played with them. I also fetched them from kindergarten, as my wife was active on the labour market. (Sámal)

Although Sámal was often away during his children's childhoods, they maintained a close relationship with him. He has three adult children from his first marriage and described his bond with them as very strong. He noted that his daughter often calls him for advice on cooking traditional Faroese food, rather than reaching out to their mother.

My children have different relationships with both me and their mother, and that's perfectly fine. The boys often reach out to me when they need help with various matters, while my daughter calls each time she wants to make traditional Faroese food. They tend to contact their mother about different issues that they feel more comfortable discussing with her. (Sámal)

The concept of a caring and involved father does not have a universal meaning; rather, it varies across different times, places, and cultures. As a result, families negotiate their responsibilities in unique ways. For seafarers, being a caring father presents specific challenges due to the long periods they are away from home, which means that they miss out on their children's daily lives. Sámal explained that he tried to make up for the time he spent away by being more attentive and present with his children when he was at home, in contrast to the approach taken by his father. Sámal often reflected upon his childhood memories during the interview; he mentioned visiting his father at the care home whenever he returned from sailing. He noted that his father is not very talkative, and they usually sit together, engaging in small talk about topics like the weather and fishing, or simply enjoying each other's company in comfortable silence.

I remember my father not being a talkative person. We never talked about feelings; it wasn't common when I was a child. As a child, I knew that he loved us because he was putting his life in danger to provide for us, and he also brought many things home for us when he came back home. But I tried to be different, I talked to my children and asked a lot about their personal life and was active in the domestic sphere when I was at home. (Sámal)

The "new" and involved father must simultaneously be a breadwinner, present in the domestic sphere, and a caring and involved father. Firouz Gaini (2020) talks about the concept of bricolage to describe Faroese men and their ability to be flexible by being handymen and practical and flexible on the job market. The idea of bricolage can also be applied to my respondents' fathering style as they were breadwinners, engaged fathers in the domestic sphere, and actively participated in their children's hobbies while the children were young. This also shows how gender repertoires change over time, with some practices being transformed while others are continued or discontinued over time (Butler, 1988).

Am I different from my father?

Intergenerational continuities and discontinuities have been widely discussed in fatherhood research, whereby the nature of fatherhood and parenting in families is said to be transferred from one generation to the next (Bowen, 1978). Continuities and discontinuities in parenting styles are influenced by the socio-economic relations of the new generation of fathers and are gendered across time and space. Hanus had been married twice; he had four children, of whom two were from his previous marriage, then he became a father of two young children again in his second marriage. Each time, he had decided to take parental leave and be at home with the children, which was uncommon, especially when he became a father during his first marriage.

I was quite different from other men in our village, because when I became a father, I decided to be at home for several months. I took the baby out in the pram for long walks and many women in our village were impressed that I did that ...but it felt natural to me. And I did the same when I became a father in my new relationship. I stayed at home for a while and did everything that a mother will normally do while on parental leave. Many men in my village didn't understand my decision. (Hanus)

During the interview, Hanus described his family and his father as not being "traditional" in the way that other families were during his childhood. Furthermore, he followed in his father's footsteps by being an "intimate" and involved father in the private sphere. He mentioned his father as a role model and said that he strived to be an intimate father.

I think that my childhood, and how my parents were, has had a huge impact on how I am as a father. My parents have never been traditional parents, because they've allowed us to be who we are, without putting a gender label to it. They've never told me how I should be as a Faroese man – us siblings had the opportunity to be who we wanted to be as individuals. (Hanus)

He also mentioned that he still has a close relationship with his parents and siblings, meeting up for dinner once a week. Hanus had made a conscious decision to raise his children in the same way as his father did, describing himself as an involved and caring father. On weekends, he brings breakfast to his wife and kids in bed, maintaining a family tradition from his childhood. This demonstrates how positive parenting practices are passed from one generation to the next, with Hanus maintaining and expanding upon his father's approach to "involved" fatherhood.

Parenting, whether harsh or caring, has an impact on the next generation. As Caspi and Elder (1988) argue, harsh parenting is often transferred to the next generation; in other words, there are continuities of harsh parenting into the

next generation. Some respondents made deliberate decisions to reject aspects of their fathers' practices, supporting research showing that understanding factors contributing to continuity or discontinuity of parenting styles helps acknowledge that both continuities and discontinuities exist (Belsky et al., 2009).

Johan did not remember a good relationship with his father and had issues with him while growing up. Although his father did take care of the family economically and was present to a certain extent for some activities, Johan remembered his father as not being involved or caring, as he was often out late and sometimes drinking. During the interview, he mentioned that he had consciously chosen to be different from his father; in other words, to discontinue the fatherhood practices practised by his father.

When the children were born, I promised myself that I would never come home drunk as my father did during my childhood...this had a negative impact on me during my childhood. I consciously decided that my children would never experience that. I'm also active at home with them, and I took care of them while my wife was away during her studies. I would describe myself as different from how I remember my father. (Johan)

My respondents highlighted both continuities and discontinuities in their experiences of fatherhood. Two of them made intentional choices to create discontinuities in their parenting styles. One respondent noted that his approach to fatherhood had evolved based on changes in time, space, and socio-economic conditions. The final respondent emphasised that he had maintained continuities from his own childhood in his approach to fatherhood. The bricolage and constellation of fatherhood cannot be simplified or juxtaposed. This practice has changed over time; while mothers were and still are the primary caregivers to children, fathers have been finding their position in doing "involved" fatherhood. However, the practice cannot be generalised as universal.

Our parents were untraditional, and they didn't put any pressure on how Faroese men should be. We had the freedom to choose. I don't fit in our village, as I don't live up to the gender and activities undertaken by most men in the village. But family means a lot to me, and I chose to be where they are. (Hanus)

The respondents described themselves as both "traditional" and "modern", creating personalised approaches to fatherhood that combine elements from different cultural modes. They considered themselves "traditional" in the sense that Faroese customs, such as slaughtering sheep, whaling, and bird hunting, remain integral to Faroese society. However, they also viewed themselves as more "modern" than their fathers, as they practised a more "intimate" and "involved" approach to fatherhood.

Bjarni describes himself as not very talkative, like his father. However, he mentioned that he had intentionally decided to be present and attentive to his children's needs even though he is not always good at taking the initiative.

I want my kids to feel I'm a present father. They need to know I'm there for them even though I don't always share my emotions. My parents worked a lot when I was a kid, and I was often alone with my younger siblings. I didn't want my kids to experience the same thing. I made a conscious choice to be more present, even though I'm not too talkative. (Bjarni)

This reflection illustrates how fatherhood transformation is a non-linear process that unfolds over time (Bosoni & Mazzucchelli, 2019), with cultural dimensions evolving but not in a straightforward linear manner. Bjarni maintains his father's emotional restraint while increasing his availability and presence.

Discussion and Conclusion

This article has sought to analyse and understand fatherhood among men in their fifties and the intergenerational changes between their generation and their fathers' generation. Overall, how did my respondents remember their childhoods and relationships with their fathers, and what were the transmissions, continuities, and discontinuities of fatherhood among my respondents? Fatherhood is a complex affair, and the ways in which it is practised cannot be generalised. As Bruel (1997) mentions, fatherhood is a cultural construction, which each society has its own understanding of what a good, loving and responsible father is. Therefore, one must consider culture, values, time, space, and socio-economic variables when discussing fatherhood.

The childhood experiences of the respondents varied depending on whether their fathers were seafarers or worked on land. In every family, mothers served as the primary caregivers, but gender roles were more strictly defined in some families than in others. Intergenerational continuities and discontinuities existed among the respondents; two had specifically chosen to abandon certain practices and gender roles common in their fathers' generation, one noted both continuities and discontinuities, while the last highlighted continuities and transmissions of certain practices.

Intergenerational transmission serves to internalise gender practices, and my respondents discussed both continuities and discontinuities in fatherhood. They acknowledged that fatherhood is dynamic, shaped by time, values, space, and socio-economic conditions, and that their fathers' styles of fatherhood had been influenced by these factors. The analysis identified both transmissions, continuities and discontinuities among the respondents. Sámal continued occupational patterns while being more emotional "involved" in his children's lives, Jóhan deliberately rejected specific paternal behaviours (drinking, and

emotional absence) while maintaining other aspects such as sports and outdoors activities, respondent like Hanus expanded upon positive inherited practices, maintaining involvement while preserving his father's non-traditional approach to gender roles, and Bjarni retained emotional restraint pattern while increasing availability and presence. These patterns demonstrate that gender repertoires change to incorporate new practices over time (Butler, 1988), with some practices being transformed, continued, or discontinued by the next generation in response to changing social contexts.

The findings also support Dermott's (2008) argument that the dichotomy between breadwinner and "involved" father is overly simplified. The respondents' father demonstrated various forms of involvement that extended beyond economic provision, including educational support, domestic participation, and emotional availability within the social and economic context.

The dichotomisation of the breadwinner versus the "involved" father, and the "traditional" versus the "modern" father, has created a wedge in the discussion about what being a "good" and "involved" father means. However, these elements may coexist when the breadwinner father is also an engaged and "involved" father, taking responsibility for his family, even though he might not be fully engaged in the domestic sphere (Dermott, 2008). Family practices and negotiations are important factors to take into consideration when discussing fatherhood, as family negotiations differ from family to family. Therefore, understandings of fatherhood will also differ. As Griswold (1993) argues, "new" fatherhood is a concept that was created by the middle class when women began to gain higher education and greater access to the labour market. Meanwhile, the concept of the family and the negotiations attached to it are also in transition (Gregory & Miller, 2011).

Debates in the public sphere and some research often describe the domestic sphere as the realm of motherhood because mothers are still heavily involved in unpaid domestic work and spend more time at home with their children. However, my respondents depicted themselves as engaged fathers who actively participate in both outdoor activities and the domestic sphere. I argue that there is a need to broaden the conceptualisation of fatherhood involvement beyond the domestic domain. The respondents' engagement demonstrated "involved" fatherhood through various means: driving children to sports activities, attending competitions, providing educational support, being emotionally available, and maintaining cultural and "traditional" traditions such as slaughtering livestock, hunting whales, and fishing. These forms of care and involvement should be recognised or categorised as "unpaid" work.

This article has shown that there are various forms of intergenerational transmission, involving both continuities and discontinuities, with "traditional" values remaining a part of "modern" life in the Faroe Islands. The dichotomy of "traditionalism" versus "modernism", and "breadwinner" versus "involved" father, may co-exist, as there is no universal description of what an engaged and

involved father is, because fatherhood is a bricolage of different concepts and identities. Fatherhood is not static, but changes across space and time, with transmissions, continuities, and discontinuities all having a place.

References

- Bailey, J.A., Hill, K. G., Oesterle, S. & Hawkins, J. D. (2009). Parenting practices and problem behaviour across three generations: Monitoring harsh discipline, and drug use in the intergenerational transmissions of externalizing behaviour, *Development Psychology*, 45, 1214-1226.
- Belsky, J., Conger, R., & Capaldi, D. M. (2009). The intergenerational transmission of parenting: Introduction to the special section. *Developmental Psychology*, 45(5), 1201-1204.
- Berglund, T. (2007). *Det goda faderskapet – i svenskt 1800-tal*. Stockholm: Carlssons.
- Bosoni, L. M., & Mazzucchelli, S. (2019). Generations comparison: Father role representations in the 1980s and the new millennium. *Genealogy*, 3, 1-18.
- Bosoni, L. M. (2014). “Breadwinners” or “involved fathers?” Men, fathers and work in Italy. *Journal of Comparative Family Studies*, 45(2), 293 -315.
- Bowen, M. (1978). Toward the differentiation of self in one’s family of origin. In M. Bowen (Ed.), *Family therapy in clinical practice*, 529-547. New York: Jason Aronson.
- Brandth, B., & Kvande, E. (2003). *Flexible fedre* [Flexible fathers]. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2017). Fathers integrating work and childcare. In Brandth, B., Halrynjo, S & Kvande, E, *Work-family dynamics: Competing logics or regulation, economy and morals*, 70- 85. London: Routledge.
- Brandth, B., & Kvande, E. (1998). Masculinity and childcare: The reconstruction of fathering. *Sociological Review*, 46, 293-313.
- Brannen, J., & Nielsen, A. (2006). From fatherhood to fathering: Transmission and change among British fathers in four-generation families. *Sociology*, 40(2), 335-352.
- Brotherson, S. E., Dollahite, D. C., & Hawkins, A, J. (2005). Generative fathering and the dynamics of connection between fathers and their children. *Fathering*, 3(1), 1-28.
- Bruel, A. (1997). Un Avenir pour la paternité? Jalons pour une politique de la paternité. Paris: *Report to the Ministry for Employment and Solidarity*.
- Butler, J. (1988). Performative acts and gender constitution: An essay in phenomenology and feminist theory. *Theatre Journal*, 4(4), 519-531.

- Caspi, A., & Elder Jr., G. H. (1988). Childhood precursors of the life course: Early personality and life disorganization. In E. M. Hetherington, R. M. Lerner, & M. Perlmutter (Eds.), *Child development in life-span perspective*, pp. 115–142. New York, NY: Lawrence Erlbaum Associates.
- Coltrane, (1994). Theorizing masculinities in contemporary social science. In H. Bronck and M. Kaufman (Eds.), *Theorizing masculinities*, pp. 39–60. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Davis-Kean, P. E., Hofferth, S. L., Sandberg, J. F., & Yeung, W. J. (2001). Children's time with fathers in intact families. *Journal of Marriage and Family*, 63, 136–154.
- Day, R. D., Lamb, M. E., & Marsiglio, W. (2000). Exploring fatherhood diversity. *Marriage and Family Review*, 29(4), 269–293.
- Dermott, E. (2008). *Intimate fatherhood: A sociological analysis*. London: Routledge.
- Dugeon, M., & Inhorn, M. (2003). Gender, masculinity and reproduction: Anthropological perspectives. *International Journal of Men's Health*, 2(1), 31–56.
- Edley, N., & Wetherell, M. (1999). Negotiating hegemonic masculinity: Imaginary positions and psycho-discursive practices. *Feminism & Psychology*, 9(3), 335–356.
- Edwards, R., & Holland, J. (2013) *What is Qualitative Interviewing?* London, Bloomsbury Academic.
- Eydal, G. B., & Rostgaard, T. (2016). *Fatherhood in the Nordic welfare states comparing care policies and practice*. Bristol: Policy Press.
- Egeland, B., Shaffer, A., & Yates, T. (2009). The relation of emotional maltreatment to early adolescent competence: Developmental processes in a prospective study. *Child Abuse and Neglect*, 33(1), 36–44.
- Farstad, G. R., & Stefansen, K. (2015). Involved fatherhood in the Nordic context: Dominant narratives, divergent approaches. *NORMA*, 10(1), 55–70.
- Gaini, F. (2006). Once were men: Masculinities among men in the Faroe Islands. *Fróðskaparrit*, 54, 44–61 Tórshavn: Faroe University Press.
- Gaini, F. (2011). The adversity of heroes of the past: Masculinity and Identity among Young Men in the Faroe Islands. In F. Gaini (Ed.), *Among the islanders of the North: An anthropology of the Faroe Islands*, 163–198. Tórshavn: Faroe University Press.
- Gaini, F. (2016). Contemporary realities and future dreams of Oki Islands youth. *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies*, 16(3), Article 11. <https://www.japanesestudies.org.uk/ejcs/vol16/iss3/gaini.html>.

- Gaini, F. (2020). He understands me in a different way than others do: Faroese teenagers' narratives on fatherhood, masculinity, and family life. *Suomen Anthropology, Journal of the Finnish Anthropological Society*, 45(2) 17-34.
- Gaini, F. (2021). Imellem Venner og fremmede. Etnografisk forskning i små samfund i Norden. In G. Høvgaard & S. Arnfjord (Eds.), *Samfundvidenskabelig praksis: Artistiske perspektive*. Nuuk: University of Greenland Press.
- Gaini, F. (2022a). "You just throw yourself into it": On fatherhood and family in the Faroe Islands. *Kritisk Etnografi, Swedish Journal of Anthropology* (5) 95-113.
- Gaini, F. (2022b). Learning from the coast: Youth, family and local knowledge in the Faroe Islands. In A. T. Kjörholt, S. Bessel, D. Devine, D. Gaini, & S. Spyrou (Eds.), *Valuing the past, sustaining the future? Exploring coastal societies, childhood(s) and local knowledge in times of global transition*, 123-138. MARE Publication Series 27. Springer
- Genesoni, L., & Tallandini, M. A. (2009). Men's psychological transition to fatherhood: An analysis of the literature, 1989–2008. *Birth*, 36, 305–318.
- Gregory, A., & Miller, S. (2011). What is "new" about fatherhood in France and the UK? *Men & Masculinities*, 4(5), 588–606.
- Griswold, R. L. (1993). *Fatherhood in America: A history*. New York, NY: Basic Books.
- Haavind, H., & Magnusson, E. (2005). The Nordic countries: Welfare paradises for women and children? *Feminism Psychology*, 15(2), 227–235.
- Hayfield, E. A., Olavson, R., & Paturson, L. (2016). *Part-time work in the Nordic region III: An introduction study of the Faroe Islands, Greenland and Åland Islands*. Tema Nord. Nordic Council of Ministers.
- Jacobsen, B., & Í Jákupstova, B. (2005). Kvinderollen på Færøyerne I endring – en sammenlikning av kvinners politiske medborgerskap i to kommuner. *Med periferien i sentrum - en studie av lokal velferd, arbeidsmarkeder og kjønnsrelasjoner i den nordiske periferien*. Norut NIBR Finnmark, pp. 169–200.
- Jacobsen, E.S, Færøske forestillinger om køn. *Arbejde, helse og velfærd i Vestnorden*. Red. Rafnsdóttir, G. L. Háskólaútgáfan og Rannsóknastofa í Vinnuvernd, Reykjavík, 2007, 207-217.
- Johansson, T., & Andreasson, J. (2017). *Fatherhood in transition: Masculinity, identity, and everyday life*. London: Palgrave Macmillan.
- Kerr, D. C. R., Capaldi, D. M., Pears, K. C., & Owen, L. D. (2009). A prospective three generational study of fathers' constructive parenting: Influences from family of origin, adolescent adjustment, and offspring temperament. *Developmental Psychology*, 45(5), 1257–1275.

- Kovan, N. M., Chung, A.L., & Sroufe, L. A. (2009). The intergenerational continuity of observed early parenting: A prospective, longitudinal study. *Development Psychology, 45*, 1205-1213.
- Kvande, E. & Brandth, B. (2016). Fathering alone in Norway: Changes and continuities. In: M. O'Brien & K. Wall (Eds.), *Fathers on leave alone: Comparative perspectives on work-life balance and gender*. Lisbon: Springer.
- Lamb, M. E. (1997). *The role of the father in child development* (3rd edition). Chichester: Wiley.
- Lamb, M. E. (1999). Parenting and child development in “nontraditional” families. *Journal of Marriage and Family*, DOI: 10.2307/354032.
- LaRossa, R., Jaret, C., Gadgil, M., & Wynn, G. R. (2000). The changing culture of fatherhood in comic-strip families: A six-decade analysis. *Journal of Marriage and the Family, 62*, 375–387.
- LaRossa, R. (2007). The culture and conduct of fatherhood in America, 1800 to 1960. *Japanese Journal of Family Sociology, 19*, 87–98.
- Lorentzen, J. (2011). On fathers in Norwegian history 1850–1920. *Men and Masculinities, 13*(3), 268–287.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D., & Lamb, M. E. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and the Family, 62*(4), 1173–1191.
- McDonald, P., & Jeanes, E. (Eds.) (2012). *Men, wage work and family*. London: Routledge.
- Melby, k., Pylkkanen, A., Rosenbeck, B., & Wettenberg, C.C. (2008). Gender equality and welfare politics in Scandinavia: the limits of political ambition? Bristol: Policy Press.
- Miller, T. (2011). Falling back into gender? Men’s narrative and practices around first-time fatherhood. *Sociology, 45*(6), 1094–1109.
- Neppl, T. K., Conger, R. D., Scaramella, L. V., & Ontai, L. L. (2009). Intergenerational Continuity in Parenting Behaviour: Mediating Pathways and Child Effects. *Development Psychology, 45* (5), 1241-1256
- O’Brien, M., & Wall, K. (2017). Comparative perspective on work-life balance and gender equality. *European Journal of Population, 33*(3)
DOI:[10.1007/978-3-319-42970-0](https://doi.org/10.1007/978-3-319-42970-0).
- O’Brien, M., & Shemilt, I. (2003). *Working fathers: Earning and caring*. London: Equal Opportunities Commission, p. 105.
<http://www.eoc.org.uk/cseng/research/ueareport.pdf> pp. 105.
- Plantin, L. (2001). *Man, familjeliv och foraldraskap* [Men, family life and parenthood]. Umeå: Boréa.

- Pleck, E. H. (1981). *The myth of masculinity*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Shaffer, A., Burt, K. B., Obradovic, J., Herbers, J. E., & Masten, A.S. (2009). Intergenerational continuity in parenting quality: The mediating role of social competence. *Development Psychology*, 45, 1227-1240.
- Tamis-LeMonda, C. S. (2004). Playmates and more: Father's role in child development. *Human Development*, 47(4), 220-227.
- West, C., & Zimmermann, D. H. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-- 151.
- Widerberg, K. (2001) *Historien om et Kvalitativt forskningsprosjekt*. En alternativt lærebok. Oslo: Universitetsforlaget.

An investigation of genetic fecundity variants in Faroese sheep

Fróðskaparrit 71 (2025): 219-240
©The Author(s) 2025 Open Access
under Creative Commons by
Attribution License. Use,
distribution and reproduction are
unrestricted. Authors and original
publication must be credited.
www.frodskapur.fo/

Ein rannsókn av arvaligum frukt bæri hjá føroyskum seyði

Eva Kjæld Hansen^{1,5}, Jens Ivan í Gerðinum², Dag Inge Våge³, Svein-Ole Mikalsen^{4,*}

Abstract

Several genes have variants that impact fecundity in mammals. We sequenced parts of some genes with internationally known high-fecundity variants in sheep from the northern Faroese islands. No known variant was found. Other variants were found, but none could be linked to twin/multiple births. This was further investigated using 362 ewes from four flocks and a genotyping array containing 51,646 ovine SNPs. We previously used these data to show that the genetic distance among the animals were clearly related to geography (as islands). When analysing genetic variations against fertility (measured as present and historical single or multiple births), only a single SNP showed statistical significance, and this was located outside any known coding region. When the four flocks were individually analysed, a few SNPs showed statistical significance in one flock, but not in other flocks. This strongly indicated that the hits were random and not functionally linked to high fertility. Thus, we were not able to find any gene or genome region that could be linked to high fertility or fecundity in Faroese sheep.

---

¹ Faculty of Science and Technology, University of Faroe Islands, Nóatún 3, FO-100 Tórshavn, Faroe Islands. E-mail: rit@eva.fo

² Agricultural Agency (Búnaðarstovan), Frammi í Dali, FO-410, Kollafjørður, Faroe Islands. E-mail: jens_ivan@hotmail.com

³ Faculty of Biosciences, Norwegian University of Life Sciences, NO-1432 Ås, Norway. E-mail: daginge.vage@nmbu.no

⁴ Faculty of Science and Technology, University of Faroe Islands, Nóatún 3, FO-100 Tórshavn, Faroe Islands. E-mail: sveinom@setur.fo. Tel: +298 292556.

⁵ Present affiliation: BioFar, Mjólkgøta 7, FO-180 Kaldbak, Faroe Islands.

* Corresponding author.

Úrtak

Fleiri ílegur hava avbrigdir, ið hava ávirkan á fruktabærið hjá súgdjórum. Vit sekvenseraðu nakrar ílegur, sum í øðrum londum eru kendar fyri at hava avbrigdir, ið kunnu setast í samband við høgt fruktabæri, fyri at vita, um tær eisini vóru í seyði í norðara parti av Føroyum. Ongar av hesum fruktabærisavbrigdum vórðu funnar í føroyska seyðinum. Onnur avbrigdir vóru tó funnin, men eingi av teimum kundu knýttast at fleirlembum. Vit kannaðu eisini 362 ær úr fyra høgum í Føroyum, har vit nýttu eitt íleguúrval við 51.646 seyðavbrigdum (Single Nucleotide Polymorphisms, SNPs) seyðavbrigdum. Vit hava áður brúkt hesar dátur til at vísa, at arvafrøðiliga fjarstøðan ímillum seyðin er týðiliga knýttur at, hvørjari oyggj seyðurin kemur úr. Tá arvaligi munurin varð samanborin við fruktabæri (núverandi og søguligar ein- og fleirlembur), var tað bert eitt avbrigdi, sum var hagfrøðiliga álítandi, men hetta økið er helst uttan týðning fyri koting av proteini. Tá ærnar í hvørjum av teimum fyra høgum vórðu samanbornar sínámillum, vóru tað nøkur fá avbrigdisøki, sum vóru hagfrøðiliga ymisk í einum haga, men sum ikki vóru tað í hinum høgum. Hetta er ein sterk ábending um, at hesin munurin er tilvildarligur, og hevur ikki veruligt samband við fruktabærið hjá føroyska seyðinum. Sostatt funnu vit onga ílegu ella íleguøki, sum kann setast í samband við høgt fruktabæri ella lambatal hjá føroyskum seyði.

Keywords: Fecundity, fertility, genetic variants, genotyping, QTL analysis, sheep.

Leitorð: Fruktbari, fruktabæri, arvalig avbrigdir, avbrigdiskanning, QTL kanning, seyður.

Introduction

The Faroe Islands are a small (1400 km²) archipelago in the North Atlantic Ocean, approximately halfway between Scotland and Iceland. One etymologic interpretation of the name is originating from Old Norse "Færejar" – the sheep islands. This is a well-fitting interpretation, given that there are around 70 000 winter-fed sheep (Thorsteinson, 2020), while the number of inhabitants is presently around 55 000. Traditionally, it has been assumed that sheep were introduced to the islands with the Norse settlers, probably around 800-850 AD, but recent evidence could suggest that sheep were introduced at an earlier time, around 500 AD, possibly by Irish monks (Curtin et al., 2021). This fits well with the writings of Irish monk and geographer Dicuil from 825 AD (Debes, 1990; Dicuil, 825; Skårup, 2009), describing some island in the north filled with seabirds and sheep, but now being attacked by Norse pirates, so the people, described as "hermits from our Scottia" ("*heremitae ex nostra Scottia*"), had to flee (Dicuil, 825).

Around year 1600, a series of events is presumed to have essentially wiped out the existing Faroese sheep population, the most catastrophic called "svartafellið" (Svabo, 1789a, 1789b). Subsequently, sheep from Iceland were

imported to the northernmost Faroese islands, and from Shetland and the Orkneys to the southernmost Faroese islands (Svabo, 1789a, 1789b). However, Effersøe (1886, at p. 29) writes that the animals on the northern islands must be assumed to be imported from Norway. In addition, there were numerous instances of imports of a low number of animals from the UK, Greenland, Denmark, Norway, Iceland and Sweden (Jensen Beder, 2010; í Brekkunum, 2017). We recently confirmed that the northern Faroese animals indeed have Icelandic sheep as their closest genetic relatives, although the genetic distance was surprisingly large (Hansen et al., 2025).

The Faroese sheep belong to the North European short-tailed sheep, having a short, fluke-shaped and tapered tail (Dýrmundsson & Niznikowski, 2010; Wikipedia). The North European short-tailed breeds are genetically distinct from other North European breeds (e.g., Rochus et al., 2020). The longer tail of many modern breeds is a derived property (Lagler et al., 2022), so the short tail points to old origins (Deng et al., 2020). Present North European short-tail breeds are genetically the closest relatives to ancient sheep (4000 years old) from Åland and Gotland in the Baltic Sea (Larsson et al., 2024). The Faroese sheep are relatively small with long legs. Typical autumn slaughtering weight of the lambs is around 15 kg (around 32-35 kg total body weight). The animals have dual-layer curly wool with white, black, grey, brown, or red-brownish colours in a wide variety of patterns. Males generally have horns, while this is less common in ewes (Effersøe, 1886; Jensen Beder, 2010).

For the most part, the sheep are kept in different grazing fields during the entire year. With the high number of animals (approx. 45 winter-fed animals/km² when the total land area is considered), non-cultivated outfields are heavily grazed. This may affect the natural biodiversity (Austrheim & Eriksson, 2001), and may further cause more erosion (Arnalds & Barkarson, 2003; Centeri, 2022), leading to soil and peat loss, although the link between grazing and erosion may not always be evident (Rowntree et al., 2004), as the erosion may also be influenced by other human activities, directly or indirectly (Arnalds & Barkarson, 2003).

One way of counteracting a part of the ecological effects is to increase the average number of lambs per ewe. In this way, the number of winter-fed animals can decrease, but the meat yield can be kept at the same level as before. The total wool yield might decrease, but wool is not a major focus for Faroese sheep farming. Both genetic and non-genetic factors are involved in fecundity (the physiological potential for offspring, whereas fertility is the registered number of offspring) (Edwards & Juengel, 2017; Gebreselassie et al., 2019; Sadleir, 1968; Xu et al., 2018). However, there is no specific and universal genetic marker for high fecundity in sheep. Several investigations have pointed out variations in several genes that have considerable effect on the number of lambs per ewe (Abdoli et al., 2016; Gebreselassie et al., 2019; Tong et al., 2020; Xu et al., 2018). In particular, the *bone morphogenetic protein receptor type 1B* (*BMPR1B*; one

known fecundity variant), *bone morphogenetic protein 15* (*BMP15*; nine known fecundity variants), *growth differentiation factor 9* (*GDF9*; seven known fecundity variants), *beta-1,4,-N-acetyl-galactosaminyl transferase 2* (*B4GALNT2*; one known fecundity variant) and *leptin receptor* (*LEPR*; one known fecundity variant) genes are known to affect fecundity according to the summary of Tong *et al.* (2020). Also other genes have been implicated in ovine reproductive traits (Ajafar *et al.*, 2022). Thus, different sheep breeds may vary in which genes and which variants within the same gene that are linked to higher reproductive success (Gebreselassie *et al.*, 2019; Tong *et al.*, 2020; Xu *et al.*, 2018).

Due to the potential mix of breeds in the Faroe Islands, a known genetic high fecundity variant in a specific imported breed does not necessarily apply to the local animals. We therefore analyzed DNA samples from four flocks of Faroese sheep from three of the northern Faroese islands (Streymoy, Eysturoy, Kalsoy) with fertility ranging from low (13.6% multiple births) to high (46.6% multiple births). We sequenced parts of some of the genes known to contain fecundity variants in 16 selected animals with known low or high fertility characteristics. Furthermore, we genotyped approximately 360 animals for 50,000 known single nucleotide polymorphisms (SNPs) to investigate if any genetic variant could be associated to high rate of multiples (defined as twins or higher) in Faroese animals.

Materials and Methods

Ethics

This project complies with all national guidelines and laws, including those concerning ethics, by being permitted by the Chief Veterinary Officer of the Faroe Islands. The blood samples were drawn by a certified veterinarian as required by the Chief Veterinary Officer. The authors declare that the practical execution of the project complies with all relevant and accepted international guidelines, including The International Council for Laboratory Animal Science Ethical Guidelines for Researchers (ICLAS). The informed consent was obtained from the animal owners, and they made their animals available for this project without any payment or compensation.

Animals and blood sampling

The animals are the same as previously were analyzed for the genetic relationship to other sheep breed on a global scale (Hansen *et al.*, 2025). The ewes were taken from four flocks that had been bred by different criteria, from no focus on multiple births to it being a main focus. Please note that the large majority of multiple births is twin births, and triplets and higher are rare.

The characteristics of the animals are shown in Table 1. Blood samples from all animals were taken by a veterinarian. Subsequently the animals were scanned

by ultrasound (Ovi-Scan 6 with axial scan sheep probe; BCF Technology, Bellshire, UK). Successful blood samples and scans were obtained from 486 animals during 7th to 18th February 2021. While in the field, the blood samples were kept at 0-4 °C using cooling blocks, and subsequently frozen at -70 °C.

Table 1. Characteristics of sheep flocks.

	Búnaðarstovan (Streymoy)			Barmarnar (Streymoy)	Skála (Eysturoy)	Kalsoy	
# of ewes	152			44	114	176	
	Group 1	Group 2	Group 3			Group 1	Group 2
Bred for twins	Yes	Yes	Yes	No	Yes	Yes	Yes
Flushing ^A	Yes	yes	yes	No	Yes	Yes	Yes
Winter housing ^B	Yes	Yes	No	Partially	Partially	Partially	Partially
Winter shearing ^C	No	No	No	No	No	Yes	Yes
Breeding started	27/11/20	27/11/20	30/11/20	29/11/20	24/11/20	05/12/20	25/11/20
Ultrasound scan	12/02/21	12/02/21	12/02/21	15/02/21	18/02/21	07/02/21	07/02/21
Max gestational days at scan	77	77	74	78	86	64	74
Winter feed	Silage + Danish aggro (600 g) + Forage	Silage + fishmeal (150 g) + Forage feed	Forage booster (18%)	Hay + grass pellets	Silage + concentrated feed	Silage + concentrated feed + grass pellets + fishmeal + micromineral capsule	
Known multiple rate	Intermediate			Low	High	Very high	

A. Providing ewes with feed of high nutritional value for 3-4 weeks before and 2-3 weeks after mating period to increase body fat and weight. This can increase lamb yield by 10-20% (Shad et al., 2011).

B. The possibility to seek indoors shelter (with roof and walls) in winter.

C. Relieving the wool of the pregnant animals during winter (Adalsteinsson, 1972; Vipond et al., 1987). Usually only done for animals that are housed or have access to housing during winter. Shearing increases the lamb birth weight by 10-15% due to higher food intake of the ewes (Vipond et al., 1987).

DNA purification

DNA was purified with the DNeasy Blood and Tissue kit (Qiagen, Venlo, The Netherlands) as described by the supplier, using 100 µl thawed blood. The

purified DNA was eluted with 200 μ l of the supplied elution buffer. Quality and quantity of the extracted DNA was measured spectrophotometrically (Pearl NanoPhotometer; Implen, Germany). DNA from 368 samples were deemed of sufficient quality and quantity for the subsequent work (Table 2), and all sequencing and genotyping results are from within this group of animals.

Table 2. Results from ultrasound scans and number of successful DNA purifications from the ewes.

		Búnaðarstovan (Streymoy)	Barmarnar (Streymoy)	Skála (Eysturoy)	Kalsoy
# of ewes		152	44	114	176
Ewes vs. number of foetuses	0	9	6	7	7
	1	104	32	69	87
	2	39	6	38	82
Multiple births		25.7 %	13.6 %	33.3%	46.6 %
# (%) successful DNA purifications ^A		114 (75 %)	39 (89 %)	86 (75%)	129 (73%)

A. Defined as >3 ng/ μ l with 260/280 nm ratio >1.7.

Genotyping

All ewes aged 3 years or older with adequate amounts of purified DNA (> 400 - 500 ng/sample) were included, and additionally four one-year old and 10 two-years old were included from the low fertility flock. Fifteen of the 16 samples that were used for DNA sequencing were included in the 368 samples sent for genotyping. The sixteenth sample was not included in genotyping as the remaining amount of DNA was too low. The DNA samples were dried down in 96 well plates. While still being liquid, the samples were exposed to a 30-minute period at 73 °C to inactivate any potential pathogens. Otherwise, the drying was done at 50 °C. Genotyping was done by Neogen (Ayr, Scotland) using the GGP Ovine 50K array.

The data obtained from the array were analysed using PLINK 1.9 (Purcell et al., 2007). Initially, the genotyping data were quality checked and filtered. The main criteria were "mind 0.1" (if the individual is missing > 10 % of the genotypes, the individual is excluded), "geno 0.1" (if an individual SNP is missing in > 10 % of the individuals, the SNP is excluded), and "hwe 1e-5" (Hardy-Weinberg equilibrium as described by Wigginton et al. (2005)). The association test was done by the Genome-wide Complex Trait Analysis (GCTA) software, using the --mlma-loco function (Yang et al., 2011). The genotyping data are available in the European Variation Archive under the accession number PRJEB81861 (<https://www.ebi.ac.uk/browser/view/PRJEB81961>).

PCR

Several sets of primers targeting *BMP1B*, *BMP15*, and *GDF9* were manually designed or taken from the sources given in Table 3, and synthesised by LGC BioSearch Technologies (Risskov, Denmark). PCR was done with Phusion High-Fidelity PCR Master Mix (Thermo Fisher Scientific, Waltham, Massachusetts) essentially as described by the supplier. PCR products were checked on 1.5 % Molecular Grade agarose gels (BioRad, Hercules, California) and visualised with GelRed (Biotium, Fremont, California). Different combinations of primers for each of the genes were tried out, and the primer combinations with the best results were selected for dideoxy sequencing. These primers and the PCR conditions are described in Table 3.

Table 3. Primers used in dideoxy sequencing and their PCR conditions.

Primer name	Primer sequence (5-3')	PCR conditions	References and comments
BMP15e1-F2	CGTTATCCTTTGGGCTTTTATCAG	98 °C, 30 sec; (98 °C, 10 sec; 62.5 °C, 30 sec; 72 °C, 30 sec) x 37; 72 °C, 10 min; 4 °C, hold	Own design
BMP15e1-R2	CAACTCGACATCCTGTACCTTTTG		Own design
BMP15e2-F5	TGTCAGCAGCCAAGAGGTAGTG	98 °C, 30 sec; (98 °C, 10 sec; 63.6 °C, 30 sec; 72 °C, 23 sec) x 37; 72 °C, 10 min; 4 °C, hold	Own design
BMP15e2-R1	GCAATCATACCCCTCATACCTTG		Own design
BMPR1B-F2	TTACATGCAGTTGTTTTCTTCTCTGA	98 °C, 30 sec; (98 °C, 10 sec; 61.5 °C, 30 sec; 72 °C, 10 sec) x 37; 72 °C, 10 min; 4 °C, hold	Own design
BMPR1B-R4	CTAATACAGACTTATACTACCCAAG		Own design
GDF9e1-F1	GAAGACTGGTATGGGAAATGTG	98 °C, 30 sec; (98 °C, 10 sec; 64.6 °C, 30 sec; 72 °C, 23 sec) x 37; 72 °C, 10 min; 4 °C, hold	Modified from Våge et al. (2013)
GDF9e1-R3	GCAAGAGATTTAGCCTACATCAAC		Modified from Hanrahan et al. (2004)
GDF9e2-F7	CTTCTCGTAGGCCCTCACT	98 °C, 30 sec; (98 °C, 10 sec; 66.6 °C, 30 sec; 72 °C, 23 sec) x 37; 72 °C, 10 min; 4 °C, hold	Own design
GDF9e2-R3	ACTGGCCAGGACACTCATGGT		Modified from Våge et al. (2013)

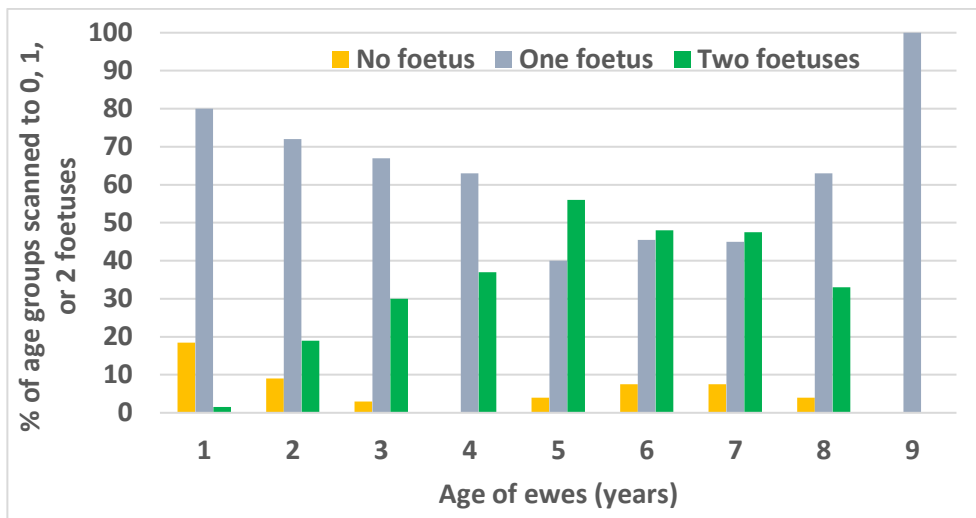
Dideoxy sequencing of PCR products

To complement the genotyping, dideoxy sequencing was done on PCR products from 16 animals, 9 from the deemed high-fertility group (twin foetuses registered by scans or several multiple births known from documented history), and 7 from the deemed low-fertility group (history of only single births). The PCR products were purified with PureLink Purification kit (Thermo Fisher Scientific, Waltham, MA, USA). The sequencing reaction was done with BigDye

Terminator V3.1 Cycle Sequencing kit (Applied Biosystems, Thermo Fisher Scientific) both in forward and reverse direction for each PCR product, and the sequencing products were analysed on an ABI 3730xl Genetic Analyzer (Applied Biosystems). The electropherograms were handled and analysed using the MEGA7 software (Kumar et al., 2016). The variants of sequences with good-quality reads >200 nucleotides were deposited in GenBank with the accession numbers OR541123-OR541129.

Results and Discussion

As expected, the ultrasound scans showed different ratios of twin foetuses in the flocks (Table 2), ranging from 13.6 % to 46.6 %. However, one of the animals registered with twins during scanning in fact gave birth to triplets (see section “Sequencing” below). The animals showed an expected age distribution with regard to number of foetuses (Fig. 1), with nearly exclusively single foetuses in the very young (1 year; 64 animals) and very old (9 years; 2 animals).

Fig. 1. Age of the ewes and proportion of the 486 ewes having: no, one, or two foetuses, when scanned.

Sequencing

The animals selected for sequencing are described in Table 4. Four of the nine selected animals in the high-fertility (H) group had twin births, one had triplets (but scanning indicated two foetuses), two animals had single lambs, and two animals had no lambs at the year of sampling (2021), but all were selected based on previous years with repeated twin births. For unknown reasons, two of the 16 animals consistently gave no readable sequences. These two animals belonged to the low-fertility (L) group. The sequencing results described below apply to the 14 remaining animals (9 H animals and 5 L animals).

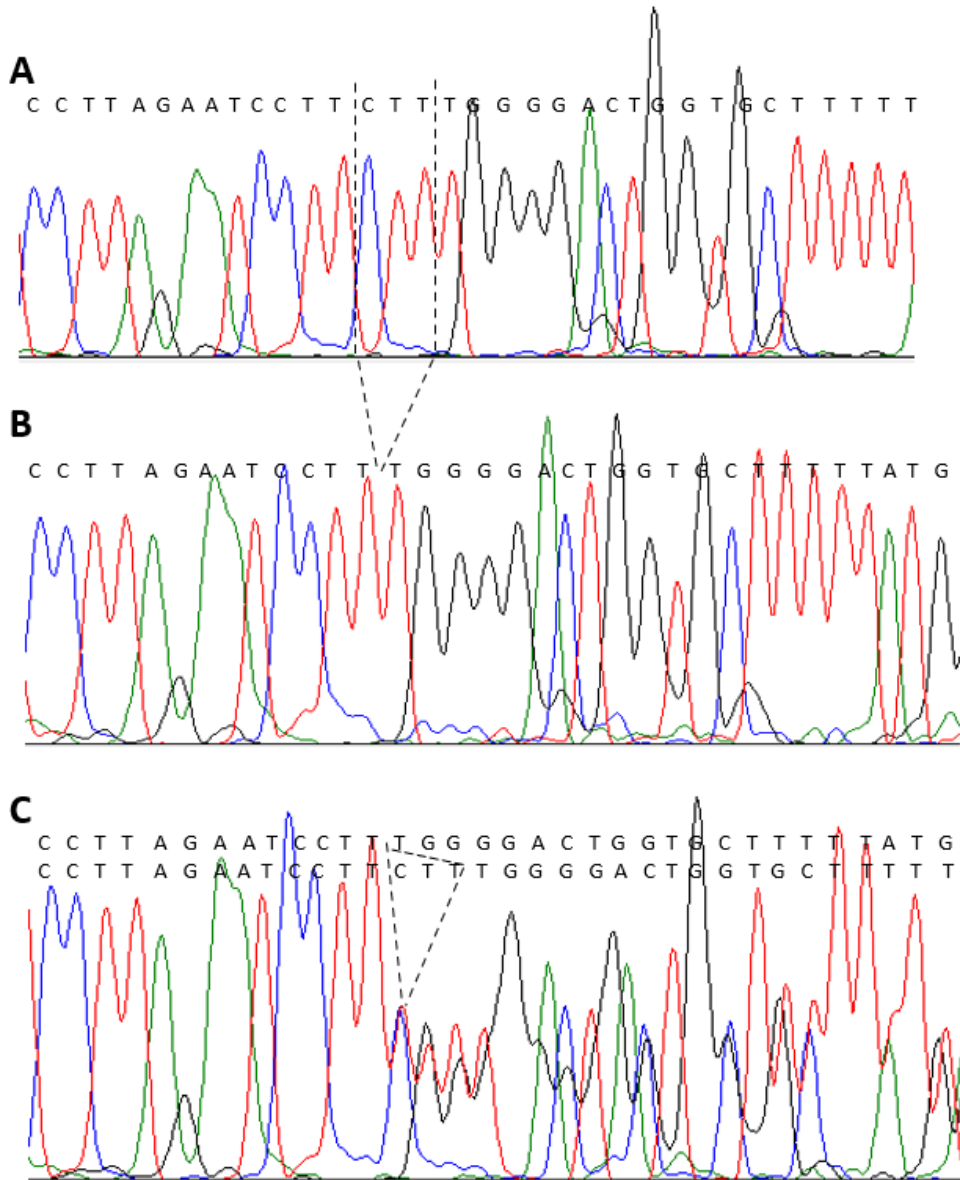
Table 4. Fertility characteristics in high and low fertility groups selected for sequencing.

	High fertility (H)	Low fertility (L)
# ewes	9 ^A	7
# lambs	13 ^A	4
Average # lambs	1.44	0.57
Multiple births this year	5 ^A	0
% Multiple births this year	55.6 %	0 %
% ewes with multiple births this year or previous years	100 %	0 %

A. One of the ewes had twin foetuses as determined by scanning, but did actually give birth to three lambs. Two of the ewes yielded no lamb this year, but had a history of multiple births.

BMP15 exon 1

The obtained variants of sequences are deposited in GenBank with accession numbers OR541125.1 and OR541126.1. The readable part of the sequence started 30 nucleotides before the initiation codon, continued through the whole exon 1 (322 or 325 nucleotides, see below), and approximately 380 nucleotides into intron 1-2. Among the Faroese sheep, there was only one polymorphism detected in the sequenced area. This was an in-frame triplet indel, CTT (Fig. 2), giving one or two Leu in amino acid positions 10 and 11 of the protein. We detected both variants of homozygotes and the heterozygote (Fig. 2). The allele distribution with regard to fertility characterisation is shown in Table 5, and it does not give any indication that any of these variants contribute to the fertility characteristics. This indel variant is known from before, with some breeds known to have a single CTT [Rambouillet (Ensembl ARS-UI_Ramb_v2.0/GCA_016772045.1), Balochi (GenBank JN655672), Rahmany (GenBank KT238844)], and other breeds have double CTT [Texel (Ensembl Oar_v3.1/GCA_000298735.1), Lohi (GenBank JN655671), small-tailed Han (GenBank AY885263), Pelibuey (GenBank KT853038), Ahshari (GenBank KT013295), Inverdale (GenBank NM_001114767)]. Otherwise, the Faroese sequences were fully identical to the Ensembl Rambouillet and Texel reference sequences in the area covered here, including the intron sequence.

Fig. 2. Indel of in-frame triplet CTT in *BMP15* exon 1. **A.** Homozygous animal with doublet CTT triplet (GenBank OR541126.1). **B.** Homozygous animal with singlet CTT triplet (GenBank OR541125.1). The dotted lines between A and B indicate the indel. **C.** Heterozygous animal, where the lower sequence indicates the double CTT triplet allele, and the upper sequence indicates the singlet CTT triplet allele. Colours in the electropherograms: red, T; black, G; Green A; blue, C. The shown electropherograms are from forward sequencing, and the same results were obtained from reverse sequencing.

Table 5. Distribution of single and double CTT (indel) in *BMP15* exon 1 in Faroese sheep. Readable sequences were obtained from 14 animals, 9 in the high fertility group and 5 in the low fertility group.

	Homozygote single CTT	Homozygote double CTT	Heterozygote
High fertility group (H)	3	1	5
Low fertility group (L)	0	0	5

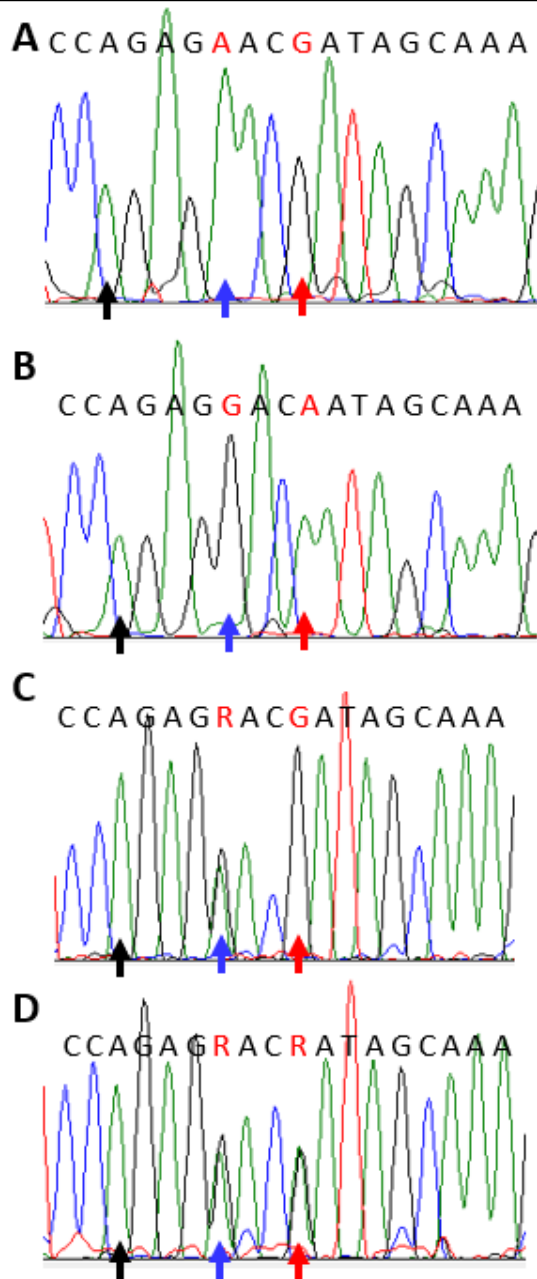
BMP15 exon 2

The obtained sequence is deposited in GenBank with accession numbers OR541127.1. *BMP15e2* contains a number of known fecundity variants. We sequenced an area corresponding to positions 643 to 1136 in the reference entry NM_001114767.2. The area contains at least seven known fecundity variants. The covered area was identical to the reference sequence NM_001114767.2 and the ovine genome sequences for Texel and Rambouillet breeds in Ensembl. The forward and reverse sequencing confirmed each other (data not shown). Thus, no known fecundity variants were indicated in this area.

BMP1B exon 8

The obtained variants of sequences are deposited in GenBank with accession numbers OR541123.1 and OR541124.1. This gene contains one of the best known fecundity variants in sheep, the Booroola variant c.746A>G, which is located early in exon 8. We designed primers that surrounded exon 8 and were able to sequence the whole exon (except for that the downstream primer included the five last nucleotides of the exon). Both sheep genomes in Ensembl (Texel and Rambouillet) and the GenBank reference sequence NM_001009431 contained the wildtype variant at the Booroola position 746, and so did all Faroese sheep (Fig. 3), confirmed by both forward and reverse sequencing.

However, the sequencing revealed SNPs at positions 750 and 753 in Faroese animals. For position 750, we found both homozygous A/A and G/G animals, and we also found heterozygous animals 750A/G. All three reference sequences (Rambouillet, Texel and NM_001009431) showed G in this position. A similar situation was found for position 753. Both homozygous (753A/A or 753G/G) and heterozygous (753A/G) animals were found in our sequences (Fig. 3). The Rambouillet genome and NM_001009431 have 753A, while the Texel genome has 753G.

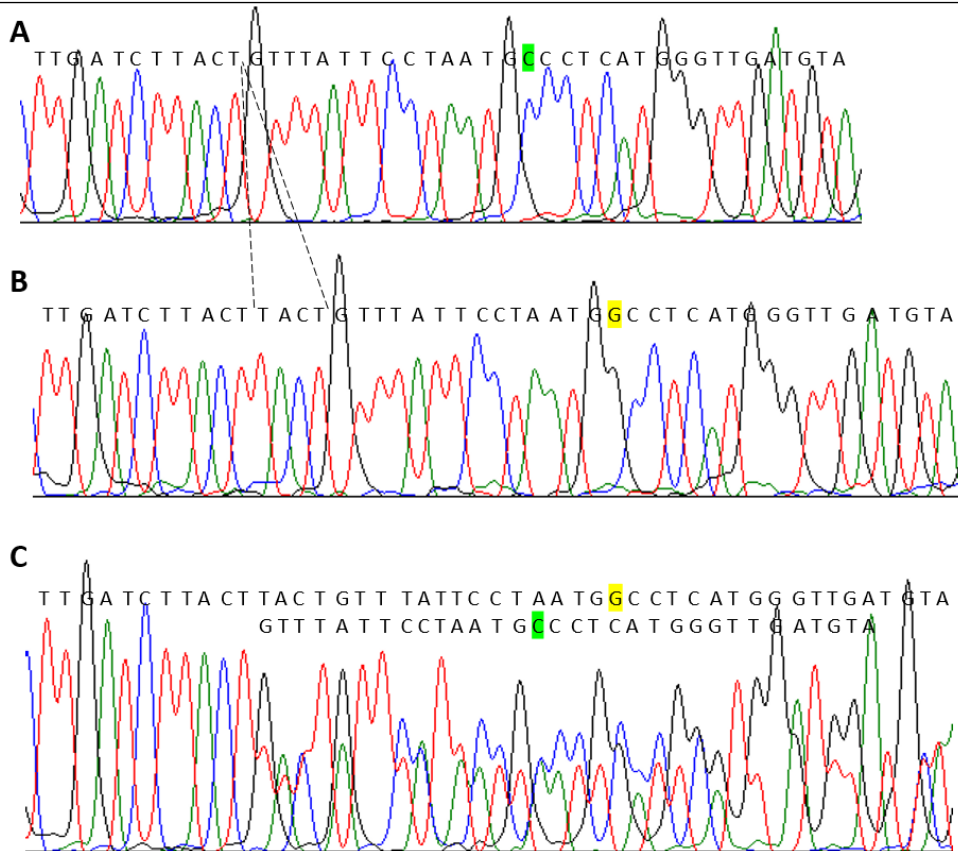

Fig. 3. Heterozygosity in positions 750 (blue arrow) and 753 (red arrow) in the *BMPR1B* gene (exon 8), close to the Booroola position 746 (black arrow; see text). All animals were found to have A (wild type) in position 746 (black arrow). **A.** Wildtype homozygous sequence with 750A and 753G (GenBank OR541123.1). **B.** "Inverse wildtype" with double homozygote with 750G and 753A (GenBank OR541124.1). **C.** Single heterozygote (750R)/single homozygote (753G). **D.** Double heterozygote with 750R (=A+G) and 753R.

Interestingly, we found both 750G+753A (2 animals, 1L + 1H; Fig. 3A), 750A+753G (4 animals, 1L + 3H; Fig. 3B), 750R+753G (6 animals, 2L + 4H; Fig. 3C), and 750R+753R (2 animals, 1L + 1H; Fig. 3D), where R signifies heterozygosity A+G. Although the low number of animals in each of the sequence groups precludes any reasonable statistics, the distribution suggests that among these particular sequence combinations, none can be linked to high or low fertility. The 750R+753G sequence implies that there ought to be some animals with the sequence 750G+753G, but we did not find any such animals in our limited group.

GDF9 exon 1

The obtained variants of sequences are deposited in GenBank with accession numbers OR541128.1 and OR541129.1. The sequenced amplicon covered the whole exon 1 (397 nt), and approx. 180 nt into intron 1-2. In this area, the fecundity variant *FecG¹*, c.260G>A, is known. Texel and Rambouillet genomes are identical in the covered area, and their exon 1 was also identical to NM_001142888, including the wildtype 260G. All sequenced Faroese animals showed wildtype sequence for this position, and across the whole exon 1 (not shown). However, we found a variant in the sequenced part of intron 1-2 (Fig. 4), which was a 4 nt insertion (TACT) relative to both the Rambouillet and Texel reference genomes in Ensembl (Rambouillet_v1.0: 5:56546981_46546980insTACT; Texel oar_v3.1: 5:4182970_4182969insTACT; note that the numbering and sequence is given according to the *GDF9* gene direction) linked with a substitution 15 nt downstream (corresponding to Rambouillet v1.0 5:46546966C>G and Texel oar_v3.1 5:41842956C>G). Eleven animals were homozygous for the insertion and substitution, one animal was homozygous wildtype (without insertion and substitution; in the low fertility group), and two animals were heterozygous (one low fertility, one high fertility) (Fig. 4), and thereby the variant cannot be linked to high or low fertility. This variant has been observed earlier (GenBank AF078545) in an unspecified sheep breed (Bodensteiner et al., 1999) and in many named sheep breeds, including another Texel genome assembly (GenBank JAJTAA010000241 and JAJZZ010001299). Thus, this is a common gene variant that might coexist with wildtype also in other sheep breeds.

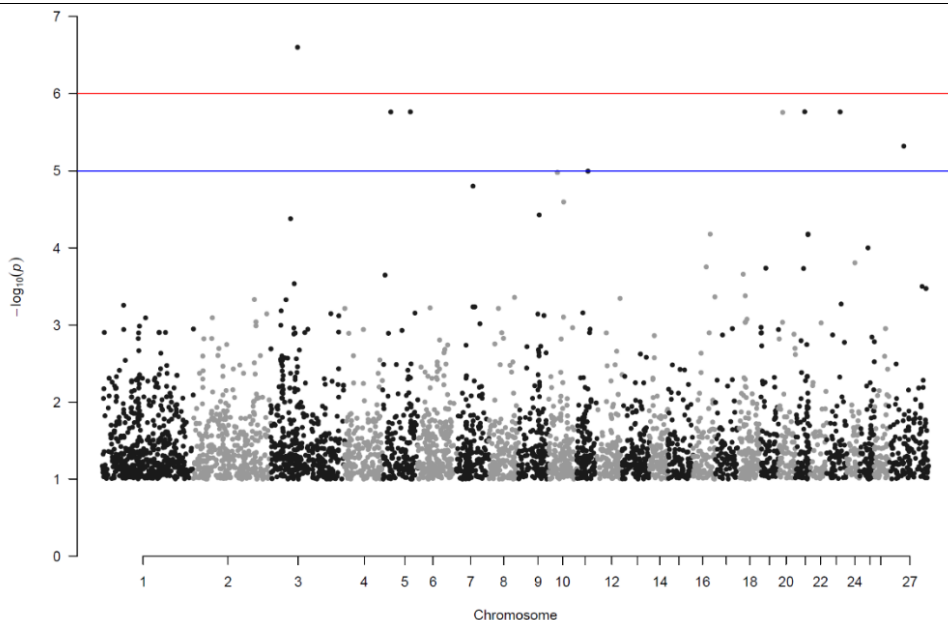
Fig. 4. Variants in intron 1-2 of the *GDF9* gene. **A.** Wildtype sequence found as homozygote in a single animal (GenBank OR541128.1). **B.** Homozygous variant found in the majority of animals (GenBank OR541129.1). The four-nucleotide insertion relative to the wildtype is indicated by the dotted lines, and the substitution is indicated by the nucleotide marked in yellow. The corresponding nucleotide in the wildtype sequence (A) is marked in green. **C.** Heterozygous animal with the doublet variant indicated as the upper sequence, and the wildtype sequence as the lower line.

GDF9 exon 2

In exon 2 of the *GDF9* gene, there are at least 6 known fecundity variants in the area stretching from position 943 (FecG^V c.943C>T) to 1279 (FecG^T c.1279A>C) (summed up by Tong et al., 2020). However, only a four (3H + 1L) animals gave reasonable sequence quality over longer stretches, and we were able to cover five of the six variant positions. All four animals showed wildtype sequence at these positions.

Genotyping

Quality control removed three animals from the dataset due to missing genotype data. No variants were removed by Hardy-Weinberg exact test or by minor allele threshold, but 1721 variants were removed due to missing genotype data. This left 49 925 variants and 359 animals that passed filters and quality controls. Two animals were removed from the fertility analyses (because of missing fertility data), but were included in the initial relatedness analyses (Hansen et al., 2025), where the multidimensional scaling (MDS) analysis indicated that the samples clustered according to geography (Hansen et al., 2025). The two flocks that were on the same island (Streymoy) grouped together and separated clearly from each of the two other flocks that were from different islands (Eysturoy and Kalsoy). The geographical clustering of Faroese sheep decreases the power of the subsequent association analyses between fertility and genetic variants. When all four flocks (357 animals) were included, a single variant in chromosome 3 (OAR3_95120667.1) was at significance ($-\log_{10}(p) > 6$) (Fig. 5). This variant is located in a non-coding region, approximately 170 000 bp away from the closest known protein-coding gene (ENSOARG00000010279; probably originating from an integrated retrovirus). There were a few variants that were close to significance ($5 < -\log_{10}(p) < 6$). None of these variants were among the known fecundity variants.

Fig. 5. Manhattan plot for genetic variants in 359 Faroese ewes scanned for number of fetuses. The red line indicates statistical significance at $-\log_{10}(p) > 6$, while the blue line indicates near significance at $-\log_{10}(p) > 5$.

We then analysed each of the flocks separately (data not shown). No cluster of fertility-related variants were indicated by any of the analyses. A total of 53 variants had statistical significance ($-\log_{10}(p) > 6$) in one or another of the flocks, and another 100 variants showed near significance ($5 < -\log_{10}(p) < 6$). Importantly, none of these variants showed significance in two or more flocks, including the specific variant mentioned above (it was highly significant only in the animals from Eysturoy). This strongly suggested that the significance was randomly obtained.

As noted above, the genetic stratification of the animals into island-dependent groups (which in this work also coincides with flocks, except that the Streymoy animals consist of two flocks) decreased the power of the association analyses. Additionally, we have used a medium-density genotyping array (50 K). Thus, we cannot fully exclude the possibility that some undetected major genetic fecundity variants (“major” understood as one or a few variants that have high explanatory power) exist in the examined Faroese sheep, although it is more likely that external factors like shelter and feed (see Table 1), potentially combined with several minor variants, can explain the differences in rates of multiple births in the present animals. Such minor variants could of course be located in genes such as those mentioned in the Introduction but could also be in genes concerned with metabolism and energy efficiency, nutrient transport over the placenta, or many other types of genes. It is well known that many animal (or human) properties with high genetic inheritance is associated with numerous minor genetic variants, where each variant only explains a tiny bit of the genetic inheritance of the property, and additionally, external/environmental factors have significant contributions to the property. For example, one study found 29 genetic variants associated with human hypertension and cardiovascular disease risk (International Consortium for Blood Pressure Genome-Wide Association et al., 2011), and more extremely, >1000 genetic variants are associating with human obesity (reviewed in Loos & Yeo, 2022), and 12 111 SNPs clustered within 7 209 non-overlapping genomic segments are associated with human height (Yengo et al., 2022).

It is recognized that the fertility is inversely correlated to inbreeding (Charlesworth & Willis, 2009). Hypothetically, the differences in multiple birth frequencies in the flocks of Faroese sheep, could therefore be explained by differences in the degree of inbreeding among the flocks. The average individual inbreeding coefficient (F) for the four investigated flocks varies between 0.12 and 0.15 (Hansen et al., 2025), where the flock with the highest multiple birth frequency has the second highest F. The Faroese inbreeding coefficients are at level with or lower than those of Icelandic sheep and Norwegian Spael, and minimally higher than Finnsheep and Rambouillet (Hansen et al., 2025). Less formally, this is also shown by the numerous variants we found in our sequencing of limited areas of known fecundity-related genes (Figs. 2-4). It is

therefore unlikely that inbreeding depression can explain the differences in multiple birth rates among the flocks.

It should be noted that the present genotyped Faroese animals are only representative for sheep in the northern part of the Faroe Islands, as (i) the animals in the southern part of the Faroe Islands are assumed to have a distinct origin (Svabo, 1789a, 1789b), and ii) there is limited transport of animals between the islands due to actions against scrapie (Logir.fo, 1990).

Conclusions

This study was not able to point out any genetic variants that were associated with increased fecundity in Faroese sheep. This does not fully exclude the possibility that there in fact could be such major genetic variants, but they must be different from any of the nearly 50,000 variants investigated here and not showing any particular genetic linkage to the present variants. It appears more likely that several minor variants (that in the present work did not reach significance) could interact with external factors like feed and shelter to explain the differences in fecundity between the flocks.

Acknowledgments

We will sincerely thank the farmers for allowing us to use their animals in this investigation. We gratefully acknowledge the financial support from the companies JFK, JFK Trol, Mowi Faroes, Borg, Meginfelag Búnaðarmanna (MBM), Bóndafelag Føroya, Føroya Bjór and Varðin, who made this investigation possible. The funders had no influence on planning, execution, analyses or interpretation of this work, or in the decision to publish or the preparation of this manuscript. We are grateful to Fiskaaling P/F (now Firum P/F) for allowing us to use their ABI 3730xl Genetic Analyzer. All authors have read and approved the final manuscript.

References

- Abdoli, R., Zamani, P., Mirhoseini, S. Z., Ghavi Hossein-Zadeh, N., & Nadri, S. (2016). A review on prolificacy genes in sheep. *Reproduction in Domestic Animals*, 51(5), 631–637. <https://doi.org/10.1111/rda.12733>
- Adalsteinsson, S. (1972). Experiments on winter shearing of sheep in Iceland. *Acta Agriculturae Scandinavica*, 22(2), 93–96. <https://doi.org/10.1080/00015127209433466>
- Ajafar, M. H., Kadhim, A. H., & Al-Thuwaini, T. M. (2022). The reproductive traits of sheep and their influencing factors. *Reviews in Agricultural Sciences*, 10, 82–89. https://doi.org/10.7831/ras.10.0_82

- Arnalds, O., & Barkarson, B. H. (2003). Soil erosion and land use policy in Iceland in relation to sheep grazing and government subsidies. *Environmental Science & Policy*, 6(1), 105–113. [https://doi.org/10.1016/S1462-9011\(02\)00115-6](https://doi.org/10.1016/S1462-9011(02)00115-6)
- Austrheim, G., & Eriksson, O. (2001). Plant species diversity and grazing in Scandinavian mountains - pattern and processes at different spatial scales. *Ecography*, 24(6), 683–695. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0587.2001.tb00530.x>
- Bodensteiner, K. J., Clay, C. M., Moeller, C. L., & Sawyer, H. R. (1999). Molecular cloning of the ovine *Growth/Differentiation factor-9* gene and expression of growth/differentiation factor-9 in ovine and bovine ovaries. *Biology of Reproduction*, 60(2), 381–386. <https://doi.org/10.1095/biolreprod60.2.381>
- Centeri, C. (2022). Effects of grazing on water erosion, compaction and infiltration on grasslands. *Hydrology*, 9(2), 34. <https://doi.org/10.3390/hydrology9020034>
- Charlesworth, D., & Willis, J. H. (2009). The genetics of inbreeding depression. *Nature Reviews Genetics*, 10, 783–796. <https://doi.org/10.1038/nrg2664>
- Curtin, L., D'Andrea, W. J., Balascio, N. L., Shirazi, S., Shapiro, B., de Wet, G. A., Bradley, R. S., & Bakke, O. (2021). Sedimentary DNA and molecular evidence for early human occupation of the Faroe Islands. *Nature Communications Earth & Environment*, 2, 253. <https://doi.org/10.1038/s43247-021-00318-0>
- Debes, H. J. (1990). *Føroya Søga 1. Norðurlond og Føroyar (History of Faroe Islands 1. The Nordics and Faroe Islands)*. Føroya Skúlabókagrunnur. Tórshavn, Faroe Islands.
- Deng, J., Xie, X. L., Wang, D. F., Zhao, C., Lv, F. H., Li, X., Yang, J., Yu, J. L., Shen, M., Gao, L., Yang, J. Q., Liu, M. J., Li, W. R., Wang, Y. T., Wang, F., Li, J. Q., Hehua, E., Liu, Y. G., Shen, Z. Q.,...Li, M. H. (2020). Paternal origins and migratory episodes of domestic sheep. *Current Biology*, 30(20), 4085–4095 e4086. <https://doi.org/10.1016/j.cub.2020.07.077>
- Dicuil. (825). *Liber de mensura orbis terrae*. Ireland.
- Dýrmundsson, Ó. R., & Niznikowski, R. (2010). North European short-tailed breeds of sheep: a review. *Animal*, 4, 1275–1282. <https://doi.org/10.1017/S175173110999156X>
- Edwards, S. J., & Juengel, J. L. (2017). Limits on hogget lambing: the fertility of the young ewe. *New Zealand Journal of Agricultural Research*, 60(1), 1–22. <http://dx.doi.org/10.1080/00288233.2016.125359>
- Effersøe, R. C. (1886). *Landbruget og Husdyrbruget paa Færøerne samt Midler til Husdyrbrugets Fremme, utarbejdet paa det Kongelige danske*

Landhusholdningsselskabs Opfordring. Med Bemærkninger af Inspektør Feilberg (Agriculture and animal husbandry in the Faroe Islands and sources for the promotion of animal husbandry, prepared at the request of the Royal Danish Agricultural Society. With remarks from inspector Feilberg)

Justitsministeriet. København (Copenhagen, Denmark). 60 pp.

https://drive.reindex.net/FAOUTL/12/Effers%C3%B8e_landbruget.pdf

- Gebreselassie, G., Berihulay, H., Jiang, L., & Ma, Y. (2019). Review on genomic regions and candidate genes associated with economically important production and reproduction traits in sheep (*Ovis aries*). *Animals (Basel)*, 10(1), 33. <https://doi.org/10.3390/ani10010033>
- Hanrahan, J. P., Gregan, S. M., Mulsant, P., Mullen, M., Davis, G. H., Powell, R., & Galloway, S. M. (2004). Mutations in the genes for oocyte-derived growth factors *GDF9* and *BMP15* are associated with both increased ovulation rate and sterility in Cambridge and Belclare sheep (*Ovis aries*). *Biology of Reproduction*, 70(4), 900–909. <https://doi.org/10.1095/biolreprod.103.023093>
- Hansen, E. K., í Gerðinum, J. I., Våge, D. I., & Mikalsen, S. O. (2025). Faroese sheep expand overall global ovine genetic diversity. *BMC Genomic Data*, 26, 31. <https://doi.org/10.1186/s12863-025-01319-0>
- ICLAS. *The International Council for Laboratory Animal Science Ethical Guidelines for Researchers*. <https://iclas.org/guidelines-for-researchers/>
- International Consortium for Blood Pressure Genome-Wide Association, S., Ehret, G. B., Munroe, P. B., Rice, K. M., Bochud, M., Johnson, A. D., Chasman, D. I., Smith, A. V., Tobin, M. D., Verwoert, G. C., Hwang, S. J., Pihur, V., Vollenweider, P., O'Reilly, P. F., Amin, N., Bragg-Gresham, J. L., Teumer, A., Glazer, N. L., Launer, L.,...Johnson, T. (2011). Genetic variants in novel pathways influence blood pressure and cardiovascular disease risk. *Nature*, 478(7367), 103–109. <https://doi.org/10.1038/nature10405>
- Jensen Beder, N. (2010). *Seyður, ull, tøting (Sheep, wool, fulling - In Faroese)*. Sprotin. Tórshavn, Faroe Islands. 337 pp.
- Kumar, S., Stecher, G., & Tamura, K. (2016). MEGA7: Molecular evolutionary genetics analysis version 7.0 for bigger datasets. *Molecular Biology and Evolution*, 33(7), 1870–1874. <https://doi.org/10.1093/molbev/msw054>
- Lagler, D. K., Hannemann, E., Eck, K., Klawatsch, J., Seichter, D., Russ, I., Mendel, C., Lühken, G., Krebs, S., Blum, H., Upadhyay, M., & Medugorac, I. (2022). Fine-mapping and identification of candidate causal genes for tail length in the Merinolandschaf breed. *Communications Biology*, 5(1), 918. <https://doi.org/10.1038/s42003-022-03854-3>
- Larsson, M. N. A., Miranda, P. M., Pan, L., Vural, K. B., Kaptan, D., Soares, A. E. R., Kivikero, H., Kantanen, J., Somel, M., Özer, F., Johansson, A. M., Storå, J., &

- Günther, T. (2024). Ancient sheep genomes reveal four millenia of North European short-tailed sheep in the Baltic Sea region. *Genome Biology and Evolution*, 16, evae114. <https://doi.org/10.1093/gbe/evae114>
- Logir.fo. (1990). *Kunngerð nr. 141 frá 10. desember 1990 um fyrirbyrging av ridluskríða, sum seinast broytt við kunngerð nr. 178 frá 21. september 1993 (Announcement no. 141 from 10th December 1990 on prevention of scrapie, as latest revised by announcement no. 178 from 21st September 1993)*. Retrieved 4 June 2024 from <https://logir.fo/Kunngerd/141-fra-10-12-1990-um-fyribyrging-av-ridluskrida-sum-seinast-broytt-vid-kunngerd-nr-178>
- Loos, R. J. F., & Yeo, G. S. H. (2022). The genetics of obesity: from discovery to biology. *Nat Rev Genet*, 23(2), 120–133. <https://doi.org/10.1038/s41576-021-00414-z>
- Purcell, S., Neale, B., Todd-Brown, K., Thomas, L., Ferreira, M. A., Bender, D., Maller, J., Sklar, P., de Bakker, P. I., Daly, M. J., & Sham, P. C. (2007). PLINK: a tool set for whole-genome association and population-based linkage analyses. *American Journal of Human Genetics*, 81(3), 559–575. <https://doi.org/10.1086/519795>
- Rochus, C. M., Jonas, E., & Johansson, A. M. (2020). Population structure of five native sheep breeds of Sweden estimated with high density SNP genotypes. *BMC Genetics*, 21(1), 27. <https://doi.org/10.1186/s12863-020-0827-8>
- Rowntree, K., Duma, M., Kakembo, V., & Thornes, J. (2004). Debunking the myth of overgrazing and soil erosion. *Land Degradation & Development*, 15, 203–214. <https://doi.org/10.1002/ldr.6>
- Sadleir, R. M. (1968). Reproductive responses to the environment in mammals. *Journal of Psychosomatic Research*, 12(1), 3–9. [https://doi.org/10.1016/0022-3999\(68\)90003-2](https://doi.org/10.1016/0022-3999(68)90003-2)
- Shad, F. I., Tufanil, N. A., Ganie, A. M., & Ahmed, H. A. (2011). Flushing in ewes for higher fecundity and fertility. *Livestock International*, 15(2), 10–11.
- Skárup, P. (2009). Dicuil about the Faroe Islands (in Faroese). *Fróðskaparrit*, 57, 5–10. <https://doi.org/10.18602/fsj.v57i.68>
- Svabo, J. C. (1789a). Om Faare-Arter (On Sheep Species). In *Indberetninger, indhentede paa en, allernaadigst befalet, reise i Færøe i aarene 1781 og 1782 (Reports collected on a most graciously ordered travel in the Faroe Islands in the years 1781 og 1782)* (Rentekammeret (The Danish Central Financial Administration/National Archive). Reprinted by Selskabet til Udgivelse av Færøske Kildeskrifter og Studier (1959). Page 201–202.
- Svabo, J. C. (1789b). Om Fedlir (On high sheep mortality, mostly caused by harsh winters). In *Indberetninger, indhentede paa en, allernaadigst befalet,*

reise i Færøe i aarene 1781 og 1782 (Reports collected on a most graciously ordered travel in the Faroe Islands in the years 1781 og 1782)

(Rentekammeret (The Danish Central Financial Administration/National Archive). Reprinted by Selskabet til Udgivelse av Færøske Kildeskrifter og Studier (1959). Page 211–212.

- Thorsteinson, K. (2020). *Seyður og seyðamark (Sheep and sheep fields - In Faroese)*. Búnaðargrunnin. Tórshavn, Faroe Islands. 288 pp.
- Tong, B., Wang, J., Cheng, Z., Liu, J., Wu, Y., Li, Y., Bai, C., Zhao, S., Yu, H., & Li, G. (2020). Novel variants in *GDF9* gene affect promoter activity and litter size in Mongolia sheep. *Genes (Basel)*, 11(4), 375. <https://doi.org/10.3390/genes11040375>
- Vipond, J. E., King, M. E., Inglis, D. M., & Hunter, E. A. (1987). The effect of winter shearing of housed pregnant ewes on food intake and animal performance. *Animal Production*, 45(2), 211–221. <https://doi.org/10.1017/S0003356100018808>
- Våge, D. I., Husdal, M., Kent, M. P., Klemetsdal, G., & Boman, I. A. (2013). A missense mutation in *growth differentiation factor 9 (GDF9)* is strongly associated with litter size in sheep. *BMC Genetics*, 14, 1. <https://doi.org/10.1186/1471-2156-14-1>
- Wigginton, J. E., Cutler, D. J., & Abecasis, G. R. (2005). A note on exact tests of Hardy-Weinberg equilibrium. *American Journal of Human Genetics*, 76(5), 887–893. <https://doi.org/10.1086/429864>
- Wikipedia. *Northern European short-tailed sheep*. Retrieved 4 January 2024 from https://en.wikipedia.org/wiki/Northern_European_short-tailed_sheep
- Xu, S. S., Gao, L., Xie, X. L., Ren, Y. L., Shen, Z. Q., Wang, F., Shen, M., Eyporsdottir, E., Hallsson, J. H., Kiseleva, T., Kantanen, J., & Li, M. H. (2018). Genome-wide association analyses highlight the potential for different genetic mechanisms for litter size among sheep breeds. *Frontiers in Genetics*, 9, 118. <https://doi.org/10.3389/fgene.2018.00118>
- Yang, J., Lee, S. H., Goddard, M. E., & Visscher, P. M. (2011). GCTA: a tool for genome-wide complex trait analysis. *American Journal of Human Genetics*, 88(1), 76–82. <https://doi.org/10.1016/j.ajhg.2010.11.011>
- Yengo, L., Vedantam, S., Marouli, E., Sidorenko, J., Bartell, E., Sakaue, S., Graff, M., Eliassen, A. U., Jiang, Y., Raghavan, S., Miao, J., Arias, J. D., Graham, S. E., Mukamel, R. E., Spracklen, C. N., Yin, X., Chen, S. H., Ferreira, T., Highland, H. H.,...Hirschhorn, J. N. (2022). A saturated map of common genetic variants associated with human height. *Nature*, 610(7933), 704–712. <https://doi.org/10.1038/s41586-022-05275-y>

í Brekkunum, H. (2017). *Seyður í søgu og veðri (Sheep in history and weather - In Faroese)*. Sprotin. Tórshavn, Faroe Islands. 264 pp.

Einki hvørvur. Sundur- og samanrenningar í yrkingasavninum *Korallbruni* (2018) eftir Onnu Maluna Jógvansdóttur. Ein viðgerð við støði í vistgreining (“ecocriticism”) og evnisligari snaring (“new materialism”)

Fróðskaparrit 71 (2025): 241-253
©The Author(s) 2025 Open Access
under Creative Commons by
Attribution License. Use,
distribution and reproduction are
unrestricted. Authors and original
publication must be credited.
www.froedskapur.fo

Nothing Disappears. An Ecocritical Examination of Material Entanglements in Anna Malan Jógvansdóttir’s Poetry Collection *Korallbruni* (2018)

Bergur Djurhuus Hansen¹, Ph.d., lektari, Føroyamálsdeildin,
Fróðskaparsetur Føroya

Abstract

This article examines Anna Malan Jógvansdóttir’s poetry collection *Korallbruni* (2018) through an ecocritical framework informed by new materialism in literary studies. The poems in the collection explore the dissolution of a body in the sea and the blurring of boundaries between the human and the non-human. Bodily substances transform, disintegrate, enter new connections, become energy, and never fully disappear. Words marking thresholds between different worlds or strata of life and being – such as “shoreline”, “water surface”, and “skin” – recur throughout the collection. Drawing on Jane Bennett’s concept of “assemblage” (2010) as well as works of Bruno Latour (1993) and Timothy Morton (2010), the article offers an ecocritical analysis of the poems. The theoretical framework is particularly apt, as the poems sensuously depict how a human subject, an “I”, is embedded in networks and ceases to exist as a stable entity. From a literary-historical perspective, the

---

¹ T-postur: bergurdh@setur.fo

poems reflect a change in the perception of the relationship between humans and the natural environment.

Úrtak

Greinin viðger yrkingasavnið *Korallbruni* (2018) eftir Onnu Maluna Jógvansdóttur. Ástøðiliga grundarlagið undir viðgerðini eru hugsanir knýttar at evnisligu snaringini, *new materialism*, í bókmentagrönskning. Yrkingarnar í savninum lýsa, hvussu ein kroppur loysist sundur í havinum, og hvussu markið millum menniskjað og aðrar livandi verur kámast. Gøgn í kroppinum broytast, detta sundur, ganga inn í nýggjar samanhangir, verða til orku og hvørva ikki. Orð, sum benda á mørk millum ymsar lívslindir og verur, eitt nú “fjøra”, “vatnskorpa” og “húð”, ganga aftur í savninum. Hugtakið “assemblage” (Bennett, 2010) og hugsanir hjá Bruno Latour (1993) og Timothy Morton (2010) verða brúkt í vistgreinandi kanning av yrkingunum, ið kunnu lesast sum ein samanhangandi frásøgn. Tann evnisliga snaringin hóskar ástøðiliga væl til yrkingarnar, tí tær lýsa sansaliga, hvussu eitt menniskja, eitt “eg”, gongur inn í stórar umhvørvisligar samanhangir og ikki er til sum ein avmarkað eind. Bókmentasøguliga kunnu lýsingarnar í yrkingunum lesast sum ein broyting í fatanini av menniskjans støðu í náttúruni millum aðrar verur.

Keywords: Contemporary Faroese poetry, ecocriticism, new materialism.

Leitorð: Føroyskur samtíðarskaldskapur, vistgreining, evnislig snaring.

Inngangur

Anna Malan Jógvansdóttir er fødd í 1995. Hon gav út fyrsta yrkingasavn sítt, *Undirfloyma*, í 2015. Tíðarskeiðið 2016 til 2018 var hon á rithøvundaskúla í Keypmannahavn. Í 2018 gav hon út savnið *Korallbruni*. Í 2019 kom bókin *Psykosudrotningin sigur frá*, sett saman av stuttprosa, yrkingum, tekningum, brotum úr dagbókum og við orðinum *Hybrida* niðast á forsíðuni sum eitt slag av lýsing av útgávuni. Í 2022 fekk Anna Malan Jógvansdóttir tvey ára gávufæ úr danska Veluxgrunninum til starvsvist á Fróðskaparsetrinum. Í 2025 kom út savnið *Kobberblod. Edderkoppernes artsskifte gennem salt, jord, guld og luft* á danska forlagnum Herman & Frudit.

Í yrkingum eftir Onnu Maluna Jógvansdóttur verður víst á mørk millum heimar ella lívslindir, og hvussu mørk loysast upp, eitt nú millum mentan og náttúru, menniskju og aðrar livandi verur, dreym og veruleika. Yrkingarnar lýsa stundum eisini sundurloysandi gongdir í tilfari og í kroppum, millum húð, æðrar, gøgn og beinagrind ella grót og gjar. Øll mørk eru fyribils og broytilig. Myndir við fjøru, tara, gággum og yvirhøvur vøkstri í ella nærhendis sjónum ganga aftur í teimum báðu fyrstu søvnunum og gera vart við skiftandi mørk millum land og sjógv eins og millum eina livandi veru og aðra.

Í hesi greinini verður yrkingasavnið *Korallbruni* frá 2017 viðgjørt. Savnið kom út í danskari týðing við heitinum *Konkhjertet* (“gágguhjarta”) á forlagnum

Herman & Frudit í 2021. “Gágguhjarta” er ein mynd, sum kemur fyri í savninum. Vert er at leggja til merkis samansetingina av hørðum, stirðnaðum tilfari og bleytum, seyrandi tilfari eins í upprunaheitinum korall og bruni.

Evnislig snaring

Ástøðiliga grundarlagið undir viðgerðini eru hugsanir úr evnisligu snaringini, *new materialism*, í bókmentagransking, t.e. hugsanini um, at í øllum er megi og virknaður, ikki einans í menniskjum. Allir lutir, eisini tøkni, øll evni og øll rensl, eru í innanhýsis samvirkan og sínámillum ávirkan.

Fleiri ymiskar ástøðiligar hugsanir gera *new materialism* til eitt rák við serligum eyðkennum. Diana Coole og Samantha Frost skriva í *New Materialisms. Ontology, Agency, and Politics* (2010), at *new materialism* merkir:

Conceiving matter as possessing its own modes of selftransformation, self-organization, and directedness, and thus no longer as simply passive or inert (Cool & Frost 2010: 10).

Tað nýggja í hesi materialismuni í mun til ta materialistisku hugsan, sum vit kenna úr eitt nú marxismuni, er, at ikki einans menniskjað verður hugsað sum virkið og skapandi. Kring menniskjað eru eisini virkandi máttir. *New materialism* gevur okkum tí fyrst og fremst innlit í, hvussu vit skilja og hava skilt okkum sjálv í náttúruni, ella í breiðastu merking okkum sjálv í okkara umhvørvi og yvirhvørvur øllum, sum er uttan um okkum. Við her at brúka heitið evnislig snaring heldur enn nýggj materialisma verður strikað undir, at hetta kanska ikki er heilt nýtt, men í viðgerð av bókmentum er tað ein broyting í perspektivi, tí kannað verður, hvussu eitt menniskja, eitt “eg”, gongur inn í stórar samanhangir og rensl í náttúruni/umhvørvinum og als ikki er til sum ein støðug, samhangandi eind. Diana Coole & Samantha Frost skriva um “demands for more materialist modes of analysis”. Tær vísa á eina uppgerð við ta málsligu snaringina, tað sonevnda “linguistic turn”, í farnu öld, ið legði áherðslu á mál, orðanýtslu, sum ein skapandi mátt (Coole & Frost 2010: 2). At áherðsla verður lögð á tilfar, tað evnisliga, er fyri Cool & Frost ein snaring í mun til fleiri ráðandi ástøði frammanundan, og tað er júst ein snaring heldur enn ein uppgerð, tí orðini hvørva ikki heilt.

Serliga tvey hugtøk verða tikin fram í viðgerðini. Hugtakið “assemblage”, sum heimspekingurin Jane Bennett brúkar í lýsingum av evnisligum samanrenningum við rørslu og orku, støðugum broytingum, men ongum miðdepli. Kraftin í slíkum samanrenningum er spjødd og ikki stýrd úr ávísnum staði. Hugtakið stavar upprunaliga frá Gilles Deleuze, ið m.a. nevnið tað í bókini *Mille Plateaux*, ið hann gav út saman við Felix Guattari í 1980. Fyri Deleuze og Guattari eru “assemblages” heterogenar samanrenningar, mentanarliga ella sosialt, t.e. fólk, hugsjónir, stovnar osfr., sum saman gera, at okkurt hendir, uttan at hetta “okkurt” er stýrt úr ávísnum staði, tað er ein tilgongd, sum eingin ávísur aktørur ella virkandi máttur hevur tamarhald á (Deleuze & Guattari 2005: 6-10). Jane Bennett setur hugtakið í nýtt høpi. Í *Vibrant Matter. A Political Ecology of*

Things (2010) skrifar hon: “Assemblages are ad hoc groupings of diverse elements, of vibrant materials of all sorts [...] Assemblages are not governed by any central head “ (Bennett 2010: 23-24). Tað serliga við slíkum samanrenningum er sambært Bennett teirra “ability to make something happen”, t.e. teirra evni til at fáa okkurt at henda (Bennett 2010: 24). Orka og skapandi megi gera, at okkurt nýtt tekur seg fram, og tað tekur seg ikki fram úr einum ávísium ella greitt avmarkaðum staði, men úr ad-hoc samanrenningum, sum menniskju og aðrar livandi verur og lutir kunnu verða partar av.

Latour og ANT: Vit eru partar av skiftandi netverkum

Franski heimspekingurin Bruno Latour hevur í fleiri verkum ment ástøðið “Actor-Network Theory” (ANT). Vit ganga øll inn í og eru partar av støðugt skiftandi netverkum (sambondum), eingin ávirkar uttan eisini at verða ávirkaður. Eingin er oman fyri ella uttan fyri netverk av ymsum slag, og umhvørvið er tí ikki eitthvørt uttan fyri okkum (ikki eitt um-hvørvi), vit eru í tí, og tað er eisini í okkum.

Í bókini *Nous n'avons jamais été modernes* frá 1991 (á enskum: *We Have Never Been Modern*, 1993) leggur Bruno Latour fram eina uppgerð við vanliga hugsan í vesturlendskari heimspeki og vísindum. Í hátøkniliga samfelagnum er markið millum tað, sum er natúrligt, og tað, sum er gjørt av menniskjum, blivið burtur. Hann nevnir tað “hybridisering” (Latour 1993: 11). Vit hava gjørdar lutir í okkara kroppum, vit taka evni, sum broyta renslid í okkara æðrum, vit fáa børn við tøkniligari hjálp. Í innganginum spyr hann, um holið í ozonlagnum er mentan ella náttúra? Ella um tann merkiligi vøksturin, sum stundum tekur seg fram í gomlum, dálkaðum ídnaðarøkjum, er náttúra? Latour nevnir slíkar lutir og fyrbrigdi “quasi-lutir”, ið bjóða okkara hugsan um mørk millum verur og fyrbrigdi í heiminum av (Latour 1993: 1-3, 55). Hann ger tí upp við ráðandi hugsanir, sum hann nevnir “la Constitution moderne”, á enskum “the Modern Condition” (Latour 1993: 13), og okkara hug at býta alt sundur dikotomiskt, í antin-ella, antin mentan ella náttúra, antin politikkur ella vísindi osfr. Tað mesta er bæði-og. Vit skilja ikki okkara pláss í heiminum og tær tilgongdir, sum eru í og kring okkum, um vit ikki læra at síggja okkum sum partar av netverkum. Men – og tað er avgerandi boðskapurin í bókini – tað hevur í grundini ongantíð verið eitt greitt mark millum okkum og øll hesi fyrbrigdi og hesar lutir. Vit hava ongantíð staðið uttanfyri ella omanfyri og hugt at okkara umhvørvi. Umhvørvið er ikki og hevur ongantíð verið eitthvørt, sum vit kundu stíga út í og út úr aftur, tí vit eru altíð longu í tí. Vit hava sambært Latour ongantíð verið modernað, t.e. tað hevur ongantíð verið eitt greitt mark millum okkum sum livandi verur og so alt tað livandi og evnisliga rensl, sum vit uppliva kring okkum. Latour brúkar heitið “modernað” um tær broytingar í mentan og vísindum, sum eru hendar síðani seinnu helvt av 18. øld. Í bókini *Reassembling the Social* skrifar hann um “non-humans”, t.e. tað ikki-menniskjaliga, at: “They have to be actors and not

simply the bearers of symbolic projection” (Latour 2005: 10). Tað, ið vit vanliga fata sum ikki-menniskjaligt, kann ikki bara vera eitthvørt, sum vit spegla okkum í ella leggja okkara hugsanir í, tí tað er sjálvt virkið. Hóast Latour ikki beinleiðis er partur av rákinum, sum verður nevnt *new materialism*, eru hansara hugsanir skyldar við evnisligu snaringina og stuðla undir hana. Umráðandi fyri hann og aðrar ástøðingar er at fáa fram, at lutir og livandi verur ikki eru greitt avmarkaðar og støðugar eindir, men heldur eru í áhaldandi broyting og samvirkandi tilgongdum í netverkum ella sambondum. Fyri bókmentagransking, sum vanliga hevur tikið støði í menniskjum og teirra ætlanum og gerðum - eins og øðrum avmarkaðum verum og eindum í tekstum - eru slíkar hugsanir ein avbjóðing.

Korallbruni

Savnið *Korallbruni* telur 49 bls. og er sett saman av yrkingum, ið eru framhald av hvørji aðrari og tí lesast sum ein long yrking við greiðari hendingagongd. Stórir byrjanarbókstavar verður ikki brúktur í savninum. Tað er, sum eru orðini rennandi ella eitt rensl. Teksturin í savninum heldur eisini fram av síðstu síðu heilt út á innaru síðu á permuni.

Í byrjanini nærkast eitt “eg” sjóvarmálanum, blakar seg á sjógv, druknar, og kroppurin loysist upp í sjónum millum igulker, krossfiskar, tarabrosmur, krabbar og sjónotur.

eg leggi klæðini
pent í ein bunka

[...]

fóturin
hellan
møtast hvast

“Eg” fer av helluni, av landi, út á sjógv. Síðani fær havið orðið: “deyðin er sukurtarasøtur”. Eitt “eg” sansar og sigur frá, men aðrar verur og onnur meiri og minni samansett fyrirbrigdi í náttúruni samskifta eisini. Í yrkingunum verður hetta markað við kolon og gásareygum. “Eg” staðfestir t.d.: “mín sveitti luktar salt / míni tár smakka salt”, og havið svarar (markað sum *havið* í skákskrift og síðani kolon): “hoyr mítt váta ljóð”. Eitt samband er millum tær søltu væturnar í “eg” og havið.

Tað eru v.ø.o. fleiri røddir í yrkingunum, tí havið svarar, seinni eru tað gággur, krabbar og igulker, og innihaldsliga flyta yrkingarnar seg um mørk, lívslindir, á jørðini, ella kanska eru tað samantongdir heimar í heiminum, kunnu vit siga. Vit byrja í fjøruni, á markinum millum land og hav. Kroppurin skjýtur seg ígjøgnum vatnskorpuna á sjógv. Kroppurin hevur húð, men húðin loysist spakuliga sundur. Beinagrindin, sum var innaní, avdúkast, verður eitthvørt uttaná, og inni í beinagrindini er hjartað. Hjartað í beinagrindini liggur óvart og bert á havsins

botni. Mørkini ká mast skjótt, millum land og hav, kropp og umhvørvi, millum tað menniskjaliga og tað, ið vit vanligu fata sum ikki-menniskjaligt. Innvøllir eru úti í sjónum, og “gøgnini hveppast við”, sum tað stendur. Tað er ein druknideyði, og tað gloyma vit sum lesarar ikki, men úr einum øðrum sjónarhorni er tað eisini okkurt annað: “liggi á botninum / húðin íshvít / blóðsár / eyguni stara / blátóm”. Á botninum er eitt tysjandi lív. Á bls. 22 stendur:

gággurnar fáa tevið av mær
skríða gjøgnum bróstkassan
eta hold á seg av mínum blánaða vødda

eg
eri
hvít
{...}

mítt hjarta
ber beinagrindina
uttaná

“Eg” upplivir seg tægast sundur. Aðrar verur treingja á, og tær verða partar av broytingunum í sjónum. Ein vera, “eg”, verður til fleiri verur ella eina hybridveru, fjølveru (Aldudóttir 2018: 89). Gággurnar krúpa inn í kroppin. Hjartað verður eitt “gágguhjarta”, sum dukar “róliga í sandinum” av krykjandi lívi.

Sansaliga og litríkt lýsa yrkingarnar, hvussu lív tekur seg upp í og rundan um sundurloysta kroppin. Einki hvørvur, formar við lívbrigdum loysa hvønn annan av. Framvegis er tað “eg”, ið sigur frá, men nú sum eitt annað slag av “eg”, og røddin er ikki eins týðilig og at byrja við.

Á bls. 38-39 í savninum verður tilgongdin lýst sum ein føðing. Kropsligi deyðin er sum ein endurloysn. Neyðugt er at endurgeva stóran part av yrkingini:

tann kaldi streymurin førir hvalspýggjurnar hagar

tær leggja seg sum ein skorpa
líkjast húð
havhúð

tvær hvalspýggjur
dala niður
føli tað korkalitta slýggið
bleytt
á harða
bróstkassanum
festa seg
á hvør sítt rivjabein

verða til havbróst
so havið kann streyma í mær

[...]

míni bróst
standa á tambi
av smádjórum

[...]

eg eri gjøgnumskygd nú
síggi løðingarnar
streyma gjøgnum mínar silvurtræðrir
neistra gylt úti á endanum

rurandi
rurandi
fiskafongurinn
í
mær

Vert er at leggja til merkis, at longri frammi í savninum, á bls. 6, vóru tað naknu føturnir, sum vóru bleytir móti hvøssu helluni, nú er tað beinagrindin, sum er hörð og hvalspýggjurnar bleytar. Slík skifti koma støðugt fyri í yrkingunum. Kropslutir, gøgn og verur í sjónum renna saman. “Eg” var fyrst hvít, vøddarnir seinni bláir og seinni aftur purpur. Í yrkingini kemur orkan úr fleiri ættum. Eingin miðdepil er, ikki eitt eg, sum vil eitthvørt, men bæði í og rundan um “eg”, kroppin, er rørsla og samansett orka. “Eg” er bæði ein deyður kroppur og ein fjølvera í havinum. Fjølveran elur fram lív og staðfestir: “fiskafongurinn í mær”, eins og eru smáu fiskarnir í deyða kroppinum avkom. “Eg” er tilfar, gongur inn í rørslurnar og orkufyltu umskiftini. Jane Bennett skrivur um samanrenningar, at tær eru:

living, throbbing confederations that are able to function despite the persistent presence of energies that confound them from within [...] an assemblage is never a solid block but an open-ended collective (Bennett 2010: 23-24)

“Assemblages” eru brestandi, glampanði samanrenningar, ið virka og ávirka. Áhaldandi órógv er í teimum. “Eg” er ein dukandi samanrenning á havsins botni við fleiri orkukeldum, ið virka innanífrá og streyma í allar ættir: “síggi løðingarnar / streyma gjøgnum mínar silvurtræðrir”. Tær flytingar um mørk, sum vóru týðiligar at byrja við, verða minni týðiligar. Húð, beinagrind, hár, gøgn eru ikki longur avmarkað, eingin vera er fullkomiliga avmarkað frá aðrari. Gongdin verður í yrkingunum lýst sum ein spjaðing, distributió, og síðani sum ymsar samanrenningar av vøkstri, gøgnum og smáum verum. “Eg”, sum fyrst er ein klár rødd í einum kroppi, verður til aðrar verur og nýggja orku.

Á bls. 24-25 í savninum er ein kardiografísk mynd, sum vísir skráseting av heilavirksemi og hjartasláttri. Tað er, kunnu vit siga, ein onnur skrift, sum lýsir somu evnisligu gongd sum yrkingarnar. Strikurnar á myndini eru ein roynd at nærkast evnisligu gongdini á annan hátt við aðrari fagurfrøði, og tær vísa, at hjartaslátturin steðgar og heilin við. Kroppurin heldur tó fram sum tilfar, og tann orkan er ikki eins løtt at skráseta. At leitað verður til annað slag av skrift og onnur tekn fyri at lýsa slíkar tilgongdir er eitt eyðkenni fyri evnisligu snaringina í skaldskapi og bókmentum yvirhøvur. Grundbøkur sum t.d. *Ecocriticism. The Essential Reader* hava fleiri sløg av teksti við (Hiltner 2014). Í danska tíðarritinum *Ny Jord* eru bæði skaldskapur, yrkistekstir, myndir og tekningar, tí endamálið er fyrst og fremst at “gentænke fremtiden” og skapa “nye fortællinger om natur” (*Ny Jord* 2020: 4-5), t.e. at hugsa og siga søgur um menniskju og náttúru av nýggjum.

Vakurt og ófrættakent

Yrkingarnar í *Korallbruna* eru kortini ikki bara ein lýsing av evnisligum tilfari og broytingum. Tær eru melankolskar, fullar av longslí og um somu tíð ófrættakendar. Fyri lesaran er tað bæði óhugnaligt og vakurt at nærkast evnisliga renslinum og tilfarinum í deyða kroppinum.

Á bls. 45 hava aðrar verur enn “eg” orðið:

havið:
“altíð er vandi á ferð”
igulkerini:
“vit koma krúpandi
úr myrkrinum
hungra eftir føði”

[...]

millum mínar tonglar vaksa nú
krossfiskaliljur
fingraliljur
kjøtliljur
súgvililjur

“Eg” hevur nú tonglar, og aðrar verur siga frá gjøgnum “eg”. Savnið lýsir á henda hátt umskapanir, broytingar, eitt rensl, har einki hvørvur, men tilfar í einum kroppi verður til annað tilfar og lív. Í øllum er rørsla, millum disintegratióin og integratióin, sundur- og samanrenningar.

Heitið *Korallbruni* kundi bent á, at okkurt ikki er, sum tað eigur at vera. Tað er bruni í korallunum. Sum nevnt eru í savninum mótsetningar millum hart og bleytt, millum okkurt, sum er stirðnað, og okkurt, sum rennur, flýtur ella seyrar. Vit vita, at perlur í korallum sum í øðrum skeljadjórum, eitt nú øðum, evnast til, tí eitt fremmant likam, ein snultari ella eitt sandkorn, rekst inn í tey. Øðan verjir

seg við at leggja sevju, perlumóður, skyggjandi lög, rundan um snultaran, og tað verður til eina perlu. Heitið kann sipa til yrkingarnar sum lýsingar av hesi tilgongd, har ymisk evni renna saman og fáa form.

Tað merkiliga

Orðingarnar og mongu myndirnar í yrkingunum leiða fram til hugsanina um “strange strangers”, t.e. merkiliga ókend, sum ástøðingurin Timothy Morton hevur brúkt í vistgreinandi viðgerð av bókmentum. Hugtakið lýsir fyrbrigdi, sum tykjast kend og ókend um somu tíð. Vit kunnu sambært Morton ikki spegla okkum í náttúruni og eiga ikki at lýsa aðrar verur sum eitthvørt, ið ger nyttu ella hevur ein ávísan leiklut í mun til okkum. Vit eiga heldur ikki at geva djórum ella øðrum livandi verum alt ov menniskjaligar eginleikar, hann nevnir tað “sadistic-sentimental bambification” (Morton 2010a: 184). Kortini eru vit í stóran mun úr sama tilfari og ganga inn í somu skipanir sum alt annað kring okkum. Tað, sum ikki er vit, er fremmant, men tað er eisini kent, tað er “strange”, merkiligt, tískil merkiligt og fremmant, “strange strangers”. Morton skrivar í *The Ecological Thought* (2010):

The strange stranger [...] is something or someone whose existence we cannot anticipate. Even when strange strangers showed up, even if they lived with us for a thousand years, we might never know them fully - and we would never know whether we had exhausted our getting-to-know process (Morton 2010b: 42)

Tað, sum ikki er sum vit, er á markinum til, hvat vit eru før fyri at ímynda okkum, men vit mugu vera í tí, halda út at liva og vera saman við tí, ið ikki er sum vit (uttan at gera tað til okkurt kent). Í yrkingunum í *Korallbruna* góðtaka vit krabbar og igulker og aðrar verur uttan at kenna okkum aftur í teimum, hóast tær í yrkingunum tosa og kundu mint um menniskju.

Fyri Timothy Morton snýr uppgerðin í vistgreining seg um orðini og myndirnar, sum vit brúka eitt nú í skaldskapi ella í skrivning yvirhøvur. Ástøðiliga kunnu vit siga, at vit fyri at viðgera *Korallbruna* fáa mest burturúr, um vit leggja tað evnisliga og tilfarsliga, “matter”, afturat hugsanini um, at mál skapar veruleika – ella at mál er við til at ala fram okkara hugsanir um okkara umhvørvi. *New materialism* ger á henda hátt upp við undanfarin rák í bókmentagransking, serliga poststrukturalismu. Tað evnisliga er virkið, bíðar ikki eftir at verða aktiverað ella fáa skap við orðum. Ávirkan er millum øll evni og allar lutir, og tað er ein ávirkan og tilgongd, sum ikki hevur brúk fyri máli, orðum, hóast vit lýsa hana við orðum. Morton vísir á dømi úr enskum bókmentum og heldur, at ein romantisk náttúrufatan hevur lært okkum, at náttúran er vøkur og merkt av samljóði. Djór verða t.d. sálarkveikt, fáa ond. Men náttúran er eisini skitin og disharmonisk, kaotisk (Morton 2010a: 18-22). Hann skjýtur upp, at vit heldur brúka hugtakið “the mesh”, ið merkir net ella samanknýttir træðrir, um náttúruna, tí orðið “náttúra” dregur við sær ov nógvar hugsanir um tað órørda

og vakra frá einari farnari tíð: “All life forms are the mesh, and so are all dead ones, as are their habitats, which are also made up of living and nonliving beings” (Morton 2010b: 29). Alt er á sama stigi og í somu skipan. Øll stöð í “the mesh” eru í miðjuni, og øll eru uttast í útryðjuni, tí einki er uttast ella innast. Vistgreining í bókmentum snýr seg júst um fáa hesar hugsanir fram í viðgerðini av tekstum.

Í yrkingunum í *Korallbruna* tykjast vera nøkur eyðkenni frá romantiskum skaldskapi. Livandi verur tosa í havinum, og yrkingarnar eru litríkar, vakrar, men tær eru um somu tíð óunnligar, og samljóð eyðkennir ikki lýsingarnar í teimum. Tað eru heldur tilgongdir í “the mesh” enn eina friðsæla náttúru, yrkingarnar lýsa. Jane Bennett skrivar samsvarandi í greinini “Systems and Things”:

“poetry can help us feel more of the liveliness hidden in such things and reveal more of the threads of connection binding our fate to theirs” (Bennett 2015: 232)

Yrkingar og skaldskapur sum heild kunnu sambært Bennett avdúka “threads of connection” fyri okkum. Vit kunnu nærkast “matter”, tí tilfarsliga, ymsar vegir, og skaldskapur ger tað á ein serligan hátt. *Korallbruni* fær lesaran at uppliva verur, rensl, tilgongdir og “the liveliness hidden in such things” við at brúka málið øðrvísi enn vanligt.

Hvør sigur frá?

Spyrjast kann, hvaðani sagt verður frá í yrkingunum, um vit ikki hava ein miðdepil, eitt stöðugt “eg”, men ein kropp, sum loysist sundur? Í reglunum trý til fimm í inngangsyrkingini er eitt svar:

leggur tú mín skølt

móti oyranum

hoýrir tú havið suða

Yrkingin stendur fyri seg í skákskrift og ber eitt sjónarhorn úr deyðanum (“skøltur”). Síðani byrja yrkingarnar. Yrkingarnar eru tí ein hugsað tilgongd við einari øðrvísi mynd av okkum sum livandi verum á jørðini, enn vit eru von við í bókmentum úr 19. og 20. øld.

Sum nevnt er ein longsil, tráan, í savninum. “Eg” stoytir seg at byrja við á sjógv og staðfestir: “skil tað / eg eri noydd”. Móti endanum verður staðfest: “Eg / eri / blá”. “Eg” er at enda vorðin hav, er í sjónum, sum “eg” annars týðiliga ikki var í at byrja við.

Havfrúgvín

Seinastu reglurnar í savninum avdúka eina slóð aftur til kenda ævintýrið “Den lille Havfrue” (1837) eftir H. C. Andersen. Havfrúgvín í ævintýrinum vil upp á land og endar sum ein sveimandi ond. Í *Korallbruna* er gongdin øvut, eitt “eg”,

ein kvinna, vil á sjógv, niður á havsins botn. Mótsetningurinn millum ond og jörð/tilfar í ævintýrinum verður snaraður til ein longsil eftir tí tilfarsliga, eftir “threads of connection”, træðrir av sambondum. Tað romantiska í ævintýrinum verður vent við. Lesarin flytur seg niður á havsins botn, og “eg” verður ikki ein ond, men tysjandi verur alast fram í “eg”, ið verður ein fjølvera og til endans blá sum havið. *Ævintýrið um havfrúnna byrjar*: “Langt ude i Havet er Vandet saa blaat” (Andersen 1970: 52). *Korallbruni* endar: “eg / eri / blá / streymi / langt / vekk / frá / landi / eg eri blá”. Í *Korallbruna* er menniskjað ikki ein ond ella ein vera oman fyri ella uttan fyri umhvørvi ella náttúruna, men evnisliga felt inn í hana.

Mýtur

Tað, sum vanligu verður nevnt ond, verður kortini ikki slept, tí í orðunum eru mentan og fleiri hugsanir. Tað ævintýrliga og sagnarliga lúrir undir mongu lýsingunum. Íslenski rithøvundurinn Andri Snær Magnason skrivur í bókini *Um tímann og vatnið* (2019), at broytingarnar í umhvørvi og veðurlagi í okkara tíð eru so ógvusligar, at tær krevja eitt nýtt mál og nýggjar søgur. Tær søgur, vit hava sagt higartil, lýsa ikki broytingarnar nóg væl, og teir myndburðir, sum vit hava brúkt, røkka ikki. Broytingarnar í okkara náttúru og veðurlagi ganga skjótt og eru mýtiskar, “slíkur hraði er guðsögulegur”, skrivur hann (Andri 2019: 9). Íblástur kann tí heintast úr gomlum mýtiskum søgum um størri samanhangir og ógvusligar kreftir í jörðini, sum menniskjað má geva seg undir.

Í *Korallbruna* koma mýtiskar søgur óbeinleiðis fram, har ímillum søgan um havgudinn Sednu í inuitiskari mýtologi. Sambært søguni, verður hon lokkað heim til ein havhest, ið hevur gjørt seg um til ungan mann. Tá hon varnast tað, setur hon sær fyri at rýma frá honum, og pápin kemur eftir henni í báti. Havhesturin leggur á tey, og sjógvurinn reisist kring batin. Fyri at sleppa undan vanda tveitir pápin Sednu fyri borð, men hon krøkir seg í stokkarnar á batinum. Pápin sker fingrarnar av henni, og hon verður tikin út á sjógv. Fingrarnir verða til sjódjór, og Sedna verður havgudinna (Selesky 1996: 73).

Í *Korallbruna* verður druknideyðin ikki lýstur sum vakur. Havið lokkar við róligum deyða, men staðfest verður, at: “tað / var / lygn”. Drukideyðin er líðing. “Eg” svimur móti landi, borar neglirnar í helluna, og á bls. 17 stendur: “grótið sker / fingrarnar”. Blóðið rennur, og “eg” missir “festið”. Yrkingin lýsir ikki eina friðarlig samanrenning í sjónum. Aðrar livandi verur leggja heldur einki í “eg”, hóast tær eru í sama renslu og eru til undir somu treytum sum “eg”.

Við at vanda einum ævintýri við romantiskari náttúrufatan við og leita til fyrndargamlar mýtur fær yrkingasavnið fram eina hugsan um, hvussu vit siga og kunnu siga søgur um okkum og okkara umhvørvi. Nógvar av teimum søgunum, vit higartil hava sagt, fáa fram hugsanir, sum ikki samsvara við tær ógvusligu broytingar, ið vit øll ganga inn í og uppliva í dag, og tí eru søgurnar kanska heldur ikki gagnligar í einari tíð sum okkara. Í *Korallbruna* eru verur og lutir í sínámillum

ávirkan, og sum Latour staðfestir eru hesi: “actors and not simply the bearers of symbolic projection”. Í yrkingunum er eitt “eg”, sum ikki kann flyta sínar eginleikar út á hesar verur og spegla sær í teimum (kenna seg aftur) og ei heldur brúka tær til ávíst endamál.

Samanumtøka

Evnisluga snaringin í viðgerðini av bókmentum ger vart við sambond í okkara umhvørvi, sum tað ikki ber til at trína inn í ella út úr, tí vit eru altíð í teimum, og vit ávirka og verða ávirkað. Diana Coole & Samantha Frost skriva í fyrstu reglunum í *New Materialisms. Ontology, Agency, and Politics*:

As human beings we inhabit an ineluctably material world. We live our everyday lives surrounded by, immersed in, matter. We are ourselves composed of matter [...] Our existence depends from one moment to the next on myriad micro-organisms [...] bodily and cellular reactions [...] on the material artifacts and natural stuff that populate our environment (Coole & Frost 2010: 1)

Vit eru tilfar og kring okkum og í okkum eru livandi verur og evni. Bókmentagranskingin verður við evnisligu snaringini loyst frá at taka støði í menniskjunum einans til at síggja størri heildir og samanhangi virknaðir millum ólíkar verur og evni, eins og tað verður gjørt við vøkstrinum, gøgnunum og søltu vætunum í “eg” og havinum í *Korallbruna*. Ikki allir tekstir leggja upp til viðgerð sum ta í hesi greinini, har hugtøk sum ANT og samanrenning, “assemblage”, vísa seg at hóska sera væl. *Korallbruni* avdúkar harumframt, hvussu avgerandi orðini eru fyri, hvussu vit skilja okkum sjálv í mun til alt annað kring okkum. Vistgreining og evnislig snaring eru tískil ikki einans tematikkur og boðskapur um, at vit mugu geva sambondum og javnvágum á jørðini ans, men eisini ein kanning av, hvussu vit siga og hava sagt søgur um okkum sjálv og okkara umhvørvi.

Bókmentir

- Aldudóttir, Silja. 2018. *Náttúra í føroyskum náttúruyrkingum. Ein vistgreiningarlig kanning av, hvussu náttúra formliga verður skapað í føroyskum náttúruyrkingum*. Óprentað MA-ritgerð. Føroyamálsdeildin/Fróðskaparsetur Føroya.
- Andersen, Hans Christian. 1970. *Eventyr og Historier*. Gyldendals Bibliotek, Det danske akademi.
- Andri Snær Magnason. 2019. *Um tímann og vatnið*. Mál og menning. Reykjavík.
- Bennett, Jane. 2015. “Systems and Things”. Í *New Literary History*, Vol. 43, No. 2. Johns Hopkins University Press, p. 225-233.

- Bennett, Jane. 2010. *Vibrant Matter. A Political Ecology of Things*. Duke University Press. Durham/London.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix. 2024. *Tusind plateauer, Kapitalisme og skizofreni*. Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler - A Mock Book.
- Cole, Diana and Frost, Samantha. 2010. *New Materialisms. Ontology, Agency, and Politics*. Duke University Press, Durham/London.
- Hiltner, Ken (ed.). 2014. *Ecocriticism. The Essential Reader*. Routledge, London/New York.
- Jógvansdóttir, Anna Malan. 2018. *Korallbruni*. Eksil.
- Latour, Bruno. 2013. *We Have Never Been Modern*. Translated by Catherine Porter. Cambridge, Massachusetts.
- Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press. Oxford/New York.
- Morton, Timothy, 2010a. *Ecology Without Nature. Rethinking Environmental Aesthetics*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts/London, England.
- Morton, Timothy. 2010b. *The Ecological Thought*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts/London, England.
- Ny Jord*. 2020. Red. Carstensen, Jeppe Sengupta. Nr. 5. Forlaget Virkelig, København,
- Selesky, Karen. 1996. "Singing of what they no longer are": The Role of Traditional Inuit Myth and Legend in Contemporary Inuit Narrative and Visual Art. Í *The Northern Review* No. 17 (Winter), bls. 71-84.